قەسیدە و موناجات

گوڵزاری کوردستان

چاپی: دەیەم

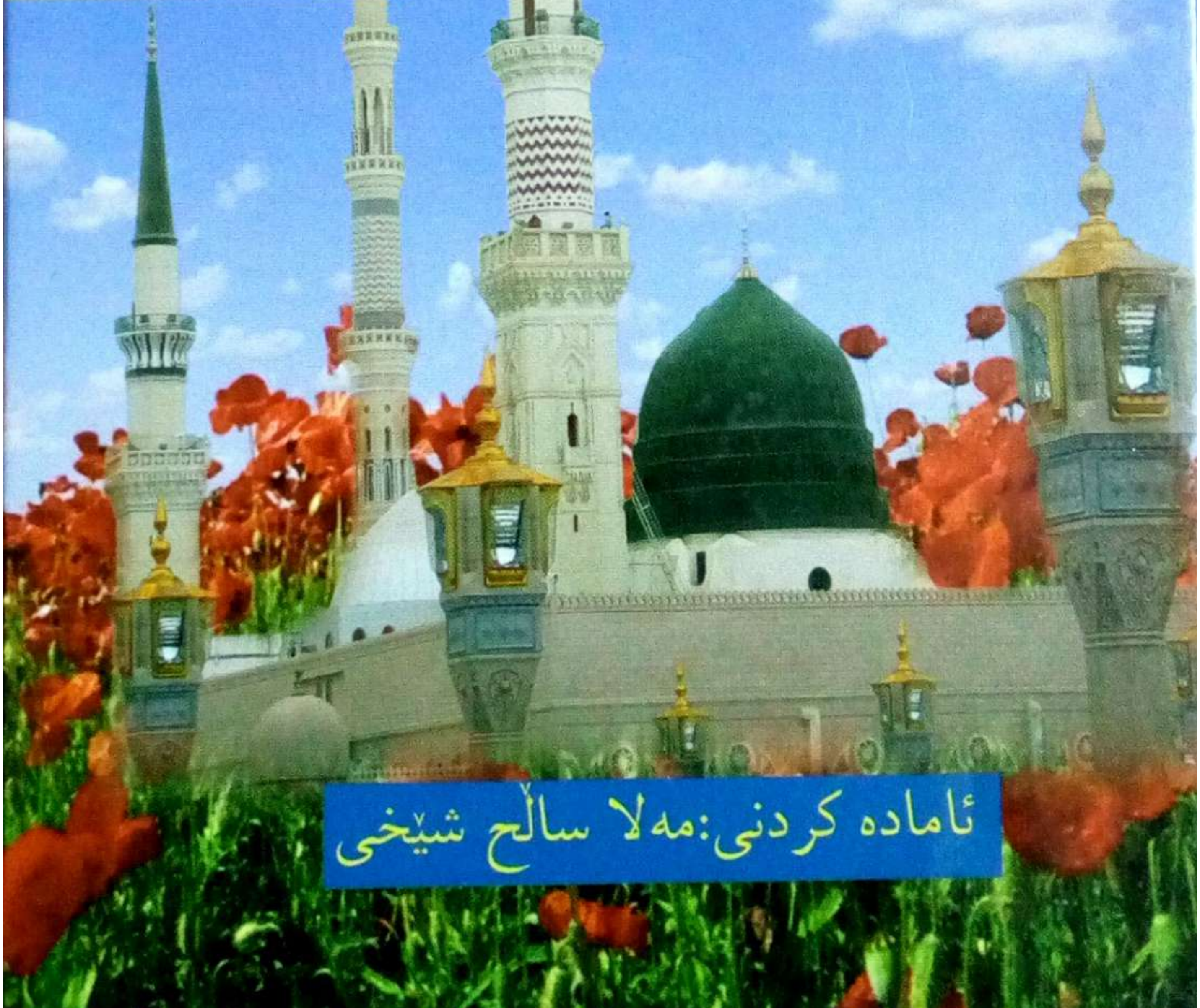

ئامادە کردنی: مەلا ساڵح شێخی

گوڵزاری کوردستان

و

بردة المديح

ئامادە کردنو پێشکەش کردنی:

مەلا ساڵح شیخی

بڵاوکردنەوەی کوردستان

سنە

له هۆنراوه‌کانی مامۆستا مه‌لا «عبدالکریم مدرس» رحمه‌الله

«١»

ئـه‌ی پـێغـه‌مبه‌ری ره‌هـبه‌ری ئیسلام
بــرژێ بـه‌سه‌رتا سـه‌لات و سـه‌لام
ئـــه‌ی یـــادگاری نـــه‌ته‌وه‌ی ئـــاده‌م
بـۆتـۆ بـوو دونـیا ده‌رچوو له عـه‌ده‌م
دڵێ بـــه‌یادی تـــۆ نـــوورانـــی بـێ
له‌گـــه‌ڵ فـریشته ئـه‌بێ بـه هـاوده‌م
چـاوێ بـــروانـــێ بـۆ نـاوچاوانت
وه‌رئـه‌گـرێ نـووری باره‌گـای قیده‌م
ئـه‌ی پـێغـه‌مبه‌ری ره‌هـبه‌ری ئیسلام
بــرژێ بـه‌سه‌رتا سـه‌لات و سـه‌لام

**

دڵێ بـــــه‌یادت بگـــــه‌شێتـــه‌وه
نـه‌شئه‌ی نووری حه‌ق ئـه‌به‌خشێتـه‌وه
بـــه‌یادی تـــۆوه ســـووتاوی جـــه‌فا
بـه‌رگێ له سـه‌فا ئـه‌پۆشـێتـه‌وه

دەمـــێ بگـــاتە تـــۆزی بـــەری پـێت
«شَرَاباً طَـــــهُورْ» ئـــەنۆشـــێتـــەوە
ســەد جــار بکـوژرێ عــاشقت بـە تـیر
چــاتر بــۆ عــەشقت ئــەکـۆشـێتــەوە
ئــەی پــێغــەمبەری رەهــبەری ئـیسلام
بـــڕژێ بـــەسەرتا ســـەلات و ســـەلام

**

بــەکــەس نـاکرێ ســەنای سـوورەتت
کــەشف نــاکــرێ ســیڕڕی ســیرەتت
ســـیما بـــەشەری و ســیرەت فــریشتە
«رُوحُ الْــــقُدُّوسَ»ە هــێزی غــیرەتت
دونـــیا لەلای تـــۆ پـــەڕە کـــایەکـە
خـــودا نـــاسینە مـــایەی حـــیرەتت
ئــەخلاقی بــەرزە دەســمایەی ژیــنت
عـــیلم و عـــیرفانە رێی بـــەسیرەتت
ئــەی پــێغــەمبەری رەهــبەری ئـیسلام
بـــڕژێ بـــەسەرتا ســـەلات و ســـەلام

**

ئەی دوڕڕی دەریای ئەسراری «**لولاك**»
بۆ خۆت نەوعێکی بە فەردێکی تاك
هەر ئەوەت لەگەڵ بەشەرا یەکە
ئەتۆیش مەخلووقی بۆ خودای بێ باك
لەهەر ئەرزێکا باسی تۆ بکرێ
عەتری ئەگاتە سەر ئەوجی ئەفلاك
مەعنای شەپۆلی زانستی تۆیە
تەسبیحی خودا بە «**مَا عَرَفْنَاكَ**»
ئەی پێغەمبەری رەهبەری ئیسلام
بڕژێ بەسەرتا سەلات و سەلام

**

لەبۆ ئازار و بێزاری دڵمان
هەر لوتفی تۆیە ئەبێ بە دەرمان
لە جۆشی جەفای ناباری زەمان
هەر سایەی تۆیە چەترە لە سەرمان
لە تۆفی خۆفی زەلزەلەی مەحشەر
هەر تکای تۆیە بەرگە لەبەرمان
کاتی تاریکی دڵ و دەروونم
رووناکی رووی خۆت دەربخە بۆمان

ئـەی پـێغـەمبەری رەهـبەری ئیسلام
بــڕژێ بـەسەرتا سـەلات و سـەلام

**

ئـەی پـێغـەمبەری شیرین رەنگ و بۆ
دەســتی هـــانامان بـــە دامـانی تـۆ
دونـیای روونـاکـم لێ بـووە بـەشەو
مـەینەت لەسـەرم جـەم بـووە کۆکۆ
ســایە شك نـابەم لە گـەرمای دەردا
مـەگـەر سێبـەری کـاڵای ئاڵای تـۆ
خـۆت زویـر مـەکـە لە بێ شـەرمیمان
لابکــــەرەوە ئــــەمجارەش لە نــۆ
ئـەی پـێغـەمبەری رەهـبەری ئیسلام
بــڕژێ بـەسەرتا سـەلات و سـەلام

***

«٢»

بــە فــەیزی بــێ ئـینتیها، بـنێرە رەحـمەت خـودا
لەبــۆ «إمَــامُ الهُــدیٰ» بــۆ تـاقمی سـوعەدا

ئەی شاهی خۆش خۆڵق و خوو، ئەی ماهی گوڵڕەنگ و روو
رۆح و دڵ و لەش هـــەموو، بـــۆ تـــۆ بـــبن بـە فـیدا
سـەرگەردی هـیممەتی تـۆ، ئـاسەف کـوڕی بـەرخـیا
شـاگـردی حـیکمەتی تۆ، سـەف سـەف گـەلی سـوعەدا
لەبـەر مـەلاحەتی تـۆ «یـۆسـف» قـەڵەم بـڕ بە کەف
لەبـــەر فـەساحەتی تـۆ «ســەحبان» نـەما بـۆی سـەدا
بـــۆ سـەعدی تـالیعی تـۆ زوهـرە بـە دڵ مـوشتەری
لە نـــووری لامـــیعی تـــۆ قـــیبلەن لەبـــۆ ئـــیقتیدا
بـــە حـوکمی ئـیمانی تـۆ، بـە عـیلم و عـیرفانی تـۆ
بـــە وەعـــز و تـــیبیانی تـــۆ، دڵ کـەوتە رێی ئـیهتیدا
بـــە حـیلم و ئـیحسانی تـۆ، بـە عـەفوی ئـاسانی تـۆ
بـە رەحـم و ویـجدانـی تـۆ، کـز بـوو هـەوای ئـیعتیدا
هـــەرچـــی هـــەبوون ئـــەسفیا لە ئـــەنبیا و ئـــەولیا
لە دائـــیرەی ئـــەزکیا لە ئـــاخر و ئـــیبتیدا
جـوود و وجـوودی هـەموو، سیمای سـجوودی هـەموو
شـەهد و شـوهوودی هـەموو، بە یـومنی تۆ دای خـودا
لەســەر عــینایەتی تــۆ، ئــەهلی هــیدایـەتی تـۆ
بـــۆ نـــەشری ئـــایەتی تـۆ، چـوونە گـەلی شـوهەدا

بــۆ «صـــاد»ی چـــاوانـــی تـۆ کـۆمـەڵی لاوانـی تـۆ
وەك قـۆچـی قـوربانی تـۆ، خـۆیـان ئـەکرد بە فیدا
قـــەسەم بــە ئـــایینی تـۆ، بـە سـیرڕی یـاسینی تـۆ
راســـتە بـــە نـــاسینی تـۆ بـەشەر ئـەگـا بـە خـودا
چـــۆن بـــاسی ئـەوسافی تـۆ، تـەواو ئـەکـا گـفتوگۆ
قـــورئان لەبـــۆ نـەعتی تـۆ، خـولقی عـەزیمی ئـەدا
خـــولقی عـــەزیمی ئــەتۆ، عـــەقڵی سـەلیمی ئـەتۆ
قـــەلبی کـــەریمی ئـەتۆ، مـوعجیزە بـوون بـۆ هـودا
ئـــەی ســـەروەری ئـــەنبیا، ئـــەی رەهـبەری ئـەتقیا
ئـــەی دولبـــەری ئـــەسفیا «اَلْخَـــيْرُ مِـــنْكُمْ بَـــدٰا»
زەوی لە بـەحر و لە بـەڕ، هـەردوو چیا و دەشت و دەر
پـــڕ بـــوو لە خـێر و لەفـەڕ «مِـــنْ كَـرَمِ الْمُـــقْتَدیٰ»
تـــیجارەتێکـــە وەهـــا، وێنـــەی نـــیە بــۆ بـــەها
وەرگـــرتنی مـــەیلی تـۆ، بـە رۆح ئـەگـەر دەس بـدا
«نـــامی» لەسـەر نـامی تـۆ، لەبـۆ زەوقـی جـامی تـۆ
لەبـــەر فـەیزی عـامی تـۆ «یُـــطْلَبُ مِـــنْكَ النَّـــدیٰ»

***

«٣»

ئەی پێغەمبەری خۆش خوڵق و ڕەوشت
بۆ تۆ بوو هەوری ڕەحمەت کەوتە دەشت
ڕەهبەری ڕێگای گوڵزاری بەهەشت
پڕ بوو لە نیعمەت کێو و سارا و دەشت
بۆ تۆ بوو دەریای خەزانەی ئیحسان
کەوتە سەر شەپۆل بۆ پۆلی ئینسان
بڕژێ بەسەرتا سەلات و سەلام
بۆ بەرزی پایەی میللەتی ئیسلام
ئەی ڕەهنومای عام لەبۆ ڕێگەی ڕاس
بۆ خودا ناسین، بۆ سەعی و ئیخلاس
بۆ ویجدانی پاك بۆ لە حەق پرسی
بۆ هیممەت بەرزی و لەکەس نەترسی
لەبۆ دڵسۆزی و هۆگری و ئولفەت
بۆ وەرگرتنی عیلم و مەعریفەت
بڕژێ بەسەرتا سەلات و سەلام
پەی دەرپەی بەتا و تا قافی قیام

ئـەی شـاڕەهـبەری دەستووری قورئان
بۆ تۆ بوو «ذبح» هات قۆچی قوربان
ئـەی دڵ ئـەستووری مـەیدانـی ئـازار
ئـەییووبی مـیحنەت، یـۆسـفی دڵدار
ئـەتۆی ئـامۆژگـار بـۆ داوێن پـاکـی
بـۆ هـیممەت بەرزی، بۆ دڵ رووناکـی
وەکـوو بـارانـی «نـەیسانی» ئـارام
بـڕژێ بـەسەرتا سـەلات و سـەلام
ئـەی چـرای تـاکـی ئـەڕز و ئـاسمان
مـایەی روونـاکـی دڵی مـوسوڵمـان
بە تۆ گوڵ غونچەی مەحەبەت پشکووت
دڵی دڵداران بـۆ رەحـمەت بـزووت
شـعوور و کـەماڵ بـە تـۆوە دەرکـەوت
گـیانی حـەق خـوازان لە سـزا سرەوت
حـەق بەسەر بە تاڵ لەتوۆە سەرکەوت
بۆ رێی حـەق ناسی بـە شـادی رێکـەوت
ئـەی مـایەی سـەفا بـۆ جـەفاباران
ئـەی مـایەی شـیفا بـۆ دڵبـیماران

بە گیان پەروانەی شەمعی روخسارت
بە دڵ بولبولی گوڵی دیدارت
سەروی «نامی»یە لە باغچەی شەوقا
سیرەت «جامی»یە لە بادەی زەوقا
تکای شەونمی فەیزی ئیحسانە
رجای بۆ جامی حەق پەرستانە
تا ئەڕژێ سەیلی سەلات و سەلام
لە خواوە بۆ تۆ «یٰا خَیْرَ الأَنٰامْ»

***

«٤»

«یا رسولَ الله» گیانم بە فیدات
پێشکەشت ئەکەم سەلام و سەلات
بۆچی بگەڕێم بۆ موعجیزاتت
تۆ خۆت موعجیزەی بە بەرزی سیفات
کام وەسفت بێنم لە نا و سیفاتت
بیکەم بە ئەساس بۆ وەسف و سەنات

هەر سیفەتێکت تەماشای ئەکەم
وێنەی نایابە لە رووی کائینات
مەگەر بە خەیاڵ وێنەیێ دانێم
خەیاڵیش کوڵە لە رێی کەماڵات
شێوەی شیرینی روخساری پاکت
قەت وێنەی نەبوە لە رووی سەر بیسات
بۆیە یارانت کە تۆیان ئەدی
ئەیانوت رۆژە لە بەرزا هەڵات
هەرکەسێ بە حەق تۆی ببینیایە
دەستی بەرئەبوو لە بەندی حەیات
بۆیە لە دووریت دڵی بولبولان
ئەهاتە نەغمە و ساز و مەقامات
بەبیری دووریت روخساری یاران
زەرد ئەبوو وێنەی خەستەی پڕئافات
نمی ئارەقی خۆش بۆی روخسارت
بە شەونم لەسەر پەڕەی بەهار هات
بۆنی هەر شوێنێ گوزەرگای تۆ بوو
بە وێنەی قوتووی عەتری لێ ئەهات

سەبرت باڵاتر لە سەبری «ئەییووب»
حیلمت لە یەحیای خاوەن کەرامات
راستی وتارت، جوانی رەفتارت
بەرزی کردارت نایەوێ ئیسبات
وەفات بە عەهد و پەیمانی ساغت
چ کاتێ هات و چ ساتێ نەهات
لە کێوی «تائیف» بەرز و باڵاتر
دامەزراوتر بوو لە «کەعبە»ی نەجات
عەفوت گەیشتە پایەیەکی وا
تەواوی ناکا نامە و تەحریرات
بۆیە تا دەجار بە قەسدی گیانت
بۆت دەرچوو عەدووی خاوەن خەیانات
یەك یەك ئەمانە لێیان ئەبووردی
پێت ئەدان بەرگی عەفوت بە خەڵات
دڵسۆزیت لەبۆ سووتاوانی داخ
پڕووزەت لەبۆ گیرۆدەی ئافات
گەرمی دەروونت بۆ چاری بێ کەس
خامۆش نەئەبوو بە ئاوی «فورات»

جەم بوون لەوێ سەروەران، ئەقتابی پێغەمبەران
تا سەروەری رەهبەران بگاتە جێی بێ خەتەر
کاتی قودوومی نەبی گەیشتە قودسی ئەبی
بۆ مەرتەبەی ئەدەبی لە فەزڵی «خَیْرُ الْبَشَرْ»
«صٰارَ إمٰامُ الْهُدیٰ وَالرُّسْلِ فِي الاِقْتَدٰاء»
«مَنْ شَرَفَ قَدْ بَدٰا عَقْلُ الْوَرٰی انْبَهَرْ»
بەهبەهلە ئیحسانی تۆ قودسی بەشان و شکۆ
بەگەردی ئەقدامی تۆ شادبوو بەدڵ بە بەسەر
جا بەوەفای لایقی کەوتە سەنایٚ خالقی
بە مەرتەبەی فائیقی کەوتە ئەدا بێ حەزەر
تا بە سەفای مەعنەوی، لەگەڵ فریشتەی قەوی
سەرکەوت لە رووی سەرزەوی بۆ عەرشی ئیحسان و فەڕ

***

«٦»

یا رەببی هەتا بەحری کەرەم ماوە لە بەریا
بارانی سەلامت بە خوڕەم بڕژێ بەسەریا

ئـەی شـاهی جـیهان، سـیرڕی نـیهان عـالەمی دونـیا
بـۆ تـۆ بـو خـودا بـوونی بـە حـەق کـردووە بـە بـەریا
ئەی شەمسی عەیان، فەجری بەیان، نووری حـەقیقەت
تـۆی حـیکمەتی دەرسـی ئـەدەبی «عَـلَّمَ الْاَسْماٰء»
ئـەی عـارفی ئـەسراری سـەفای وەحـیی خـوداوەنـد
عـالەم هـەموو یـەك قـەترەو و تـۆ لوجـجەیی دەریـا
سـەفحەی دڵی تـۆ نـوسخەیە بـۆ دەفـتەرەکـەی لەوح
سـینەت وەرەقـە بـۆ رەقـەمی قـیمەتی ئـەشیا
ئـەو ویسـعەتە خـوا داویـە بـە سـینە و دڵی ئـێوە
حـیکمەت ئـەوە بـوو وەربگـرێ نـووری تـەجەللا
جێی سوورەتەکەت قودسە لەگـەڵ «یـثرب» و «بـطحا»
جـێی سـیرەتەکـەت «سـدره»یـە یـا عـەرشی «مُـعلّا»
پـەروازی نـیە بـاڵی ئـەمین بـۆیـە لە رێدا
دوا کـەوتووە لای سـیدرەوە سـەرکەوتی بـە تـەنیا
پـابۆسـی سـەمەندت بـوو فـریشتە بـە دەم و دڵ
ئـەوکاتە کـەڕێت کـەوتە دەری عـالەمی عـولیا
تـا وەربگـرێ بـۆنـی عـەبیری ئـەتۆ فـیردەوس
«رضـوان» کـەمەری بـەستووە وەك خـادیمی دەریـا

مــــوشتاقی لەقــای دیــتنی روخســاری ئــەتۆ بــوون
سـەف بـەستە مـەلائیك لە سـەما و عـەرشی «مُعلّا»
کــەوتۆتــە بــەری نـاڵی سـەمەندت وەکـوو بـزمار
چەن ئـەختەری خۆش مـەنزەری وەك نـەجمی «ثُريّا»
ئـەی کـاشیفی «کـاف»ی کـەرەم و «هـاء»ی هـیدایـەت
ئـەی داعـی بـە «یـا»ی حـەرفی نیدا، عـاقڵی وریـا
ئــەو پــایە لەبــۆ تــۆیــە نـیە وێنـە لەبـۆ ئـەو
ئــەو مــایە لەبــۆ تــۆیـە نـیە نـەوعی لە دونـیا
ئــیسباتی ئــەکــا مــەنتیقی بــێزاری دڵی تــۆ
لەم دەور و بــەرە و مــەیلی لەبـۆ هـیممەتی عـولیا
لوقــمانی دڵ و مـەرهەمی داخــی جگـەری دۆست
تــۆزی بــەری پـێت سـورمەیە بـۆ دیـدەیی بـینا
دەســتت بــە مـەسەل داروەە بـۆ زامـی دڵی مـن
بــەستەی کـەرەمی تـۆیـە دەسـێ بـێنـە بـەسەریا
یــەك نـیمە نـیگات کـافییە بـۆ نـەشئەیی «نـامی»
یـەك دەفـعە نـە چـەند دەفعە دەسـا دەرخـە «مُحيّا»

***

«٧»

«یٰـا مُـحَمَّدُ الْـمُصْطَفیٰ جِـئْتَ بِـالصِّدْقِ وَالصَّـفٰا
«صَـلِّ رَبِّ أَلْـفاً أَلْـفاً عَـلَى النَّـبِیّ الْـمُصْطَفیٰ
وَ عَـلیٰ آلِـهِ وَ صَـحْبِهِ وَ أَتْـبٰاعِهِ الشُّـرَفَا»
خـودا بـڕژێنـه سـەڵەوات بـەدەوام لەسـەر «مـوستەفا»
هـەم لەسـەر ئـال و یـارانـی لەسـەر ئـوممەتی بـاوەفا
ئەی چـرای دڵی مـوسوڵمـان ئەی «ضیای» سینەی بێ جەفا
میعراجی تۆ بـوو بـەهەشتی کرد بە ماوای سـەیر و سـەفا
سیدرە بوو بە فەرشی بەرپێت عەرشە ئـارامگـای مـوستەفا
ئەتڵەسـە ئـەوجی تـولووعت بـۆ سـەفای قـەلبی «عُـرَفّا»
حوور و «رضوان» هاتنە وەسفت بە نـەسر و نـەزمی «مُـقَفّیٰ»
ئـەڵێن بـا بـڕژێ سـەڵەوات بـۆ سـەر ڕۆحـی «مـوستەفا»
ئـەی حـەبیبی سـەرفەرازم کـانی عیلم و عـەقڵ و وەفـا
حیکمەتی لوقـمان لەلای تـۆ وا لەژێر پـەردەی «اِخْـتِفٰا»
نـاوی دوو لێووت شـیرین‌تر لە هـەنگەوێنـی «مُـصَفّٰی»
نـیگایەکـی تـۆ لە نـاساغ ئـەبێ بـە ئـەسبابی شـیفا
تۆزی ڕێت دەس کەوێ بۆ چاوم نامەوێ سورمەی «مُسْتَشْفیٰ»
خاکی دەرگات لەبۆ دڵسۆزان زیاترە لە «مـەروە» و «سـەفا»
تووتیایە و جەواهیر سـورمە بـۆ دڵ و چـاوی عـورەفا

پــــرسیارێکت خـــەڵاتـــە دڵســۆز پـێی ئەکا ئیکتیفا
خــودا بــڕژێنــە ســەڵەوات بە خـورەم بۆسـەر موستەفا
هەرکەسێ ڕۆژی رووت ببینێ ئـــەمینە لەکـــاتی خـــەوفا
مــوژدەی ئــەداتــی فریشتە «عَــفَا اللّـــهُ عَـــمّا سَــلَفَا»
دەس بدا خادمیت بۆ هەرکەس لە شــاهی ئــەکا «إسْــتِعْفَا»
مــەرحــەبایەکت لە حـەیران رەهـــنومایەکـــە بــە وەفـا
پــــڕتــەوت لە هــەرکەسێدا «حَسْـــبُهُ اللّـــهُ وَ کَـــفیٰ»
هەرکەسێ لە دەورت گـەڕێ حـــاجییە و وا لە تـــەوافـا
ئــەو کــەسەی دڵی سـەلیمە هــەڵگــرە بۆ عــەهد و وەفا
بــە فــەیزی پــەیمانی تـۆوە ئـــەژمێررێ لەنـا و ســەلەفا
ڕێزەخۆری خـوانـی فـەیزت ئــەولیا و ئــەسفیا و عـورەفا
حاتەمی تەی لە خوانی جوودت ڕێزەیــەکــی برد بـە تـەرەفا
نەبوە وێنەی تۆ و قەت نـابێ لە ســـەلەف و لە خـــەلەفا
ئــەوەی لە خــەوا بتبــینێ بــــێ غـــەمە لە «وَا أَسَــفَا»
شاسواری دەشتی مـەحشەر «یٰـــا سَـــیِّدَنَا الْمُــصْطَفیٰ»
کــاتی واوەیــلای خــەلایق کـە سـەرگەردانـن لە خـەوفا
بە کەرەم روو بکە لە «نامی» «شَـــافِعاً لِمَـــا اقْــتَرَفَا»
بــەڵکــو بــژمێررێ لە تـیپی خـــادیمانی خـــاوەن وەفـا

***

«٨»

ئـەی کـانی کـەرەم، سـەروەری دیـوانـی مـەحەببەت
ئـەی شـەمسی عـالەم، رەهـبەری کـەیوانـی مـەحەببەت
ئەی نوور و «ضیا»ی ئەرز و هەموو چـەرخـی سـەماوات
ئـەی شـەوق و بـەهای ئـادەم و ئـەدیانی مـەحەببەت
ئـەی تـالیعی بـورجـی شـەرەفی عـیززەت و تـەقوا
ئـەی جـامیعی فـەوجی سـەلەفی بـابی مـەحەببەت
تـۆی مـەرکەزی بـۆ دەور و ئـەتۆی قـوتبی کـەماڵات
تۆی شەمسی سەفای حیکمەت و تۆی لوببی مەحەببەت
تـا دەم بـە بـەهای نـاوی ئـەتۆوە بـوو بـەسەریا
ئـەڕژا لەسـەمای فـەیزەوە بـارانـی مـەحەببەت
ئـەو «نـووح»ە کـە رزگـار بـوو لە تۆفـانی هـیلاکـەت
هـەر غـایە نـەهەنگێ بـوو لە دەریـایی مـەحەببەت
ئـەو ئـاگـرە وا بـوو بـە گـوڵسـتانی «بـراهـیم»
مـەقسەد لە گـوڵی تـۆ بـوو لە نـاوباغی مـەحەببەت
«یـەعقووب»ی نـەبی سـەبری جـەمیلی لە دڵا بـوو
چـۆن پـڕ بـوو دڵی ئـەو لە گـوڵی بـاغی مـەحەببەت

«ئـەییووب»ی نـەبی دەرد و جـەفای برد بـە وەفـای تـۆ
«یۆسف» بە هەوای تـۆ وەری گـرت نـووری مـەحەببەت
«مـووسا» یـەدی بـەیزای لە چـرای تـەلعەتی تۆ بـوو
«عـیسا» بـە سـەفای تـۆ گـەییبە شـۆری مـەحەببەت
پـەی پـەی بـە قـودوومی شـەرەفت مـوژدە ئـەباری
وەك سـەیلی بـەهاری لەسـەمای نـووری مـەحەببەت
«مـووسا» بـوو کـە ئـەیفەرموو نـیشانە و سـیفەتی تۆ
«داوود» بوو کـە ئـەیخوێندەوە مـەزمووری مـەحەببەت
«عـیسا» بـوو «مُـبَشِّـرْ» بـە عـەلاماتی «مـوحەممەد»
«ئـەحمەد» لەقـەبی فـەخرە لە ئـایاتی مـەحەببەت
«شـەعیا» بـوو ئـەهاتە سـەری ئـایاتی سـەماوی
بـۆ نـەعتی نـەبی و تـاقمی رایـاتی مـەحەببەت
سـیفرێ نـەبوو بـێ دەفـتەری ئـەوسافی مـوحەممەد
عـەسرێ نـەبوو بـێ عـەنبەری ئـینسافی مـەحەببەت
نـوورێ کـە خـودا داویـە بـە سینە و دڵی پـاکـان
جـیلوەی دڵی تـۆ بـوو بـە فـیووزاتـی مـەحەببەت
«لوقـمان»ی حـەکـیم لوقـمە خـۆری خوانـی کـەماڵت
سـەحبان بـە بـەیان کـەوتە بـەسەرهاتی مـەحەببەت

«حاتەم» بە تـەمای خـوانـی سـەخا و بـەخششی تـۆ بـوو
کـــەوتە کـــەرەم و نـــەشری شـــیعاراتـــی مـــەحەببەت
ئـــەم بـــەندە کـــەوا بـــەندی هـــەواتـــە بـــەدڵی خـــۆی
بـۆ قـاپییەکـەت هـات بـە تـەمای وەجـد و مـەحەببەت
یـەك قـەترە لە بـارانـی سـەمای سـەفوەتی تـۆ بـوو
یەك نم لە هـەوای هـەوری وەفـا و روشـد و مـەحەببەت
بـــێتـــوو بـــتکێتـــە دڵی پـــەژموردەیی زاری
«عَـیناً» وەکـوو سـەرچـەشمە ئـەدا ئـاوی مـەحەببەت
عـــادەت لە کـــەریمانەوە ئـــیحسان و عـــەتایە
ئـــەی شـاهی خـەتاپۆش و عـەتابەخشی مـەحەببەت
با لوتـف و عـەتات بێت بـە تکـای عـەفوی خـەتای مـن
بـۆ «نـامی»یـەکـەی مـانیەکـەی نـەقشی مـەحەببەت
رەبـــبی بـــڕژێنـــە لە ســـەماواتـــی مـــەحەببەت
بـارانـــی ســـەفا بـــۆ دڵی ســـوڵتـانی مـەحەببەت

***

«٩»

رەبـــبی بـینێرە سـەڵەوات   بۆ حەبیبی خۆش لەقـای تـۆ
ئەحمەدو ئەسعەدو مـوحەممەد   مـوجتەبایە و مـوستەفای تـۆ

ڕەبــــبی بــینێرە ســەڵەوات بۆ حەبیبی خۆش لیقای تۆ
ئەوەندە لایق بێ بە فەزڵت تـا ئـەمێنـێتـەوە بەقای تۆ

گیان فیدای عـەرعەری باڵای تۆ دڵ فیدای سێبەری ئاڵای تۆ
پـادشایە ئـەوەی بێتـە بەر سـێبـەری باڵی هومای تۆ

شاد ئەبێ ئەو کەسەی ببینێ هـەیئەت و سوورەت و سیمای تۆ
بۆ کەسێ بێتەجێ حوزورت تـاجی عـیززەتە لیـقای تۆ

شەونمی فـەیزی تۆ شیفایە بۆ جـەفاکێشی وەفـای تۆ
مـــەرهەمی زامـــی دڵانــە چاوی ئاهوی بێ خەتای تۆ

نیو نیگای تۆ بە میهرەبانی کـافییە بـۆ مـوبتەلای تـۆ
فەجری تەئریخی تۆ کە دەرکەوت شەوقی داوە لەبەر سەفای تۆ

ڕۆژی تابان لە چەرخی بەرزا بەهرەگر بوو لە «ضیا»ی تۆ
قـودسی‌یانی مـەقامی عـیززەت «قـَابَ قَـوْسَیْنَ» لەلای تۆ

«یٰـا مُـزَّمِلْ» بـۆ خـەڵاتت «یٰـا مُـدَّثِّرْ» بـۆ کاڵای تۆ
«یٰاسیٓن» لەقـەبی تـەشریفت «طٰاهٰا» بۆ بەدری گۆنـای تۆ

بە هەموو ڕەهـبەرانـی عـالەم هاتنە جێگـەی ئیقتیدای تۆ
قەت تـەوا و نـابێ تـەعریفت «خُـلُقٍ عَـظِیم» سـەنای تۆ

نەرگس و سۆسەن و وەنەوشە مەستی بۆنی بێ هەوای تۆ
سەروی جۆباران ئەلەرزین لە شەرمی شنەی باڵای تۆ

عاشقانی تۆ هەر زیندوون تا ئەبەد لەبەر وەلای تۆ
چەن نیشانەی پێ نیشان داین هاتنی دەوری دونیای تۆ

سوپای ئەبرەهەی خەتابار بوون بەسەر گەردی ئاڵای تۆ
چواردە تاقی قەسری کیسرا کەوت لەبەر بەرقی باڵای تۆ

ئاگری فارس کوژاوە بە سەیلی وەشتی سەفای تۆ
ئاوی ساوە بە عەرزا روو چوو یانێ روو ئەچن ئەعدای تۆ

بت لە بەیتا سەرنگوون بوو بە هەوای با ئیهتیدای تۆ
ساحیبا سەییدا مەولانا بۆ هەموو عالەم مەولای تۆ

ئەم جیهانە چای زوڵماتە گەر نەبێ نووری چرای تۆ
رۆژی تاڵی قەهری باری دێنە لای تۆ ماسیوای تۆ

دێتە سوجدەی عەرزی تەعزیم بۆ تکای ئەهلی پەنای تۆ
چاو هەڵێنە بە لوتف و ئیحسان بۆ برینداری سەودای تۆ

بەڵکو رزگار بین لە مەینەت بە فەیزی نووری سیمای تۆ
رەببی بینێرە سەڵەوات بۆ حەبیبی خۆش لیقای تۆ

ئەحمەدو ئەسعەدو موحەممەد موجتەبایە و موستەفای تو
هەم لەبۆ ئال و یارانو رێ رەوی رێی ئیهتیدای تۆ

تا نەسیمی سەحەر لە کۆسار بێتە سەر سەوزەی چیای تۆ
تا دڵی پاکی یاری دڵدار «نامی»یە بە سەفای هەوای تۆ

***

«١٠»

من میوانی تۆم

من میوانی تۆم، من میوانی تۆم
میوانی خوانی خانەدانی تۆم
رێبوارەکەی بێ تۆشە و زادم
چاوەڕێی سفرەی نا و دیوانی تۆم
رێگە گوم کردوی تاریکە شەووم
چاوەڕێی چرای رێگە و بانی تۆم
داماوی سارای سەرگەردانی بووم
جۆیای نیشانەی ئاوەدانی تۆم
کڵۆڵی کەشتی مەوجی گێژاوم
چاوەڕێی دەرکی دەریا بانی تۆم

له عێل بڕاوی بێ کەس و دەستم
چاوەڕێی سەرعێل خاوەن شانی تۆم
دیلم، له بیری تاریکی بیرا
چاوەڕێی چرای شا بورهانی تۆم
سواری ناباری نەفسی سەرکێشم
پەنا بە سوارەی خۆش عینانی تۆم
هەتیوی بێ شێو سەرناوەی چەرخم
هانا بە دەرگای پڕ ئیحسانی تۆم
له سارای چۆڵا باوە باوەمە
چاوەڕێی بانگی نا و باوانی تۆم
له وشکە ساڵی سەرما و سوڵەدا
چا و له بارانی بەهارانی تۆم
بە زەمهەریری دووریت سڕ بووم
چاوەڕێی تاوی گەرمیانی تۆم
مایە سوتاوی بازاڕی زەوقم
چا و له مۆڵەتی سەرکارانی تۆم
قەسەم بە تاوی رۆژی روخسارت
سینە سوتاو و دڵ بوریانی تۆم

لەم جــەژنا هــاتم بــۆ فــیداکــاری
قــۆچــی قــوربانی دەرگــا و بــانی تــۆم
هەرچەن شایستەی قــوربانی تــۆ نــیم
نــەزری پــڕ عــەیبی مــوخلیسانی تــۆم
گەدام، خــۆ گــەدای دەربــاری شــاهم
فەڕاشی فــەرشی شــا هــەیوانــی تــۆم
ئــەگــەر شــایاوی حــوزوری شــا نــیم
بــەندەی وامــەندەی دەرگــاوانــی تــۆم
لە گشت وڵاتــێ بــەندەی تــۆ زۆرن
منیش بەندەکەی «کوردستانی» تــۆم
من بــە قــوربانی قــوبەی ســەوزی تــۆ
عــاشق جــەماڵی زۆر جــوانــی تــۆم
بـــە هـــیوای قــەبوڵ ئــەپاڕێمــەوە
دامــاوی ســایەی شــا ســەیوانــی تــۆم
تەوحید و تەوسیف تــەنزیە بــاوەڕمــە
پەیوەندی یــاسای ڕا و فــەرمانی تــۆم
لە مـــــوحکەماتا دڵم مـــــوحکەمە
بۆ موجمەل بەندی ڕێی بــەیانی تــۆم

لە بــۆ تــەشابوە دەروونــم پـانە
دەم بــە تـاوێلی ڕێی عیرفانی تۆم
تۆ شـا ڕەهـبەری و قـورئان یـاسامە
کـەعبەیە قـیبلەی نـوێژەکانی خـۆم
ئـــال و یـــارانت کـــانی شـــەرەفن
خـاوەن مـیزانـن بـە ویـجدانـی خـۆم
تـــابیعین یـــانێ پـــەیڕەوانـــی تـــۆ
دەریای حـیکمەتن بـە ئـیمانی خـۆم
پـــێشـــەواکـانمان لە ڕێگـــەی دیـــنا
هەموو مـەئجورن بـە عـیرفانی خـۆم
پـایەی ئـەولیا ڕائـەگـرم بـە حـەق
بۆ ئـێسـلام و دیـن بـە مـیزانـی خـۆم
مـوسوڵمـانەکـان بـە یـاسای یـاران
نـوسیومن وەکـوو بـرایـانی خـۆم
هـــەوا پـــەرستان لە خـودا دوورن
نایانکەم بە یـار بـۆ ڕێ و بـانی خـۆم
بـە زانسـتی خـۆم لەگـەڵ زانـایان
دێمـە هـاتوچۆ لە مـەیدانـی خـۆم

ڕێگەی خۆم ئەگرم، بەڵام موعتەدیل
تـا سـود وەر بگـرم لە ژیانی خـۆم
هـیوام ئـەستورە بـە لوتـفی خـودا
نەك بە کـردەوەی پـڕ نـوقسانی خـۆم
تـۆیش تکـاکـاری بـۆ تـاوان بـاران
ڕێگـەی رزگـاریت بـۆ تـاوانـی خـۆم
«نـامی» نـاوی خـۆی لێرەدا نـوسی
ئەم «رَوْضَه»م دانا بـۆ بـاوانـی خـۆم

***

«١١»

شیرین گوڵەکەم

شیرین گوڵەکـەم، شـیرین گـوڵەکـەم
گـوڵێ بـۆن ئـەدا بـەنا و دڵەکـەم
گـوڵی بـەهەشتە هـاتووە بـۆ دونـیا
لە عـەرزا نـیە وێنـەی گـوڵەکـەم
بـۆ مـاوەی ژیـنم لە روی جـهانا
بـۆ ئـەو دونـیایشم بـاشە گـوڵەکـەم

لە هەر شوێنی بم سارا بێ یا کێو
عەتری خۆی ئەدا لە مەنزڵەکەم
ئەگەر موشکلێ ڕێگام پێ بگرێ
ئەبێ بە کلیل بۆ موشکڵەکەم
داری ئەو گوڵە وا لە بەهەشتا
نە داری یاسە و نە سونبوڵەکەم
هەرچەن لە خاکا پەڕ و پۆی دەرچوو
لە ڕۆحی پاکە ریشەی گوڵەکەم
بە ئاوی حەیات نەشوو نمای کرد
بە وێنەی سیدرەی هەزار چڵەکەم
مەپرسە لە ڕەنگ، لەتیف بێ ڕەنگە
بەڵ لەتیفترە پەڕەی گوڵەکەم
ڕەنگی بەنەوشی سەوز و نێرگسین
بێ نرخن لەلای شێوەی گوڵەکەم
مەپرسە عەتری، بۆ دەماخی دڵ
ئەگاتە فەلەك عەتری گوڵەکەم
نە عەتری ماهور، نە نافی ئاهو
نە شەوبۆی شاهۆ، ناگاتە گوڵەکەم

ئـــەپرسی نـــاو و نـیشانی بـەرزی
نـــوسیومە لەنـــا و پـــەڕەی دڵەکـــەم
نـــاوی رەهـــبەری بـــۆ دانـــراوە
ئەو کاتە پشکوت غونچەی گوڵەکـەم
یـانێ رەهـبەرە و فـورستادەی حـەق
ســـپا ســـالارە ســـەر قـافڵەکـــەم
تـــوورەی تـۆمـاری پـــەیغەمبەرانـــە
قـــازی دادگـــای شـا عـادڵەکـــەم
نووری وەهـاجە بـۆ نـامەی ئـەعماڵ
مـــایەی رەواجـــە بـــۆ حـاسڵەکـــەم
نوور ئەدا بە رۆژ بە ئەستێرە و مانگ
بە ئەعلا و ئـەسفەل تـا بـە گـۆڵەکـەم
رۆحی جیلوەگای تەجەلای حەق بوو
بەر لە ئـادەم بـوو عـەتری گـوڵەکـەم
رەبی را بگـری دوو شت بـۆ «نـامی»
یـەکـەم گـوڵەکـەم، دووهـەم دڵەکـەم

***

«١٢»

ئەسحاب و ئالی حەزرەتﷺ

«وَ صَلَّى اللّٰهُ عَلىٰ نُورٍ» بە دینی و بە ئیمانی
بە خەیری و بە ئیحسانی، بە عیلمی و بە عیرفانی
ببارێنە خوا رەحمەت لە هەوری فەیزی رەببانی
لەسەر رۆحی رەسول الله و جەمیعی ئال و یارانی
چ ئەسحابێ، ئەوانەی هەوری بارانی کەرامەت بوون
چ ئالێ، ئالی شاهی واکە عیززەت بوون بۆ ئەرکانی
هەموو نەفسی موقەددەس مەزهەری نووری خوای ئەقدەس
خەڵاتی خوا ئەهات بۆیان بە ئیحسان و بە ریزوانی
بنازم بەو سەفا خوا دای بە قەلبی ئال و یارانی
کە عەینەن بوون بە میسباحی تەجەلای نووری ئیحسانی
وەرە بڕوانە «كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ» و نووری «سِيمَاهُمْ»
ئەبینی چەن هەزار ئەسراری نوور و فەیزی رەحمانی
تەوەککولیان و ئیمان و سەروەر و عاجزی دڵیان
«عَلَى اللهِ و بِاللهِ و لِلّٰهِ» بوو عینوانی
هەموو یەك قەلب و یەك قاڵب لەبۆ ریزوانی حەق تالب
بە دایم راغب و راهب لە جیلوەی قەهری سوبحانی

بە دین و دینی روخساری لە باری نوور لەوان باری
چ بەحرانی، چ بەرڕانی، چ عەدنانی، چ عیبرانی
بەڵێ بارانی بارانە بە دایم قەترە بارانە
نەوەك تاوی بەهارانە دەمێ بێت و دەمێ فانی
هەموو مەستی دوو چاوی نێرگسی شەهلای موحەممەد بوون
دەبا ئینشا بکا «حەسان» لە زەوقا شیعری سەحبانی
هەموو جیلوە ئەدا جەوهەر ئەگەر باتین، ئەگەر زاهیر
ئەگەر «سَلْمَانُ مِنِّي» رەونەقە بۆ قەلبی سەلمانی
ئەگەر دونیا بلورین بێ بە مانگ و رۆژ نوورین بێ
بە رۆژا عەینی وەك رۆژە بە شەودا مانگی نوورانی
سەفای سیمای ئەوان و نووری سافی «سَيِّد الكَوْنَيْن»
بە ئەسڵ و عەکسی وا بوو بوون بە نووری سافی رۆحانی
لە رووی حەزرەت بە نیسبەت بۆ شوعاعی نووری سیمایان
نجومن ساحیبی نوورن لەبۆ دەیجوری نەفسانی
کەسێ خاکی دەری ئیکسیری ئەعزەم بێ لە تەئسیرا
عەجەب ناکەم بە زەربێ گەر بماڵی کەوشی دەربانی
لەپاش نەعت و رەزای غەففار لە ئەهلی هجرەت و ئەنسار
چیە قیمەت لەبۆ گوفتار لە کوێیە قەدر و میزانی؟

***

«١٣»

جا داوای تکایه

ئـەی سـەردارەکـەی عـەجەم و عـەرەب
ئـەی سـەرچاوەکـەی ئـەخلاق و ئـەدەب
وەك تکـا ئـەکـەی لە عـەرەساتا
مـوحتاجی تکـاین لەم کـارەساتا
وان لە تـەنگاوا هـەموو ئـوممەتت
با بـێنـە سایەی ئـاڵای هـیممەتت
عـیلم و عـەمەڵ و ئـیمان و ئـەمان
وان لەبـەر بـەڵای رەشـەبای زەمـان
ئـەگـەرچـی مـەست و دوور لە سـەوابین
ئـوممەتی شـەفیع رۆژی حـیسابین
هـەرچـەندە فـیتنەی ئـاخر زەمـانە
بـەڵام قـاپی تـۆ قـاپی ئـەمانە
تکـاکـارەکـەی رۆژەکـەی نـەهات
بـەڵکـو هـاواری ئـوممەت بـێتـە لات
رۆڵە ئـەگـەرچـی نـامەرد و «عـاق»ە
هـەر رۆڵەی بـاوکی خـاوەن ئـەخلاقە

پــــەنامان بــــدە ئــــەی خــــاوەن پــــەنا
بــــا بــــەردەوام بــــێ ئــــاوازەی ســــەنا
خــــەلایق ســــەرجــــەم وان لە مــــاتەمدا
چ لە عــــــــەرەبدا چ لە عــــــــەجەمدا
لەبــــــەر بــــاری دڵ بــــە تــــاوانــــباری
ئــــــەپارێمــــــەوە بــــە شــــەرمەساری
تــــۆ بــــیت و بــــەهرەی خــــودا دادەکــــەت
تــــۆ قــــەدری دیــــنی پــــڕ ئــــیرشادەکــــەت
تــــۆ نــــووری قــــورئان لە سینەی خــــۆتا
تــــو نــــووری رەحــــمەت لە رەنگ و بــــۆتا
تــــۆ ئــــەهلی بــــەیتی بــــەرزی نــــەبەوی
خــــاوەن مــــەقام و روتــــبەی مــــەعنەوی
تــــــۆ مــــــەحەبیەتی ئــــالی کــــیرامت
ئــــــالی شــــەریفی خــــاوەن مــــەقامت
تــــۆ مــــەحەبیەتی ئــــەولادی رەســــوول
بــــە تــــایبەت «زەهــــرا، فــــاتیمە»ی بــــەتوول
تــــۆ مــــەحەبیەتی نــــەسڵی نــــەبەوی
خــــاوەن کــــەڕامــــە و فــــەیزی مــــەعنەوی

ئـەمجا تـۆ سـیرڕی دەروونـی «سـددیق»
کـە بـوو بـە کـانی بـۆ نـووری تـەوفیق
ئـــەمجار بـــە دادی خـادیمت «عـومەر»
عـومری فـیدا کـرد بـۆ شـەرعی ئـەنوەر
تۆ نووری «عـوسمان» چـرای «ذیالنُّـورَین»
دوو جـار بـەهەشتی کـڕیـوە بـە عـەین
تـــۆ عـیلمی «عـەلی» حـەیدەری کـەڕڕار
شـێری مـەیدانـی جـیهادی کـوففار
تۆ «حەمزە» و «عەباس» خاوەن نووری عەین
تـو پـایەی «حـەسەن» ئـەمجارە «حـوسەین»
تۆ بی و دەست و پێی «جـەعفەر»ی تـەییار
لە «مـووتە»دا چـوون بـە دەسـتی کـوففار
تـــۆ «مـوحەممەد»ی حـەنەفی دوڕ نـاس
تـو «حـیبر»ی مـەشهوور بـە «ابـن عـبّاس»
تــــۆ ئـــەمانەتی «ئـــەبو عـــوبەیدە»
بـــۆ خـــودای عـالەم بـەڕاسـتی بـەندە
تـۆ «عـبدالرّحـمن» لە نـەتەوەی عـەوف
لە ڕێی خـــودادا مـــاڵی دا بـــێ خـەوف

تۆ «سەعد» و «سەعید» شێرانی ئافاق
خاوەن ئیمان و ئیحسان و ئەخلاق
تۆ خدمەتکاری «تەلحە»ی خاوەن خێر
بۆ فیداکاری حەواریت «زوبەیر»
تۆ «سەلمان»ی پاك «سَلْمَانُ مِنّا»
خاوەن کەرامەت دڵ وێنەی مینا
لەبەر «خالید»ی «سَیفُ الله»ی مەسلوول
خاوەن کەرامە و دەرەجەی قبوول
بە خوێنی پاکی ماباقی یاران
کە بوو بە ئاوی باخی دینداران
بە ئەهلی «بەدر»ی بە قەدر و شەرەف
کە بەوان دوژمن دەرچوون بە تەلەف
بە ئەهلی «ئوحود»، بە ئەهلی «ئەحزاب»
بە گەلی «خەیبەر» ئەرباب سەواب
بە گەلی بەرزی «بَیعة الرّضوان»
دەسیان نایە دەس رەهبەری زەمان
کە دەستی خۆتت نایە دەستی خۆت
ئەم واتە بەرزەیش سادر بوو لە بۆت:

ئـەم دەسـتە لە جـێی دەسـتی عـوسمانە
ئـــەم دەسـتە دەسـتی عـەهد و پـەیمانە
بـە ئـەهلی فـەتحی مـەککـەی موبارەك
بـــە ئـــەهلی حـونەین خـاوەن تـەدارەك
بـــە خـــوێنـــی پـــاکـــی مـــاباقی یـــاران
کـــە بـــوو بـــە ئـاوی بـاخی دیـنداران
بـــە وەفـــا و سـەفای زومـرەی تـابیعین
«رَضِيَ اللّـــهُ عَـــنْهُمْ أَجْمَـــعِينَ»
بـــە خـــامە و نـــامەی ئـەهلی ئـیجتیهاد
خـــامەیان وێنـــەی شـــمشێری جـیهاد
بـــە سـەفای سـینەی ئـەولیای عـالەم
بـــە عـــولەمای دیـــن عـــالم و ئـەعلەم
بـــە سـالیکانی ڕێگـــەی سـەعادەت
بـــە مـالیکانی خـــاوەن عـیبادەت
بـــە هـــەر بـــەندەیە بـــە دڵ زیـــندووە
لە ڕێگـــەی دیـــنا بـــە حـــەق مـردووە
لا بکـــەرەوە بـــە دۆعـــای رەحـــمەت
لەبـــۆ رزگـــاری مـەجمووعی ئـوممەت

کـــوێره فـــیتنەکـــان بـاش دەرکـــەوتووە
نـــیسبەتی تـــووفان چـــاك ســـەرکەوتووە
بـــۆ ئـــەهلی ئـــیسلام لە بـــەنی ئـادەم
فـــــیتنەی ئـــیفسادە هـــاتووەتە عـــالەم
تـــەنیا رەحـــمەتی خـــودایـــە چـــاری
لەســـەر تکـــای تـــۆ چـــونکە نـازداری
لەمـــە زیـــاتر بـــا ســـەددی نـــەشکێ
رجـــایە ســـوپای مـــوسیبەت بشکـــێ
هـــەر تـــۆی پـــەنامان «یـا خَـیْرَ الأَنَامْ»
بـــڕژێ بـــەسەرتا ســـەلات و ســـەلام
جـــا بـــە قـــوربانی پـایەی بـــەرزت بم
فـیدای پـیرۆزی رووی ســەر عـەرزت بم
پـــاسەوانـــەکـــەی بـــەر دەرگـــاکـــەی تـــۆم
ســـەد جـــار دەرمکـــەی نـاتوانـم بـڕۆم
بـە تـایبەتی خـۆم زیـاد لە هـەموو کـەس
بـــە دڵ دامـــاوم بـــۆ فـــەیزی ئـــەقدەس
بـــەڵکـــو بـــڕوانـــی بـــۆ حـــاڵی «نـامی»
تـــا بـــژی و بـــمرێ لەگـــەڵ ئـیسلامی

تـا پـاك بـێتـەوە لە تـۆزی خـامی
وەر بگـرێ نـامەی حـوسنی خـیتامی
ئـەم دەفـتەریشە کـە دامـناوە بـۆت
لێم قـوبووڵ بکـەی بـە ئـیحسانی خـۆت
سـەراسـەر هـەموو سـەنای رەهـبەرە
بـاسی سـیفاتی زاتـی ئـەنوەرە
بـاسی هـەرکەس بـێ هـەر لەبـۆ تـۆیـە
تـۆی دەسـتە گـوڵی مـاسیوا بـۆیـە:
کـوردان تـێ نـاگـەن ئـەسراری «بـوردی»
بـۆیـە دەسـم بـرد بـۆ سـەنای کـوردی
لەبـۆ رەهـبەرە سـروودی فـەردم
ئـەیکەم بـە مـایەی دەرمـانی دەردم
مـلیارێ دەفـتەر وەسـف و سـەنای تـۆ
نـاگـاتە سـەنای ئـاڵای بـاڵای تـۆ
دیـاری بـە گـوێرەی دیـاری هـاوەرە
قـەی نـاکـا سـەروەر نـووری ئـەنوەرە
سـەلات و سـەلام بـە قـەد عیلمی حەق
بـێتـە خـوارەوە تـەبەق بـە تـەبەق

وەکــــوو بـــارانـــی کـــاتی بـــەهاری

دانـــە دانـــەی ســـاف وێنـــەی مــرواری

بـــباریٚ بـــەسەر «رَوْضَـــە»ی خـــاکـتا

بـــباریٚ بـــەسەر ڕۆحـــی پـــاکـــتا

لەســـــەر یـــاران و ئـــال و پـــەیڕەوان

بـــە دەوامـــی ڕۆژ، بـــە تـــوولی شـــەوان

جـا «نـامی» ئـەڵیٚ: بـە حـەیا و تـەمکین

«وَالْحَـــــمْدُ لِلّـــــه رَبِّ الْـــــعالَمِین»

***

«١٤»

النُّور ... السِّراج

ئەی نووری موبین، «سِراج»ی «وَهّاج»

ئـەی چـرای شـەوی ئـەسرا و مـیعراج

لە «مەککە» تـا قـودس بـەسەر بوڕاقـا

تا دەرچووی بەسەر «سَـبعُ الطِّـباق»!ا

ئەمجا ڕەفرەف بۆ مەسعەدی عورووج

«لمـــا لَم یَکُـــن فَـــوقَهُ الخُـــروجُ»

موناجاتت کرد بە نەجوای شەخسی
لەبەر بارەگای بێ هەمتای قودسی
تا گەڕایتەوە لەگەڵ دەرەجات
بە پێنج فەرزەوە بە چەن موناجات
زاتێ کە نووری چرای عالەم بێ
تاجی شەرەفی بەنی ئادەم بێ
«سِراج»ی «مُنیر» عالەم ئارا بێ
ڕۆحی کارەبای نا و بارەگا بێ
ناکوژێتەوە هەتا هەتایە
نووری موحەممەد چرای دونیایە

***

«١٥»

بڕێژە رەحمەت خوا هەتا قیامەت لەسەر
سەر دەفتەری ئەنبیا و رەهبەری جیینن و بەشەر
ئەوکانی حیلم و وەفا، کاتێ بە نوور و سەفا
دەرچوو لە پەردەی خەفا، ڕووناکی کرد دەشت و دەر

بیستەمی نەیسانی زوو، بەهاری خۆش ڕەنگ و ڕوو
غونچە بە لێو خەندە بوو لەبەر نەسیمی سەحەر
مانگی ڕەبیعی یەك بوو لە ڕۆژی دوانزەهەمی
دوو شەممە بوو سوبح دەم هەتا و لە کەل هاتە دەر
بە سوورەتی دڵبەری، نازاری بێ سێبەری
بە شەوقی رووی ئەنوەری «کَالشَّمسِ لا کَالقَمَرِ»
ڕوون بوو زەوی تا سەما تۆز و تەمی تیا نەما
خەم جێی نەما لەو دەما لەم عالەمە کەوتە دەر
کەوتە تەبەسسوم هەموو لێوی جیهان زوو بە زوو
لە عەرزەوە موژدە چوو لەبۆ فریشتە لەسەر
بە مەقدەمی «مُصْطَفیٰ» نەما نمونەی جەفا
حیجاز و مەککە و سەفا پڕ بوو لە خێر و لە فەڕ
حەق کەوتە جیلوە و سەنا، باتڵ بەرە و لای فەنا
نوور دای لە پێچ و پەنا، تاریکی ڕۆیشتە دەر

عبدالکریم محمد المدرس

***

نەقیب

سەیید ئەحمەدی نەقیب کوڕی شێخ مەحموودی شێخ مارفی شێخ حەسەنی «گڵە زەردە»یە و نازناوی «نەقیب»ە. ساڵی ١٢٨٠ ی کۆچی لە شاری سلێمانی هاتووەتە دونیاوە، لە ساڵی ١٣٢٨دا چووە بۆ حەج و لەوێدا تووشی نەخۆشی بووە و کۆچی دوایی کردووە و لە گۆڕستانی پیرۆزی «بەقیع» لە شاری مەدینە نێژراوە. ئەمەی خوارەوە بەشێکە لە هۆنراوەکانی:

«وَ صَلَّی اللّٰه عَلیٰ» زاتێ کە قورئانی سەنا خوانە
لە جوملەی موعجیزاتی ئەو وەلێ ئایاتی سوبحانە
شەهەنشاهی سەریری «لِی مَعَ اللّٰه» واسیتەی ئیمکان
رەسوولی ئینس و جانە، ئونسی جانە، بەحری ئیحسانە
بە بەردی چۆن بکەم تەشبیە کە نووری مەهلە خۆر دەسکەوت
فەقەت «فَخرُ الرُّسُل» فەیزی لە نووری حەیی مەننانە
سوەومی قەهری ماڵ وێران کونەندەی میللەتی کوفرە
نەسیمی میهری زینەت بەخشی گوڵزاری موسوڵمانە
بە نووری رۆژی روخساری شەوی کوفری جەهل گوم بوو
شەهی تەختی «لَعَمْرُكَ» مەسنەد ئارای موڵکی عیرفانە

شەوی میعراجی وەك سوبحی هیدایەت پاك نوورانی
شەوێ بوو تا قیامەت سەد هەزاران ڕۆژی قوربانە
لە حوجرەی «امّ هانی»دا خەوی لێ کەوتبوو جبریل
بە تەعجیل هات و فەرمووی مەرحەبا بۆ فەخری ئەکوانە
بوراقی بەرق ڕەفتاری کە بۆ هێنا سواری بوو
گەیشتە «مَسجِدُ الاَقصیٰ» ئەوەندەی تەحقیق قورئانە
کە تەشریفی دەچوو بۆ ئاسمان موژدەی دەدا جبریل
لە دەوری شەمعی ڕوخساری مەلائیك بوونە پەروانە
هەتا حەزکا خودا بۆ مەقدەمی جەننەت دەڕازێنێت
ئەوەندەی بێ بە دڵدا داری «طوبا» هاتە لەرزانە
لەسەر بەحسی «أو أَدنیٰ»دا بڵێ چی، بەندەیی «ادنیٰ»
گەیشتە لامەکان و هاتەوە جێی خۆی هەر ئەو ئانە
هەزار ئەوەندە هەزار ئەسرار و ئاساری کرانە عیلم
لە پەنجا نوێژەوە بۆی سەر ئەم پێنج فەرزانە

***

لە هۆنراوەکانی مامۆستا «مصطفی صافی»

ئەی سەییدی سەرداری من، ئەی مەحرەمی ئەسراری من
ئەی ئەحمەدی موختاری من سەڵوات لەسەر تۆ یاری من

دەمێکە هیجر و ماتەمە تاکەی بمێنم، لەو غەمە
هەروەکوو چاوان کۆرەمە، با بەس بێ ئینتزاری من
لە فەیزی ئەو خودایە بەس ناگاتە جێی ئەو شایە کەس
لە عالەمی جودایە بەس، «لُؤ لؤ»ی جەوهەرداری من
نووری بناغەی عالەمە، بۆ ئەنبیایان خاتەمە
ئادەم لەبەر ئەو ئادەمە، مەحفوز بکەی نازداری من
نووریٚ لە ئادەم پشت بە پشت هەتا بە «عبدالله» گەیشت
هەم ئامینەی حۆری سروشت مەحفوز بیٚ سەرداری من
کە هاتە رووی دونیا و وڵات، عالەمی دا لە شەڕ نەجات
پڕ نووری کرد هەر چوار جیهات ئەو سەییدی نازداری من
ئەو جار مەلائیکەی خودا شەقیان کرد سینەی «بِالهُدیٰ»
بەشی شەیتانیان کرد جودا کردیانە گوڵ گوڵزاری من
ئەوجا کرا بە پێغەمبەر، چەند موعجیزاتی خستە دەر
بەیانی کرد بەبیٚ خەتەر، قورئانی گەوهەرداری من
ئەوجا بە ئەمری موستەعان، هیجرەتی کرد بە عیزز و شان
بۆلای مەدینە بوون روان، لەگەڵ رەفێقی غاری من
حەمزە و ئەبووبەکری سیددیق، فارووق و عوسمانی حەقیق
بە موئمینی دەبوون رەفێق، لەگەڵ شێری شکاری من

کـافر و شـەیتانی لەعـین، هـاتن لە دوایـان چـین بـە چـین
هـەتا لەو غـارەی دابـەزین، ئـەو غـارەی پـڕ ئـەنواری مـن
کە دیتیان تەونی عەنکەبووت، کۆتر لە هێلانـە بـە جـووت
گەڕانەوە بێ فـایدە و سـوود، نـەیان ئـەدی سـەرداری مـن
ئەهات سوراقە زۆر بە تاو، سـەری کـوتا سـەر هـەرد و لاو
دیتی وەکوو قاڕوون بە چا و رەحـمی نـەکـرد بـەیاری مـن
نەما رەسولی مـوستەفا، گـوێی خـۆی نـەدا جـەور و جـەفا
دۆعـای دەکـرد سـاحێب وەفـا، غـاڵب نـەبێ قـەهاری مـن

***

لە هۆنراوەکانی مەحموودی زەند سەلیمی دانیشتووی شاری سنە

«١»

«صـــلاةُ اللّٰـــه ســـلامُ اللّٰـــه عـــلیٰ روحِ رســـولِ اللّٰـــه
صَـــلاةُ اللّٰـــه ســـلامُ اللّٰـــه عـــلیٰ روحِ حَـــبیبِ للّٰـــه»
ئەی سەفیری بارەگای ئەقدەس، ئومێدی بێ یاوەر و بێ کەس
گەردی پـێڵاوت بـە لێو مـاڵم، حـەبیبی فـەردی فـەریاد رەس

کیسرا شەق بوو کە تۆ هاتی، ساوە وشك بوو لەبەر زاتی
شەقی کرد مانگ بە ئیشارەی، لەبەر ئینکاری ئایاتی
ڕۆڵەی نەسرەوی ئامینە، دایك نەیدیوە لەو وێنە
فیدای بڕیار و قەوڵی بم چەنێ جوانە و چ خاوێنە
بۆ ڕەجا و فرمێسکی چاوانی، قەسری قەیسەر لە تاوانی
عومەر نەترس و ترسێنەر هاتە نێو کۆڕی یارانی
فیدای خاڵ و موهری سەرشانت، فیدای ئەرك وکۆشك و دیوانت
تەناوە تار لەبەر کاخت، مەحفوز بی لە ڕەقیبانت
فیدای عەتری عەریقت بم، فیدای بەردی نوتیقت بم
فیدای پەیغامی بێ وێنەی ڕەزای حەق لە سدیقت بم
فیدای خۆت و ڕەفێقت بم، فیدای یاری سدیقت بم
فیدای پاشنەی بێ پێڵاوی ئەفعی گەستوی عەتیقت بم
فیدای پەنجەی تیر ئابت بم، فیدای نوتقی نایابت بم
فیدای عەدڵ و عەداڵەتی عومەری بنی خەتابت بم
فیدای سیڕڕی نەهانت بم، فیدای ئەسراری قورئانت بم
فیدای حیلم و حەیا و شەرمی عوسمانی بنی عەفانت بم
فیدای هەور و چەتری سەرت، فیدای جیسمی بێ سێبەرت
فیدای نەعرەی بورج روخێنی عەلی لەقەب بە حەیدەرت

فیدای عەدڵ و فیدای دادت، فیدای عیلمی بێ ئوستادت
فیدای سەرداری سەرداران، حەسەن و حوسەینی ئەولادت
فیدای شاهی جینن و ناست بم، فیدای ماڵی بێ میراست بم
فیدای هەڵمەتی مەردانەی ئەمیر حەمزە و عەباست بم
فیدای ئاڵای بێ رەقیبت بم، مەمهور بە «فَتح القَریب»ت بم
فیدای وەیسی قەمیس پوش و فیدای سەلمانی غەریبت بم
بیلال ئازاد بوو بە ئەنعامت، قەیسەر لەرزی لەبەر سامت
گیان و موڵك و ماڵ و ئەولادم فیدای زیکری بێ ئەنجامت
گەرچی هاوناوی «مەحمود»م، خەتابار و مەست و مەردودم
لە دیوانی موحەممەد دا تاوان بارە تار و پودم
فەخر و تاجی رەسولانی، ئەنیسی چاهی کەنعانی
سەلام و ئەوراد و تەحیاتم لەسەر ریزی شەهیدانی
هەتا گەردی گەردونەی گەردون وچانی لەسەر بڕیا بێ
سەڵوات و سەلامی ئەم خێڵە لەسەر رۆحی موستەفا بێ

***

«٢»

«یا نَبی سَلامُ عَلَیكَ، یا حَبیب سَلامُ عَلَیكَ»
لەسەر خۆت و یارانت «سَلامُ اللّٰهِ عَلَیكَ»

شا سواری دەشتی حیجاز، سەفیری لامەکان پەرواز
مەرهەمی زامی مەعاسی، سالاری ساحیب ئیعجاز
سەلام لەسەر یارانت، لە کۆڕی شەهیدانت
سالار سەرداری عالەم، فەخری بۆ ڕێ ڕەوانت
قەسەم بەو خار و خوێنە، بەو شەو و شار و شوێنە
نەوەی خەلیل و خاتون، فەخری لەبۆ ئامینە
سەلام لە خۆتو یارت، لە تەیر و تار و غارت
لە ئیخلاسی سددیقی دافیعی ژاری مارت
سەلام لەو تەیر و تارە، حاجیبی ئەو دوو یارە
ئیعجازە بۆیە ماو، ڕووداوی ئەو مەغارە
سەلام لەسەر «سددیق»ت، هەم یاوەر و ڕەفیقت
سەفیری پادشاهیت، شارەزای ڕێ و تەریقت
سەلام لە ڕۆحی پاکت، لە ئەسحاب و ئەحبابت
لە فاتیحی موڵکی ڕۆم، «عومەری بنی خەتاب»ت
فەخر ئەکەم بە قورئانت، بە خاڵ و موهری شانت
بەوەزنی عەرشی ڕەحمان سەلام لەسەر «عوسمان»ت
ئیعجازە سایەی سەرت، بە فاتیحی خەیبەرت
سەلام لە نووری عەینەین، هەم لە شاهی «حەیدەر»ت

فەخر ئەکەم بە ئیخلاست، بە شاهی جینن و ناست
سەلام لەڕۆحی پاکی، ئەمیر «حەمزە» و «عەباس»ت
سەلام لە هاوڕێیانت ئەحباب و ڕێڕەوانت
لە یاوەرانی شەعب و دەستەی موهاجیرانت
فەخرە بۆ ڕێڕەوانت، ڕەوڵەی «دار الامان»ت
بە بەرزی ئەوجی ئەفلاك، سەلام لەسەر «سەلمان»ت
«مەحمود» حەمدی خودا کە، خەڵوەت کە خۆت فیدا کە
باری سەفەر بپێچە، ئەژنۆی حەسرەت ڕەها کە
هەوری ڕەحمەت بخرۆشێ، دریای ئیحسان بجوشێ
بیکا بە تاوە تەرزە، ڕەوڵەی ڕەسول داپۆشێ

***

«٣»

یا رسولَ الله لە ڕێتا ڕۆح و گیان ئیسار ئەکەم
بۆیە لەوحی دڵ مەکان و مەسنەدی ئەبرار ئەکەم
عاشقانت دەس بە دەس دێن بۆ تەوافی «روضە»کەت
من بە فەوجی حاجیانت فەخر و ئیفتیخار ئەکەم

پەرتەوی ئەنواری فەیزت بەحر و بەڕڕی گرتە بەر
شافیعی عەرسەی نەجات ئەی پێشەوا و غەمخوارەکەم
پەرتەوی شەمعی جەماڵت روو بکە لەم سێبەرە
با لە جێی کەف قەلبی خوێنین ئەنجن و سەد پارەکەم
ئەی هومای ئەوجی شەرەف گەر تۆ بخەی سایەم لەسەر
دەفعی ئیبلیس و ئەیادی دوژمنی غەددار ئەکەم
خادیمی خادیمانی تۆ رێی نەجاتە ناجیا
پشت لە پاشایی و شکۆە و شەوکەتی ئەغیار ئەکەم
مەحفەل و بەزمی ئەم کەونە بێ مەزە و تام و بوە
روو لە ئیحسانی حەبیبی «واحِدُ الْقَهّار» ئەکەم
خەڵوەتی شاهان و بەزمی خەسرەوان بێ رەونەقن
سەیری ئەسراو و سواری سەییدی سالار ئەکەم
سەبتە تاوانم لە تۆمار دڵ تەزێنە جورمەکەم
مەر لە قاپی موستەفادا چاری ئەم ناچارەکەم
دەشتی روخسار بوو بە لێڵا و قەڵوەزان هاتن بە جۆش
بیر لە قرچە و جۆشی قەلبی یاوەری نێو غار ئەکەم
هێزی دوژمن هاتە مەیدان بۆ قەڵاچۆی دینەکەم
کوا بۆ نەعرەی دڵ تەزێنی «عومەر»ی سەردارەکەم

بۆ نموونەی غیرەت و حیلم و حەیا و عیلم و عەمەڵ
یادی «عوسمان»ی عەفان و «حەیدەر»ی کەڕار ئەکەم
وەرزی ئاکام هاتە پێشۆ کۆڵەکەم بێ تۆشەیە
وا لە تاوی «رَبِّ نَجِّنِي مِنْ عَذٰابِ النّٰار» ئەکەم
مەدحی تۆ ویردی دڵی «مەحمود»ە «یا خَیْرَ الْبَشَر»
وەسفی باڵای نەو نەمامت ویردی قەلب و زارەکەم
کەی حەدم هەس من بڵێم مەدداحی شاهی ئەحمەدم
گێل و کاسانی شەرابی عیشق تۆ بێدار ئەکەم
سەیلی سەڵوات و سەلام دەشتی حیجاز بگرێتە بەر
پێشکەشی رۆحی رەوانی سەییدی ئەبرار ئەکەم
سنە: مەحموود زەند سەلیمی

***

ئەم پارچە شیعرەم لە کتێبی «شادی دڵان» وەرگرتووە
مانگی مەولوودت...

مانگی مەولوودت گوڵزاری ژینە
هیوا و ئاواتی پیاوی بەدینە

خۆشیم نەدیوە هەرگیز بەم وێنە
ئاسمانی ژینم پاك و خاوێنە
رۆڵە ژێرەکەی باوشی ئامینە
موحەممەد عەرەب، هەتیو لاوێنە
کۆرپە جووانەکەی دایکی بێ وێنە
ناوت داخستووە لە هەرچی شوێنە
موحەممەد نازار، ناوت شیرینە
کلیلی درگای باغی بەرینە
دونیای سەرگەردان ئینتیزار پێتە
عەرەب و عەجەم گشت چاوەڕێتە
بۆ رزگاریمان تۆ تەشریف بێنە
دڵی ژاکاومان ئا و لێ پرژێنە
قوربان ئەو کەسەی لەقەب ئەمینە
ویردی دڵ وزوان خەڵك سەرزەمینە
جەژنت بۆ ئەگرین گشت ساڵ بەم چینە
پەنات بۆ دێنین مەمان رەنجێنە
هاوکاتی یادی گوڵی مەدینە
«پەژارە» بۆ دین چا و بە گرینە

***

«قانع»

ئەم هۆنەرە ناوی محەممەد و کوڕی شیخ «عبدالقادر»ی دۆلاشی مەریوانییە. لە ساڵی ١٣١٨ی کۆچی لە دیێ ریشێن لە دایك بووە و لە ساڵی ١٣٨٥ی کۆچیدا لە دێی «لەنگەدێ»ی ناوچەی شلێر کۆچی دوایی کردووە.

لە هۆنراوەکانی مامۆستا قانع

«١»

سەناو تەعریفی پێغەمبەرﷺ

یا موحەممەد لێو بەبار و دڵ بە بوریانم مەکە
ئەی رەئیسی هەردوو دونیا دیدە گریانم مەکە
دەستە ئەژنۆ و چاوەڕێگەی دەستی یارانم مەکە
من کە ئالی تۆم زەلیلی باری عیسیانم مەکە
غەیری قاپی رەئفەتت بۆ کەس سەنا خوانم مەکە

**

ئەی شوعاعی شەمس و کەوکەب شوعلەیی ئەنواری تۆ
زینەتی «جَنَّاتُ عَدْنٍ» شوبهەیی روخساری تۆ

ئـەی بـوڕاق و تـاج و ڕەفرەف خـەلعەتی ئەنواری تـۆ
ئـەی مـەسیحا چـاوەڕێگـەی نـوقتەیی گـوفتاری تـۆ
بەش بڕاوو بێ نەسیبی لوتف و ئیحسانم مەکە

**

ئەی غوڵامی بارەگـاهت «قـەیسەر» و «دارا» و «جـەم»
ئـەی لە دیـوانـی جـەزادا شـافیعی جوملەی ئومەم
مەسنەدی ئەو ڕەنگی بەزمت کەوتە ژوور لەوح و قەڵەم
ئینتیزاری فەیزی لوتفی تۆن هـەموو عـورب و عـەجەم
غەیری ئالی تاهیرینت دەستە دامانم مەکە

**

تۆ کەلیم و تەکیەگاهت عەرشی ئەعزەم میسلی تـوور
قابە قەوسەینێ لە بەینا ما بە تێکـەڵ نوور و نـوور
باعیسی تەزیینی قـەسر و جـەننەت و سیمای حـوور
ڕۆژی مەحشەر چۆن بە بارێ نەگبەتۆ بێم بۆ حوزوور
سا لەبەر خاتر حوسەینت دڵ پەرێشانم مەکە

**

واسیتەی نـوتقی بـەعیر و مـوقتەدایـی مـورسـەلین
شاتری مەیدانی فەزڵت سەد وەکوو «رُوحُ الْأمِين»

ڕێزه خۆری خوانی لوتفت سەد هەزاران عاکیفین
یا رسولَ الله بە حەققی ئال و بەیتی تاهیرین
سەرکز و ئاشوفتە حاڵی دەستی شەیتانم مەکە

**

مەخزەنی ئەسراری غەیب و ڕەهبەری ڕێگەی هودا
خاکی ڕێگەت «کُحْلِ مٰا زٰاغَ الْبَصَر» بۆ ئەنبیا
شاریقی بورجی نبووەت شاهبازی کیبریا
ڕەحمی خێرت بێ بە «قانع» تۆ بیو زاتی خوا
کوا خەڵاتی موستەحەقم؟ ڕووت و عوریانم مەکە

***

«٢»

یا رسولَ الله غەریقی گێژی عیسیانم مەدەد
بۆ فجوور و فیسق بێ شك مەعدەن و کانم مەدەد
بێ بە هانامۆ دەخیلە ڕوژەکەی «هَلْ مِنْ مَزِید»
چونکە سوختی دۆزەخە سەر تا بە دامانم مەدەد
چۆن نەگریەم بۆ خەجاڵەتباری و شەمەرمەندەگیم
گوێ لەمشتی نەفسی شوم و مەکری شەیتانم مەدەد

گەر شەفاعەت چاری دەردی من نەکا مەعلومە لام
مل بە تەوق و دەست بەستەی قەهری ڕەحمانم مەدەد
خۆ خوا فەرمویەتی «لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَتِي»
موژدە بۆ ئەهلی شەقایە و من ڕەئیسیانم مەدەد
ئینتیزاری هەوری لوتفی ڕەحمەتم بۆ قەترەیێ
با سەگیش بم موستەحەققی لوقمەیێ نانم مەدەد
چاوی ئومێدم ببێ تۆزێ لەبۆ ڕۆژی جەزا
ڕووی هیواکەم وایە عەبدی شاهی مەردانم مەدەد
ئاه و ناڵەت بۆ ڕیایە «قانعا» سوودی نیە
قوڕ بپێوم هەر لە ئەژنۆم تا بە سەر شانم مەدەد

***

«٣»

لەگەڵ قەڵەم

قەڵەم! قوربانی نووکت بم دەبێژە فەسحەت و گوفتار
وەکوو حاتەم دەبشکێنە خەزێنەی جەوهەری ئەسرار
لە بەحری عیلمی وەحدەتدا نەدەی لافی هونەرمەندی
نە جێگەی عەقڵە بۆ بیر و نە ڕێگەی نوتقە بۆ گوفتار

که هەر عەقڵێ خەیاڵی کرد لە بەحری فیکرەدا خنکا
که هەر نوتقێ بەیانی کرد ڕەزا وەك جێگە گەستەی مار
قەڵەم! هۆشت بەسەر خۆ بێ نەنازی قەت بە دووزمانی
زمـــانت لاڵە لەم بـاسە نـەنووسی شـەوکەتی جـەببار
فەقەت سادەی بە چۆکا بێ و بڕێژە گەوهەری تەحریر
بنووسە وەسف و ئەوسافی ڕەسوولی ئەحمەدی موختار
لە عەرسەی کاغەزا لنگ دە، بە چالاکی وەکوو ڕەفڕەف
لەسـەر مـەیدانا زوو وەرگەڕێ هـەروەك مـەلی باڵدار
قەڵەم! مـەردانـە نـوتقی دا، جـوابـی دامـەوە، فـەرمووی:
بە هیچ عەقڵت نەشێوێنی، خەرافات بۆ ئەکەی ئیزهار
کەسێ وابێ لە نووری حەق بە دەستی حەق جیا بووبێ
چ مـوحتاجە بـە تـەعریفی مـن و تـۆ و یـاوەر و ئـەغیار
کەسێ وابێ بە سەر پەنجەی موبارەك مانگ دوو لەت کا
وەیـا ئـاهوو لە خـزمەتیا بـە زمـانی پـاك بکـا هـاوار
کەسێ وابێ کە دار خورما لە بن دەربێت و بێ بۆلای
کەسێ وابێ کە زیخی چەم لە دەسیا بێتە ئیستیغفار
کەسێ وابێ کە جەننەت چاوەڕوانی مەقدەمی ئەو بێ
کەسێ وابێ کە سەد «روح الأمین» بۆی بێتە خزمەتکار

ئـیتر مـوستەغنییە «قـانع» لە تـەحریراتـی عـەمر و زەیـد
سکــووتت لازمــە، هــەرتا بــنووسی دەفـتەر و ئـەشعار

***

حەزرەتی شێخ «محەممەد عوسمان» «سراج الدّین»ی نەقشبەندی رحمه الله

ئەم کەڵە پیاوی دەریای کەڕامـەتە کـوڕی حـەزرەتی شـێخ «علاء الدّین»ە لە سـاڵی ١٣١٤ کـۆچـی مـانگی « = ١٨٩٦ ز و ١٢٧٥ هـ» لە ئاوایی «صفی آباد» لە پێنج کـیلۆ مـەتری شـاری «جوانرۆ»ی ناوچەی کرماشان بە دونـیا هـاتووە و لە بـیست و یەکی مانگی «ڕەمەزان»ی ١٤١٧ کۆچی مانگی، بەرابەر بە دەی مـانگی ڕێبـەندانـی ١٣٧٥ کـۆچـی هـەتاوی و ٣١ ژانـویە ١٩٩٧ زاینی لە «ئیستانبول»ی تورکیە فەوتی کردووە و دونیای فانی بەجێ هێشتووە.

«١»

پاڕانەوە لە خزمەت ڕەسوولی مەدەنیدا صلى الله عليه وسلم

یـــا رســـولَ الله زەلیـــلم ســـا بــە قــوربان هــیممەتێ
شـــەرمەزار و دڵ بـــریندارم بـــە قـــوربان هــیممەتێ

تـــینویی دڵ ئـــاورینی قـــەترەیێکـــی رەحـــمی تـــۆم
ڕێزە خـــوار و کـــەلبی دەرگـــاتم، بـــە قـــوربان هـیممەتێ
بەحری زەخخاری «فَتَرْضیٰ»، تۆی دوڕی یەکتایی حەق
مـــوستەحەققی زەڕڕەیـــێ لوتفم، بە قـوربان هـیممەتێ
نیمە تۆشە و زادی رێ، بـێ تـاعەت و بـێ تـۆشـە خـۆم
نـــاسزایـــە تـــۆشـــە بـــۆ دەرگـــای کـــەریمان، هـــیممەتێ
مووی سپی و رووی رەش و زەردم ئەوا هـێنا حـوزوور
قـــۆچـــی قـــوربانم ئـــەوا قـــوربانە، قـــوربان هـــیممەتێ
تـــاجی شـــاهی و گـــەورەییتە ئـــایەتی ﴿نٓ، وَالْـــقَلَمْ﴾
مـــادیحی تـــۆیـە سـەراسـەر سیڕڕی قـورئان، هـیممەتێ
خـــۆ لە سـینەی سـینەتا سـیڕڕی ﴿أَلَمْ نَـــشْرَحْ لَكَ...
صَـــدْرَكَ﴾ شـەرحـی دڵی تـۆیـە، بـە قـوربان هـیممەتێ
﴿رَبُّكَ يُعْطِي فَـتَرْضیٰ﴾ تـۆی رومـووزی کـەنزی حـەق
ئەی سـوپا سـالاری رەحـمەت، تـۆوو قـورئان هـیممەتێ
﴿وَ رَفَـــعْنا لَكَ ذِكْـــرَكْ﴾ بـــۆ بـــوڵەنـــدی زیکـــری تـــۆ
زیکـــری تـــۆ ویـــردی دڵ و زارم، بـــە قـــوربان هـــیممەتێ
ئـەی شـەهی «لَـوْلاكَ لَـوْلاكَ» قـابە قـەوسەینت مـەقام
تـۆوو ﴿سُـبْحانَ الَّـذي أَسْریٰ﴾، بـە قـوربان هـیممەتێ

من سەگی کوێم نیمە قابیل وەسف و مەدحی تۆ بکەم
مادیحی تۆ جوبرەئیلە، پەیکی قورئان هیممەتێ
شا سواری عەرسەیی مەیدانی حەق ڕۆژی جەزا!
تۆ مەبە غافڵ لە «عوسمان» سا بە قوربان، هیممەتێ

***

«٢»

غوڵامی دەرگەهی تۆم...

غوڵامی دەرگەهی تۆم، قوربانی حەزرەتی تۆم
ئەسیری خاکی ڕێی تۆم، ڕۆحم لە ڕێت داناوە
غەم با بڕوا شادی بێ... شادی غەم ئازادی بێ
گەر شاه لوتفی هادی بێ تانەم لە شاهی داوە
دڵم کردە نیساری ئایاتی مەسحەفی ڕووت
بە ئیعجازی دوو ئەبرۆت ساقی دڵم شکاوە
فوارەی چاوەکانم جۆش و قوڵی هەڵداوە
«ساوە»ی سینەی دڵ وشکە، چاوەی چاوم خوێناوە
شاهی «علاء الدّین»ە، شەمسی سەما و زەمینە
کەنزی ئیمان و دینە، دڵم عیشقی بەو داوە

قـەزا گـەردانـی تـۆ بـێ رۆح و گـیانی شـیرینم
فـیدای تـۆزی رێـگـەت بـم جـارێك لاکـە بـەم لاوە
دایم مەحوی هەواتـە «عـوسمان» سـەگی دەرگـاتە
سـەربەرزی گشت وڵاتـە، لەم لاوە یـا لەو لاوە

***

«٣»

لە گوڵزاری عوسمانییەوە

فیدای خاکی بەری پێت بم جگـەر سوتاو و دڵ خـەستەم
لەبۆ تەسکینی زامی دڵ هـەوای «روضـە»ی جینان بـا بـێ
لە عـیشقی تـۆوەیـە «بِـالله» سـەر و چاو و دڵم قـوربان
بـە قـوربانت دەکـەم فـەرموو بـەراتـی عـاشقان بـا بـێ
ئەگەر مەیلت لە دڵ کەم کـەم ئـەسیری کـۆیـی ئـەژدەر بـم
لە نووری عیشقی رووت قوربان جەلای شـاهانەتان بـا بـێ
بـە قـوربانی شـەهی فـەخری زەمـانم سـا کـەرەم فـەرموو
دەخـیلێك یـا رسـولَ الله نـیدایـی «أَلأَمـان» بـا بـێ
لە یـاد و زیکـری تـۆ ئـانێ ئـەگـەر دڵ مـات و غـافڵ بـێ
دەسـا جـەللادی قـەهری قـەهرەمانی جـانستان بـا بـێ

لە خوانی میهر و لوتفت گەر کەرەم فەرمووی بە ئیحسانت
بە تاکە نیم نیگاهێکت حەیاتی جاویدان با بێ
زەلیل و زار و بیمارم دەخیلێك یا رسولَ اللە
بە لوتف و جۆششی رەحمەت دەوای دەردی دڵان با بێ
غولامی دەرگەهی تۆم و سەگی دەربانی دەربانم
بە «عوسمان» بەندەیی تۆم و وەعدەی وەسڵی جینان با بێ

※※※

چەند شیعرێکی مامۆستای پایە بەرز شێخ محەممەد سەعیدی نەقشبەندی دانیشتووی «رەوانسەر» لەسەر وەزنی غەزەلێکی حەزرەتی شیخ محەممەد عوسمانی «سراج الدّین»ی نەقشبەندی قدس سرە.

رەحمی تۆ دریایە من تینوم بە یەك قەترە دەسا
حەیفە بێ تۆشە بڕۆم زووکە بە قوربان هیممەتی
من لە کوێم و شەئنی وەسف و مەدحی زاتی پاکی تۆ
چاوە رێم رەحمێ بە حالی دڵ، بە قوربان هیممەتی
خۆ خەزێنەی رەحمی خوا هەرگیز تەوا و نابێ دەخیل
تۆ شەفاعەت کە گوناهی من بە قوربان هیممەتێ

چــاوی تــۆ تــیماری دەردی دەردە دارە، بــێ دەمــێ
روو کە لای ئەم بێ کەسە کەس تۆی، بە قوربان هیممەتێ
عومری من وا بـوو تـەوا و بـێ سـەمەر دەرچـوو دەخـیل
ئـوممەتی تـۆم با نـەڕۆم بـێ تۆشـە قـوربان هـیممەتێ
بـێ لەبـەر زاتــی خـواو و مـاڵی کـەعبە و پـاکـی خۆت
رێی رەزای یـەزدان نـەسیبم بـێ، بـە قـوربان هـیممەتێ
ناوی من تەرکیب لە ناوی تۆس و وەسـفێکـی «سـەعید»
چـوون لە تـۆ دوور بـم عـەزیزم گـیانە قـوربان هـیممەتێ

***

مامۆستا بێخود

مامۆستا ناوی «مەحموود»، کوڕی موفتی حاجی مەلا ئەمین و کوڕی موفتی گەورە حاجی مەلا ئەحمەدی چاومارە. ئەم زاتە لە ساڵی ١٢٩٦دا چاوی بە دونیا هەڵێناوە[١] و لە کاتژمێری ٣ و چارەکێکی پاش نیوەڕۆی ١٩٥٥/٨/٢٥ (١٣٧٦ك مانگی) بۆ یەکجاری سەری ناوەتەوە و بـە کـۆچـی دوایـی ئـەم هـۆنـەرە

---

١. ساڵی لە دایك بوونی بە حیسابی ئـەبجەد ئـەکـاتە ئـایەتی ﴿عَسیٰ أَنْ یَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقاماً مَحْمُوداً﴾. (وەرگیراوە لە دیوانی بێخود).

سەرچاوەیەکی تری شیعری کلاسیکی کوردی وشك بوو. ڕۆحی شاد.

بەشێك لە هۆنراوەکانی

«١»

لەو ڕۆژەوە ڕۆیشتووە تۆراوە دڵی من
هەرچەند ئەگەڕێم بێ سەر و شوێن ماوە دڵی من
ئاخۆ بە چ شاخێکەوە گیرساوە دڵی من
یاخۆ بە چ داخێکەوە سووتاوە دڵی من

**

ئەو هەمدەمی غەمخوار و نەدیمی منە یا ڕەب
ئەو مەحرەمی ئەسرار و قەدیمی منە یا ڕەب
ئەو گەوهەری شەهوار و یەتیمی منە یا ڕەب
کەوتۆتە چ بەحرێکەوە خنکاوە دڵی من

**

مەجنوونی دوو گێسوویی چ «لەیلا»یەکە ئاخۆ
یا وامیقی جادوویی چ عەزرایەکە ئاخۆ

دێوانــەیی ئــاهوویی چ ســەحرایێکــە ئــاخۆ
کام چیهرە پــەری دیــوە کــە تــرساوە دڵی مـن

**

ئەتلێتەوە گاهێ بــە خــەیاڵی خــەت و خــاڵی
ئەخولێتەوە گاهێ بە چرای شەوقی جەماڵی
نازانێ ئەگەر چۆنە بــە دەس دەردەوە حــاڵی
وەك پووش و پەڵاشێکە بە دەم باوە دڵی من

**

لەو چـــۆڵ و بـــیابانە ئــەبێ یــاوەری کــێ بــێ
یــا بــەو کــەژ و کــێوانــەوە ســەودا ســەری کــێ بــێ
یا لەت لەت و ئەفگاری موژەی خەنجەری کێ بێ
چــۆن مــاوە لە ســەد لاوە کــە کــوژراوە دڵی مـن

**

بۆچی نەڕژێ سـەیلی سـروشکم وەکـوو بـاران
بۆچی وەکوو یەعقووب نەبمە شوهرەیی شاران
لەو یــۆسـفە پــرسیومە لە بــێگـانەو و یــاران
هــەرگیز نــیە ســوراخــی لە هــیچ لاوە دڵی مـن

**

بـۆ خـۆی بگـریم یـا نـەفەسی پـەردە دڕاوی
یا بۆ جگەری کـون کـون و سـەد پـارە کـراوی
چی کردووە یا ڕەب کە خەو و خواردن و ئاوی
دایـم غـەم و بـێداری‌یـو خـوێنـاوە دڵی مـن

**

چ بکـەم؟ چ بڵێم؟ بـۆ دڵەکـەم کـارییە دەردم
شاهێدی منن موویی سپی و چیهرەیی زەردەم
خـۆڕایـی نـیە نـاڵەیـی گـەرم و دەمـی سـەردم
هـەڵبـەت بـە بـەلایێکـەوە ئـالاوە دڵی مـن

**

ئەو سینە لە غەش خاڵییە، ئەو بێ رق و کینە
ئەو خادیمی شەرعی نەبەوی و میللەت و دینە
مەعلووم چووە بۆ خـزمەتی سـالاری مـەدینە
وام زانـی کـە فـەوتاوە نـەفەوتاوە دڵی مـن

**

قوربانی کەسێ بـم کـە بـە قـوربانی نـەبی بێ
وەك بەندە سەگی دەرگەهی شاهی عەرەبی بێ

شاهی عەرەبی یەعنی قوڕەیشی نەسەبی بێ
جەرگی بە دوو ئەبرۆی ئەوە جنراوە دڵی من

**

زاتێکی وەهای گرتووە رۆحم بە فیدای ئەو
شاهان شەو و رۆژ دێنە قەدەم بۆسی گەدای ئەو
«بێخود» مەبە ئیتر بە ئومێد و بە تەمای ئەو
نایێتەوە لات گەر سەری داناوە دڵی من

***

«٢»

ئەگەر شاهم وەگەر شاهین و بازم «یا رسولَ الله»
وەتەن ئاوارەو و هێلانەوازم «یا رسولَ الله»
بە رۆژ پەروانەیێکی دڵ شکاو و بێ پەڕ و باڵم
بە شەو شەمعێکی پڕ سۆز و گودازم «یا رسولَ الله»
لە تیغی قەهر و روتبەی ئیلتیفاتی تۆوەیە قوربان
ئەگەر گەردەن کەچم یا سەرفەرازم «یا رسولَ الله»
بە وەرچەرخاندنێکی رووت هەتا هەم کەوتووم بێ ناز
بە لوتفێکت لە عالەم بێ نیازم «یا رسولَ الله»

لە تێکۆشینی رزگاری منی ئاوارەدا کول بوون
هەموو باپیرەکانی دڵ نەوازم «یا رسولَ الله»
ئیتر هەر خۆت ئەبێ چارم بفەرمووی چونکە هەر خۆتی
تکا کارم، موعینم، چارەسازم «یا رسولَ الله»
ئەزانم خۆ خیلافی ئەمری تۆم زۆر کردووە ئەمما
کوڕی خۆتم بە لوتفی تۆ ئەنازم «یا رسولَ الله»
نەجاتم گەر بدەی زوو، بۆ تەوافت حازرم یەعنی
بە کەعبەی رووت رووە و خاکی حیجازم «یا رسولَ الله»
غولامێکم ئەوا خۆم خستە قاپیی غیرەتی تۆوە
بە نا و «مەحموود»م ئەمما هەر «ئەیاز»م «یا رسولَ الله»(١)

***

١. ئەیاز: وەزیرەکەی سوڵتان مەحموودی غەزنەوی. ئەم غەزەلە بە ناوی خوا لێ خۆش بوو «شێخ مەحمودی حەفید»ەوە وتراوە لە ساڵی ١٣٤٨ی هیجریدا کە بە حوروفی ئەبجەد ئەکاتە «هر چی بم اولاد خۆتم - هەرچی بم ئەولادی خۆتم». شێخ لەوکاتەدا دیلی ئینگلیزە داگیرکەرەکان بووە.

«٣»

سکاڵا لە پێشگای پێغەمبەردا ﷺ

شەها بە غیرەتت قەسەم دەمێکە دیلە ئوممەتت
بە دەس عەدوویی دینەوە عەجەب زەلیلە ئوممەتت
لە خەستە خانەیی غەما وەها عەلیلە ئوممەتت
بە چیهرە زەردیا ئەڵێی دوچاری سیلە ئوممەتت
دەوایی رەحم و لوتفی تۆ هەمیشە ئینتیزار ئەکا

**

خۆش ئەو دەمەی کە رۆژ و شەو تەواف ئەکا رەواقی تۆ
خۆش ئەو سەرەی کە کەوتبێ لە کووچەو و سوقاقی تۆ
بە تیکە تیکە بێ دڵێ کە نەیبێ ئیشتیاقی تۆ
حەیاتی من ویساڵی تۆ، مەماتی من فیراقی تۆ
بەڵێ پەری خەیاڵی تۆ عیلاجی شێت و هار ئەکا

**

دەمێکە چاوەڕێیەتی گیان و دڵ ویساڵی تۆ
ئومێد ئەکا کە دەرکەوێ لە پڕ مەهی جەماڵی تۆ
ئەگەر لە ئاینەی منا دەمێ نەبێ میسالی تۆ
شکستە بێ بە بەردی غەم بە جاهی سەحب و ئالی تۆ
کە ئاسمان وەکوو زەمین بەوانە ئیفتیخار ئەکا

**

خسووس خەلیفەیی یەکەم رەئیسی فیرقەی ئیهتیدا
کە ئەو بوو کردی رۆحی خۆی لە رێی سەداقەتا فیدا
کەسێ کە پێی موبارەکی بخاتە زاری ئەژدەها
لەبەر رەسوولی موحتەرەم نەوەك گەزەندی پێ بگا
یەقین بزانە ئیشی وا لە ئیشی یاری غار ئەکا

**

لەپاش ئیمامی نامەوەر «عومەر» خەلیفەیی زەمین
درەختی مەعدەلەت سەمەر، چەمەن ترازی شەرع و دین
نە هەر لە عەسری عەدڵیا مەڕە و لە گورگ ئەبێ ئەمین
لە جێگەیێ جەنابی ئەو کە بوو ئیتر سەگی لەعین
لە ترسی شێری هەیبەتی بە لوورە لوور فیرار ئەکا

**

لە وەسفی خازینی سووەم یەگانە گەوهەری حەیا
ئیمامی مەجمەعی ئەدەب، خەتیبی مینبەری حەیا
هەرچی بڵێم خەجاڵەتم لە شەرمی جەوهەری حەیا
کەسێ کە دا بخا فەڵەك لە رێی ئەوا سەری حەیا
هەزاری وەك من و مەلەك بە باسی شەرمەزار ئەکا

**

لەگەڵ کەسێ حەبیبی خۆی خواکە بووی عینایەتی
بەیانی وەسفی ئەو ئەکا لە ﴿هَلْ أَتَىٰ﴾ بە ئایەتی
بەڵێ غەزەنفەرێکی واکەوا درا هیدایەتی
لە رۆژی فەتحی خەیبەرا بە زۆری شان و رایەتی
بە دەست و تێغی هەڵمەتی لە شێری کردگار ئەکا

**

مەپرسە جاه و حیشمەتی دوو بێچوە شێری حەیدەری
کە خادیمێکی بێشەیان چ سوننی‌یو چ جەعفەری
شەقین ئەکا بە سەد سەری «قوباد» و تاجی قەیسەری
هەتا نەچیتە «کەربەلا» گران ئەزانی ئەی پەری
کە کۆمەڵی مەلەك لەوێ لە قافڵەی زووار ئەکا

**

لە «بێخود» ئەر سوئال ئەکەن کە: چۆنە، چاکە سیحەتی
بە دەردی عەشقی لەیلەوە نەماوە هێز و قووەتی
بە نالە ناڵی گەرمیا، بە ئاهی سەردی حەسرەتی
بە ئەرخەوانی ئەشکیا، بە زەعفەرانی سوورەتی
لە چۆنی بێ نەوایی‌یا لە قەیسی لەش بە بار ئەکا

**

بە دەس هەواو و نەفسەوە ئەگەرچی بەندە موبتەلام
هیلاکی باری مەعسیەت، کەلاکی دەردی بێ دەوام
بەڵام ئەمەم کیفایەتە کە نەعت خوانی موستەفام
خۆلاسە من لە هەردوو لا کەسێکە مەلجەئو پەنام
کە گفت و گۆ بە وەحشی‌یو غەزاڵ و سووسە مار ئەکا

***

«٤»

ئەی ساحەتی سەد جەننەت، دەشت عەرەبوستانت
نادەم بە هەزار گوڵشەن، یەك خاری موغەیلانت
بۆ لالەیی نوعمانت، داغدارە دڵ و جەرگم
داغدارە دڵ و جەرگم، بۆ لالەیی نوعمانت
بێ پرتەوی روخسارت، تاریکە دڵی تیرەم
بەم زەڕڕیە بنوێنە خورشیدی درەخشانت
بۆ سەروی خەرامانت وەك قومری ئەناڵێنم
وەك قومری ئەناڵێنم بۆ سەروی خەرامانت
عەقڵ و خیرەدی بردووم نەشئەی قەدەحی چاوت
پێوەندی هەوای کردووم تای زوڵفی پەرێشانت

مـــیحرابـی دڵ و جـانە، هـێزی دەسـی ئـیمانە
عـــاسایی خـــەتیبانە شـــمشێری خـوراسـانت
بەو قـیبلەیی ئـەبرۆیـە، ڕۆح گـەر لە قـەزایـی کـۆیـە
دڵ خـادیمی لای تـۆیـە، سـەد گـۆیـە لە مـەیدانت
خـــاقانە گسك لێ دەر بـــۆ خـادیمی بـەرقاپیت
خوددامە بە ڕۆح قەیسەر بۆ بان گووشی سـەربانت
ئەی سەییدی مـەخلووقات ئـاگـات لە ئیمانی بـێ
ئەو ساتە کە بـوو قـوربان، ئـەم عـەبدە بـە قـوربانت
تۆ سـیدرە نشین بـازی، سـاحێبی سـەد ئـیعجازی
پـێغـەمبەری مـومتازی، دەسـتی مـن و دامـانت
قـورئانی نـوعووتی تـۆ خـەتمی بە بـەشەر نـایێ
«بێخود» چیە یـا حـەسسان، جـبریلە سـەنا خـوانت

***

مەدحی حەزرەتی موحەممەد ﷺ

دەنگی زەنگی قودسیان دێ، وا ئەڵێ: ئەی موزنیبین
ئەی گوناهباران بـە گـریان بـچنە پێش قـاپی ئـەمین

یەك سەدا هاوار بکەن ئەی شافیعی «یَوْمَ الْأَنِینْ»
ئـەی پـەناهی عـاسیان ئـەی پشتیوانـی مـوئمینین
«ڕۆژی تاریکی وجوودت ڕەحمەتە بۆ عالەمین»

**

ئەی نموونەی غیرەت و ئەی یەکەمین مەردی خودا
گەوهەری تاجی ریسالەت، میری عـەرشی ئـیجتیبا
هـەیکەلی ئـەسراری قـودسی پـاسەوانـی ئـیهتیدا
ئـەی گـوڵی گـوڵزاری ئـادەم بـوڵبـوڵی بـاغی هـودا
«لەیلەکەی مەجنونی ئیمان ئاسکەکەی سەحرای دین»

**

شەعشەعەی فەجری جەماڵت بووەتە شەرحی ﴿وَالضُّحىٰ﴾
هـــەڵمـــژی ئـــاوی نـــبووەت، نـــەوبەهاری ئـــەنبیا
ئـــەی ســـواری دەشـــتی شـــەوڕە و تـــاقە لاوی مـــونتەها
بـــاغەوانـــی بـــاغی عـــیززەت ڕۆژی بـــورجـــی ئـیستیفا
«کەشتیوانی بەحری نوور ئەی مەهبەتی «رُوحُ الأمِین»

**

موعجیزاتی تۆ وەکوو ئاگر لە شاخان شەوق ئەدا
مەتلەعی ڕۆژی ریسالەت کـەوکەبی شـەرقی هـودا

زیکر و تەسبیحی مەلەك هەر مەدحی تۆیە ئەحمەدا
مەنبەعی رەمز و مەعانی مەحرەمی سیڕڕی خودا
«ئەی خەتیبی ئەنبیایان «يَوْمَ حَشرِ الْعَالَمِينَ»

**

ئەی شەوی ئەسرا کە ڕۆیشتی تۆ بۆ ئەوجی «لا مَكان»
شاهباڵی جوبرەئیل بوو باوەشێنی رووی جوان
چاو لە ژێری شەوقی تۆبوو بریق و باقی ناو جنان
ئەی گڵۆپی عەرشی ئەعزەم، کارەبای شاری ئیمان
«ئەی مەحەتتەی نووری عالەم، پێشەوایی موڕسەلین»

**

قودسیان دایم بە ناڵە دێنە خزمەت بەیتەکەت
مانگ و رۆژ گەردنکەچن «طاها»، لە ترسی پەنجەکەت
زیکری حۆری باغی جەننەت، وەسفی چاوە مەستەکەت
تاجاران مل‌کەچن، دێە تەوافی «رَوضە»کەت
﴿هٰذِهِ جَنَّاتُ عَدْنٍ فَادْخُلُوهٰا خٰالِدِينَ﴾

**

تاقی ئەبرۆت بوو بە رەمزی ئایەتی ﴿نٓ وَالْقَلَمِ﴾
رۆژگاریش ماندووە، بینی وەکوو تۆ غونچە دەم

کەس نەهاتە پایەکەی تۆ ئەی شەهی عورب و عەجەم
موڵك و سامانی سولەیمانت هەیە ئەی چاوەکەم
«حوسنی یوسف، سەبری ئەییووب،زوهدی یەحیایی مەتین»

**

خڵتی ئیبراهیم خەلیل و هەم سەفایی ئادەمیش
سا یەدی بەیزایی مووسا، هەم سەخایی حاتەمیش
رەونەقی فکری بەشەر، هەم لابەری دەرد و غەمیش
غیرەتی مەردانی مەیدان و نەبەردی عالەمیش
«خۆ ترووسکەی رۆژی تۆ بوون، مەنبەعی «علم الیقین»

**

سەد هەزاران فەخری رازی دەستەگیری ئەرجومەند
سەد هەزاران غەوسی گەیلان و شەهابی سوهرەوەرد
سەد هەزاران پیری جامی، سەد بەهایی نەقشەبەند
سەد هەزاران شافیعی و مالیك، نوعمان و ئەحمەد موعتەمەد
«هەر لە تۆیە فەخری عالەم، بوونە «فخر المرسلین»

**

کەوسەریش ناگا بە ئاوی پەنجەکەت ئەی نەونەمام
ئەی وەکوو تۆ کێ ئەگاتە ئەوجی بەرزی «لا مَقام»

بانگ کرای بۆ ناری بەرزەخ، «للإمام إلَى الإمــام»
نیو نیگاهێکت بەسە، ئەی باوکی زەهرا و و سەلام
«من نەخۆشی دەردی نەفس و تۆش تەبیبی حاڵ بین»

**

ئــەی دڵا ژەنگــی خــەتاباری شکــاندی قــیمەتت
کــەی بــە هــەویایی نــەجاتی ئـیعتیبار و عـیززەتت
روو لە رەوڵەی موستەفاکە بـڕژە خـۆت و غـیرەتت
من ئەوا هاتم بە بەحرێ جورمۆ، کەشتی هیممەتت
«هەر بە لوتفی تۆ دەنازم «یا دَلیلَ الْحٰائِرین»

**

ئەی دڵا تاکەی ئەنۆشی بادەیی غـوسسە و جـەفا
سا وەرە جـارێ بـپۆشـە بـەرگی ئـیحرامـی سـەفا
ئەی «سەلامی حەیدەری» رووکە لە قاپی موستەفا
هەر ئەوە باوکێکی دڵسۆز، مەنبەعی جوود و وەفا
«هەر ئەوە دەسگیری عالەم رۆژی ناڵە و زار و شین»

***

تاهیر بەگی جاف

ئەم هۆنەرە کوڕی عوسمان پاشای جافە. لە ساڵی ١٢٩٥ی کۆچی لە شاری هەڵەبجە لە دایك بووە و لە حوجرەی فەقێ خوێندویەتی، لە ساڵی ١٣٣٧ی کۆچی لە تەمەنی چل و دوو ساڵیدا لە شاری سلێمانی کۆچی دوایی ئەکا و بە وەسیەتی خۆی لە گۆڕستانی «عەبابەیلێ» ئەسپەردەی ئەکەن. ڕەوانی شاد.

بەشێك لە هۆنراوەکانی

مەتلەعی سوبحی سەعادەت، مەزهەری سیدق و یەقین
ئەی سوپا سالاری فەوجی ئەنبیاو و موڕسەلین
بۆ نەوازش زاتی حەق هەم سوحبەت و هەم دەنگی تۆ
شاهیدی تەعزیمی تۆ بوو یاوەری «رُوحُ الأَمین»
موشکی تۆزی دامەنت عەتری دەماغی ئەتقیا
یەعنی بۆ تەئسیری بینش عەینی سورمەی خاکبین
روو لە کێ کەم غەیری تۆ ئەی شافیعی زومرەی ئەسیم؟
من گوناهبار و خەجاڵەت، تۆش «شَفِیعُ المُذْنِبِینْ»
خۆم لە قوڕ بگرم بە جارێ هەر لە پێ تا تەوقی سەر
بەڵکوو لوتفی شاهی لەولاك بێ نەجاتم دا لە شین

موستەحەققی تیر و تانەی ئاشنا و بێگانە خۆم
واجبی رەحمم بەسە «یٰا رَحْمَةً لِلْعٰالَمِینْ»
رووت و قووتی مەحشەر و بێ سایەو و ئاوارە خۆم
مەزرەعەی عەفوی خودا نابێ ببێ بێ خۆشە چین
حەسرەتا مەئیووسی شەهد و زیارەتی شەبباکی خۆم
بو نەڕێژم ئەشکی ئاڵ و ئاوی گەرم و ئاتەشین
ئەی حەبیبی خالقی عالەم تەڕەحوم، تا زووە
ئەو سەگی ئەسحابی کەهف و من سەگێکی تابیعین
روو لە قاپی موستەفاکە بێژە «یا خَیْرَ الْبَشَرْ»
نیمە تۆشەی رێگە جوز ئیخلاسی ئالی «تاهیر»ین

***

شێخ «شهاب الدّین»ی کاکۆ زەکەریایی
١٠٠٣ـ١٠٧٢

ئەم زانا بەرزە ناوی شێخ شەهابەددین و کوڕی شێخ «رضِیَ الدّین»ی کاکۆ زەکەرییابیە. بە پێی پەڕاوی «نور الأنوار» لە ساڵی ١٠٠٣ی کۆچی لە دێی کاکۆ زەکەریا پێی ناوەتە مەیدانی ژیانەوە و لە ساڵی ١٠٧٢ کۆچیدا لە تەمەنی ٦٩ ساڵیدا

لە دێکەی خۆیدا کۆچی دوایی کردووە. خوا پلە و پایەی بەرزکا.

مەدح و ستایشی پێغەمبەرﷺ

جە ماڵێوەم دیەن یاران تەعالا سونع رەببانی
مەلایك، یا پەری زادەن بە وێنەی شکڵ ئینسانی
یەدەینش چوون یەد «بَیضا»، دوو ئەبرۆش نەقش «بِسمِ اللّٰه»
دوو دیدەش نەرگس شەهلا، «وَ ما زاغ البَصر» خوانی
بە عاریز مەشعەلی نوورەن، بە باڵا شەمع کافوورەن
جەبینش مەتلەع نوورەن، پەرێ ئەمواج نوورانی
بە گۆنا یوسف چاهەن، بە خەت خزر و بە روو ماهەن
بە لەب عیسای مەسیحاهەن، مەبەخشۆ ئاوی حەیوانی
بە دندان شەککەر و قەندەن، بە باڵا شۆخ و دڵبەندەن
هەزار دڵ پەیش ئەرامەندەن، یەکێ چوون پیر کەنعانی
جە دەفتەر خانەی شاهیش هەزاران سەد هەزارانەن
نیەن مەیلش جە کەس پەرسۆ عێراقی یا خوراسانی
دوو موشکین قەوس ئەبرۆشەن، ریدایی دڵبەریش دۆشەن
«شەهاب»ش پەی سیا پۆشەن، خودا وینووش بە ئاسانی

***

ئامینە خاتوون لە وەفاتی باوکی پێغەمبەردا ﷺ بەم شیعرانە باوکی پێغەمبەر و پێغەمبەری ئەلاواندەوە[١]

«مَــوَالِي يَــا مَــوَالِي يَـا مَـوَالِي
رَسُـــولَ اللّـــهِ يَـــا بَـــدْرَ اللَّـــيَالِي»
فـەلەك بۆچ وات لەگـەڵ مـن كـرد لە دونـيا
لە يــارى خـۆم جـودات كــردم بــە تــاڵى
بــە «عـبدالله» دڵم خـۆش بـوو لە دونـيا
لە پــێش چــاوانــى ون كــردم جــەماڵى
جـــەماڵى گـــەر ونــە ئــەمما بــە مــەعنا
لەبــۆ مـــن مـــونيسە فكـــر و خـــەياڵى
جـــەوانـــا نـــاموورادا بـــۆچـــى وا زوو
ويـــداعت كــرد لە نـێو ئــەهل و عــەياڵى
لە دونـيادا ئـەگـەر لێكـتر جـودا بـووين
لە جـەنـنەت پـێم كـەرەمكا حـەق ويساڵى

---

١. ئـەم شـيعرانـە لە كـتێبـى «ژيـانى پـێغـەمبەان» دانـراوى «محەممەدى شلْماشى»يەوە وەرگيراون.

قـەدی بـەرزی نـەمامی پـڕ سـەمەر بـوو
حەیات و عـەیشی مـن بـوو خـەت و خـاڵی
دوو ئەبرۆ و چاوی مەستی خەم ڕەوێن بوون
بـەجێی هـێشـتم لە مـاڵی چـۆڵ و خـاڵی
کـە ڕۆیشـتی لەلام ڕۆحـی ڕەوانـم
مـنت سـووتاند لە تـاوان وەك زوخـاڵی
زەلیـل و بـێ کـەسم جـەرگم بـڕاوە
ژیـان و عـومری شـیرین بـوون بـە تـاڵی
شـەو و ڕۆژێ لە تـاوی ڕووی جـەماڵت
دڵ و گـیانم وەکـوو «نـەی» هـەر دەنـاڵی
فـوغان و شـین و واوەیـلا لە دوریت
هـەتیو مـاوە حـەبیبی «ذُوالجَـلال»ی
درێغـا بـۆ جـەماڵی مـاهی تـابان
بـەبێ بـابی چـلۆن بـێ ژیـن و حـاڵی
نـەمێنـم بـۆ تـۆ ئـەی بـابی مـوحەممەد
لەپـاش تـۆ مـن چ لێ بکـەم عـومر و مـاڵی
لە دووری تـۆ نـەما «عـبدالمـطلب»
دڵی مـن چـۆن نـەسووتێنن بـە حـاڵی

خودا فەرمووی منم حەق دار و غەمخوار
منم تەرتیب دەری عەقڵ و کەماڵی

***

شاعیر و خۆشنووسی کورد سەیید تاهیر هاشمی

مامۆستا سەیید محەممەد تاهیری سەیید زادەی هاشمی لە ئاوایی دەوڵەت ئاوای سەر بە شاری کرماشان لە ساڵی ١٣٢٢ کۆچی مانگی لە دایك بووە و لە ساڵی ١٤١٢ کۆچی مانگی، کۆچی دوایی کردووە. ئەمەش بەشێکە لە هۆنراوەکانی:

«١»

یا رسولَ الله حەزین و تێ شکاوم رەحمەتێ
دەردی خاکی رێت لە نووری هەردوو چاوم، رەحمەتێ
ناڕەوای بازاڕی عالەم سەرکز و خوار و خەفیف
عاتیل و بێ دین و دڵ هەستی نەماوم، رەحمەتێ
من بە تیری تەعن و لۆمەی ناکەسانی رۆزگار
کون کونە سینە و دڵ و جەرگ و هەناووم، رەحمەتێ

سەربەس و ئازادە بووم وەك تایری ئەوجی سروور
ئێستە وا بەندی حەوادیس بۆتە داوم، رەحمەتێ
بەر جنێوو لەعن و نفرینی نەفامانم مەخە
با لە سایەی فەزڵی تۆ لار بێ کڵاوم، رەحمەتێ
من گیاکەی بن مەڕی جەور و جەفای بێ حاسڵم
چاوەڕێی ئەنواری تۆم، تیشکی هەتاوم رەحمەتێ
من سەگی تینووی بیابانی خراپی و زیللەتم
زوان ئەلای دەم کەوتووی یەك جورعە ئاوم، رەحمەتێ
یا رسولَ الله دەخیلێك با نەکەن بێ حورمەتم
زۆر زەلیل و خوار و پەست و دڵ بە تاوم، رەحمەتێ
رێ دە ئەی سالاری دین «تاهیر» لە سایەی رەحمی خۆت
ئەی بوڵەندی بەخشی دین و جاه و ناوم، رەحمەتێ

***

«٢»

ئەی چرای گۆشەی دڵی ئەڕبابی عیرفان، رەحمەتێ
شەمسی ئەوجی باتینی ئەسحابی ئیمان، رەحمەتێ
ئەی ئومێدی مەجمەعی پڕ تەفرەقەی رەندانی دەور
ئەی هیدایەت بەخشی زومرەی ئەهلی خوزلان، رەحمەتێ

پـێم خـزا خـاکـم بـەسەر، ڕەنجم هـەموو ڕۆیـی بـە با
بگـرە دەسـتم ئـەی ئـومێدی نـا ئـومێدان، ڕەحـمەتێ
یـا ڕسـولَ اللە شکـاتی دەردی خـۆم لای تـۆ دەکـەم
بـەڵکـو لوتـفی تـۆ بکـا ئـەم دەردە دەرمـان، ڕەحـمەتێ
یـاری خـۆم لێ بـوو بە ئـەغیار و گـوڵم لێ بـوو بـە خـار
نووری من وەك زوڵمـەتە و جـەمعم پـەرێشـان، ڕەحـمەتێ
گەنجەکەم لێ بوو بـە ڕەنـج و شـەهدەکـەم لێ بـوو بـە ژار
ئولفەتم وەحشـەت، ئـومێدم یـەئس و حـیرمان، ڕەحـمەتێ
مـن گـیاکـەی هـەڵپـڕووزاوی شـەرارەی مـیحنەتم
چاوەڕێی بارانـی تۆم، ئـەی هـەوری ئیحسان ڕەحـمەتێ
مـن لە ڕێ وێڵ بـووم و دونـیام وەك شـەوە زەنگـە دەخیل
سـا دەمـێ بـنوێنـە ڕووت، ئـەی مـاهی تـابان ڕەحـمەتێ
عـاجز و دامـاوە «تـاهیر» کـاتی لوتـف و ڕەحـمەتە
ئەی حەبیبی زاتـی حـەق، مـەحبووبی ڕەحـمان ڕەحـمەتێ

***

سەیید مەسعوودی تەمتەمی

مەرحوم سەید «مەسعوود»ی تەم تەمی مامۆستای زانا و لێ هاتووی کورد. ئەم زاتە پایە بەرزە لە ساڵی ١٣١٦ هـەتاوی لە

ئاوایی «تەم تەم» ناوەندی ڕەوانسەر هاتووەتە دونیاوە، لە٢١ گوڵانی ساڵی ١٣٦٤ی هەتاوی لە ڕوو داوی ڕانندەگیدا کۆچی دوایی کرد. ڕۆحی هەر شاد بێ.

بەشێك لە هۆنراوەکانی

یـــا رســـولَ الله ســـەییدی ســـادات
دســـــمە دامـــانت ڕۆژی عـــەرەسات
بگـــــەی وە دادم لاڵ و کـــــەڕ نـــەوم
بـــۆ شـــایەتیمان کـــاتی ســـەکـــەرات
وخـــتێ کـــە ئـــەمرم ئـــەمنێنـــە ئـــەلحەد
بێی وە سـەر وەختی لاشـەم دەر سـەعات
ڕەحـــم کـــەی بـــە حـــاڵ مـــیهمان غـــەریب
بـــێ زاد و تـــۆشـــە و بـــێ تـــوحفە و ســـەوقات
هـــۆشت پـــێمـــۆ وێ لەو حـــاڵەی کـــەوا
مـــەئموری قـــەبرم بـــاز خـــواســـم ئـــەکـات
بگـــــەی وە فـــریام کـــاتێ لە قـــەبرا
زیـــند و ئـــەکـرێمـەوە بـۆ **«یَـوْمَ المِـیقات»**
پـــەنات پـــێ ئـــەبەم ئـــەو ڕۆژە ســـەختە
ڕام ئـــەوێســـێنـــن لەبـــۆ حـــەساوات

نـــامەی عـــەمەڵم هـــەرچـــەن سـیا وێ

کـــافی دەردمـــە شـــەفاعەت «کُـبْریٰ»ت

چــوون مـەشهورە کـەس نـەیبووگە عـادەت

تـــۆشـــە وە دەرگـــای کـــەریمان بـبات

عـــەقیدەم وایـــە حـــەق بـــە عـــەشقی تـــۆ

گـــونای ئـــوممەتت کـــول عـــەفوو بکـــات

«مەسعوود» لە ڕەحمەت حەق یاست نەوێ

وەك ﴿لا تَـــقْنَطُوا﴾ وا دەســـتور ئـــەدات

***

محەممەد سدیق نوور محەممەدی

بـــرای کـــوردی شـــیرینم پـــــێغـــەمبەری ئـــەمینم
فـــەرمووی ئـــاوایـــە دیـــنم: «لا إلٰـــــهَ إلَّا اللّٰـــــه»

ئـەم دەنگـە یـانێ هـیچکەس نـیە غـەیری خـوا و بـەس
نەجات دەری هـەموو کـەس «لا إلٰـــــهَ إلَّا اللّٰـــــه»

ئـــەم دەنگـــە وا لە مـــێژە هـــــەر وێژراوە بـــە وێژە
مـــوسوڵمـــان ئـــادەی بـــێژە: «لا إلٰـــــهَ إلَّا اللّٰـــــه»

ئـــەم دەنگـــە کـــوفر قـــڕە	دەنگــــــی تـــــاریکی دڕە
مــوسوڵمـان دەنگ هـەڵبڕە:	«لا إلـــــهَ إلَّا اللّـــــه»

ئــــــالآی رزگـــــاریمانە	مـــــایەی ســـەربەرزیمانە
دامـــــــەزرێنـــــەر ئـــیمانە	«لا إلـــــهَ إلَّا اللّـــــه»

بـــــە دەم و زوان و دەڵێ	وەك بـــولبـــولی ســـەر چڵێ
بـــــراگـــــیان تـــوخوا بـــڵێ:	«لا إلـــــهَ إلَّا اللّـــــه»

ئـــیسلامی ئـــاشکرا کـــرد	هـەمووی هـەروەك بـرا کـرد
پیر و جـوان و گـەورە و ورد	«لا إلـــــهَ إلَّا اللّـــــه»

کـــاتێ گـــەیيە ســـەر زەوی	دوژمـــــن ســـەری دانـــەوی
بــە دەنگـــی بـــەرز و قـەوی	«لا إلـــــهَ إلَّا اللّـــــه»

ئـــینسانی هـــاوردە هـــۆش	عـــالەمی خســـتە خـــرۆش
ئـــازیزان بـــە دەنگـــی خـــۆش	«لا إلـــــهَ إلَّا اللّـــــه»

زۆردارانـــــــــی رامـــــــالی	نـــــەما دەورەی بـــــەتاڵی
گـــەر جـــوان و گـــەر مـــنالی	«لا إلـــــهَ إلَّا اللّـــــه»

دەنگێکـی شـەو شکێن بـوو	رزگـاریشی لە شـوێن بـوو
دەنگ بـەرز و کـەینۆ هـەموو	«لا إلـــــهَ إلَّا اللّـــــه»

ئەم دەنگە بوو دەست و برد　　قەڵای کوفری خاپوور کرد
ئادەی برا و خوشکی کورد　　«لا إلٰـــهَ إلّا اللّــه»

شکـــاندی بـــەردە داری　　پـەستی و نـاحەزی و لاری
شـــوعاری کـــوردەواری　　«لا إلٰـــهَ إلّا اللّــه»

بـــۆ زوخـــاوی دەرونـــمان　　دەروونـــی پـــڕ نـاسۆرمـان
بـە دەنگـی بـەرز هـەموومان　　«لا إلٰـــهَ إلّا اللّــه»

موحەممەد فەرمووی هەموو　　گشت بـە تـاڵە و گشت درۆ
«اَللّـــه اَللّـــه تُـفلِحُوا»　　«لا إلٰـــهَ إلّا اللّــه»

بـــە قـــەد مـەخلوقی «الله»　　ئـــایاتی «کـــلام‌الله»
ســـەڵوات بـــۆ رەســـول الله　　«لا إلٰـــهَ إلّا اللّــه»

٢ی رەمەزانی ١٤١٥ی کۆچی مانگی
محەممەد سدیّق نوور محەممەدی
دانیشتوی شاری سنە

※※※

مامۆستا شاهۆ

«شاهۆ» ناوی «مەلا حەسەن»ە، کوڕی مەلا «عبدالقـادر»ی کوڕی مەلا ئەو رەحمانە، کە بـە «مـەلای گـەورە» بـەناوبانگە،

مەلای گەورە لە ساڵی ١٨٨٢ی زاینی لە «بیارە» لە دایك بووە. وە لە رۆژی ٢٣ی حوزەیرانی ساڵی ١٩٧١دا کۆچی دوایی ئەکات و لە هەیوانی مەرقەدی «شێخ عومەر و شێخ نەجمەدین و شێخ عەلائەدین»دا لە بیارە بە خاك ئەسپێررێت. خوا پایەی لە بەهەشتا بەرزتر بکاتەوە.

چەند هۆنراوەییێك لە دیوانی مامۆستا «شاهۆ»

«١»

پەنام هێنایە بەر قاپیت

پەنام هێنایە بەر قاپیت بە ناڵە و شیوەن و زاری
هەزاران دەفعە یارەببی بە هیوای رەحم و رزگاری
ئەگەرچی شەرمەسارم روو رەشی دیوانی تۆم، ئەمما
بەرامبەر عەفوی تۆ وەزنی چیە باری گونەهباری
بە رەحمی واسیعی عامت بەزەییت گەر نەیێ پێما
پەنا بۆ کێ بەرم بۆ خۆم کێ بێ یا رەب بکا چاری؟
پەنا خۆتی، خوا خۆتی، هەموو کارێ بە دەست خۆتە
ئەگەر من موزنیبم خۆ تۆ خوداوندێکی غەفاری

یـا رسـولَ الله دەخـیلێك سـەروەری دونـیاو و دیـن

پـێشـەوا و خـەتمی عـمومی ئـەنبیاو و مورسـەلین

فـەخری گشتی کـائیناتی، سـەییدی جینن و بـەشەر

تـاقە مـەحبوبی خـوداوەنـد، رەحـمەتی بـۆ عـالەمین

تۆی ئومێدی بێ ئومێدان رەهبەری رێگـەی نـەجات

رۆژی روونـاكـی هـیدایـەت مـوقتەدایـی مـوتتەقین

***

«٢»

روو رەشی دیوانتم

رەببی هەرچـەند شـەرمەسار و روو رەشـی دیـوانـتم

ئـافەریدەی زاتـی پـاكـی ئـەقدەسی سـوبحانتم

تـێك شكـاوە گـەر لە ژێر بـاری گـوناها، قـامەتم

خۆ بـە گـیان و دڵ بـە هـیوای بـەخشش و غـوفرانـتم

لانـەواز و بـێ مـەلاز و بـێ نـەواو و بـێ كـەسم

دەستی بێ دەستیم بوڵەنـد كـرد چاوەڕێی ئیحسانتم

رووی، ئـومێدم كـردە قـاپی بـارەگـاهی ئـەقدەست

چـاوەنواڕی عـەتف و جـوودوو رەحـمی بێ پـایانتم

ڕووم نیە دەس هەڵبڕم من بۆ تکای ئەحواڵی خۆم
چونکە غەرقی بەحری پیسی بۆگەنی عوسیانتم
چی بکەم؟ لای کێ بچم؟ کێ بێنمە حاجەت بۆ تکا؟
هەرچی بم خۆ ئوممەتێکی شاهی ئینس و جانتم
باوەڕم پێتە بە دڵ یەزدانی پاکی عالەمی
ملکەچی فەرمان و حوکمی عادڵی قورئانتم
ئاوڕێکم لێوە دە ڕەببی بە لوتف و ڕەحمی خۆت
چاوەنواڕی قەترەیێکی ڕەحمەتی پەنهانتم
جورمی «شاهۆ» [پەلکە پووشێکە] بەرامبەر عەفوی تۆ
بۆیە داواکاری عەفوی حەزرەتی ڕەحمانتم

***

«٣»

ڕووم لە قاپی تۆیە

ڕووم لە قاپی تۆیە ڕەببی وام لە بەر دیوانتا
کەوتوم وەك سەگ لە سایەی سێبەری قورئانتا
تۆ پەناهی بێ پەناهانیت و بەندەی ڕوو سیات
غەیری تۆ نیمە پەناهێ من لە ژێر ئاسمانتا

سەد کە نامەی کردەوەم رەشتر لە رووی خۆمە بەڵام
سەهلە شۆرینی لە دەریای بێ پەیی ئیحسانتا
باوەڕم وایە بە نەسسی ئایەتی «لاٰ تَقنَطُو»
موئمینان نابێ موعەززەب بن لەنا و زیندانتا
تۆ کە فەرمووتە ئەبەخشم گشت گوناهی موئمینین
بەندە چۆن بێ بەش ئەفەرمووی رێم لە نا و غوفرانتا
گەر ببەخشی جورمی «شاهۆ» هیچی کەم نابێتەوە
بەحری رەحمی بێ پەی و ئەلتافی بێ پایانتا

***

«٤»

رەببی تۆ پشت و پەناهی

رەببی تۆ پشت و پەناهی مەرحەمەت کە رەحمەتێ
بەندە عەبدم تۆ خوامی مەرحەمەت کە رەحمەتێ
شەرمەساری بارەگاتم رووم نیە سەر هەڵبڕم
خۆت کە بەخشندەی گوناهی مەرحەمەت کە رەحمەتێ
موشکیلاتی دین و دونیام هەر بە لوتفت حەل دەبێ
ساحێب و موشکڵ گوشامی مەرحەمەت کە رەحمەتێ

خـۆت حـەکـیمی ئـاگـا داری ئـێش و ئـازاری منی
داروی دەردی شـیفامی مـەرحـەمەت کـە رەحـمەتێ
ماڵ و رزق و عومر و دەوڵەت عیززەت و زیللەت هەموو
هەر بە دەست خۆتە نیزامی مـەرحـەمەت کـە رەحـمەتێ
گەر دەرم کەن بچمە کوێ؟ لای کێ سکاڵای خۆم بکەم؟
مـەرجـەعی لاڵە و تکـامی مـەرحـەمەت کـە رەحـمەتێ
رووی دڵ و رۆحـم لە تـۆیـە «یٰـا إِلٰـهَ العـالَمِین»
رەببی خۆت مەعبودی عامی مەرحەمەت کـە رەحـمەتێ
بـەندە هـیوام گـەر بـە رەحـمت بێ لە کـەس بـاکـم نـیە
لابـەری جـەور و جـەفامی مـەرحـەمەت کـە رەحـمەتێ
عـەبدی زاتـی پـاکـی خـۆتـە رەبـبی «شـاهۆ»ی لانـەواز
باعیسی خۆشی و سـەفامی مـەرحـەمەت کـە رەحـمەتێ

***

«٥»

موسوڵمانم

هەزاران شوکری تۆ رەببی کە کوردێکی «موسوڵمانم»
بـە تـۆ و پـێغـەمبەرانـی تـۆ و کـەلامت زۆرە ئـیمانم

بــه دڵ بــڕوام وەهـایە سـاحێبـی ئـەرز و سـەماواتـی
بە دەستی خۆتە گشت چەرخێ بە راستی وایە ئیزعانم
بەبێ فەرمانی تۆ نەبوە و نیە و نابێ شتێ بۆ کەس
بە ئەمری تۆیە بوون و ژین و مان و نووری چاوانم
«ئیباحی» نیم تەماعم بێ بە ناموسی کەس و کارم
لە لوتفی تۆوە دواکەوتووی رەوشتی فەخری ئینسانم
پەنام هێنایە بەر قاپی بوڵەندی زولجەلالی تۆ
بەزەییت گەر نەیێت پێما بە جارێ ماڵی وێرانم
ئەگەرچی روو سیا و دەفتەر سیا و بەد خوو و گوناهبارم
هەزاران تەوبە بێ رەببی ببەخشە جورم و عوسیانم
تەڵەب کارم لە رەحمی تۆ لە رێی دینا بە سەربەستی
نەجاتی دەی بە گورجی «قەومی داماوی پەرێشانم»
گـرفتاری دەسیسەی کۆمەڵی «تلمیذ»ی شەیتانن
بە زاهیر «مەڕ»، کەچی وەك گورگی هارکەوتوونە ناو رانم
گەلێ رێ کەوت و دەرفەت بوو لە دەسیان دا بە خۆڕایی
کەچی وەرناگرن عیبرەت بە دڵ لەم حاڵە حەیرانم
بە نەسر و نەزم و گۆرانی گەلێ پاڕایەوە «شاهۆ»
کە «دواکەوتوو» نەبن یەك بن، بەلام «بێ سوودە» ئەلحانم

***

«٦»

فەردی تەنیای تاك

موناجات

فـەردی تـەنیای تـاك، فـەردی تەنیای تـاك
جـە عـەیب بـێ بـەری، جـە ئالایش پـاك
بـێ تـاتە و فـورزەند بـێ شـەریك، بـێ بـاك
بـێ یـاگـە و مـەكـان، «وَاقِـعُ الأفـلاك»
«مـالِكُ المُـلُوك»، شـەهەنشای کـەونەین
حـاکـمی مـوتڵەق «عَـلَى العـالَمِین»
ئـیجاد کـونەندەی مـەخلۆق جـە عـەدەم
ئـافەرینەندەی عـالەم جـە قـیدەم
رۆزی دەهـەندەی عـموومی زی رۆح
پـەی دەروون تـەنگان دەهـێنـدەی فـتووح
خـاریجی هـوموم خـەمبارانـی زار
کـاشفی غـوموم دڵانـی پـڕ خـار
رەحـم کـەر وەحـاڵ دڵەی غـەریبان
نـەجات دەهـێنـدەی یـوسف جـە زیندان

یـــا ڕەب وە حـــاجەت زولجـــەلالی وێت
بـــــە زات و ســــیفات لایـــەزالی وێت
بە «ئادەم» بە «شیس» بە «نووح» بە «ئـەییوب»
بە «هوود» بە «ساڵح» بە «یەحیا» و «یەعقوب»
یا ڕەب بە «خەلیل» بە «ئیسحاق» «ئیدریس»
یا ڕەب بە «داوود» «ذوالکفل» و «جرجیس»
بـــە «زەکـــەریا» و «هـــارون» و «مـــووسا»
بـــە «ســـولەیمان» و «شـــوعەیب» و «عـیسا»
بـــە پـــێغـــەمبەران ئـــەنبیای مـورسـەل
بـــە «أُولُـــو العَـــزم»ان بـارەگـای ئـەفزەل
دیـــسان بـــە حـاجەت فـەخری مـورسەلین
خـــۆشـــەویستی خـــاس «ربّ العـــالمین»
«خـــاتَمِ الرُّسُـــل، هـــادِی السُّـــبُل
شـــافِع الذّنـــوب، رافِـــع العَـــلیل
سَـــیِّدُ الْکَـــوْنَیْنِ نُـــورُ الْمَـــشْرِقَیْنِ
نَـــیِّرُ العـــالَمِ، شَمْسَ الخَـــافِقَیْنِ
مُحَـــمَّدْ أَحْمَـــد طٰـــه وَ یٰـــاسِین
مُـــصْطَفیٰ مُـــرْسَل عَـــلَی الثَّـــقَلَیْنِ

یـا ڕەب بـە «سـدیق»، بـە عـەدڵی «عـومەر»
بە «ون»ی «عـوسمان»، بـە شـێری «حـەیدەر»
بە «حەمزە» و «عەباس» بە «تەلحە» و «زوبەیر»
بـە «سـەعد» و «سـەعید» مـوبەشیر بـە خـەیر
بــە کــزەی سـینەی زەهــرایــی «بــەتوول»
بــە دوو نـــەونەمام ئـــەولادی ڕەســـوول
بــەو نــۆ ئـــەسحابا شـــەهیدا بـــەدری
بــە ساحێب شـمشێر نـەکـۆ و خــەیبەری
یــا ڕەب بــە حــاجەت عــاشقانی وێت
بــە مــوقەڕڕەبــان لامــەکــانی وێت
ئــومێدم ئــێدەن بــە فــەزڵ و ڕەحــەم
بــبەخشی گــونام بــە لوتــف و کــەرەم
مــن ئــەگــەر جــە وێم خــەجاڵەت بــارم
جــە کــەردەی بــەدی وێم شــەرمەسارم
ســەراپــا غــەرقەی بــەحری عـوسیانم
ســەر کــەردەی جــەرگەی گــوناهکارانــم
دەفــتەرم جــە ڕووی وێم ســیا تــەرەن
ڕەفــتاری بــەدم جــە «بــەد» بــەد تــەرەن

سەد بار روو سیا و سەر ئەفکەندەی تۆم

ئومیدم بە تۆن کەمتەر بەندەی تۆم

گەر تۆ نەبەخشیم وە گەورەیی وێت

کێن ئیتر پەنام؟ تۆ بوزورگی وێت

***

مامۆستا مەجید نژماری

ئەم شاعیر و مامۆستا بەڕێزە ناوی «عبدالمجید» باوکی ناوی «عبدالله»و نازناوی «نژماری»یە، لە ساڵی ١٣٤٤ی هەتاوی لە ئاوایی «نژمار»ی سەر بە ناوچەی مەریوان چاوی بە دونیا هەڵێناوە، لە ساڵی ١٣٦٤دا هەر لە دێکەی خۆیا لای مامۆستا و پێش‌نوێژی ئەو سەردەمەی ئەوێ (مامۆستا شێخ جەلال فارۆقی دەمەیەوی) دەستی بە خوێندن کرد و بۆ درێژە دان بە زانیاری خۆی بەرەو ئاواییەکانی ناوچە بەڕێ کەوت و لە ئاکامدا لە ساڵی ١٣٧٠ی هەتاوی لە مەدرەسەی «ئیمامی شافیعی» ئاوایی «دەگاشێخان»ی مەریوان لە خزمەت خواڵێخۆش‌بوو مامۆستا سەیید «عطاءاللهی چۆڕی و حاجی مامۆستا مەلا ئەحمەدی رۆستەمی پلە زانستیەکانی تەواو کرد و ئیجازەی

مەلایەتی وەرگرت و بوو بە پێش‌نوێژ و مامۆستای ئاوایی «سەڵەسی»، وە تا کۆتایی ژیانی هەر لەوێ مایەوە و خزمەتی دین و موسوڵمانانی کرد، بەڵام بە داخەوە لە ڕۆژی ١٣٨٦/١٢/١ لە تەمەنی ٤٢ساڵیدا بە هۆی هەڵگەڕانەوەی ئوتۆمبیل لەگەڵ دۆستی دێرینی و مامۆستای بەڕێز حاجی مامۆستا مەلا ئەسعەدی شوکری (زەلکە)، لە جادەی کرمان گیانیان لە دەست دا و بە دەستی پڕ بۆلای خوای خۆیان گەڕانەوە. ڕۆحیان شاد، پلە و پایەیان لای خوا بەرزتر. ئامین.

«ا»

سروودی: من شەهیدم...[١]

مـن شـەهیدم بـە خـوێنم ئـاڵای ئیسلام ڕەنگین ئـەکـەم

دوژمـنانی حـەق بـمرن وا هـات لەشکـری دیـنەکـەم

لەبـیرم نـاچێ زەحـمەتی پـێغـەمبەری ڕێبـەرم

لەیـادی نـاکـەم خـوێنـی «عـومەر» جێگـە نشینەکـەم

١. ئـەم هـۆنـراوەیـە بـە شێوەی سـروود لەلایـەن فـەقێکـانی مەدرەسەی ئیمامی شافیعی ئـاوایـی دەگـاشێخـانی نـاوچەی مەریوان لە کۆڕ و مەجلیسەکانی مەولوودنامە و میعراج‌نامە و ئیجازەنامەکاندا خوێنراوەتەوە.

لە ڕێی دینا ناسرەوم شانازییە شەهید بونم
با خوێن تێکەڵ کەم لەگەڵ «عوسمان»ی «ذِیالنُّورَین»ەکەم
ئاڵای پیرۆزی ئیسلام تاکوو ئەبەد نانێمە ئەرز
سەردەکەوم یا دەمرم لە خەباتا بۆ دینەکەم
بە هەڵمەتی «حەیدەر»ی قەڵای دوژمن ئەڕوخێنم
خوێنی گەشم هەوێنە بۆ سەرکەوتنی دینەکەم
سەربازی پێغەمبەرم جیهادە پیشە و ئیشی من
جیهادە ئەسوتێنێ دڕك و خەشەڵی دینەکەم
پەیمان و بەڵێن ئەدەم بە پێغەمبەری ڕێبەرم
ڕێگەکەی ئەو بەرنەدەم بمرم بۆ بەرزی دینەکەم
من شەهیدم بە خوێنم گوڵانی ئیسلام ئا و ئەدەم
تا لەبەین ئەبەم هەموو بژاری دەوری دینەکەم
بەڵگەی سەربەرزییە پێم کاتێ ئەچم بۆلای خودا
پەیمانی پێغەمبەر و کفنە بە خوێن ڕەنگینەکەم
من شەهیدم ئەی کاروانی موسوڵمانان وەسێتە
بی پارێزن سەنگەرە بە خوێنی ئاڵ ڕەنگینەکەم
من شەهیدم خوێنەکەم تاکوو ئەبەد نابڕێتەوە
ئیفتیخارە بۆ خۆم و بۆ ڕێبەرانی دینەکەم

مــن شــەهیدم بــە مــەرگم ژیــانێکــی سـەرمەدیم هـەس
هــەدیە بــۆ پــێغــەمبەرم جــل و بــەرگە خــوێنــینەکـەم
مــن شــەهیدم ئــەوا چــووم فــەرزە لەســەر هـەموو ئـێوە
پــارێزگــاری لە قــورئان، ئــەی رێبــەرانــی دیــنەکـەم

***

«٢»

ئەی مـوحەممەد رەمـزی هـەستی «رَحمَـةً لِـلعَالَمِين»
ئــەی «امـام المُـتّقین»، ئـەی سـاحێبـی دیـنی مـوبین
نـوری «ربّ العـالمین» ئـەی ئـیفتیخاری مـورسـەلین
ئەی رەسولی جینن و ئـینسان و فـریشتە، ئـەجمەعین
قەیسەر و کیسرا لە پەورووکەوتنە بـەر ئـاستانەکـەت
قیبلەگاهی خـاس و عـامە خـاکـی بـەر درگـانەکـەت
چـەندە شـیرینە بـەقوربان سـوننەت و قـورئانەکـەت
ئینس و جین پەروانەیە بۆ مەکتەبە زۆر جـوانـەکـەت
شــەوقی هــەستی ئـەم جـیهانە شـاهیدی «لولاك»تـە
دوژمــنی دیــنت زەلیــلی خــەنجەری بــێ بـاکـتە

ئەی موحەممەد هەمدەمو هەمڕازەکەی «روح الأمین»

ئـەی شـەهەنشاهی شکـۆهـی ئاسمان و سـەرزەمین
خاکی ڕەوزەت سورمەیە بۆ چاوی ئەهلی فەزڵو دین

بۆنی ئـەنفاست مـەسیح ئاسایە بـۆ تـەجدیدی دیـن
زەمـــزەمی ئــاوی دەمت دەرمــانی دەردی کــارییە

دوڕڕ و یـــاقووتی کـــەلامت زەمـــزەمەی بـێدارییـــە
پـــەیڕەوی بـــەرنامەکـــانت عــاقڵی و هــۆشـیارییە

تـــەرك و ئـینکاری نـیشانەی جـاهیلی و بـیمارییە
مەکـتەب و قـورئانەکـەت دەسـتووری ژیـن و دینمە

جوملە جوملەی ئەمر و نـەهییت تـا ئـەبەد تـەڵقینمە
مـن کـە قـورئانم هــەیە قانوونی رووسـم بـۆ چیە

ڕەسـمی ئـەمریکا و ئینگلیز و مـەجووسم بـۆ چیە
یـا رسـولَ الله سـەر و مـاڵ و مـناڵمـان بـێ فـیدات

کێ هەیە بتوانـێ تـاریف و سـەنای تـۆ گشت بکـات
گەر غەوواسی فکری ئێمە بێتە نا و دەریـای سـەنات

نوقم و سەرگەردان ئەبێ، حەیران ئـەبێ نـاگـاتە لات

***

«٣»

سرودی: من که رۆڵەی موسوڵمانم[١]

مـن کـە رۆڵەی مـوسوڵمـانم رانـاوەستم لە خـەبات
ئـامادەم بـە دڵ و بـە گـیان بـۆ تـێکـوشان و جـیهاد
بە نووری شەمعی قورئانی رۆشن ئەکەم سەر بیسات
سـا مـوسوڵمـانان راپـەڕن لەشکـری قـورئانی هـات
براکـەی مـن ئـەی مـوسوڵمـان هـەستە جـیهاد بـەرپایە
کـاتی رەونـەقدان بـە سـەنگەری رەسـولی خـودایـە
بـە ئـیتتیحاد و یـەکـیەتی دوژمـنی دیـن ریسـوایـە
کـاتی هـەڵمـەت تـەنیا نـابی، پشـتیوانت خـودایـە
ئـێمـە روڵەی «ئـیبراهـیم» و نـەوەی «صـلاح الدّیـنین»
فـیداکـار و تـێکـۆشـەرین هـەموو سـەربازی دیـنین
ورە و ئـــیرادەمـان بـەرزە ئـاواتـمان بـەدی دێنـین
بـە وشـەی «الله اکـبر» قـەڵای دوژمـن دەڕوخـێنین

---

١. ئـەم هـۆنـراوەیـە بـە شـێوەی سـروود لەلایـەن فـەقێکـانی مەدرەسەی ئیمامی شافیعی ئـاوایـی دەگـاشێخـانی نـاوچەی مەریوان، لە کۆڕ و مەجلیسەکانی مەولودنامە و میعراجنـامە و ئیجازەنامەکانداٛ خوێنراوەتەوە.

دەرسی بڕوامان لە مەکتەبی خودا خوێندووە
مودەڕڕیسمان موحەممەدە تاکوو ئەبەد زیندووە
گەرچی دوژمن درك و داڵی لە مێژەوە چاندووە
شوعلەیی دینی پێغەمبەر ئەوانی تاراندووە
ئەی برای موسوڵمانی من تاکوو کەی ژێر دەستە بین
تاکوو کەی کۆت و زەنجیر و ئەسیر و پێ بەستە بین
سەنگەری ئیسلام بە تەمای هێزی دەستی تۆیە دەی
تۆی ئەبێ «حەمزە» و «عومەر» لەو رۆژەدا بیر و بخەی
ئەبێ فەرمانی قورئانی بە گوێ ناحەزدا بدەی
دەسا بێ دین ئێمە هاتین بۆ کوێ گیانت دەر ئەبەی
من بە چەن چەك موسەللەحم چەن ئەسڵەحەم لە شانە
ئاواتم شەهیدییە یا ئیسڵاحی ئەم جیهانە
شەرتە ئەی پێغەمبەر و ئەی هاوەڵە شیرینەکان
منیش نەسرەوم تا قورئان بێتە یاسا لە جیهان
پیشە و ئیشمان تێکۆشانە قەد لە خەبات ناسرەوین
موسوڵمانین بە وراوەی دوژمنی دین ناخڵەتین
دایە بۆ خوێنی روڵەکەت لێت بێ موبارەك بادی
﴿عِنْدَ رَبِّهِم يُرْزَقُون﴾ پێت ئەدا موژدەی شادی

شەرتە ئێمەیش بە خوێنی گەش ئاڵای ئیسلام مۆر بکەین
پشتی دوژمن لە زەوی دەین گەردنی پێ شۆڕ بکەین
بە خوێنی گەشمان مەرهەمی زامانی ناسۆر ئەکەین
پشتە سوور بە یارمەتی خوا قەڵای دوژمن گۆڕ ئەکەین

***

«٤»

سروودی: شافیعی بەڵێن ئەدەم(١)

شافیعی بەڵێن ئەدەم شەرتە بە دڵ و بە گیان
ڕێبواری ڕێگەکەت بم کۆڵ نەدەم لە تێکۆشان
شافیعی دایك و بابم کردومیان بە سەربازت
جاکە وەهایە شەرتە لانەدەم لە ڕێبازت
تاکوو خوێنم تیا ماوە ڕێگەکەت شەقامم بێ
لەم ڕێگەیە ئەمرم یا ئەبڕم ڕێی پڕ هەورازت

---

١. ئەم هۆنراوەیە بە شێوەی سروود لەلایەن فەقێکانی مەدرەسەی ئیمامی شافیعی ئاوایی دەگاشێخانی ناوچەی مەریوان، لە کۆڕ و مەجلیسەکانی مەولودنامە و میعراجنامە و ئیجازەنامەکاندا خوێنراوەتەوە.

بێ باك و ترس له دوژمن ئەڵێم کە سەربازی تۆم
مادام تۆ پێشەوام بی دیارە کەوا سەربەخۆم
شافیعی گەرچی بڕینی ئەم ڕێگەیە زۆر سەختە
چونکە کار و پیشەکەت ئەکەوێتە سەر ئەستۆم
بەڵام ئەوا بڕیارە دوا بەڵێن ئەدەم بە گەل
ناخەوم رادەپەرم بە گورجی، بە پەلە پەل
تێدەکۆشم بێ وچان بۆ رزگاری دین و گەل
سا موسلیمین موژدە بێ کاروانمان گەیشتە کەل
عەلەمدار موژدە ئەدات عەلەممان هەڵکراوە
بە خوێنی سووری شەهید ناوی خوای لێ نووسراوە
قانوون ئەساسی ئیسلام تێدا نەقش کراوە
حەرەس لە دەوری ئەڵێی سەوڵە هەموو وەستاوە
هەموو بە گیان و بە دڵ پارێزەری عەلەمن
بۆ چاکتر شەکانەوەی ئەو عەلەمە بە خەمن
ئەم بەڵێنەی من داومە کە گیانم بۆ ئیسلامە
دیسان نوێی ئەکەمەوە ئەو بەڵێن و کەلامە
ئەڵێین ئێمە فیدایین لە ڕێگەی ئەم ئیسلامە
بێ دین بۆ واز ناهێنی، بێ شك عومرت تەمامە

بــا دوژمــن هــەر بــناڵێ وا بــاغەکــەم هــاتە بــەر

تــا ئــەبەد بــەردەوامــە، ســایەی حــەزرەتی لەســەر

مەدرەسەی بەرزی قــورئان دەرسی بــڕوای پــێ داوم

پــیشەم خــەباتە بــۆ دیــن تــاکــوو لە دونــیا مــاوم

ئــــارەزووم بــــەرزی دیــنە، وەهــا تــەعلیم کــراوم

بێ دیــن ســا گــۆڕت گــوم کــە تازە لە خــەو هــەستاوم

***

«٥»

سروودی: مانگی «ربیع الأوّل»...[١]

مانگی «ربیع الأوّل» مانگی جەژن و شــادییە

لە دایك بوونی ڕەهــبەر بــەرهەمی ئــازادیــیە

یادی ئەو ڕۆژە بەخێر هیوای چینی مەزڵومە

﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلٍ﴾ ئامانجەکەی مــەعلومە

خێر و بێری ئەم ڕۆژە لەبۆ گشتی و عومومە

**

١. ئــەم هــۆنــراوەیــە بــە شــێوەی ســروود لەلایــەن فــەقێکــانی مەدرەسەی ئیمامی شافیعی ئــاوایــی دەگــاشێخــانی نــاوچەی مەریوان، لە کۆڕ و مەجلیسەکانی مەولوودنامە و میعراجنامە و ئیجازەنامەکاندا خوێنراوەتەوە.

بەخێر هاتیتۆ رەبیع خێرت ئەعزای داگـرتین
یادی حـەماسەکـانت دەرد و داوی لابـردین
رۆژی مێژوی کەسێکی ئازادی بۆ هاوردین

**

رۆژی لەدایك بوونت هەموو دەستی یەك ئەگرین
بـەڵێن تـازە ئـەکـەینۆ رێبـازەکـەی تـۆ بگـرین
جیهاد بۆ بەرزی ئیسلام، یا لە پێناویا ئەمرین

**

هـەموو فـیدای ئـیسلامین بـوون و مـانمان بـۆ دیـنە
پشتە سووری وەعدەی خواین پشت نابەسین بەم ژینە
موجاهیدی رێی دینین ئیمانمان زۆر بەتینە

**

ئالای پیرۆزی ئـیسلام بـە دڵ ئـەگـرم ئـەینێژم
هەرلا دوژمنی لێ بێ بە دڵ و گیان چاکتر ئێژم
لە بۆ بەرزی ئالای دین حازرم خوێن برێژم

**

«بووبەکر» و «عومەر» «عوسمان»، «عەلی» ئائەو مەردانە
دەرسـێ وایـان پـێ داویـن نـەنوین تـا مـانمان مـانە
سەربازێ فیداکار بین بۆ ئەم ئیسلامە جوانە

**

ئەم دینە بوو وا «حەمزە» و سەدان کەس لە پێناوی
ئەبینران قوربانی بوون لە مەیدان بە خوێناوی
ئەوان وا ئەیان پاراست بۆیەکا ماوە ناوی

**

ئەوان چوون بەرە و خودا بە روو سووری و سەربەرزی
لە مێژا تۆمار کرا ئیستیعمار بەوان لەرزی
ئەمانەتیان بەجێ هێشت، خۆیان چوون بە سەربەرزی

**

شەرتە ئێمەیش تا ماوین چەکمان قەد نەنێینە ئەرز
بە ناحەزمان سەلمێنین ئیسلامە مەکتەبی بەرز
بەردەوام بێ ئەم رێگا پێوانی بۆم بووە بە فەرز

***

پیرەمێرد

مامۆستای پایە بەرز ناوی «تۆفیق» کوڕی مەحمود ئاغایە. لە ساڵی ١٨٦٧ی زایینی لە شاری سلێمانی لە دایك بووە، وە ساڵی ١٩٥٠ی زایینی کۆچی دوایی کردووە. بۆ چۆنیەتی ژیانی ئەم بەڕێزە تەماشای پێشەکی دیوانەکەی بکەن.

بەشێك لە هۆنراوەكانی

«١»

خوایە ئەوانەی کە بێ باوەڕن

هیچیان نەدیوە وا هەڵەوەڕن

ئەگینا سەیری باغێکی گوڵ کەن

تەماشایەکی بە عەقڵ و دڵ کەن

ئەو ڕەنگە جوانەی پەڕەی «هەرجایی»[١]

بە زەڕەبینی تیشکی بینایی

لێی ورد ببنەوە کە ئەو سەنعەتە

کێ دەڵێ زادەی خووی تەبیعەتە؟!

گەڵای «گوڵپەسەند»[٢] کام مەقەست بڕی؟!

«پەردە عەرووسی»[٣] کێ پەردەی دڕی؟!

کێ هات «لا و لاو»ی[٤] بە دارا ئاڵان؟!

کام دەست گەردنی «وەنەوشە»ی[٥] شکان

خوایە ئەم دڵەم هێزێکی بەرێ

کە غەم لە نا و خۆی بکاتە دەرێ

---

١ و ٢ و ٣ و ٤ و ٥. ناوی گوڵن.

مـن خـۆم نـازانـم چـی بۆ مـن چاکـه؟
تـۆ بـه مـەیلی خـۆت دڵم ئـاوا کـه
پـایەی تـۆ نـاسین ئـەگـەر دەرکـەوێ
ئـیتر کـێ دونـیا و دیـناری ئـەوێ
مـن کـه دێوانـەی تـۆ بـم بـه تـەنیا
شـەقێك هـەڵ ئـەدەم لە هـەردوو دونـیا
دڵم هـەمیشه یـادی تـۆ ئـەکـا
گـیان له ڕێی تـۆدا جـوست و جـۆ دەکـا
بـەهەشت مـەدح ئـەکـەن بە نـاو و داوێ
مـن لیـقای تـۆم بـێ بـەهەشتم نـاوێ
عاشق کـه بـەڕاست دەستی لە گیان خست
پـەکـی سـەیران و گـەڕانـی خۆی خست
دیـارە کـه یـاری ئـەو وەفـایەی دی
کـامی ویسـاڵی بـۆ دێنـێتـه دی
خـوایـه ئـەیزانـی کـه مـن تـۆم ئـەوێ
مـەعشووق چـەریایەی بـه تـۆ دەکـەوێ
خـوایـه نـامەوێ تـاعەتم زۆر بـێ
نـەوەکـا نـەفسم بـەوە مـەغروور بـێ

خـــۆم بـــە گـــوناهکار ئـــەدەمە قـەڵەم

تۆ خۆت فـەرمووتە حـەز لە عـەفوو ئەکـەم

❊❊❊

«٢»

ستایش

پـێغـەمبەرەکـەی خـۆشـەویستی خـوا

خـــاتەمی، نـــەبێت نـــەهاتووە لە دوا

زۆر پـێغـەمبەر هـات بـەر و دوا تـێکرا

خـاتەمی خـاتەم بـە هـیچ کـەس نەبڕا

بـــەر لەوەی ئـادەم کـەوا سـەفی بـوو

تـۆ مـوستەفا بـووی بـەڵام خـەفی بوو

مـــایەی خـیلقەتی ئـەفلاك «لَـــولاكَ»ە

بـە ﴿أَلَمْ نَـشْرَحْ﴾ سـەدری تـۆ پـاکـە

﴿وَالضُّحىٰ﴾ سوێندی پڕ نووری رووتـە

﴿وَاللَّيْل﴾ بـۆ توڕڕەی سـەوادی مـووتە

نـێرگـز ﴿مَـازاغَ الْـبَصَر﴾ جوانـی کـرد

سوورمەی توور چاوی تـۆ هـەرزانـی کـرد

مانگ بە پەنجەی تۆ دوو کەرەت شەق بوو
پەرویز بە ناوی تۆ جێی پێ لەق بوو
بومەلەرزەی تۆ کەوتە دونیاوە
لەو ساوە گۆلی «ساوە» هەستاوە
﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرىٰ﴾ سەراتە
﴿قَابَ قَوْسَيْنِ﴾یش ﴿أَدْنیٰ﴾ جێگاتە
سوورەی ﴿وَالنَّجْمِ﴾ ئەدرەوشێتەوە
گوڵی ئاینت ئەگەشێتەوە
﴿إِنَّا فَتَحْنَا﴾ت تووڕڕەی بەیداغە
ئایەی ﴿مُزَّمِّل﴾ کەوای شیرداغە
خوا سڵاواتی لە دیدارت دا
ئەو نوورەی دیارە لە دیدارت دا
تۆ نەبوویتایە بە ئاگری نەمروود
نەسڵی «ئیبراهیم» نەدەبوو مەوجوود
ئەو ئیبراهیمەی تۆ نەوەی ئەوی
لە کوردستاندا دەرکەوت بڕەوی
باپیرە گەورەت فەخری کوردانە
مەڵبەندی ئەوە ئەم جێ و مەکانە

تـــوخوا هـــەر لەبـــەر دڵی ئیبراهـــیم
دەردمان دەرمان کە، کە هەر تۆی حەکیم
تـۆ و ئـەم ڕۆژەی تـۆی تیا هـاتیە دونـیا
چـــارمان کـــە هـیوای بـە تـۆیـە تـەنیا
هـــەروەك ﴿رَحْمَــــةً لِـــلْعٰالَمِین﴾ی
دیـــارە تـــەنگانەی ئـــێمـــەش ئـەبینی
تـۆ خـۆت ئـەزانـی کـە کـورد دیـندارن
بـــــە ئـــاینی تـــۆ ســــەلابەت دارن
خـــۆمـــان بــە ئـەهلی ئیمان ئـەناسین
کــەچی کــەچ ڕەویـــن بـۆیـە کـەساسین
کـــە تـۆ لای خـوا خـاترت ئـەگـیرێ
وا بکـــە نـــیفاقمان لەنـا و هـەڵگیرێ
ئـــــەوسا ئـــەبینی چ ئـــوممەتێکـــن
لە ڕێی خـــــزمەتی ئـــایندا یـــەکـــین

***

«٣»

مەولوودی پێغەمبەر ﷺ

ئـــــیمڕۆ مــــــەولوودی پــــێغــــەمبەرمانە
ئـــــەو پـــێغــــەمبەرەی کــــە ڕەهــــبەرمانە

خوا فەرمووی ئەگەر تۆم شك نەئەبرد
چەرخی ئەفلاکم دروست نەدەکرد
بۆیەکەم ناردیە سەر ئەو زەمینە
بڵێن ﴿رَحمَةً لِلْعَالَمِين﴾ە
دیارە رەحمەتی خوا هەر وا ئەبێ
ئەم دینە چاکەی لێ پەیدا دەبێ
هەر لە رۆژ هەڵات، هەتا رۆژ ئاوا
چرای ئەم دینەی تیا هەڵکراوە
ئەگەر دینەکەی وا چاك نەبوایە
چۆن ئەم برەوەی دەخستەکایە
تفڵێکی بێ کەس، خۆی نەخوێندەوار
خودا بەو دینە کردی بە سەردار
کاتێ موعجیزەی قورئانی نواند
ئایینی هەموو میللەتی شێواند
ئاگر و ئاوی کرد بە هەرەمە
هەرچی بۆ بڵێین هێشتا هەرکەمە
خوا رێی سروشتی لە دەست خۆی ناوە
هەرچۆنی ویستی هەر وا خولقاوە
بە ئایەی عەدڵی کەوا دێرێکە
موشریکەکانی هێنایە رێگە

بۆچ فەخر نەکەین بەو پێغەمبەرە؟

کە بۆ ئەنبیا هەر ئەو سەروەرە

موسوڵمان ئەبێ کردەوەی چاك بێ

موسڵمانێتی بە قسە نابێ!

کە «وای أُمّتِي» ئەو هاتە بەر گوێم

لە شەرمەزاری نازانم لە کوێم؟

حەیفە دین ئەمە و خۆمان بەدکار بین

ڕۆژی شەفاعەت لای شەرمەزار بین

با لەم ڕۆژەدا بە چاوێکی تەڕ

ڕۆحی مەولەوی بکەین بەرابەر

«هەورەکەی ڕەحمەت رووی سەمای کەرەم

سەڵات و سەلام کەی کەم، ئێستا کەم

بێنێ و بڕێژێ و بدا بە هەمدا

بەسەر مەزرەعەی ڕۆحی خاتەمدا

جەو مەزرەعەی نوور جۆش دا سەرەر و ژوور»

کوردستان پڕ کا لە تۆفانی نوور

***

موناجاتی حەزرەتی ئەبووبەکری سددیق رضی الله عنه

(١) جُــدْ بِــلُطْفِكَ يـا إِلٰهِـي مَـنْ لَـهُ زادٌ قَـلِيلُ
مُــفْلِسٌ، بِـالصِّدْقِ يَـأتِي، عِـنْدَ بٰـابِكَ يٰـا خَـلِيلُ
(٢) ذَنْــبُهُ ذَنْبٌ عَــظِيمٌ فَــاغْفِرِ الذَّنْبَ الْـعَظِيمُ
چــإِنَّهُ شَــخْصٌ غَــرِيبٌ مُــذْنِبٌ عَــبْدٌ ذَلِـيلُ
(٣) مِنْهُ عِـصْيٰانٌ وَ نِسْـيٰانٌ، وَ سَهْـوٌ بَـعْدَ سَهـوٍ
مِــنْكَ إِحْسٰــانٌ وَ فَــضْلٌ بَــعْدَ إِعْـطٰاءٍ جَـزِيلٍ
(۴) قٰــال يــا رَبِّ ذُنُــوبِي مِـثْلَ رَمْـلٍ لاٰ يُـعَدُّ
فَـاعْفُو عَـنِّي كـلَّ ذَنْبٍ فَـاصْفَحِ الصَّـفْحَ الجَـمِيلَ
(۵) قُـلْ لِـنٰارِي أَبْـرِدِی، يٰـا رَبِّ فِی حَـقِّ كَـمٰا...
قُلْتَ: «قٰالَ يـا نٰـارُ كُـونِي» أَنْتَ فِی حَـقِّ الْخَـلِيلِ
(۶) كَيْفَ حٰـالِي يٰـا إِلٰهِـي لَـيْسَ لِي خَـيْرُ الْـعَمَلِ
سُــــوءُ أَعْـــمٰالِي كَـثِيرٌ زٰادُ طٰــاعٰاتِي قَــلِيلُ
(٧) عٰـافِنِي مِـنْ كُـلِّ ذَنْبٍ واقْـضِ عَـنِّي حٰـاجَتِي
إِنَّ لِي قَــلْباً سَــقِيماً أَنْتَ مَــنْ يَشْــفِي الْـعَلِيلَ
(٨) أَنْتَ شٰــافِي، أَنْتَ كٰـافِي، فی مُـهِمّٰاتِ الْأُمُـورِ
أَنْتَ رَبِّي، أَنْتَ حَسْــبِي أَنْتَ لِي نِــعْمَ الْــوَكِيلُ

(٩) رَبِّ هَبْ لِي كَـنْزَ فَـضْلِكَ أَنْتَ وَهّـابٌ كَـرِيمُ
أَعْـطِنِي مٰـا فِي ضَـمِيرِي دُلَّـنِي خَـيْرَ الدَّلِـيلُ
(١٠) هَبْ لَـنٰا مُـلْكاً كَـبِيراً نَجِّـنٰا مِمّٰـا نَخٰـافُ
رَبَّـنٰا إِذْ أَنْتَ قٰـاضِي، وَالْمُـنٰادِي جُـبرَئِيلُ
(١١) أَيْنَ مُوسىٰ؟ أَيْنَ عيسىٰ؟ أَيْنَ آدم؟ أَيْنَ نَوُحُ؟
أَنْتَ يا «صـدِّيق» عٰـاصِي تُبْ إِلىٰ مَـوْلَى الْجَـلِيلِ

(١) چاکە بکە بە لوتفی خۆت ئەی خوایا، بە کەسێ کە تۆشەی کەمە و موفلیسە، بەڵام بە راستی رووی کردووەتە درگانەت ئەی خۆشەویست...
(٢) گوناهەکەی گوناهی گەورەیە ببەخشە گوناهە گەورەکەی، چوون بە راستی شەخسێکی غەریب و گوناهبار و بەندەییێکی زەلیلە...
(٣) لە بەندەوە گوناه و فەرامۆشی و لەبیر چوونەوەی پەیا پەی، لە تۆوە چاکە و بەزەیی لەدوای بەخششی زۆر و فەراوان...
(٤) ئەڵێ ئەی خوایا گوناهی من وەکوو لم و ماسە وایە ناژمێرێ، ببەخشە هەموو گوناهێکم چا و پۆشی کە لە گوناهم بە تەواوی...

(٥) بفەرموو بە ئاگر سەردەوە بێ لە دەرحەقی من هەروەکوو چۆن فەرمووت سەردەوە بە لە دەرحەقی ئیبراهیمی خەلیل...

(٦) حاڵم چۆن بێ ئەی خوای من کە کردەوەی چاکەم نیە، کردەوەی خراپەم زۆر، تۆشەی تاعەتم کەم...

(٧) عەفووم کە لە هەموو گوناهێ، پێویستیەکانم بەجێ بێنە بە راستی دڵێکی نەخۆشم هەیە، وە تۆ کەسێکی شیفای نەخۆش ئەدەی...

(٨) تۆی شیفا دەر، تۆی کافی و بەس لە کارە گرنگەکانا، تۆی خوای من، حیسابی من بە دەس تۆیە، تۆ بۆ من باشترین وەکیلی...

(٩) خوایا خەزێنەی بەخششی خۆتم پێ بدە تۆی بەخشەندە و خاوەن کەرەم، پێم عەتاکە ئەوەی لە دڵمایە رێنماییم بکە ئەی باشترین رێ پیشاندەر...

(١٠) پێمان بدە دەسەڵاتێکی گەورە، ئەی خوای ئێمە بمان پاریزە لەوەی کە لێی ئەترسین لەو رۆژەدا کە تۆ قازیت و بانگ دەر جوبرئیلە...

(١١) کوا مووسا؟ کوا عیسا؟ کوا آدەم؟ کوا نووح؟ تۆ ئەی «صدّیق» گوناهباری بگەڕەوە بۆلای خوای گەورە...

***

موناجاتی عارف و خواناسی کورد
خانای قوبادی

١١٦٨ ١٠٨٣

خانای قوبادی، ئەو ئەستێرە گەشەی کە لە ئاسمانی وێژەی کوردەواریدا درەوشاوەتەوە و ئەدەرەوشێتەوە، بە پێی بەیازێکی کۆن کەوتووەتە دەستمان لە ساڵی ١٠٨ی کۆچی لە دایك بووە و لە ساڵی١١٦٨ کۆچی دوایی کردووە. لە فروعی دیندا پەیڕەوی ئیمامی شافیعی و لە ئوسوڵدا ئەشعەری بووە.

«١»

پـادشای شـاهان ئـیقلیم هـەستی
نـەققاش تـەسویر بـوڵەنـدی و پـەستی
مـیعمار تـەرکیب دەوران دڵکـەش
دەفتەر بەند نەوع هەفت و چار و شەش
بـۆ بـەشق قـودرەت لاتـەناهی وێت
بـە شکـۆی عـەزیم پـادشاهی وێت
جـەی بـەندەی عـاجز شێت دێوانـە
نـە هـیچ بـابەتێ مـەگـێر بـەهانە

پەی چێش لایەزال بێ شوبهە و مانەند
مونەززەه جە قەید چوون و چرا و چەند
غەیر جە زات تۆ نەداروون ئەندێش
هیچ ئەمرێ نیەن کەس بە دەست وێش
مەر کێن ئیختیار وە دەست وێشەن
سا خوردەگیری و بەهانە چێشەن
ئەر شێخ کوبرا، ئەر سۆفی سافەن
ئەر دانا و نادان، ئەر موو شکافەن
بێ جەزبەی تەوفێق چوون تۆ فەریاد رەس
هیچکەس نەبەردەن پەی بە مەقسەد کەس
کەسێ جە ئیبلیس ساعیتەر نەبی
چوون جەزبەی تەوفێق تۆ یاوەر نەبی
بە عەبەس بەرشی جەفا بەردەنش
تەوقێ جە لەعنەت شی نە گەردەنش
بە سەعی و کۆشش ئەر نمەبی شووم
بەرسیسای عابید کەی مەبی مەحرووم
«خانا»ی خاتر تەنگ جە عەرسەی مەحشەر
ئەگەر نەبەخشیش دەهەندەی داوەر...

وەرنـــە بـــە زاتت جـــە لای زات تـــۆ
مـەکـەروون ڕۆی حـەشر مـن شکـات تـۆ

***

«٢»

دڵ جە غەم خەستەم، دڵ جە غەم خـەستەم
یـــا ڕســـوڵ الله دڵ جــە غــەم خـەستەم
پشت وە بــاد دەرد عـــیسیان شکســـتەم
مـــەعلوومەن جـە لات عیسیانەن جـەستەم
پـــایەی عـــیسیانم جـــە حــەد ویــەردەن
غــەیر جــە بــەدکاری کــارێم نــەکــەردەن
بـــەو شـــاکـــە قـــەییوم قـــایم زاتـــەن
مــیزان جــە کــۆگــای گــونای مــن مــاتەن
دۆزەخ جـــە تـــاوم شـــین و زاریشـــەن
جـــە خـــەوف خـــەتام بـــێ قـــەراریشـــەن
«وەیـــل» واوەیـلشەن، مــەد و وە ســەردا
نـــەوەك ئـــەو شـــوومە بـیۆ جـە وەردا

ســـاعەقەی ســـەعید لە نـاڵەش کـەفتەن
لەو ســـاوە ســـەدای گـــونام شـنەفتەن
ئەر کـەسێ چـوون مـن هـەر گـونا پێش بـۆ
مـــبۆ جـه مـەحشەر جـوابش چـێش بـۆ
مـــەر هـــەم لوتـف تـۆ سـەیید مـوختار
پـەنای عـاسیان چـوون مـن شـەرمەسار
بـــووە وە ســـڕ پـۆش «خـانایی» خـەتەر
وە تـۆ مـەبەخشان خـەلق ڕۆی مـەحشەر
وەرنـــــە ڕوو گـــەردان ڕۆی قـــیامەتم
شـــەرمەندەی تـــەریق ڕووی قـــیامەتم

***

موناجاتی مەولانا خالیدی نەقشبەندی رحمه الله

عـارف و خـوا نـاسی گـەورەی کـورد مـەولانا «خـالید»ی شارەزووری لە ساڵی ١١٩٣ی کۆچی مانگی لە دایك بووە. وە لە شەوی جومعە ١٤ی «ذی قعدە»ی ساڵی ١٢٤٢ی کـۆچی مانگی بە نەخۆشی تاعون (وەبا) دونیای فانی بەجێ هێشتووە. یاخوا پلە و پایەی بەرز بێ. بۆ شەرحی حاڵی تەماشای یـادی مەردان بەرگی یەکەم بکەن. ئەم موناجاتەی لەوێوە وەرگیراوە...

یـــا فــــەرد ئـــەعزەم... یـا فـەرد ئـەعزەم!
یـا حـەی یـا قـەییوم... یـا فـەرد ئـەعزەم!
یـــا شـــنەوەندەی نـــاڵەی ســـوبح دەم!
پـــەنای بـــەندی‌یان بـــەندیخانەی غـــەم!
یـــا فـــەرازەنـــدەی چـــەرخ مـوعەللەق!
یـــا نـــیگارندەی نـــۆ تـــاق ئـــەزرەق!
یـــا بـــانی بـــونیان قـــوسوور و ئـەیوان!
ڕیفعەت بەخش تەخت هەفت پایەی کـەیوان!
بـێ زاد و نـەمیر، بـێ خـواب و بـێ خـۆر!
نە عەرەز، نـە جـیسم، نـە ڕۆح، نـە جـەوهەر!
بـینای بـێ دیـدەی، شـنەوای بـێ گـۆش!
جـــە ئـەسرار غـەیب واقـیف و خـامۆش!
بێ هەمتا و بێ میسل، بێ شـەریك، بـێ بـاك!
جـــە عـەیب مـوبەڕڕا، جـە ئـالایش پـاك
نـــەقشبەند لەوح ســـەحیفەی هـــەستی
نـەشئە بـەخش جـام بـادەی سـەرمەستی!
نـــیزام دەهـــندەی ئـــەڕواح نـە ئـەجسام
تـــەرکیب کـــوندەی ئـــەعزا نـــە ئـەندام

بە ماه و خورشید خەلعەت بەخش نوور!

نمایندەی سوبح نە ئەوج دەیجوور!

بەرپا کوونندەی خەیمەی بێستوون!

دەوران دەهندەی باد بێ سکوون!

جەمین پەڕ جە نوور ماه مونەووەر

نە تورڕەی گێسوو شەو نومایان کەر!

تەئلیف دهندەی چار عونسور بە هەم!

زاهیر کوونندەی وجوود نە عەدەم!

فرۆزەندەی بەرق نە سینەی سەحاب!

ئولفەت دەهندەی ئایر چەنی ئاب!

شوعلە بەخش نار، پوڕتەو ئەفزای نوور!

رۆزی دەهندەی مەل و مار و موور!

فەرمان دهندەی موڵك و مەلەکووت!

شەهەنشای ئیقلیم لاهووت و ناسووت!

نەققاش نوقووش هەیوولا و سووەر!

رەزامەند جە خەیر، با خەبەر جە شەڕ!

رەهاندەی «نووح» نە تۆف تۆفان!

خەلاس کوونندەی «یوسف» نە زیندان!

ڕۆی ڕەوشەن بە شەو، شەو بە ڕ و ئاوەر!

گەدایان بە شا، شا بە گەدا کەر!

جە شەڕ فیرعەون «مووسا» نەجات دەر!

ئاتەش پەی «خەلیل» وە گوڵستان کەر!

موونیس «یوونس» نە گێجا و غەم!

نە کۆی سەرانديب ڕەهنومای «ئادەم»!

هەمڕاز «یوسف» نە چاه کەنعان!

ئەنیس «یەعقووب» نە «بَيتُ الأحْزان»!

ڕەهبەر «مووسا» بە نار شەجەر!

بە دەم «عیسا» مەردە زیندە کەر!

«ناقە» بەر ئاوەر جە سەنگ خارا!

«ئەسکەندەر» جا دەر نە تەخت «دارا»!

کەرەم کەر بە لوتف بە مووسای عیمران!

ئیعجاز بەیزا و موعجیزەی سوعبان!

ڕوبایندەی تاج نە فەرق شاهان!

بەخشایندەی جاه وە ساحێب جاهان!

میفتاح ئەبواب خەزانەی غەیبی!

میشکات «ضیا»ی بەزم لاڕەیبی!

«خَالِقِ الأرْواحِ، فَالِقِ الإصْباحِ»!
«مِفْتاحُ النَّجاحِ، مِفْتاحُ الفَلاحِ»!
گیرندەی بەهەشت جە دەست «شەدداد»!
بەرباد کونندەی قەوم «عاد» وە باد!
کەوکەبەی «فیرعەون» غەرق دەریا کەر!
وە پەشەی زەعیف «نەمروود» فەنا دەر!
جا دەهەندەی «جەم» جە موغاك خاك!
بەرارندەی مار نە دۆش «زوحاك»!
نگوون کونندەی چەتری «فەرەیدوون»!
«خوسرەو» خەڵتان کەر نە گێجاوی هوون!
جام جەم نەدەس «جەمشید» بەر ئاوەر!
کەللەی «کەیکاوس» وە تووتیا کەر!
بەرهەم زەنندەی سوپای «سەلم» و «توور»!
بەرباد دەهەندەی ئەساسەی «تەیموور»!
مەششاتەی توغرای زوڵف دێز «لەیل»!
ڕەهنومای «مەجنوون» نە هەردەی دوجەیل!
پەی «خوسرەو، شیرین» نە ئەرمەن ئاوەر!
پەی «شیرین، فەرهاد» وە بێستوون بەر!

ڕەنگـــڕێز کـــاڵای گـــوڵنـــاری گـــوڵان!
نـــەغمەی نـــەوای دەنگ نـــاڵەی بـــوڵبـــوڵان!
تـــەڕڕاز بـــاڵای گـــوڵ نـــە چـــەمەنان!
عـــەنبەر بـــێز زوڵف مـــیشکین کـــەمەنان
ســـەفا دەهـــندەی ســـینەی دەروێشـــان!
عـــیلاج کـــووندەی دەرد دڵ ڕێشـــان!
مـــیسکینان نـــەواز، غـــەریبان یـــاد کـــەر!
بـــەندی‌یان جـــە بـــەند مـــیحنەت ئـــازاد کـــەر!
قـــیبلەی عـــاشقان جـــە کـــەعبە و جـــە دەیـــر!
گـــەردش دەهـــندەی چـــەرخ سوبوك ســـەیر!
مـــەبدەئی ئـــیجاد کـــوللی کـــائینات!
ســـزاوار بـــە حـــەمد، مـــەوسووف بـــە سیفات!
هـــەم جـــە مـــەساجید، هـــەم جـــە بـــتخانان،
مـــوئمین و کـــافر حـــەمەت مـــوانـــان!
پـــەرێ بـــێ کـــەسان تـــۆنـــی فـــریادڕەس
بـــاڵا دەس تـــۆ نـــیەن دەس کـــەس
یـــا ڕەب بـــە حـــاجەت زولجـــەلالی وێت...
بـــە زات و ســـیفات لایـــەزالی وێت...

بــــە مــوقەڕڕەبــان بــارەگــاری عــیززەت...
بـــە پـــەردەداران ســـەریر وەحـــدەت...
بــە عــەرش و کــورسی، بە لەوح و قـەڵەم...
بـــە مـــەلائیکان خـــاسەی مــوحتەرەم...
بـــە دەفـــتەر داران دیـــوان لاهـــووت...
بــە زیکــر تـەوحید جـەرگەی مـەلەکـووت...
بـــە ســـۆز «ئـــادەم» بـــە دیـدەی نـمین
ئەوڕۆ جە بەهەشت کەفت نە رووی زەمـین...
بــە خــەلاسی «نــووح» جــە تۆف تۆفـان...
بـــە شــادی «خــەلیل» رۆی عــید قــوربان...
بـە سـیدق «هـاڕوون»، بـە قـورب «مـووسا»...
بـە پـاکـی «مـریەم»، بە تـەقوای «عـیسا»...
بـە راستی «هـوود»، بـە دۆسـی «ئـیدریس»...
بە نەغمەی «داوود»، بە ناڵەی «جـەرجیس»...
بە ویردی «یوونس»، بە سەبری «ئەییووب»...
بە حوسن «یووسف»، بـە زاری «یـەعقوب»...
بـــە ئـاوازەی زیکــر ئـەڕڕەی «زەکـەریا»...
ئـەوڕۆ کـە نـە جـەوف شـەجەر شـەق کـریا...

بــه ئــیخلاس پــاك ســـه‌یید مــوختار...

بــــه زۆر بـــازووی «حـــه‌یده‌ر» کــه‌ڕڕار...

بــه راســتی و ســیدق «سیددیق» ئــه‌کرەم...

بـــه دیـــن دروســـتی «فــاروق» ئــه‌عزەم...

بــه نــیك نــامی و مـه‌زڵوومـی «عـوسمان»...

پـــه‌ی شــه‌هیدی ئــه‌و شــاهیده‌ن قــورئان...

بــه حــه‌لق تــه‌شنه‌ی «حـوسه‌ین» مـه‌زڵووم...

بـــه ئــه‌ڕواح پــاك ئــه‌ئیمه‌ی مــه‌عسووم...

به ســوحوف و زه‌بــوور، تــه‌وڕات و ئــینجیل...

بــه ئـایه‌ی «قـورئان» ئـاوه‌رده‌ی «جـوبریل»...

به «ئه‌سحاب که‌هف» خواب ئالووده‌ی غار...

ئــه‌مین بــین جــه شــه‌ڕ شــه‌راره‌ی کــوففار...

بــه «قطب الأخیار»، بـه غـه‌وسی ئـه‌عزەم...

بـــه «رجـــال الغَـــیب» ئـــه‌وتاد عـــاله‌م...

بــه «بـیت المَـعمور»، «مَسـجد الأقصىٰ»...

بــه «یــه‌سریب» زه‌مـین، بـه ئـه‌رز «بـه‌تحا»...

بــه شـێخ «بـه‌سری»، بـه شـێخ «بـایه‌زید»...

به سوڵتان «جونه‌ید»، شێخ «ئه‌بوو سـه‌عید»...

بــــە چــوار دەروێش مـوڵك هـیندوستان...
بە «هەفت ئەودالان» خاسەی کوردستان...
بــــە ئـەسحاب «بـەدر» حـاڵ شـەهیدان...
بــە گشت مـــوریدان کــەیوان مـوریدان...
بــە شـــەو بــێداران عـــیبادەت خـــانە...
بــــە حـەق ئـاشنا، جـە خـەڵق بێگـانە...
بــە خـــاك نشـینان بـــادیەی پـەستی...
بـە جـورعە نـۆشـان بـەزم سـەرمەستی...
بـە سیاه پـۆشـان سـەر حـەڵقـەی مـاتەم...
هـــوونا و ئــەسرین مــەڕێزان نـە چـەم...
بـە قـەدەح نـۆشـان جـورعەی سەبووحی...
بـــە تــۆبـە کـاران تـۆبـەی نـەسووحی...
بـــە «یـــاهوو یـــاهوو»ی ئـەودالان بـەڕ...
بـە نـاڵەی پـیران وادەی سـوب سـەحەر...
بـــە ســـۆز سـینەی کــەفتەی دەروونـان...
بـــە ئـاب دیـدەی دڵ پـڕ جـە هـوونان...
بــــە قـــەلەندەران مـــەست مـــەیخانە...
مـــەکـــێشـان نـە دڵ نـەعرەی مـەستانە...

بە عیشق ڕەندان سەرمەست و مەدهۆش...
بە جام بادەی پیری مەی فرۆش...
بە سۆز سینەی سفتەی دەروێشان...
بە ئاب دیدەی دڵ پڕ جە ڕێشان...
بە دوردی کەشان بەزم ئیرادەت...
بە گۆشە گیران کونج قەناعەت...
بە بانگ حەججاج، بە ئاب زەمزەم...
بە لەحن ئینجیل، بە تەوف «حەرەم»...
بە تەئسیر سەوت قاری قورئانان...
بە سەدای ناقووس نەوای ڕەهبانان...(١)
بە سەحەر خێزی ساکنان دەیر...
بە دۆعای پیران عاقیبەت وە خەیر...
بە سەفای سینەی سۆفیان ساف...
بە زیکر شێخان «جامع الأوصاف»...
بە سەرگەشتەگان وادی حەیرانی...
مەکەران نە ڕای حەق جان فشانی...

---

١. ئەم نیوە بەیتە لە نوسخەی مەلا عەزیزی جوانڕۆیدا بەم جۆرەیە: بە سەدای ئەزان جە پەنج وەخت وانان...

بـــه ســـەرگەدانـــی کـــەڵپـــۆس وه پـــێڵان...
نـــه بـــادیەی عـــیشق وێڵ وێڵ مـــەگـــێڵان...
بـــه ســـۆز ســـینەی ســـفته دەروونـــان...
بـــه ئـــاب دیـــدەی دڵ پـــڕ جـــه هـــوونان...
بـــه عـــیشق سـینەی ســاف دەروێشـــان...
بـــه ســـۆز دەروون یـــاهوو مـــەکـــێشـــان...
بـــه کـــۆنـــه پـــۆشـــان کـــونج خـــەرابـــات...
جـــه نـــیمه شـــەوان مـــوانـــان حـــاجات...
بـــه رەقس و ســـەماع وەجـــد ئـــەهل حـــاڵ...
مـــەوینان وه چـــەم جـــەمین ویســـاڵ...
بـــه حـــیکمەت وانـــان ســـیڕڕ ئـــیلاهی...
جـــه ئـــەسرار غـــەیب مـــەدان گـــەواهـــی...
بـــه تـــۆبـــه کـــاران جـــه گشت ویـــەردە...
بـــەبێ وەفـــایی دونـــیا پـــەی بـــەردە...
بـــه عـــەدڵ شـــاهان رەعـــییەت پـــەروەر...
کـــەس جـــه ســـەوداشـــان نـــەدیەنش زەرەر...
بـــه ســـەیل ئـــەسرین ئـــەبر نـــەوبەهار...
بـــه شـــوعلەی دەروون بـــەرق شـــەرەر وار...

بـــه ســـــەر ئـــاوێزی بــــەڕەزای بــەرزان...

بـــــه لەرەی ئـــــەندام تـــووڵ قـــەڵوەزان...

بـــه گـــۆنـــــای رەنگـــین گــوڵان وەهـــار...

بــــه نــــاڵەی حــــەزین بـــوڵبـــوڵان زار...

بـــــه داغ دەروون ســـــوپای گـــوڵاڵان...

بـــەیداشــــان مـــاوان وێنـــەی ئــەوداڵان...

بــه وەفــای لەیـلیٰ، بــه عــیشق مـەجنوون...

بـــــه نـــاڵەی کـــۆکـــەن نـــەپای بێـستون...

بــه جـــیلوەی بـــتان شـــۆخ مــەه جـــەمین...

مــــنمانان جـــــەماڵ جـــیهان ئـــافەرین...

بـه غـەمزەی جادووی سـورمەسای جـانان...

لیـــقای ســــوبحانی بـــه خـــەڵق مـــنمانان...

بـــه زیکـــــر مـــورغان بـــه یـــاهوو یـــاهوو...

مـــــوانـــــان «یـــا مَـــنْ لَـــیْسَ إلّا هُـــو»...

یـــا شـــا! جـــه دەرگـــات ئـێدمـــەن رجـــا

بـــــبەخشی گــــوونای بــــەندەی روو ســـیا

مـــن کـــه ســـەر حـــەڵقـــەی گـــوناهکارانـم

ســـــەر تـــــۆق جـــــەرگەی شـــەرمەسارانـم

سەر تا پا غەریق لوجەجەی عیسیانم
سفتەی نائیرەی نار حیرمانم
شەرت ئەمر تۆم وەجا ناوەردەن
جە تەقسیراتم تەقسیر نەکەردەن
هەر چێوەم کەردەن جە نافەرمانی
نادانیم بیەن، تۆ وێت مزانی
ئەر مسۆچنیم، وەر بەخشیم گوناه
ڕەزام ڕەزای تۆن «اَلْحُکْمُ لِلّٰه»
ئەمجار بە لوتفت ببەخشەم گوناه
«أستغفر اللّٰه ... أستغفر اللّٰه»
جورمم بێ حەدەن، گونام بێ شومار
«رَبِّ نَجِّنِي مِنْ عَذَابِ النّٰارِ»
نەکەری مەحرووم بەندەی ڕوو سیاه
بە «لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰه»
بار عیسیانم کۆ کۆ بیەن جەم
«يٰا غٰافِرَ الذَّنْبِ فَاغْفِرْ لِي وَارْحَم»
نیازم ئێدەن یا حەی یا قەییووم
«خالید» جە دەرگات نەکەری مەحرووم

***

«صەیدی» هەورامی

ئەم پیاوە بەرزە لەساڵی ١١٩٩ی کۆچی تا ساڵی ١٢٦٥ی کۆچی ژیاوە. ئەم زانا پایە بەرزە خەلیفەی شێخی «سراج الدّین»ی «تەوێڵە» بووە. هۆنراوەی زۆری هەیە؛ ئەمەش نموونەی سکاڵا و موناجاتی «صەیدی»یە:

یاران دێوانە

یـــاران دێوانـــە، یـــاران دێوانــە
ئـــەبلەهکــەسێوەن، شــێت و دێوانــە
چـــی دونـــیای فـــانی بســـاز و «یـانە»
بـــە ئـــاوایش وانـــۆ مـــاوای وێرانـــە
دونـــــیا مـــــەنزڵێن وێرانـــە، فـــانی
یـانەش نـەدان سـاز کـەس جـە وێرانـی
یـــاران هــــەر مــەسکەن وێرانــە زێد بــۆ
«ئـەبلەها» ئـەو کـەسەن بـەوش ئومێد بۆ
هــەرکەس عــاقڵ بــۆ چـەنەش چـی نیشۆ
ڕەنـجی بـێ حـاسڵ پـەی دونیای کێشۆ

هەر ئێد خاستەرەن بگنۆ نە رایێ
تا یاو و وەڵای ئەبەد ماوایێ
عاقڵانی دەور قەدیم ئەیامان
یانەی دونیاشان وێنەی «پل» فامان
هەرچەند بمانی نەو را گوزەردا
حاسڵش ئێدەن بشیش وەسەردا
ئەر کەسێ و نەبۆ وێڵ و دێوانە
وە بانی «پل»دا کەی کەردەن یانە
دونیا شارێوەن چوون قەدیم شاران
ساکنەن تێشدا هەزار هەزاران
وەلێ کەس جاوید چەنەش نەمەندەن
هەر پەنج ر و کەسێ و چاگەنە بەندەن
نە ئارامێ هەن، نە هۆ و قەرارێ
جەی شار بەرمەشان هەر ر و هەزارێ
مەویەران بە جەخت یاران بە پۆلدا
گشت مەبان پێوار جە خاك و خوڵدا
پەیا پەی مەشان یاران بەو راوە
یەکێ نمار و سەر بە دماوە

عــەقڵی تــۆ پـێســەن ئـی دونـیای فـانی
کەس تێش نـەمەندەن تـۆ چـەنەش مـانی؟!
مــەشغووڵ بــە کـا و گـڵ یـانە مـەسازی
ســــــەفەرێ ســــەختەن دوور و درازی
شـــێتـــا فکـــر و تـــۆ، خـــەیاڵت پـــووچەن
خـــەیاڵ هــەر ســەفەر کــارسازی کـۆچـەن
وەس لیـــباسی شـــوغڵ دونـــیایی پـۆشــە
ڕای ســەفەر دوورەن پـــەیدا کـــەر تـۆشـە
گـا نـە فـیکری حیرس جـەمعی مـاڵەنـی
گـــا پـــەرێ مــەنسەب نـە خـەیاڵەنـی
گــا چــەنی فــورزەند شـادی و زەوقـتەن
گـــا پـــەرێ دیــدار یــاران شــەوقتەن
کــەللەی ســەر جـە کـار دونیا کـەر خـاڵی
کـــاتێ مـــەزانـــی شـــادی بـــە تـاڵی
ئـــەوسا مــەزانـی ئـەجەل تـۆش داگـیر
پـــاش نـیای نـە دام سـیلسیلە و زەنـجیر
دەروون پـــوڕ حـــەسرەت، خـــاتر پـەرێشـان
دوور کەفتی جە ئەهل، جە قەوم و خوێشان

نــــە مــــاڵ نــە فــورزەند نــاما بــە کــارت
تــۆ مــەندی نە قەبر کۆی عیسیان بارت
ئـــەوسا جـــەو دمـــا وا حـــەسرەتا بـۆ
تـا نـە یـاگەی نیشتەی نەبەر ئامات بۆ
کەردەی زوشتی وێت وەنەت بی دوچار
یا واردیش چوون وەرگ یاگەستیش چوون مار
گـیرۆدەی کـردار فیعلی زوشتی وێت
بـێ تـۆشـە و بـێ زاد خاڵی موشتی وێت
عــاسی و روو سـیا، گـوناهکاری وێت
گــرفتاری قــەبر تــەنگ و تـاری وێت
غــەرقی گێجـی بـەحر سیاسەتی وێت
شــــەرمەندە و روو زەرد قــیامەتی وێت
«یــا غــافِر الذّنب» سـڕ پۆشـی سـەتتار
بـویەر جـە جورمی «صەیدی» خەتا کـار

***

میرزا شەفیع پاوەیی

میرزا شەفیع پاوەیی شاعیرێکی خۆش زەوقی گۆران بووە، ساڵی ١٢٠٠ی کۆچی چاوی بە دونیا هەڵهێناوە، سـاڵی ١٢٣٢،

دونیای فانی جێ هێشتووه. ئەمەیش هۆنراوەیێکی ئەم بەڕێزه بە شێوەی سکاڵا...

قـــەدیم مــوتڵەق، قـــەدیم مــوتڵەق
یـــا قـــایم بـــه زات، قـــەدیم مــوتڵەق
حـــەیی بـــێ زەواڵ، قـــەییوم بـــەرحـــەق
نگـــارندەی نـــەقش نـــۆ تـاق ئـەزرەق
لا مــەوت بــێ شــەریك بینای بێ مـانەند
یـەكتای بێ نـەزیر بێ خـوێش و پـەیوەند
«وٰاجِبُ الوُجُـــود، لاٰتُحْـــصیٰ ثَـــنٰا»
مـونەززەه جـە عـەیب، عـاری جـە خـەتا
مونشی رەقەم سەنج ئینشای شادی و شەوق
بێ پەروا جە تەعن گورۆی تـەحت و فـەوق
بـەخشەندەی مـوراد، بـێ بـاك جـە تـانە
نـازكێش زومـــرەی خـوێش و بـێگـانە
بـــەو حـــەقی زاتت، بـێ حـەد سـیفاتەن
بـــاعیس ئـیجاد كـــول مـــومكیناتەن
بـــاجەتی دەروون شـــەو زیـــندەداران
بـــه تـــاعەت پـــاك تـــاعەت گـــوزاران

بـــەندەی کـــەمتەرین مـــەعسیەت بـارەن
فــریفتەی شـــەیتان شـــووم بـــەدکارەن
بـــا لوتـــف و فـــەزڵت بـــۆ وە دەسگـــیرم
بـــویەر نـــە گـــونام ساحێب تـــەقسیرم
تـــا «یـــومَ المَـــمات» نگـــەهداریـــم کـــەر
عـــەلاج زامـــان شـــەرمەساریم کـــەر
مەگەر هـەم بە لوتـف چوون تـۆ رەحـیمیٚ
«عَـــمیمُ الإحســـان»، ئـیحسان عـــەمیمیٚ
نـــاز و بـــدرێـــۆ نـــە عـــالەم پـــەردەش
بـــویەر و نـــە کـــار کـــەردەی نـاکـــەردەش
وەرنـــە بـــە زاتت جـــە لای زات تـــۆ
مـــەکـــەروون رۆی حـــەشر مـن شکـات تـۆ
یا حەی کەس چوون تـۆ پـەریٚ کـەس نیەن
چـوون تـۆ نـە عـالەم فـەریاد رەس نیەن
لوتـفت بـیٚ شـمار، عـەفووت عـەزیمەن
رەحـــمەتت بـیٚ شـۆ عـەتات عـەمیمەن
بـــیٚ مـــیسل و شـــەریك، تـاك تـەنیانی
نگـــارندەی نـــەقش دار دونـــیانی

رەحمەت و بەخشش خەتمەن بە نامت
سەر سامەن شاهان عالەم جە سامت
قاهیران دەور جە قەهرت ماتەن
بەڵێ راس ماچان جە کێ پەرواتەن
عەفووت جای ئومێد بێگانە و خوێشەن
لوتفت دڵنەواز گەدا و دەروێشەن
ئیستیدعام ئێدەن لا شەریك پاك
بەشق شای ئەو رەنگ ﴿وَ مٰا أَرْسَلْنٰاكَ﴾
جە عەرسەی مەحشەر مەکەر تەرێقم
بە لوتف مەحزت بدەر تەوفێقم
هەرتا کە زیندەم، خەللاق موتلەق
قەییووم قایم، قەدیم بەرحەق
زوان بە زیکری تۆ نەبۆ خامۆش
نامت با جەلام نەبۆ فەرامۆش
یا رەب ئامانەن بویەر جە گونام
غەیر جە تۆ نیەن مەلجەئو پەنام
چوون من گوناکار خیلاف کرداری
چوون تۆ بەخشندە و هەم رەحم داری

چوون من خەجڵەت بار شەرع و تەریقەت
چوون تۆ ساحێب رەحم بانی حەقیقەت
چوون من نافەرمان ئالوودەی هەوەس
چوون تۆ پادشای فەرد و فەریاد رەس
بەبەخشە گونام بەخشندەی داوەر
بۆ هەر دوو دونیا فریاد رەسیم کەر
وەر نە بە زاتت جە لای زات تۆ
مەکەروون رۆی حەشر من شکات تۆ

***

میرزا شەفیعی کولیایی

تاکی تەوانا، تاکی تەوانا
«الله»ی لا شەریك تاکی تەوانا
عەلیم و حەلیم، حەکیم و دانا
بە سیرڕ «ضَمیر» نیك و بەد زانا
دەهەندەی نیزام سەبعەی ستاران
داننەدەی حیساب قەتەراتی واران

فـــایقی شـــەفەق نـــە مـــەعرەلەی داج
بـەرندەی «مـەحموود» مـوڕسـەل بـە مـیعراج
مـــەعسییەت ئـاموزز ڕەنـدی بـادە نـۆش
بـە تـاعەت «مَـغضوب» جامەی ریا پۆش
یـــەکـــتای لایـــەنام بـــینای لایـــەمووت
مـیزان و سـاعەت، حـەمەل تـا وە حـووت
قـــەسیمی نـــەعیم جـان ئـەفزای شـەمیم
ئـــیحیا ســـاز عـــەزمی «عِـــزامٍ رَمِـــیمٍ»
شـــاهان ئـیخراج کـەر نـە تـەختی شـاهی
ئـــاگـــا جـە ئـەحواڵ مـەهـ تـا بـە مـاهی
شـــەوق ئـــەفزای گـولاّن فـەسڵی ڕەبـیعی
بـــە مـــوفلیسان بـــەخش پـایەی ڕەفـیعی
وە ســـەروەران پـــۆش خـەرقەی فـەقیری
بـــە تـــیفلی ڕەســـان قـــەمەر نـە پـیری
ئـــیسە جـــە کـــردار کـــەردەم پـەشیمان
مشـــۆم وە غـــارەت خـــەزینەی ئـــیمان
نـــە بـەحری عـیسیان کـەشتیم شکسـتەن
ئـومێدم بـــە زات پـــاکـی تـۆ بـەستەن

هــەم نــامەم سـیان هــەم رووم سـیاهەن
مــەغفیرەت جــە تــۆ بــە تـۆم پـەناهەن
سـیام کــەرد سـفید نـۆبـەی تـۆبـەمەن
تـۆبـەی بـە ئیخلاس وەر جـە نـۆبـەمەن
دوخـــانی یـــەحمووم نـــاری عـــیسیانان
دڵ کـەردەن جـە رەنگ قـەترەی قـەترانـان
ئــەگــەر لوتــفی تـۆم یـاری بـۆ چـەنی
نــەبەرۆم شــەیتان بــە راگـــەی هــەنی
مــەبۆم بشــۆری بــە ئــاوی تــاعەت
ڕۆشــن بـۆ شـاهید سـاعەت بـە سـاعەت
قـــادر بـــە ئـــیعجاز زاتـــی قـــەدیمت
بـــە نـووری حـیجاب عـەرشی عـەزیمت
بـــە لیـقای بــێ عـەیب نـمانای وە تـوور
بـە سـوحوف، ئـینجیل، تـەورات و زەبوور
بـــە ئـــایەی قـــورئان لەزیـــز و دڵکـەش
شش هەزار و شەس شش سەد، چەنی شەش
بـــە پـــێغـــەمبەران جـــە رات جـانفشان
شش پـەنجا و دوو شش یـەکـی خـەتمشان

بــــە ئــــەولیاهان بــــەعدی ئــــەنبیا
بــە پــاکــی تــینەت ئــەهلی ئــەتقیا
بــەشقی «ئــەبووبەکــر» خــەلیفەی ئــەکبەر
جــا داری مــیحراب رەســوولی ســەروەر
رەفــێقــی شــەفیق مــەحموودی مــوختار
«ثــانِیَ اثْــنَیْنِ إِذْ هُمَــا فِی الْــغَارِ»
بــەعد ئــەبووبەکــر بــە عــیشقی «عــومەر»
ئــاشکارا ســاز دیــنی پــێغــەمبەر
بــەشقی «ذی‌النّــورین» ئــەعلازی شــەرەف
«جَــامِعُ الأَوْراق ذاتُ اللّٰــه» مــوسحەف
بــاجتی «حــەیدەر» کــەڕڕاری ســەفدەر
قــاتڵی گــەوران، کــوشندەی عــەنتەر
بــە دوو لۆلۆی پــاك نــازداری رەســوول
جگــەر گــۆشــەکــان «فــاتیمە»ی بــەتوول
بــە مــوقەڕڕیــبان پــای عــەرشی ئــەعزەم
بــە تــەواف چــیان کــەعبەی مــوعەززەم
بــە بــانگی تــەکــبیر غــازیانی رەزم
رەزاشــان بــە عــەزم غــەزا مــەبۆ جــەزم

بــه فــەرموودەی ئــەمر «أُقــتُلُوا الْكُــفَّار»

ســـەر نـــە رای ئـــەمرت مـــەکـــەران نســار

«فی ســـــــبیل اللّـــهِ» نـــەبیدیشانەن

بـــه «رَوضــــه»ی «رِضـــوان» ئـــومیدشانەن

بــه نـــاڵەی غـــەریب مـــوبتەلا بـــە دەرد

بـــه ئـــاهی مـــەزڵووم وەقـــتی شـــەقی زەرد

بـــــه بـــــاری لەبـــــان یــــەتیمانی زار

ڕەنگ ئـــالوودەی خـــاك دڵ غـــەڵتیدەی خـار

بـــه تـــابی ئـــەسرین دیـــدەی ئـــەسیران

بـــه نـــازکی تـــەبع وجـــوودی پـــیران

بـــه شـــەرمی شـــێخـــان خـــەڵوەت نشینان

بـــه ســـافی ســادق «صِـــدقُ الیَـــقین»ان

بـــه یـــاهووی نـــەفس ئـــەبدالانـــی چـــۆڵ

تەن لوخت و عـوریان یـەکتای لونگ وەکـۆڵ

بـــه ئـــیخلاسی خـــاس تـــۆبـــە دروســـتان

بـــه پـــاکـــی دامـــەن عـــیسمەت پـــەرستان

بـــه حـــاجەت قـــەدر و قـــورب و گـــردیشان

تـــەقسیری «شـــەفیع» بـــبەخشی پـێشـــان

ئــەو ســـاحێب تـــەقسیر، تـۆ پـادشاهی
رای عـــەرزش بـــڕیـــا جـــە روو ســیاهی
غــەرقەن نــە عـیسیان جە رای بـەد نـەخشی
مـــەغفیرەت جـــە تـــۆن مـــەبۆ بـبەخشی
ئــــومید نـــەدەرگات پـــەی خـــەلاسییەن
ئـــافەریدەی تـــۆن ئـــەر ســەد عـاسییەن

***

مەولەوی

ناوی «عبد الرّحیم»ی کوڕی مەلا سـەعیدە، وە لە نـەوەی مەلا «یوسف جان»ی کـوڕی مـەلا ئـەبووبەکـری مـوسەننیفی چـۆڕییە. لە سـاڵی ١٢٢١ی هـیجری لە دیـێ «سـەرشاتە»ی تاوەگۆز لە دایك بـووە و لە سـاڵی ١٣٠٠ی هـیجریدا کـۆچـی دوایـی کـردووە. وە لە گـۆڕسـتانی «ئـەسحابە» لە نـزیکی «سـەرشاتە» ئـەسپەردە کـراوە. بـۆ زانـیاری زیـاتر تـەماشای پێشەکی دیوانی مەولەوی بکە. ئـەمەی خـوارەوە بـەشێکـە لە هۆنراوەکانی بە شێوەی موناجات...

باعیس وجوود جە مەهـ تا ماهی
دەلیل ئیسبات سونع ئیلاهی
«ضیا»ی بینابیم، نوور چەمانم
سەرمایەی حەیات دین و ئیمانم!
من وێم مزانوو بێ ئەمریم کەردەن
ئیتاعەی فەرمان عەبدیم نەبەردەن
عومرم سەراپا غەرق غەفڵەتەن
زاد ئاخرم بار خەجڵەتەن
بەڵام مشیۆ تۆ وە فەزڵەکەی وێت
کردەی من نەبۆ بەهانە پەرێت
«إغماض» کەی جە گرد نابەکاری من
جە روو سیایی و بەدکرداری من
پەی من کافییەن ئەی گرد «إنفِعال»
بۆ بە رەحم وێت بکەرەم پاماڵ
مەدیە وە تۆمار کردەی ویەردەم
بدیە وە زەردی روخسار ئاوەردەم
هەرچەند شایستەی عەفووت نەداروون
رووی شەرمەندەگی وە دەرگات ماروون

جـه بـەحر کـەرەم بێ بەشم مەکـەر
شـــەڕ نـــەفسانی جـه راگـەم لابـەر
تـا بـه فـــەزڵ وێت بـــوانـــیمەوە
جـه دەس هـەوای نـەفس بسـانیمەوە
بەڵکم جەی ئاخر پەی وێم فکرێ کـەم
تەدارەك پەی چەند تەزبێح، زیکرێ کەم
بـەڵام بەو شـەرتە چەنیم قبووڵ کـەی
بەهانەی ئەسباب عەفووم وسووڵ کـەی
نـەفس بـەدکردار، بێ دیـن بـەدبەخت
شـووم سـەرگەردان خـەیاڵان سـەخت!
پـەی چێش عـادەتت وە گـوناه کـەردەن
ژار مـــەحرووەمی رەحـــمەتت وەردەن!
راگـەی حـەقیقەت جـه ویـرت شـیەن
یـادت پـەی مـەحبوب حـەقیقی نیەن
مـــووتەن ئـــەسڵیت نـــه خـاتر لوان
مـێخ مۆبـەتت نە رووی خـاك کـوان؟!
دایـــیم گـــورفتار ئـارەزووی خـامی
یـەکسانەن پـەرێت نیکی و بەد نـامی

گـا خـەریك دەرد هـەوای مـەجازی
گـا مـەشغووڵ کـەسب کیبر و نیازی
گـا غـەرق هـەوای وەسـڵ نـازاری
گـا حـیرەت زەدەی روخسـار یـاری
هیچ هۆشت نیەن حەق خەبەردارەن
فـەردا رۆی حـیساب مـیزان کـارەن
فکـرێ کـەرەوە وادەی لواتـەن
وەخت شـێویـای شـەوق سـەوداتەن
بـاوەرە وە دەس زادێ پـەی سـەفەر
وێت نەو سەفەردا بێ تۆشە مەکەر
وە دەرگای حەق بەر رووی پەشیمانی
عـوزر ئـاوەری کـەر کـردەی نـادانی
بـەڵ لیباس عەفوو بکەرۆت خەڵات
جـە وەخت مەردەن بدەرۆت نەجات
وە نسـیوت بـۆ سـەرمایەی ئیمان
نەوی وە ریشخەند سوخریەی شەیتان
وە رۆی مـەحشەردا بگـێڵی دڵشـاد
جـە قـەید عـیسیان دڵت بـۆ ئـازاد

***

حاجی قادر کۆیی

١٣١٤ ١٢٤٠

ئەم هۆنەرە پایە بەرزە ناوی قادری کوڕی مەلا ئەحمەدە کە لە دێی «گۆڕقەرەج» کە کەوتووەتە باشووری خۆر ئاوای شاری کۆیەوە لە ساڵی ١٢٤٠ ی کۆچی پێی ناوەتە مەیدانی ژیانەوە. لە ساڵی١٣١٤دا لە تەمەنی حەفتا و چوار ساڵیدا کۆچی دوایی کردووە.

«مێژووی وێژەی کوردی»

موناجات

ئەی بێ نەزیر و هەمتا هەر تۆی کە بەرقەراری
بێدار و بێ دیاری، بێدار و پایەداری
بۆ باغی مەردی باغی سەرمایەکەی خەزانی
بۆ مەزرەعەی فەقیران سەرمایەکەی بەهاری
بۆ پادشا نیشانی بۆ هەر سەوادی ئەعزەم
بێ سەدر و شا نشینی بێ پەردە پەردە داری
جەبباری بێ فتووری، سوڵتانی بێ قوسووری
ڕەززاقی مار و مووری ئا و دێری دێمەکاری

فەیرووزی تەختی گەردوون مەوزووعی نەقشی تۆیە
یاقووت و لەعلی رۆژە ئەستێرەکان دوڕاری
جێ و مەکانی تۆیە، بێ جێ و بێ مەکانی
لەیل و نەهاری تۆیە بێ لەیل و بێ نەهاری
هەر ئەمری تۆ مەدارە بۆ کار و باری عالەم
هەرچەندە بێ وەزیر و بێ سەدر و کار و باری
سەحرا نەوەردی شەوقت خورشید و ماهی تابان
دوو جاریەن شەو و رۆژ بێ مەحمەل و عەماری
مەعلوومە بۆچی «حاجی» مەدحت دەکا بە کوردی
تا کەس نەڵێ بە کوردی نەکراوە مەدحی باری

***

موناجاتی سەیید «بهاء الدّین» شەمسی قوڕەیشی

ئەم پایە بەرزە لە ساڵی ١٢٩٣ی کۆچی لە «سەردێ»ی پاوە لە دایك بووە. لە پاوە و بیارە و سنە خوێندوویەتی، پاشان هاتووەتە شاری سنە ژیانی لەوێ بەسەر بردووە. لە ساڵی ١٣٦٥ی کۆچیدا لە تەمەنی حەفتا و دوو ساڵیدا وەفاتی

کـــردووه. شـەمس شـیعری زۆرە ئـەمانە نـموونەی سکـاڵا و موناجاتەکانیەتی...

«١»

عیلمی بێ بەهرە و درەختی بـێ سـەمەر مـن نـامەوێ
چاوی بـێ ئـەشك و فـوغانی بـێ ئـەسەر مـن نـامەوێ
عاشقێ کوڵمی لە رەنگی ئەشکی چـاوی سـوور نـەبێ
ڕۆژ نـــەناڵێ شـەو نـەسووتێ تـا سـەحەر مـن نـامەوێ
هەر دڵێ فـارغ لە عـیشق و هـەر سـەرێ سـەودای نـیە
ئەو لە جوملەی خەلقی ئـینسان و بـەشەر مـن نـامەوێ
پیری کامڵ، شێخی زاهید، مـورشـیدی ڕێگـەی تـەریق
گـەر نـەبێ ئـاگـا لە کـەشفی بـەحر و بـەڕ مـن نـامەوێ
ماڵی دونیا غـەیری حـەسرەت عـاقیبەت سـوودی نـیە
زادی ئـیمان تـۆشـــەیە، بـاقی هـــەدەر مـــن نـــامەوێ
چا و لە موڵکی «جەم» بکە تا موڵکی دونیا جەم نەکەی
تــاجی شــاهی داکـــەوێ ئــاخر لەســـەر مـن نـامەوێ
مـــن لە قـــەبرا گـــەر گـــەدا بـــم هـــەم فـەقیر و بـێ نـەوا
گەر بە خەروار پێم ببەخشێ سیم و زەڕ من نـامەوێ

تۆ له ماڵی خۆم له ئاخر بێ نەسیب بمکەی وه دەر
ڕووت و قووت و هەم غەریب و دەربەدەر من نامەوێ
فەقری خۆم چاکه به ئاسان تەی دەکەم ڕێگەی ڕۆیین
کۆڵی سەنگین و سەفەر ڕێگەی خەتەر من نامەوێ
بەم هەژاریمه له مزگەوته هەژاره گۆشەگیر
گەر بدەن «شەمسا» جیهانم سەر به سەر من نامەوێ

***

«٢»

دوای هەفتاد ساڵ عومری ویەرده
دڵ ژەنگ قەسوەت عیسیان ئاوەرده
وه نەشئەی بادەی ئارەزو و مەستەن
هەوەس پای تەدبیر ڕای سەفەر بەستەن
نەزانای غافڵ ناگا و ناخەبەر
تۆشەت مێ ئاخر پی تۆشەی سەفەر
نەی ئاخر ئەووەڵ دونیا واریتەن
نیشانەی ناسۆر زام کاریتەن

کــارێ بــێ مــەعنی هــەوەس کــەردەی وێت
پـــەی یـانەی ئـاخر دەست نـەوەردەی وێت
چێشت کەرد بەدبەخت، پەی چێش بێت ئامات
ئـــــینە دونـــــیاتەن ئـــانەیچە عـــوقبات
ئـــای پـــەی رۆی مـــەحشەر یـــانە وێرانــی
پــیر ســـەر حـــەڵقـــەی گـــونەهبارانـــی

***

«٣»

کـــاڵای شـــووم شـــەڕ بـڕیا وە بـاڵات
پـــەرێ ئـــاخیرەت شـــووم بـــەد کـاڵات
وادەی لواتــــــەن وەخـــتت نـــەمەندەن
ئـــەجەل پـــەی گـــیانت ئـارەزومەندەن
کـــەردەی بـــەدکەردت بـەرشیەن جـە دەس
مـــەندەن وە لوتــف فـــەردی فـەریادڕەس
کـــەرەم فـــەراوان رەحـــمەتش بـــێ شـــۆن
چـــە دەربـــەس بـــەخشای بـار گونای تۆن

ئەر مەیل وە بەخشای عیسیان نیەن پێش
وەعدەی شەفاعەت حەزرەت یانێ چێش؟
ئەد رووی شەفاعەت وە رووی ئەو برد
ئەو رووی رەحمەتش وە رووی ئەد کرد
بخێز و رەحمەت «لا»ی ﴿لاتَقْنَطُوا﴾
مەبەخشۆ «شەمسا» بار گوونای تۆ

***

«٤»

فاتیحی بابی نەجاتم کەس لە ئەحبابا نیە
بابی ساداتی لەتۆ موشفیقترم بابا نیە
بێ سەوادی زوڵفی تۆ فکرم لە ئادابا نیە
بێ خەیاڵی تاقی ئەبرۆت رووم لە میحرابا نیە
تا نەکەم یادی قەدی تۆ قامەتم نابێ سەحیح

**

داخڵی لەعنی خودایە هەرکەسێ خەسمی ئەوە
کافری موتڵەق کەسێکە مونکیری رەسمی ئەوە

مەتڵەبی ﴿فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ چیە، جیسمی ئەوە
سوورەتی «یاسین» لە سینم چوون «نبی» ئیسمی ئەوە
ئایەتی نوورە برۆی ئەو، چۆنی ناخوێنم فەسیح

**

ئەو کە بوو بەر خەلقی ئادەم زەڕڕەیە ئەجزا نەبوو
ئەو نەبی بوو، ئەم بە ساحێب سوورەت و ئەعزا نەبوو
ئیزنی بوو حوکمی «سولەیمان»، تا نەبوو ئیمزا نەبوو
دەستی «مووسا» تا تەمەننای لەو نەبوو «بَیضا» نەبوو
گەر نفووسی ئەو نەدەمنێ چی دەکا نەفسی «مەسیح»

**

لەعلی رووتە تۆ بڵێ «لووت» چیە، یا رووت نیە
شەکرە یاقووتی رۆحە کەی وەلی یاقووت نیە
زوڵفەکەت ئەمر و بە سەفحەی «عارض»ت وا جووت نیە
مەسرەعی زوڵفت لە میزانی عەرووسی رووت نیە
تا بڵێن ئەم شیعرە باشە سەکتەیێکە زۆر مەلیح

**

سەد کە پیرم من لە سایەی قامەتی سەروی رەوان
نەوجوانێکم وەکوو خۆم قەد نیە تازە، جوان

شــــەفقەتی تــەرزی کــەلامی پـێمــی وت عــیلمی بــەیان
نووری شەمسی رووی نیشان دام شەرحی شەمسم بوو رەوان
هەم لە رەمزی چاوی فێر بووم عیلمی «کینایە» و «سەریح»

**

ساحیبی شەرت و وەفایە، سـادقێکـە خـۆش خـەبەر
یــەك نیگاهی قـیمەتی هـەردوو جـیهانە سـەربەسەر
جان دەکەم قوربانی چاوی مەستی ﴿مَازَاغَ الْبَصَرُ﴾
بــمکوژێ شــادم بـە کـوشتن گـەر بکـا گـاهێ نـەزەر
چوون بە غەمزەی چاوەکەی نابێ دڵ و جەرگم جەریح

**

سەرووەری دیوانی ئەکبەر ئەو نەبێ کەس‌تر نـیە
بۆ نەجاتی رۆژی مەحشەر ئەو نەبێ کەس‌تر نیە
رۆژی عوقبا بۆ عەزابی قەهری حەق فکری چیە
هەرکەسی دوورە لە دین کەج رەوە ئەجری چیە
جسمی توعمەی ناری دوزەخ خواردنی قوبحی قەبیح

**

جێژنی قوربانە بـە قـوربان رۆژی عـەیش و شـادییە
بێ ئەدەب بووم زۆر لە خزمەت مەوقیعی ئـازادیـیە

شەمسی سەرگەردان کە وێڵی کێوو دەشت و وادییە

سەد هەزار وادی دەکا تەی ناکەوێ لەم وادییە

بۆ زیارەت خاکی یەسریب مەرقەد و سەحنی «ضَريح»

***

«٥»

عەهدی دونیا بێ سوباتە تەرکی پێمان ناکرێ

قەد لەگەڵ ئەم بێ وەفایە عەهد و پەیمان ناکرێ

باشە عەیشی بەزمی دونیا، ئەویش مردن نایەڵێ

بێ عیلاجە، قەد موداوای ئەو بە «لوقمان» ناکرێ

ناتەوانی مەکری شەیتان و گرفتاری هەوەس

لوتفی هەق یاری نەکا قەد دەفعی شەیتان ناکرێ

من کە میهمانم لە قەبری تەنگدا یا رەب ئەتۆ

کەی رەوایە خۆ عەزابی شەخسی میهمان ناکرێ

قابلی قەهر و غەزەب نیم تۆ بوزورگی و من زەعیف

غەیری عەفوو لوتف و رەحمت بۆ بوزورگان ناکرێ

رووی شەفاعەت وەر مەگێڕە یا رسولَ الله تۆویچ

ئەی پەناهی عاسیان دەستم بە دامان ناکرێ

ئـەی تـەبیبی دەردی بـێ دەرمـان مـەکـە دەرمـان لە دەر
هــاتووین دەرمــان بکــە ئــەم دەردە دەرمــان نــاکــرێ
عــەبدێکــی نــادان گــورێزان بــێ لە مــەولا بـێتــەوە
چــۆن لە مــەولاوە بـە رەحـمەت عـەفووی نـادان نـاکرێ
«یــا شَــفِیعَ الْمُــذْنِبِین» لەو رۆژەدا رۆژم رەشــە
دەردی ئــەو رۆژە چ ســەختە بـێتــو ئـاسان نـاکــرێ
حــازرم بــۆ نـاری نـێران رووی حـوزووری تـۆم نـیە
ئـەو حـوزوورە بـۆ خـەجالەت بـاری عـیسیان نـاکرێ
گـەر بـە لوتـفی خـۆت نـەزری کـەی «رَحمَـةً لِـلعالَمِین»
یـەك نـەفەر عـاسی لە ئـوممەت جـەلبی نیران نـاکـرێ
نــاخودا گــەر حــەزرەتی نـووحە فـتووحە بـۆ نـەجات
هـەم لە مـەوج و گـێجی بـەحری غـەرقی تـووفان نـاکـرێ
مـوستەحەققی ئـەی گـەدا وەقتی سـوئالە نیسفی شـەو
وازە دەرگـای رەحــمەتی حـەق مـەنعی ئیحسان نـاکـرێ
دەست بە دۆعـا، دڵ بـە نـاڵە، چـا و بـە گـریان تـا سـەحەر
کـەج نـەکـەی گـەردەن لە قـاپی زاتـی سـوبحان نـاکـرێ
قــاتڵی نــەفسە رکــووع و ئــیعتیدال و ئــاهی دڵ
ئــەم شکــارە بــێ کــەمان و تـیر و پـەیکان نـاکـرێ

شــۆری ئــەفغان و گــرینت گــەر نــەبێ نــایبێ ســەمەر
مــەزرەعەی ئــەعمالی تــۆ بــێ رەعــد و بــاران نــاکــرێ
بی زەخیرەی حوببی «بووبەکر» و «عومەر» سەختە سەفەر
بێ موحەببەت «حەیدەر» و بێ عەشقی «عوسمان» ناکرێ
«شەمس» ئەگەر رێگەی نەجاتی رۆژی حەشرت پێ دەوێ
بــێ ئــیتاعەی ئــەمری شــەرع و حــوکمی قــورئان نــاکــرێ

***

«٦»

«عَـــلّامُ الغُـــیوب» ئــاگــای دەرد حــاڵ
«سَـــتّارُ العُـــیُوب» فــەرد بــێ زەواڵ
هــەرچــی تــۆ فــەرمات مــن پاسەم نــەکــەرد
ئــەمر و نــەهی تــۆم هــیچ بــە جــا نــاوەرد
نــە جــوانــی واتــم هــەوەس نــاکــەنان
پــەوکی پــەی تــاعەت مــن بــێ بــاکــەنان
جــە وەخت پــیری هــەوەس نــەداروو
ئــیتاعەت ئــەمرت بــە جــا نــاوەروو

بێخود وەی خەیاڵ جوانیم ویەرد
وە دەرگانەی تۆ یەك ر و رۆم نەکەرد
بەدرەقەی رەفێق جوانیم هاکەرد
پیری وە پیریم تەشریفش ئاوەرد
ئاما وە کۆڵم وە خێو دەردەوە
سەفای جوانیم وە یاد بەردەوە
هەستی جە سستی کاس بێ حەواس
کاسەی کەلەی سەر دەنگ مەد و چوون تاس
مەیۆ سەدای زەنگ قافڵەی سەفەر
نە گۆشم، یانێ عەزم سەفەر کەر
نوور بینایی چەمان بەردەوە
دووربین دیدەم نزیك کەردەوە
سفیدی ئاما سیاهی لابەرد
سیاهی جە دڵ سپیدی بەر کەرد
دەندانم یەك یەك وە گاز هۆر کەندەن
گازم پەی غەزای زیستم نەمەندەن
خا و بیەن کرژی، زڕانی هێزم
بڕیان تای تەکان پەی جەست و خێزم

شـــل بـیەن وەسـڵەی بـەند بـەندی ئـەعزام
نـــەمەندەن تـــاقەت تـــوانـــای هـــۆرزام
سـەنگی کـۆڵی دەرد پشـتم خـەم کـەردەن
لارە و لەرەی سـەر بـارەن وە گـەردەن
دەردان پـیری وە بـارم بـیەن
تـوانـای سـوجدە و رکـووعم نـیەن
ئـانە جـوانـی و نـەفامی و مـەستی
ئـینەیچە پـیری و کـەسەلی و سستی
دەیسـا کـەرەمدار، کـەرەم فـەراوان
وە کـام روو واچـوو نـەداروو تـاوان
وێم کـەردم بـە وێم تـاوان بـارەنان
پـەی عـەزاب سـەخەت سـزاوارەنـان
عـوزرم نـامەسمووع، قـەولم نـارەواج
تـەدبیرم بـڕیـان نـەدار و عـەلاج
بـێ حـەد جـە ئـەوساف پـڕ گـوناه وێم
روو زەرد، مـوو سـفید، دڵ سـیاه وێم
بـێ پـەنا و ئـومێد بـێ کـەس مـەندە وێم
شـەرمەندەی حـوزوور خـودا و بـەندە وێم

نـــامەی ئـــەعماڵم ئـــەر گـــێڵی پـێشـــدا
یـــەك زەڕڕە خـاسی مـوشكڵ بـۆ تـێشـــدا
چـــێش مـــەبۆ كـــەری رەحـــمێ وە حـاڵم
هـــەر ســـەر بـەستە بـۆ نـامەی ئـەعماڵم
مـن ئـیقرارم هــەن تـۆیـچ مـەعلوومەن لێت
بـــا كـەس نـەزانـۆ غـەیر جـە وێم و وێت
هـــەر وێت بـــزانـــە یـــەكـتای یـەگـانە
بـــا نـــەبوو ریســـوای خـوێش و بـێگـانە
وەعـدەت فـەرماوان جـەوڕۆ ڕۆی ساعەت
پـــەی حـــەبیب وێت ئـیزن شـــەفاعەت
وەعـــدەی وێت حـــەقەن بـە جـا بـاوەری
«مَـــقاماً مَحـــمود» ئـــەر عـەتا كـەری
سا تـۆیـچ یـا رەسـول دەی بـۆ شـەرمەوە
بـــەو دڵەی پـــڕ ســـۆز نـەرم و گـەرمەوە
دڵ جـــە شـــهوود و ســـەر وە ســوجدەوە
چەم جە رای رەحـمەت، گۆش وە موژدەوە
«ارفـــع وَ امسك، إِشـــفع» مـــەژنەوێ
ســـەر بـەرز وە مـوژدەی شـەفاعەت دەوی

بــــخرامـــێ وە ســـەر عــەرش ئــەکــبەردا
نــوور ئـەفشانی کـەرد وە رووی مـەحەشەردا
پــــــەرێ شــــەفاعەت یـــاوی وە فـــەریاد
دەســـــتم وە دامـــان مــن نــەشەن جــە یــاد
هــەرچــەن گـونەهبار «شـەمس» روو رەشـەن
شــــەفاعەت هــەر پــەی گــونەهبار وەشــەن

***

ماموستا مەلا محەممەدی «مەحوی»

ئەم عارف و خوا ناسە گەورە لە ساڵی ١٢٤٥ی کۆچی لە شاری سلێمانی لە دایك بووە. لە ساڵی ١٣٢٤ی کۆچیدا وەفاتی کردووە و لە خانەقاکەی خۆیدا لە سلێمانی نێژراوە. ئەم خوا ناسە بەم جۆرە ستایشی پێغەمبەری ئیسلام و یارانی دڵسۆزی ئەکات:(١)

١. هـۆنـراوەی بـەحری نـوور ١٢٣ هـۆنـراوەن، بـەڵام لێرەدا هەموومان نەهێناوە بۆ زانیاری زیاتر ئەتوانی تەماشای دیوانی مەحوی بکەی.

«ا»

قەسیدەی بەحری نوور

«وَ صَلَّی اللّٰه عَلیٰ» ئەو بەحری نووری عیلم و عیرفانە
کە دەرکی غەووری ناکا «غَیْرُ عِلْمِ اللهِ سُبْحٰانَه»
«وَ صَلَّی اللّٰه عَلیٰ» ئەو زاتی پاکی قودسی ئایاتە
کە ئەخلاقی پەسەندیدەی جەنابی حەییی مەننانە
«وَ صَلَّی اللّٰه عَلیٰ» ئەو حەزرەتەی ساحێب کەماڵاتە
کە ئەعلا موعجیزەی قوربانی بم من، نووری قورئانە
لە تاریکی شەوی کوفرا بە یەك دەم لەمەعەییَنکی دا
«هەزار و سێصەد و بیست و دووە»، دونیا چرا خانە
چرایەك نووری بێ چوونی مومیددی بێ دەبێ وا بێ
چرایەك دەستی قودرەت خۆشی کا بۆ تا ئەبەدمانە
«تَعالَی اللّٰه» بە دوو دەهبو کە هەردوو عالەمی داگرت
بنازم بەم کەماڵی عەزم و حەزم و شەوکەت و شانە
لەگەڵ ئەم ئیحتیشامە زوهدی دونیایی تەماشا کە
کە یەك لەت نانی جۆ بۆ قووتی، یا خورما دوو سێ دانە
فەلەك جاهێ سەری خەرمانی تا عەرش ئەڵبەتە نابێ
تەنەززول کا عولووی هیممەتی بۆ دەنکە زیزانە

مـوهیممیٚ غـەیری زاتـی حـەی لە هـیممەتیا نـیە ئـیللا
لەبـەر ئـەم ئـوممەتە بـیٚ هـیممەتە دائـیم بـە ئـەحزانـە
چ مەدحێکت بکەم لائـیق بـە تـۆ «یـا خَـیْرَ خَـلْقِ اللّـه»
مـنی بـیٚ خـێری نـالائیق کـە جـیبریلت سـەنا خـوانـە
بـەیانی گـەورەیی خـولقی کـەسیٚ ئـایەت لە شـەئنی بـیٚ
نە مەقدووری من و تۆیە، نە ئیشی «قِسّ» و «سَحْبان»ە[1]

***

«٢»

لە ڕێی ئەو شۆخەدا خۆم کردە خـاك و پـێی نـەنا پـێما
دەسا خاکی هەموو عالەم بەسەر خۆمدا نەکەم چ بکەم
دەمێکە شاری پڕ شۆری مەحەببەت مـات و خـامۆشـە
بە قانوونی تەجەننون شـۆڕشـیٚ بـەرپا نـەکـەم چ بکـەم
لە چاوانـم نـەما بـۆ گـریە نـۆبـەی سـەجدە بـەر دەریـە
سـیا سـاڵم نـەبارە، نـوێژی ئـیستیسقا نـەکـەم چ بکـەم

---

١. هەرکەس ئەیەویٚ تەواوی قەسیدەکە بخوێنیٚ و ماناکەیشی بە جوانی تیٚ بگات تەماشای دیوانی «مەحوی» شەرح کراوی مامۆستا عبدالکریم مودەڕڕیس بکات.

لەسەر تۆ دوشمنە دونیا، «قَضیّە»م «مانعُ الجَمْع»ە
کە تەرکی تۆ نەکەم، تەرکی هەموو دونیا نەکەم چ بکەم
بەجێ ماوم لە یاران، نابەجێ ماوم، ئەجەل زوو بێ
بە مردن لەم قوسووری ژینە ئیستیعفا نەدەم چ بکەم
ئەوا لەیلا بە رۆژی حەشر ئەدا وادەی لیقا «مەحوی»
هەتا قامی قیامەت، ئاه و واوەیلا نەکەم چ بکەم

***

ئەسعەد مەحوی

ناوی مەلا «ئەسعەد» کوڕی مەلا «خالید»ی کوڕی زانا و دانا و شاعیری گەورەی کورد شێخ «محەممەدی مەحوی»یە لە ساڵی ١٩٨٩ی ز، لە گەڕەکی چوار باغی شاری سلێمانی هاتۆتە دونیاوە. لە ١٩٧٦/٤/٢٥ کۆچی دوایی کردووە. ئەوەی خوارەوە بەشێکە لە هۆنراوکانی ئەسعەدی مەحوی...

«١»

ئەی پەناهی بێ کەسان بۆ هەموو کەس هەر دەلیل
ئەی دەوایی جەرگی پارە مەرهەمی قەلبی عەلیل،

ئەی حەبیبی خالیقی عالەم تەڕەحوم ئەی خەلیل

تۆ شەفیع و شافیعی من مامەوە دوور و زەلیل

**

«اَلسّلام» ئەی مەنبەعی ئەسراری حەق و نووری پاك

«اَلسَّلام» ئەی گەوهەری دەریای وەحدەت دورری چاك

«اَلسّلام» ئەی خاوەنی میعراج و تاج و مۆری پاك

تۆ شەفیع و شافیعی من مامەوە دوور و زەلیل

**

کەی ئەبێ یا رەب ببینم من بە شاهەنشا بکەی

تەخت و بەختم ژووری مانگ و زوهرەیی عولیا بکەی

یەعنی «ئەسعەد» واسیل زیارەت گەهی تاها بکەی

تۆ وەسیل و واسیلی من مامەوە و دوور و زەلیل

**

وا بە دەردی عەشقەوە ریشەی دڵم بریانەوە

کەرتی جەرگم دێتە دەر ئێستە بە دەم گریانەوە

دادی کۆهی لەیلمە بەم سینەیی بریانەوە

تۆ وەسیل و واسیلی من مامەوە دوور و زەلیل

**

یا ئیلاهی دڵ سووتاوی دووری خاکی «یەسریب»م
ئارەزوویی جیلوەیەکی نووری خاکی «یەسریب»م
بۆ دەوا پێویستەکانی تۆزی خاکی «یەسریب»م
بگرە دەستم یا موحەممەد ئوممەتی تۆم و زەلیل

**

یا موحەممەد من سەگی ئەسحابی تۆم و تابیعین
ڕوو ڕەش و پیس و بەد و بێحەم یەقین
کوێرە «ئەسعەد»، بێ دەسە، بێ داڵدەیە هەم بێ موعین
بگرە دەستم یا موستەفا ئوممەتی تۆم و زەلیل

***

ئەحمەدی کۆر

١٢٧٨ ١١٩٣

ئەم هۆنەرە خوا ناسە لە سەدەی سێنزەهەمی کۆچیدا ژیاوە. لە ساڵی ١١٩٣ی کۆچی لە دەور و بەری «شنۆ» لە دایك بووە لە ساڵی ١٨٥٦دا لە تەمەنی هەشتاد و پێنج ساڵی لە دێی «عەمبار» بە خاك سپێرراوە.

«ا»

دڵبــــەرا دایـــم دەنــــاڵم دەم بـــە دەم شـــام و ســـەحەر
جـــاریٚ نـــاپرسی لە حـــاڵم چـــا و عـــوقابی خـــۆش خـــەبەر
چـــاو عـــوقابی مـــەهـ جـــەماڵی، دوشـــمنی کـــوفر و «ضَـلال»ی
نـــووری ســـیڕڕی لایـــەزالی، کـــاشفی «شـــقُّ القَــمَر»
کـــاشیفی قـــەمەر دوو نـــیمی، فـــاتیحی دەرگـــای نـــەعیمی
شـــافیعی «یـــــوم الألیم»ی «أَنتَ لِي نــــورُ البَــــصَر»
نـــووری بـــینایی دوو چـــاوم، بـــێ فـــیدات رۆح و هـــەناوم
هـــەڵگـــیراوە خـــورد و خـــاوم، خـــواردنـــم بـــۆتـــە زەهـــەر
خـــواردنـــم کـــیم و زوخـــاوە، ســـەبر و هـــۆشـــم لێ بـــڕاوە
ئـــاگـــری دڵ وا بـــە تـــاوە، مـــیسلی شـــەمعی نـــێو فـــەنەر
وەك فـــــەنەر دڵ پـــڕ لە نـــارم، بـــاری عـــیسیان بـــۆتـــە بـــارم
ڕوو ســـیاهـ و شـــەرمەسارم، مـــن لەبـــەر «یـــوم الخَـــطَر»
مـــن لە بـــەر «یـــوم المَـــمات»م، دێ کـــە قـــابیز بـــۆ حـــەیاتم
وا خـــەجڵ بـــێ هـــۆش و مـــاتم نـــامێنـــێ هـــۆش و ســـەبر
نـــامێنـــێ هـــۆش لە ســـەعاتێ رۆح دەگـــاتە جـــێی نـــەهاتێ
دەفـــتەری دونـــیام دەداتـــێ، نـــامێنـــێ مـــەیلی پســـەر[1]

---

١. لە جیاتی «پسەر»، «لەسەر»یش هاتووە.

نامێنێ مەیلی جیهانم، دێتە جونبوش ڕۆح و گیانم
گەر لە گیر لاچێ زبانم، نێوی حەقمان دێتە بەر
نێوی حەق دێنم بە زارە، تەن گەلێك تەشنە و بیمارە
دڵ هەمیشە ئینتیزارە، هەر دەڵێ «مٰاءُ الْقَطَرْ»
ئاخ لەبۆ یەك قەترە ئاوە، لەو دەمەی دونیا تەواوە
شاه و دەروێش تۆپێ جاوە، «قَدْ دَخَلْتَ فِي الْقَبر»
تا قیامەت قەبرە ماڵم، دێن مەلاییك بۆ سوئالم
ڕەببی تۆی موخبیر بە حاڵم، نەمخەیە سەر ڕێی خەتەر
نەمخەیە سەر ڕێی «ضَلالَت»، لێم دەپرسن زۆر بە شیددەت
«قالُوا مَنْ رَبُّكَ مَيِّت؟» کێت پەرست؟ کێتە پێغەمبەر؟
کێت پەرستووە؟ کوا ئیمانت؟ مەزهەب و دین و کەلامت؟
حەشر و میزان و مەقامت؟ بۆم بەیان کە ئەو خەبەر
بۆم بەیان کە سیرری قەلبی، ئەی خودایە تۆم تەبیبی
من دەڵێم «اَللّٰهُ رَبّي»، با خەلاس بم لەو خەتەر
با خەلاس بین لەو مەقامە، ئاخری دونیا تەمامە
جەمعی ئوممەت خاس و عامە، ڕێی حەشرمان دێتە بەر
ڕێی حەشرمان لێ دەبەستن، جەمعی مەخلوق سەف دەبەستن
یەك هەزار ساڵ ڕادەوەستن، ناپرسن لێمان خەبەر

نــاپرسن لێمــان چ حــاڵە، دەشــتی مـەحشەر دێتـە نـاڵە
ئـــاگـــر و بـــووڵ و زوخـاڵە، نـامێنـێ حـیلم و بـەسەر
نـــامێنـــێ عـیلاج و چـارە، چـەند هـەزار و بـێ ژمـارە
بـــاب لە فـەرزەندی بـێزارە، ئـەو لەبـەر شین و چـەمەر
ئـەو لەبـەر گـریان و شـینە، «قـــالُوت یٰـا رَبِّ رَضِـینا»
کـوا مـوحەممەد شـای مـەدینە، بـۆچ لێمـان نابێ خـەبەر
بۆچ خەبەردار نابێ لێمان، سووتا دڵ و جەرگ و قەلب و ئیمان
یەك هەزار ساڵ حەشرە جێمـان، کـوا حـەبیبی رۆژی حـەشر
کـــوا حـــەبیبی کـــوللی عـالەم «مٰـــا تَـــقَّدَم قَـــبْلَ آدَم»
پاك لە مەحشەردا بووین جەم، بووە زوخـاڵ سـەمع و بـەسەر
بووە زوخاڵ سەمع و بەسەرمان، باری عیسیان کەوتە سەرمان
چـا وکـە هـەڵنـایە لە شـەرمان، دەسـتە و ئـەژنۆ قـوڕ بـەسەر
دەســـتە و ئـەژنۆ روو دەنـیشن، پـڕگـوناهان رادەکـێشـن
خێر و عـیسیانمان دەکـێشن، هـەم بـە میزان سـەر بـە سـەر
پـــڕ گـــوناهان دێن و چـوونە، دەفـتەری وان سـەرنگوونە
«فَـــاقْرَءوُا مٰـــا تَـــفْعَلُونَ، قَـدْ دَخَـلْتَ فِی السَّـقَر»
ئـــەو ســـەقەر ئـــاور گـرپـنە، بـۆ کـوفاران زۆر بـەتینە
دێتـــە ســـەر عـالەم بـە کـینە، نـامێنـێ هـۆش و خـەبەر

نـامێنـێ هـۆش لەو سـەعاتە، دێ جـەهەننەم بـانگ دەکـاتە
کـــوانـــێ «تــــارِكُ الصَّـــلاة»ە، چــاوە رێی وانــە ســەقەر
جــێ و مــەقامان زەمــهەریرە، باسی مـەحشەر زۆر کـەسیرە
پـــێغــەمبەرمان دەسـتگیرە، چـاکـە بـیکەین مـوختەسەر
موختەسەرکەین باسی زیللەت، دەکرێ حەشری کوللی ئوممەت
یەك بە رەحمەت، یەك بە زەحمەت، رێی سیراتمان دێتـە بـەر
دێتــە بــەرمان رێی سـیراتــە، بـۆ گـونەهبار جـێی نـەهاتە
یــا رەبـی بـمدەی نـەجاتە، بـۆم شــەفیع کـە پـێغـەمبەر
بۆم شەفیع کە تۆ بـە رەحـمەت، نـەمخەیە تـاریك و زوڵـمەت
پـێم عـەتا کـە قـەسری جـەننەت «أَعْـطِنَا» تـووبا سـەمەر
تــۆی «شـــفیع المـــذنبین» لەو دەمــەی ئـاور بــە تـینە
تــۆی پــەنای مـە شـای مـەدینە، بۆن شـەفیع کـە پڕ هـونەر
«ئـــەحمەدی کـــۆر»ی فــەقیرە، حــەق تــەعالا دەسـتگیرە
بـــاری عـیسیانت کــە بـیرە، نــەمخەیە ســەر رێی خــەتەر

***

«٢»

یا رسولَ الله زەلیـل و دڵ حـەزینم رەحـمەتێ
موستەمەند و بێ قەرار و بێ قەرینم رەحمەتێ

ڕاحەتی قەلب و وجوود و عززەتی نەفسم نەما
وەقتی مردن، حافیزی ئیمان و دینم ڕەحمەتێ
دادخواهی مەحشەر و پشت و پەناهی مؤمینان
هەمنشینی زاتی وەحدەت ئافەرینم ڕەحمەتێ
کائنات ﴿اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ﴾ پڕ لە نووری ڕووی تۆ
ئەی حەبیب و یاری ﴿رَبِّ الْعٰالَمِينَ﴾ ڕەحمەتێ
﴿اَلرَّحْمٰنِ﴾ م بێ عەتاکە پێم کەرەم کە ﴿الرَّحِيمِ﴾
﴿مٰالِكِ﴾ ی دونیا و عوقبا ﴿يَوْمِ الدِّين﴾ م ڕەحمەتێ
﴿يَوْمِ الدِّين﴾ ڕۆژی جەزایە ﴿نَعْبُدُ﴾ بۆ تۆ خودایە
بمخە ڕەسەر ڕێی هیدایە ﴿نَسْتَعِين﴾ م ڕەحمەتێ
﴿إِهْدِنَا﴾ بۆ ڕێی ﴿صِرٰاطَ الْمُسْتَقِيم﴾ م تۆ خودا
بێنە سەر ڕێ ﴿صِرٰاطَ الَّـذِين﴾ م ڕەحـمەتێ
من لە ﴿أَنْعَمْتَ عَلَيْهِم﴾ یا ڕەب بێ بەش نەکەی
خۆ سەگی کۆی «أَمِير الْمُرسَلِين» م ڕەحـمەتێ
غەیری تۆ کێ من لە ﴿مَغْضُوبٍ عَلَيْهِم﴾ لا دەدا
نەمخەیە و مڕەی ﴿وَلَاالضّٰالِّين﴾ ئامینم ڕەحمەتێ
ئەی خودا ڕەحمێ بە «ئەحمەد» تۆ بکەی ڕۆژی جەزا
ڕوو سیاهم ئەی «شَفيع المذُنبين» م ڕەحمەتێ

***

مامۆستا کاکە حەمەی «ناری»

١٢٩٤ ١٣٦٤

ئەم هۆنەرە پایە بەرزە کە ناوی کاکە حەمەیە و کوڕی مەلا ئەحمەد و نازناوی «ناری»یە، بە پێی ئەو بەڵگانەی کە لە دەستمان دایە لە ساڵی ١٢٩٤ی کۆچی لە دێی «کیکن»ی سەر بە شاری مەریوان هاتووەتە دونیاوە و لە ساڵی ١٣٦٤ لە تەمەنی حەفتا ساڵیدا لە جیهان ماڵ ئاوایی خواستووە و لە گۆڕستانی دێی «بێلو»دا نێژراوە.

«١»

ستایشی پێغەمبەرﷺ

سوورەتی «یاسین» کە وەسفی حەزرەتی لەولا ئەکا
ئەهلی دڵ مایل بە جیلوەی سوورەتی «تاها» ئەکا
خاکی بەر دەرگای قەسری گەر بە سەردا کا گەدا
هەر نەفەس نفرەت لە تاجی قەیسەر و دارا ئەکا
ئاسمان وەك موشتەری هەر دەم بە میزانی وەفا
کەسبی هەر شامێ بە یادی دەوڵەتی ئەسرا ئەکا

گەر تەسەوور کا مەسیحی تەختی عەرشی ئەعزەمی
تا ئەبەد تەرکی بەیانی ڕەفعەتی عیسا ئەکا
نووری عیشقی کەوتە سەر تووری دڵی مووسا مەگەر
وا لەسەر سینەی بە شەوقی دڵ یەدی بەیزا ئەکا
بۆ خەلیلان گەر نەسیمی گوڵشەنی لوتفت ببێ
ناری نمروودی بە سەحنەی «جَنَّةُالمَأْوىٰ» ئەکا
تاقی کیسرا بۆ بە بەرقی نووری حوسنی شەق نەبێ
سەیلی حوکمی ناری فارس زایل و ڕیسوا ئەکا
ئەی حەبیبی خالقی عالەم، لە ئادەم تا بە تۆ
ئەنبیا یەك یەك بەیانی حەزرەتی والا ئەکا
نەرگسی مەستی سیاهت عەینی «ما زاغَ البَصَر»
شەمعی بێ سایەی وجوودت شەرحی «كَرَّمْنا» ئەکا
ئادەمی خاکی بەسەر زومرەی مەلەکدا بێ گومان
تۆی سەبەب نازش بە ڕوتبەی «عَلَّمَ الأسْماء» ئەکا
کاشفی ﴿وَاللَّيْل﴾ی توڕڕەی پەرچەمی شەبرەنگی تۆ
ئافتابی تەلعەتت تەفسیری ﴿وَالضُّحىٰ﴾ ئەکا
ئایەتی میعراجی پایەی ﴿قابَ قَوسَين﴾ت عەجەب
وەسفی ئیعزازت لە تەختی نازی ﴿أَوْ أَدْنىٰ﴾ ئەکا

عەکسی ئەلفی قامەتی ئەبرۆتە گەر ﴿نٓ وَالْقَلَمِ﴾
سیدقی مەوزوونی کەلامت کەشفی ﴿مَا أَوْحىٰ﴾ ئەکا
با وجوودی پرتەوی میهری جەماڵی ئەنوەرت
کێ خەیاڵی زیبی قەسر و سایەی «طوبی» ئەکا
سەلسەبیلی لوتفی تۆ بێ شك لە عەرسەی مەحشەرا
تەشنە لەب، قانع، لە بادە جامی ﴿أَعْطَيْنَا﴾ ئەکا
چی لە دەوڵەت کا، ئەسیری بەندی عیشقی ئەحمەدی
عیشقی مەحموودی بە عاشق کەسبی ئیستیغنا ئەکا
«ناریا» وەسفی جەلالی حەزرەتی «خیر البَشَر»
کەی بە سەد دەفتەر هەتا مەحشەر بەشەر ئینشا ئەکا

***

«٢»

پێنج خشتەکی ناری لە سەر تاهیر بەگی جاف لە مەدح و ستایشی پێغەمبەر ﷺ

ئەی شەهەنشاهی شکۆهی عیززەتی روویی زەمین
گەوهەری تاجی ریسالەت، شەمسی بورجی مورسەلین

زینەتی نووری نبووەت تاجداری موڵکی دین
مەتلەعی سوبحی سەعادەت مەزهەری سیدق و یەقین
ئەی سوپا سالاری فەوجی ئەنبیاو و مورسەلین

**

ئەی شەوی ئەسرا مەلەك خوررەم لە بۆ ئاهەنگی تۆ
عەرش و کورسی بوو بە تەخت و مەسنەدی ئەو رەنگی تۆ
گوڵشەنی جەننەت خەجالەت ما لە جیلوەی رەنگی تۆ
بۆ نەوازش زاتی حەق هەم سوحبەت و هەم دەنگی تۆ
شاهیدی تەعزیمی تۆ بوو، شاتری «روح الأمین»

**

پرتەوی بەدری جەماڵت شەمعی جەمعی ئەنبیا
زینەتی حوسنی کەماڵت سۆزی شەوقی ئەولیا
گەردی نەعلەینت بەڵێ رەونەق شکێنی تووتیا
میشکی تۆزی دامەنت عەتری دەماغی ئەتقیا
یەعنی بۆ تەئسیری بینش عەینی سورمەی خاکبین

**

من گەداو و بێ نەوا، تۆش خاوەنی گەنج و کەریم
من نەخۆش و بێ دەوا هەر تۆی دەوا بەخش و حەکیم

چـی لە هـەنگامی جـەزاکـەم بـێ هـەوا خـواهـ و نـەدیم
ڕوو لە کوێ کەم غەیری تۆ ئەی شافیعی زومرەی ئەسیم
من گوناهبار و خەجاڵەت، تۆش «شَفیعُ المُذنِبین»

**

با بکەم شیوەن لە داخی باخی عومری بێ سەمەر
دەسـتە ئـەژنۆ دابنیشم وەك هـەتیوی بـێ پـدەر
با بە ئەشکی دیدە تەڕ کەم خاك و خۆڵی راگوزەر
خۆ لە قوڕ بگرم بە جارێ هەر لە پێ تا تەوقی سەر
بەڵکو لوتفی شاهی لەولاك بێ نەجاتمدا لە شین

**

شـەرمەزار و سـەرفگەندە و غـافڵ و دێوانـە خـۆم
بێ شوعاعی مەعریفەت، بێ نوور و بێ پەروانە خۆم
ئەی بە ریسوایـی لە کـووچەی شـاردا ئـەفسانە خـۆم
مـوستەحەققی تـیر و تـانەی ئـاشنا و بـێگـانە خـۆم
واجبی رەحمم بەسە یا «رَحمةً لِلعالمین»

**

بـوردەباری دەسـتی نـەفسی کـافری ئـەممارە خـۆم
بێ زەخیرە و زادی رێگەی ئاخیرەت، بێچارە خـۆم

ڕووت و قووتی مەحشەر و بێ سایەو و ئاوارە خۆم
دەستە پاچە و ڕوو سیاه و عاجز و بێکارە خۆم
بێ بە فریادم لەوێدا «یا دَلیلَ الحائِرین»

**

من کە مەشهوورم بە مەحکووم و موتیعی نەفسی شووم
کەی بە ئومێد و خەیاڵی ئیعتیبار و ئابڕووم
قەت لە خەرمانی ئیتاعەت یەك قەدەم پێشۆ نەچووم
ئێستە من قانع بە خۆشەی ئایەتی ﴿لا تَقْنَطُوا﴾م
مەزرەعەی عەفوی خودا نابێ ببێ بێ خۆشە چین

**

بێ نەسیبی «کَعبةُ الله» و تەوافی خاکی خۆم
دوور و بێ بەهرەی مەدینەی خاکی عەنبەرناکی خۆم
ئەی ئەسەف مەحروومی زومرەی حەزرەتی لەولاکی خۆم
حەسرەتا مەحرومی شەهدی زیارەتی شەبباکی خۆم
بۆ نەڕێژم ئەشکی ئاڵ و ئاوی گەرم و ئاتەشین

**

کەر سەگێ دوای فەوجی خاسانی خوایی کەوتووە
یانێ دەرباری دەری ئەسحابی کەهفی گرتووە

ئەو لە جەننەتدا موقیم و من لە دۆزەخدا بووە!

ئەی حەبیبی خالیقی عالەم تەڕەحوم تا زووە

ئەو سەگی ئەسحابی کەهف و من سەگێکی تابیعین!

**

«ناریا» ئامادە بە نەزدیکە هەنگامی سەفەر

مەنزڵت دوور و درێژ و چۆڵە ڕێگەت پڕ خەتەر

تا بەکەی غەفڵەت نوشینی خاکی، ئەی خاکت بەسەر

روو لە «روضە»ی موستەفا کە بێژە «یا خَیرَ البَشَر»

نیمە تۆشەی ڕێگە جوز ئیخلاسی ئالی تاهیرین

***

مەلا حامیدی ئاڵیجانی

مەلا حامیدی ئاڵیجانی نازناوی شیعری «حامد». کوڕی خوا لێ خۆش بوو مەلا «عبد القادر»ی ئاڵیجانییە؛ (ئاڵیجان ئاواییێکە لە نزیکی کێوی سەخناج لە نزیکی ئاوایی باینچۆ ـ ئەو کێوە بەناوبانگە بە سەخناخی باینچۆ؛ کە مەلا حامید لە شیعرەکانیدا زۆر ناوی بردووە). بو ئەوەی کە مامۆستا باشتر بناسن تکایە تەماشای کتێبی «نالەی نیمە شەو» بکەن...

«١»

ســاقی! هــەتاکــەی؟ ســاقی! هــەتاکــەی؟
ســـەبرم ســا وەســەن هــەنی هــەتاکــەی؟
دەروێش کــەف لە دەف، نــەیچی! دەر لەنــەی
مــــەترسن لە وەی، بـــا بــەی جــام مــەی
هــا وەختــەن تــۆمــار عــومرم کــەران تــەی
هــــەرچـــی بــادا بــاد، هــا دێرەن ســا دەی
ســــاقی! بــــاوەرە شــــەراب گــــوڵ رەنگ
بـــنۆشـــم پــەی دەفــع خــەم دڵەی تــەنگ
ســــاقی! بـــاوەرە شــــەراب گـــوڵ گـــوڵ
بــــــنۆشـــــین پـــەرێ دەفـــع دەرد دڵ
ســــــاقی! بـــــاوەرە بــادەی خـــولاسە
نـــۆشـــینی پـــەرێ دەفـــع غـــەم خــاسە
ســــــاقی! بـــــاوەرە بـــــادە و پـــیاڵە
تـــــا لێم مـــالووم بـــۆ کـــامی حـــەڵاڵە
ســــاقی! بــــدەر پـــێم پـــیاڵەی پڕ مــەی
بە عیشق ئەو کەس، کەس نیەن وەك خۆی

ساقی! باوەرە شەرا و بێ غەش
وەك قەند مەزەی خۆش، سور بێ وەك ئاتەش
ساقی! باوەرە بادەی جامەکە
بە عیشق بالآی نەونەمامەکە
ساقی! باوەرە بادە هەسەکە
بدەر پێم بە عیشق دیدە مەسەکە
ساقی! باوەرە خۆش شەراوەکە
بە شەوق بالآی پەلکە خاوەکە
«حامد» قرچیا لە نا و تاوەکە
باوەر بادەیێ وەك وەفراوەکە

***

«٢»

وا ئەگێڕنەوە ئەم پارچە شیعرەی لە سەردەمی مەرگیدا هۆنیویەتەوە

با بچینەوە با بچینەوە
ئازیز تۆ خودا بێ با بچینەوە
بە داخی دڵ و سۆزی سینەوە
بە ناڵەی پڕ جۆش، پڕ حەزینەوە

دەس بە دۆعا و چا و بە گرینەوە
دڵ وە ئێش زام بێ برینەوە
چوون فەڵەك لێمان کەوتە قینەوە
نەردێوەش شانا لە کەمینەوە
تا مەحشەر وە داخ یەکترینەوە
بنیشین وە بورج کەس نەدینەوە
بە سۆز دەرون ئاهێرینەوە
لە داخ فیراق ئەو شیرینەوە
لە داخ فیراق لە دەس دووری
بە سۆز دەروون کورەی ئاجۆری
«حامد» دۆعا کە مەرگ بۆ چارەمان
تەی ببۆ بسات شەو نزارەمان

***

ئەم پارچە شیعرانەم لە «دیاری بێداری» «جمال حبیب‌الله فرج» ناسراو بە بێدار وەرگرتووە. خۆا جەزای خەیری پێ عەتا بکات.

«١»

کوردێکی موسوڵمانم

من کوردێکی بە دینم نەوەی «صلاح الدّین»م
رزگاری ئەم میللەتەم لە ئیسلامدا ئەبینم

**

کوردێکی موسوڵمانم من ڕۆڵەی کوردستانم
خەڵاتم بانگی خوایە بۆ گەل و نیشتمانم

**

کوردێکی بە غیرەتم دژ بە زوڵم و زیللەتم
هەرگیز دەسبەردار نابم لە خاك و لە میللەتم

**

من کوردێکی دڵپاکم دەر بەدەر و بێ خاکم
هەزار جۆر ئاوارەم کەن هەر بەندەی خوای تاکم

**

کوردێکی خاوەن هۆشم ئاو و خاکم نافرۆشم
بۆ سەربەستی و ئازادی تەوا و شەیدا و پەرۆشم

**

کـوردێکـی خـوا پـەرستم   کـانی بـاوەڕە هـەستم
لە سـەرکـزی و دامـاوی   بـێزار و وەڕس و پـەستم

**

کـوردێکـی مـوسوڵمـانم   سـەربازێکـی قـورئانم
بـۆ بـەرزیی پـەیامی خـوا   خـەڵاتـە مـاڵ و گـیانم

***

١٩٨٩/٧/٢٥: گەلیاران

«٢»

موحەممەد پێغەمبەرمە

مـوحەممەد پـێغـەمبەرمە   خـوێنـی دڵ و جگـەرمە
پـێغـەمبەرێکـی وایـە   مـامۆسـتاکـەی خـوایـە
سـەرداری ئـەنبیایە   پـێشـڕەوی گشت دونیایە
بـۆ رەوشـتی ئـەو زاتـە   دەقـی قـورئان شـایەتە
مـوحەممەد پـێشـەوامـە   بـەرنامەکـەی ئـەو رامـە
ئـای کـە نـاوی شـیرینە!   رەحـمەت بـۆ عـالەمینە
بۆ تێکڕای خـەڵکـی گـێتـی   هێنای موژدەی سەربەستی
مـوحەممەد پـێغـەمبەرمە   مـامۆسـتامە، رابـەرمە
بـەرە و بـەهەشتم ئـەبات   لە ئـاگـر ئـەمدا نـەجات

سەربازی پێغەمبەرم   بە ماڵ و گیان و سەرم

***

١٩٨٩/٣/٩: گەلیاران

«٣»

ئەی موحەممەد

ئەی موحەممەد... ئەی موحەممەد!
سەلامت لێ بێت تا ئەبەد
بەڵێ، پێغەمبەری خوایت
خۆری رووی ئاسمانی دونیایت
لە تاریکی ژینا چرایت
دڵسۆزتر لە باوك و برایت
هەر خۆت هەست و سۆز و هیوای
بۆیە دڵنیام پێشەوای
بۆیە سوورم هەتا ئەمرم
تەنها رێگاکەی تۆ بگرم
ئەی موحەممەد... ئەی موحەممەد!
ئەی دەریای رەوشتی پەسەند!

هەڵگری بانگی ئاسمانیت
هۆی سەرفیرازی ئینسانیت
هەڵبژاردەی بارەگای خوای
شانازی ئادەم و حەوای
تەنها شوێنی تۆ ئەکەوم
بە ڕێگاکەی تۆ ئەسرەوم
قوربانی قورئانەکەتم
شاگردی بەرنامەکەتم

***

گەلیاران: ١٩٨٩/٣/٩

«٤»

ئەی پێغەمبەر

ئەی پێغەمبەر... ئەی پێغەمبەر!
موژدە هێنەر و ترسێنەر!
بەڕاستی پێغەمبەری خوای
تۆ لووتکەی باوەڕ و تەقوای
تۆ پێشەنگی خوا ناسانی
هەر تۆ داڵدەی بێ کەسانی

هەڵگری ئاڵای یەکسانییت
نموونەی بەرزی ئینسانییت
رووخێنەری قەڵای ستەمی
تەنها هەر تۆ سەرکردەمی
ئەی نێرراوی خوای مەزن!
قوربانی تۆ بێ گیانی من
باست بۆ گیان و هۆش و دڵ
ئاو و هەوا و گڵە بۆ گوڵ
تۆ بووی کە خوات پێمان ناساند
تۆ تۆوی باوەڕت وەشاند
ئێمە هەموو قەرزاری تۆین
هەموومان منەتباری تۆین
لە ئاگر ئەمان پارێزی
ئای کە دڵسۆز و بەڕێزی

***

گەلیاران: ١٩٨٩/٣/١١

«٥»

پێغەمبەرەکەم

پێغەمبەرەکەم نەخوێندەوارە
بەڵام پەروەردەی پەروەردگارە
پێغەمبەرەکەم راستگۆ و ئەمینە
وتەی دەرمانە بۆ دەردی سینە
سەر قافڵەی رێگەی جیهادکەرانە
خۆری رووناکی نا و ئەستێرانە
داڵدەی چەوساوە و لانەوازانە
هان دەری خێر خوا و هیممەت بەرزانە
پێغەمبەرەکەم، ئەو زاتە پاکە
مایەی شانازی و بوونی ئەفلاکە
پێغەمبەرەکەم هۆی بەختیاریمە
هەر بەرنامەی ئەو رێی رزگاریمە
ئەوم لە گشت کەس زیاتر خۆش ئەوێ
هەر ئەو رابەرمە لێرە یان لەوێ
پێغەمبەرەکەم قورئان رەفتارە
جێی شانازییە خوێندنگەی غارە

با تێکڕای دونیا هەر کون تا قوژبن
بـبیسێ دەنگـی زۆر زوڵاڵی مـن
ئەو مامۆستامە... هەر ئەو رابەرمە
خوایە شاهید بە ئەو پێغەمبەرمە

***

میرزا «عبد الرّحیم»ی وەفایی، مەهابادی

ئەم هۆنەرە بە سۆزە لە ساڵی ۱۲۶۴ی کۆچی لە شاری «سابڵاخ»دا لە دایك بووە. وە لە ساڵی ۱۳۳۴ی کۆچی لە تەمەنی حەفتا ساڵیدا لە دەشت و چۆڵی شام کۆچی دوایی کردووە و لەوێدا نیژراوە. «مێژووی ویژەی کوردی»

لە هۆنراوەکانی مامۆستا «وەفایی»

«۱»

ئەی دڵ وەرە هۆشیار ببە «هٰذا طَرِیقُ العاشِقِین»
مەحوی جەماڵی یار ببە «هٰذا طَرِیقُ العاشِقِین»
لەم لاوە گریەی نای و نەی، لەو لاوە خەندەی جامی مەی
ئاگر لە عالەم بەر بدەی، «هٰذا طَرِیقُ العاشِقِین»

جـاریَ لە چـاوان بگـرە خـەو، بگـری بـە نـاڵەی نیمە شـەو
تـا بـێتـە دەر خـورشیدی نـەو، «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»
شۆری دڵ و سۆزی دەرون، زوخاوی جەرگ و مەوجی خۆێن
خوێنی گەش و فرمێسکی روون، «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»
تـا دڵ نـەسوتێ دەم بـە دەم، فـانی نـەبێ سـەر تا قـەدەم
پـەروانـە قـەت نـاگـاتە شـەم، «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»
تا چاو و دڵ خوێنبار نەکەی، قەتعی هەموو ئـەغیار نـەکـەی
فـیکری ویسـاڵی یـار نـەکـەی، «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»
عـاشق دەبـێ مـەستانە بـێ، خـاکـی دەری مـەیخانە بێ
سـاقی لە کـن پـەیمانە بـێ، «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»
گـەر دڵ گـوشا بـادی سـەبا، شـەرحـی دڵم بۆ گـەل نـەبا
عـومری عـەزیزم چـوو بـە بـا، «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»
سووتا دەروونـم سـەر بـە سـەر، خـوێنین دڵە جـان و جگـەر
جـیسمێکـە بێ ئیسم و ئـەسەر، «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»
دەیسا لەسەر عەهدی ﴿أَلَسْتُ﴾، جامێك لە جامان بگرە دەست
هـەرتا ئـەبەد مـەخمور و مـەست، «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»
دێوانــەو و سـەودا سـەرم، کـوژراوی غـەمزەی دولبـەرم
دڵ پـڕ لە ئـێشـی نـەشتەرم، «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»

چـاوم بـه سـۆزی دڵ تـەڕە، دەریـایی ئـاو و ئـاورە
مـوتریب بـڵێ، سـاقی وەرە، «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»
پەروانە خۆی ئاوێتە بەست، فەرمووی «چرا» مەخمورو مەست؟
وەسڵم بە سووتان دێتە دەست، «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»
بـولبـول دەنـاڵێنێ حـەزین، گـوڵ دێتـە عـیشوە و پێکـەنین
بگـری بـە سـۆزی ئـاتەشین، «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»
چـی وەك «وەفـایی» بـەندەیە؟ لەو بـاغی دڵ گـوڵ خـەندەیە؟
بـەو جـامە خـزری زیـندەیە؟ «هٰـذا طَـرِيقُ العـاشِقِين»

***

«٢»

یـا رسـولَ الله دەخـیلێك رووم نـیە بـێمـە حـوزوور
وەك دزان گـەردەن کـەچ و شـەرمەندە وێستاوم لە دوور
گـەرچـی سـەرمایەم نـیە خـۆ مـوستەحەققی رەحمەتم
رەنگی زەرد و رووپی رەش، مووی سپی و فرمێسکی سوور
وەك لە گـۆشـەی بـێشـە... تـووشی دام و داو
تووشی نەفس و تووشی شەیتان بووم غەریب و بێ شوعوور
موستەحەققی رەحمەتم، ئەی مەستی حەق! ئەی دەستی حەق!
دەسـتی مـن بگـرە لە نـار و بـمخە نـێو دەریـایی نـوور

ڕۆح لە سەر لێوم، نەفەس گیرە، لە نێو خەوف و ڕجا
چاوەڕێی فەرمانی تۆیە، بچێتە دەر، یا بێتە ژوور!
تابی گێسووت وەقتی خەندە تابشی رووت بوو، وتم:
نەردەبانی عەرشە پایەی لامەکان مایەی حوزوور
تا خەس و خاشاکی بەر دەرگاهی تۆم بۆ دەست بدا
چم لە گوڵزاری بەهەشت و لەززەتی حوور و قوسوور!
یادی رووی تۆم کرد و ئارامی نەهێشتم نووری حەق
ئاوری تێ بەردام شوعاعی رۆژ بە تەقریبی بلوور
دەنگی بێ رەنگی سەدای هات رەنگ و دەنگم پێ نەما
باغی رۆح ئەفزا دەپشکوتن لە پووشی وشك و زوور
قُلْتَ لِي هُوَ الْوَرىٰ خَبِثْتُ نَفْسِي بِالْهَوىٰ
لَهُ مٰاءُ الْعُيُونِ، اَلنّٰادِمِ مٰاءُ طُهُوْرِ!»
رووی وەدەر نا مووی پەرێشان کرد، دڵی پێ دامەوە
یەعنی: هەر ئەمنم شەفیعی عاسیان رۆژی نشوور
تاقی ئەبرۆم دی، عەیان بوو سوجدەگای موڵك و مەلەك
تابشی رووم دی، وەدەرکەوت بارەگای نووری سدوور
ئەی شەهەنشاهی سەریری عەرش و رۆحانی غولام!
چل چرای عالەم فراز و شا نشینت ماه و هوور

شا نشینت عەرشی ئەعزەم، جیلوەگاهت فەرشی خاك
مەزهەری وەعد و وەعیدت سەوتی ریزوان، نەفخی سوور
ئەی گوڵی گوڵزاری وەحدەت، سەروی باغی ئیستیفا؟
عاریزت قەسپی! بەیانان، قامەتت وەقتی زوهوور
ئەی جەماڵت باوەشێنی شاهباڵی جوبرەئیل
جایڕوبی خاکی رێت کاکۆڵی غیلمان زوڵفی حوور
بەندەگانێ عاشقێ رووتن ستارەی میهر و ماه
ئەز خرپدی خاکی پێتن عەنبەر و میسك و بخوور
خۆش نویسی موسحەفی رووت بۆ رەواجی حوسنی تۆ
خۆش خەتی کێشا بەسەر ئایاتی «تەورات» و «زەبوور»
گەر تەجەللای حەق مورادی جیلوەیی رووی تۆ نەبوو
چاوی «موسا» کەی دەبو روون بێ بە سورمەی کێوی «طور»؟!
تۆ و خەمی گێسوت کە تەشریحە لە سیڕڕی رۆژ و شەو
تۆ و خوتووتی رووت کە تەفسیرە لەسەر ئایاتی «نوور»
تۆ بێ یو زاتی خودا قوربان! وە هاوارم وەرە
ئەو دەمەی بێ کەس دەمێنم دەبمە لوقمەی مار و موور
دەم بە خەندە یەك دەم ئەی کەششافی سیڕڕی لامەکان
کافییە جارێك بفەرمووی بۆ «وەفایی»، یا غەفوور

***

«٣»

ئـــەی «امـــام المُـــرسلین، شمسُ الهُـــدیٰ، بحْـــرُ الهِـــمَمْ»
ئـــەی «شـــفیعُ المـــذنبین، خَـــیرُالوریٰ، مَـــولَی النِّـــعَم»
ئـــەی نـــەسیمێکـــی گـــوڵی زار و شـــوعاعێکـــی روخت
شـــەوقی رۆژ و بـــەدری تـــابان، عـــەتری گـــوڵزاری ئـــیرەم
ئـــەی لە شـــەوقی جـــەننەتی رووت ئـــەنبیاو و ئـــەولیا
رۆح لەســـەر لێون وەکـــوو پـــەروانـــە بـــۆ دیـــداری شـــەم
ئـــەی دەم و خـــەندەت دەلیـــلی دەعـــوییی بـــوون و نـــەبوون
ئـــەی بـــرۆ و بـــاڵات بـــەیانی مـــەعنییی نـــوون و قـــەڵەم
ئـــاسمان پـــیر بـــوو لە داخـــی خـــەتی رووی تـــۆ شـــەو لە رۆژ
ســـەد چـــرای هـــەڵکـــرد و نـــەیبووە ســـەوادی یـــەك رەقـــەم
تـــۆ بـــیی و تـــەشریفی «لولا» ســـیرڕی ﴿مَـــازَاغَ الْـبَصَر﴾
تـــۆ و مـــەقامی «لی مـــع اللّـــه»، تـــۆ بیی و نووری قیدەم
بـــێنـــەوام، هـــیچم نـــیە، هـــاتووم و مـــەحرووممم مـــەکـــە
قـــەت لە دەرگـــای خـــۆی گـــەدای نـاکـاتە دەر ساحێب کـەرەم
[هـــیچ تـــەبیبێ رێی نـــیە دەردی دەروونـــم کـــا دەوا]
[ئـــەمرۆ گـــەر چـــارەم نـــەکـــەی «وا حَـسرَتا یَـومَ النِّـدَمْ»]

هـاتمه بـەر ئـەبرۆت نـاسووتێم لە سـایەی خـەتتی رووت
ئـایەتە: «چـی داخـڵی کـەعبەی بـوو نـایبێ تـرس و غـەم»
دەست و دامـانی خـەمی گـێسـوویی تـۆم بەو «عـارِض»ە
نـا ئـومێد نـابم کـە مـن دەسـتم لە حـەلقەی کـەعبە دەم
مـن چـلۆن مـەحرووم ببم ئـەی «رحمـةً للـعالَمِین»؟
دێ سـەدای ﴿لا تَـقْنَطُوا مِـن رَحمَـةِ اللّـه﴾ دەم بـە دەم
هـات نـەسیمی خـاکـی دەرگـای ئـاوری دەردم دامـرا
«ذُقتُ مِـن مـاءِ الحَـیاةِ شـابَنِي بَـعْدَ الهِـرَم»
چـاوەکـانت سـەرخۆشـن قـوربان، گـوتم: مـایل بـە چین؟
عەکسی زوڵفی خستە سەر حـەرفی مـودەووەر، یـەعنی: دەم
کـەوتمە خـاکـی دەرکـی هـاتن بمکوژن خـۆش بـەو دەمـە
«قـالَ رَبِّ البَـیتِ» هـان «لا تَـقْتُلوا صَـیدَ الحَـرَم»
زەوقی ئەبرۆی، شەوقی رووی، خستمیە نـاو زوڵف و گـوتی:
کـەعبە و رۆژی مـوناجاتە و مـەقامی مـولتەزەم
یـا رەسـوول الله دەزانـی تـۆ کـە شـەیتانە عـەدووت
هەم لە تۆ مـەعلوومە ئـەمنیش ئـوممەتی تـۆم هـەرچی هـەم
کـەی رەوایـە و غـیرەتە بـۆ تـۆ کـە «فـخر الأنـبیا»ی
دوشمنی خۆت شاد بفەرمووی، ئوممەتی خۆت دڵ بە غەم؟!

داخـــی تـۆم هــەر پـێوەیــە سـەدجار دەرمکـەی دێمـەوە
من سەگێکـی تـۆم «وەفـایی»، روو لە دەرگـای کـێ دەکـەم؟!

٭٭٭

«٤»

رۆحــم بــە فـیدات ئـەی گـوڵی گـوڵزاری مـەدینە
لوتفت هـەبێ، روو وا بکـە، مـەقسوودی مـە، دینە
بـەو جێگـە [بویتە!] شـەرەف و قـورب و مـەقامت
لوتـــفت بـبێ بـمبەخشە، وەرە جـورمی مــەبینە
دەرمان مەکـە هـاتوومە، حـەکیمی هـەموو دەردان
دەرمـان بکــە جــەرگم کــە هــەموو کـۆنـە برینە
عـــومرێکــە دەنـاڵم بـە ئـومێدی گـوڵی زارت
جــارێکـی بـفەرموو: کـە چ هـاوارە؟ چ شـینە؟
فەرزەن هەموو دونیا مـن و عـومری «خـضر»م بـوو
بـێ جــەننەتی رووی تـۆ چ حـەیاتێکـە؟ چ ژیـنە؟
ئـیحسانی گـوڵ و خـاکی دەری پـاکـی لە چـاودا
بـۆیـێکـیە فـەلەك تـا هـەیە چـاوی لە زەمـینە

ڕەوشەن بکە چاوم بە کلی خاکی دەری خۆت
بەو عیززەتە فەرشی قەدەمت عەرشی بەرینە
زوڵفت لە دوولا شاد و گوشادن بە جەماڵت
کوا ئەهلی شیمالی؟ هەموو ئەسحابی یەمینە
مەوقووفی نیگاهێکە بفەرموو بە تەڕەحوم
ژەنگاوییە، ئاوی نیە ئاوێنەیی سینە
پابەندی ئیشارێکە، دەری کە لە دەروونم
خودبینی یو بوخل و حەسەد و نەخوەت و کینە
بەو خاڵ و خەت و سوورەتی گێسووی هەتە حەقیە
«مانی» کە پەرێشانی سەنەمخانەیی چینە
نادیدەم بە هەموو دەوڵەتی دونیاو و قیامەت
جارێ بە «وەفایی» کە بڵێ کەلبی ئەمینە

***

پێنج خشتەکی یەك
لەسەر بەعزێ ئەشعاری کوردی

دافیعی دەرد و عەنامی مەرحەمەتکە ڕەحمەتێ
قابیلی حەمد و سەنامی مەرحەمەتکە ڕەحمەتێ
ڕۆشنی نوور و سەنامی مەرحەمەتکە ڕەحمەتێ

«ڕەببی تۆ پشت و پەنامی مەرحەمەتکە ڕەحمەتێ
بەندە عەبدم تۆ خوامی مەرحەمەتکە ڕەحمەتێ»

**

بێ کەسم و ریسوا وا هاتم ڕووم نیە سەر هەڵ بڕم
موفلیسم، تەنها تەماتم ڕووم نیە سەر هەڵ بڕم
خاوەنی دەرد و نەجاتم! ڕووم نیە سەر هەڵ بڕم
«شەرمەساری بارەگاتم، ڕووم نیە سەر هەڵ بڕم
خۆت کە بەخشندەی گونامی مەرحەمەتکە ڕەحمەتێ»

**

بەند و قەیدی هەرد و دونیام، هەر بە لوتفت حەل دەبێ
داوەکانی نەفسی ریسوام، هەر بە لوتفت حەل دەبێ
ئارەزووەکەی ڕۆحی شەیدام هەر بە لوتفت حەل دەبێ
«موشکلاتی دین و دونیام هەر بە لوتفت حەل دەبێ
ساحێب و موشکڵ گوشامی مەرحەمەتکە ڕەحمەتێ»

**

تۆ تەبیب و کردگاری دەرد و ئازاری منی
ڕۆشنایی گیانی زار و قەلبی بیماری منی
چاوەڕێتم تۆ کلیدی ڕەمزی ئەسراری منی

«خۆت حەکیمی ئاگە داری ئێش و ئازاری منی
دارویی دەرد و دەوامی، مەرحەمەتکە رەحمەتێ»

**

عیلم و عیرفان و مەقام و گەورەیی و حیشمەت هەموو
پاکی و تەقوا و نیشانی و سەروەری و قودرەت هەموو
ئابڕوو وەقر و مرووەت، راستی‌یو حورمەت هەموو
«ماڵ و رزق و عومر و دەوڵەت، عیززەت و زیللەت هەموو
هەر بە دەستی خۆتە نەزمی، مەرحەمەتکە رەحمەتێ»

**

کوا کەسێ‌تر تا لەلای ئەو من تەقالای خۆم بکەم
تا مەتاڵەی کارەکان و جینس و کاڵای خۆم بکەم
زیکری دۆسی میهرەبان و یاری ئاڵای خۆم بکەم
«گەر دەرم کەن بچمە کوێ؟ لای کێ سکاڵای خۆم بکەم؟
مەرجەعی لاڵە و تکامی مەرحەمەتکە رەحمەتێ»

***

مامۆستا حەقیقی

ناوی عەباس کوڕی عەلی پاشای کوڕی برایم ئاغای تاڵا و نازناو و شۆرەتی «حەقیقی»یە. لە ساڵی ١٢٨١ی هەتاوی لە

دێی «مەرجان ئاوا»ی دەشتی حاجی حەسەن ناوچەی مەهاباد هاتووەتە دونیاوە و لە ساڵی........ لە شاری بۆکان فەوتی کردووە.

«۱»

مەولوودنامە

سوپاسی بێ حەد بۆ زاتی بێ‌چوون
﴿سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾
«مالك الملك»ی تەنیا و بێ‌شەریك
لە عەیب و عاران موبەڕڕا و تەریك
دانەری زەوی و حەوت ئاسمانە
بەو جێ و مەکانە خۆی بێ مەکانە
هەڵسووڕێنەری چەرخی ڕۆژ و شەو
لە عەرز و ئاسمان کێیە غەیری ئەو!
تاك و بێ هاوتا، پاك و بێ باکە
خالیقی ئاو و خاك و ئەفلاکە
سەلات و سەلام لەسەر موستەفا
ڕەسوولی ئەکرەم، خەتمی ئەنبیا

بـــاریێ دایـــم وەك ڕێژنـــەی بـــاران

سەدهەزار، هێندەی خیزی ړووباران

جێژنی مەولوودی فەخری عالەمە

ڕووناکی چاوی حەووا و ئادەمە

ڕەحمەت بنێرن بۆ نووری هودا

«صَلّوا عَلَيْـهِ» فـەرموودەی خودا

مـــزگێنـــی هـێنـا عـیسای مـوجەڕڕەد

﴿يَأْتِي مِـــنْ بَـــعْدِي اسْمُـــهُ أَحْمَـــد﴾

مـــزگێنـــی هـێنـا و ڕۆیـــی بـۆ فـەلەك

لێرە بـــۆ بـــەشەر، لەوێ بـــۆ مـــەلەك

یـــانێ دوای مـــن دێ ئـیسم ئـەحمەدێ

لەو چـــاتر نـــەبێ، نـــەهاتووە و نـەدێ

نـاوی «مـوحەممەد» نـێوبـانگ ئـەمینە

لەقـــەب «رحـــمةً للـــعالمين»ە

تـــەنیا گـــەوهەرە لە نـێو بـەحر و بـەڕ

هـــەڵبـــژێراوی «الله أکـــبر»

شـەوی زوهـووری ڕەحـمەت دەبـارێ

نـــوور شـــەبەق دەدا، زوڵمـەت دەتـارێ

پێنج سەد و هەفتا مێژووی زاینی
هەڵکرا چرای دینی موبینی
هەر ئەو ساڵەی بوو حەملەی «عام الفيل»
ساڵی واقیعەی ﴿طَيْراً أَبَابِيل﴾
بە شەوی دوازدەی «ربيع الأول»
ڕۆژی دینی حەق سەرکەوت لە کەل
لە شەرق و غەرب و نێزیك و دووری
دونیا ڕوونـاك بوو بە قوببەی نووری
لە ڕۆژئاوا را هەتا ڕۆژهەڵات
مەلەك داوەری، شەیاتین هەڵات
جێژنی مەولوودی فەخری عالەمە
ڕووناکی چاوی حەووا و ئادەمە
ڕەحمەت بنێرن بۆ نووری هودا
«صَلّوا عَلَيْهِ» فەرموودەی خودا
«جَاءَ بِالهُدىٰ فِي أُمِّ الْقُرىٰ
نُورٌ مِثْلُهُ عَيْنٌ لَمْ يَرا»
ئاوری ئاورگی گاور کوژاوە
ڕۆچوو، هەڵچۆرا دەریاچەی ساوە

تـــەقی، درزی دا تـــاقی نـــۆشـــیروان
یـــانێ ئـــیعجازی نـــەبی نـۆشـیروان
هـــەڵبـــوو چـــل چرا لە جـێگـــەی ئـاور
گـــڕی دامـــرکا چـــۆڵە چـــرای گـاور
«عوززا» بێ عیززەت، «مەنات» بێ مەنات
«هــەبەل» بـێ بـەها نەما قـەدری «لات»
تـــاجی لەســەر نـا شـای «الوالعـزم»ان
چـەمان پـەرچـەمان چـەم و خـەم نـەمان
ســـەمەك تـــا ســـەما رەقس و ســەمایە
جـــێژنـی مـەولوودی «رسـوولالله»یـە
جێژنی مەولوودی فەخری عالەمە
رووناکی چـاوی حەووا و ئادەمە
رەحمەت بنێرن بـۆ نووری هودا
«صَلّوا عَلَيْـهِ» فەرموودەی خودا
سوورەی «والشّمس»ێ قەسەم بە رووتە
﴿وَاللَّـــيْلِ إِذٰا سَـجىٰ﴾ بـە مـووتە
لە نـــێو ئـــەنبیا دوڕڕی یـــەتیمی
خـودا فـەرموویە: «خـولقی عـەزیمی»

شــــەفاعەتی تــۆ بـۆ تـۆبـەی ئـادەم
قــەڵەم لە لەوحـــی نــووسیبوو ئــەودەم
خــودا نــاخودای کــەشتی کـردە نـووح
تـــۆ ســـەوڵت لێدا بــە عــالەمی رۆح
لە ئـــیبراهــیمێ ئـاور بــە کــوڵ بــوو
نــوورت لە بــەینا پــەرژینی گــوڵ بــوو
مــیقاتی مــووسا عــەرز و کــێوی تـوور
جێی تۆ سیدرەیە و سـەراپـەردەی نـوور
بـــە ئــاویدا دا مــووسا دەسـتە گــوڵ
پــێشــوازی کــردی عــیسا یـەك مـەنزڵ
مانگ تۆی دی حەق بوو بێژێ من نـیمە
ئەی گوت جەزای بوو کـردت دوو نـیمە
تـۆ بـووی پـێ راگـەی سکـاڵای خـەزاڵ
لەســەر تـۆ خـەتمە مـوعجیزەی کـەماڵ
جێژنی مەولوودی فەخری عالەمە
روونـاکی چـاوی حەووا و ئادەمە
رەحمەت بنێرن بـۆ نووری هودا
«صَلّوا عَلَيْـهِ» فەرموودەی خودا

گـــوڵی بـــۆن‌خـــۆشـــی بـاغی کـیبریا
ڕوونـــاکـــی شـــەمعی جـــەمعی ئـــەنبیا
شـــای تـاجداران بـە تـەخت و ئـەوڕەنگ
نـەخشی تـایبەتی نـەققاشی یـەكڕەنگ
شـــیرەی شـــیرینی ﴿شراباً طَـــهُور﴾
سوورەت ڕۆژی ڕوون، نووری عەلا نوور
مەزە و تام و بۆی جۆی شیر و هـەنگوین
ســـاقی کـــەوسەر و تـەسنیم و مـەعین
تـــەنیا گـەوهەری دەریـای کـەرامـەت
ئـــاڵا هـــەڵگـــری ڕۆژی قـیامەت
چـــرای «بـــیت‌الله» نـــووری مـــەدینە
پـــەیکی ڕەحـــمەتتت «روح الأمـــین»ە
لەبـەر تـۆ فـەرمووی خـودای پـاك و تـاك
«لَـــوْلاكَ لَمَـــا خَـــلَقْتُ الأَفْـــلاكَ»
خـــولقت عـــەزیمە، لوتـــفت عـەمیمە
تـــەبعت کـەریمە، مـن خـەمی چـیمە
تـــرسی مـــە شـەرمە لە ڕۆژی ئـەژمار
خـودا بـە ڕەحـمە و ئـەتۆش تکـاکـار

بــەڵام زۆر خــێرە چـاکـەی نـهێنـی
تـۆ خـوا لای چـاکـان نـێوم نـەهێنـی
خـاکـی دەرگـاکـەت لەعـلە و پـیرۆزە
ڕۆحـم فـیدات بـێ، جـەژنە پـیرۆزە
جێژنی مەولوودی فەخری عالەمە
ڕووناکی چاوی حەووا و ئادەمە
ڕەحمەت بنێرن بـۆ نووری هودا
«صَلّوا عَلَیْـهِ» فەرموودەی خودا

***

«٢»

جەژنی میعراج

ئــەو مـانگە مـانگی «رجب الله»یـە
مـانگی مـیعراجـی ڕەسـول الله یـە
بیست و حەوتەم بوو جەبرەئیل ئـەمین
هــێنــای فـەرمانی «ربِّ العـالمین»
عـەرزی کـرد سـەلام یـا رسـولَ الله
دەعـوەت کـراوی بـۆ خزمەت «الله»

فەرموو خۆ سازکە بە وەجهی لازم
بوڕاق حازرە و منیش مولازم
لە خزمەتت دام تا جێگەی موجاز
هەتا نزیکی سەرا پەردەی راز
کردی حەرەکەت رەسوولی کەریم
بێ چوون و چرا بۆ عەرشی عەزیم
شەوی میعراجە و شا سواری بوڕاق
رێبواری رێگای بەرزترین تاق
رۆیی بۆ خزمەت حەزرەتی باری
لە عەرش و کورسی رەحمەت دەباری
بە شەوقی لالەی «لَيْلَةُ الْأَسْرىٰ»
بوو بە چراغان سەرا و سەرسەرا
تا حایل نەبێ بۆ حوزووری حەق
پەردە لادران تەبەق دوای تەبەق
رۆحی ئەنبیا و چاکان و پاکان
بە دینی شاد بوون سڵا و لە پاکان
سەفی مەلایك چوونە پێشوازی
باڵیان رادەخست بۆ پایەندازی

هاواری کردێ هاورێ جەبرەئیل
یا رسولَ الله» دەخیل سەد دەخیل
ئەگەر بەولاتر بە موو تێ پەڕم
بە نووری یەزدان دەسووتێ پەڕم
شەو و شەوڕەوی شیاون لەوی
جوانی فەرمووە مەولا مەولەوی:
«چوو دیتی و گوتی و بیستی و گەڕیاوە
حەڵقەی درگاکەی هەر ئەلەریاوە»
سەد و بیست و چوار هەزار پێغەمبەر
ئەتۆیان بوویە ئیمام و رەهبەر
خەڵاتی هێنا جەبریلی ئەمین
لەقەب دوای لەقەب «تاها و یاسین»
یا رەب بە حەققی رەسوولی ئەکرەم
بە «خَیْرُ الْبَشَر»، «شَفِیعُ الأُمَمْ»
یا رەب بە حەققی حەبیبی باری
بە ئال و بەیت و بە چوار یاری

لە بەحری عەفووت نمێك «یەم»ێکە
کەرەم کە، لای تۆ «یەم»ێك نمێکە[١]

دەریای رەحمەتت بێ سەر و بنە
تۆ بێ نیازی، بۆ ئی وەك منە

بۆ خۆت دەزانی خەجاڵەت بارم
بە لوتفی خەفیت ئومێدەوارم

گوناهم زۆرە دەزانی رازم
تۆیی کارسازم بە تۆ دەنازم

حەکیم نەخۆشم دەردم گرانە
چارەی نەخۆشی دەوا و دەرمانە

یە ﴿لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾
ئومیێدەوارم، ناترسم لەولا

نەبی شەفیعە و ئەتۆ شەفیقی
یەقین دەبەخشی جورمی «حەقیقی»

بۆکان ١٣٦٤ی هەتاوی

---

١. یەم: «یَم»، عەرەبییە بە مانا دەریا.

مەهجووری کوردستانی

ناوی سەیید «عبد الحکیم» کوڕی سەید محەممەد سەلیم، کوڕی سەیید عەلی، کوڕی سەیید میرزا، کوڕی سەیید ئاغە جان، کوڕی سەیید خەیاڵ، کوڕی سەیید گوڵشەن، کوڕی سەیید شێخ ئەحمەدی باینچۆیە لە ساڵی ۱۲۱۰ی کۆچی لە گوندی «باینچۆ» ناوچەی «حوسەین ئاوا»ی سنە لە دایك بووە. درێژەی بە دەرس خوێندن داوە لە کوردستانی عێراق و ئێراندا، بە تایبەتی لە خزمەتی حەزرەتی مەولانا خالیدی نەقشبەندی قدس سرہ دەرسی خوێندووە و لەگەڵ شێخ عوسمان «سراج الدّین»ی گەورە قدس سرہ عەلاقەی زۆری بووە. لە ساڵی ۱۲۷۸ی کۆچی مانگیدا لە ئاوایی «گەوەنتو»ی سارال کۆتایی بە ژیانی دونیای دێنێ. ڕۆحی شاد و پلە و پایەی هەر بەرز و بەزتر بێ و قەبری نوورانی...

پارچە هەڵبەستێك لە هۆنراوەکانی ئەو بەڕێزە

دمای تەهەجود وەقت سوب سەحەر

دەرمـــــان دەردم مـــوحەممەد نـــامەن

عـەکسـی روخســارش بـەدری تـەمامەن

ماوای شەریفش خاك حیجازەن
ئەو خاکە دەرمان دیەی نەسازەن
ئیستیدعام ئێدەن ئەوەند نەمەردام
زیارەت «رَوضە»ی پاکش بکەردام
خاك ئاسانەکەش مالّام نە دیدەم
بۆ بنیام نە بۆی ئەو بەرگوزیدەم
مەرهەم کەم خاکش پەی شیفای زامەت
نە پای هەر ستوون قیام کەم قامەت
سەیر قەندیلان نوورینش کەردام
شادی بێ ئەو وەخت ئەگەر بمەردام
چونکە پێم مەدان خەتی ئازادی
نامەرد بوون بەو مەرگ نەکەرون شادی
یە چ حاڵێوەن جە دانش دووری
تۆ کۆ؟ «رَوضە» کۆ؟ لێوەی «مەهجوری»
روو سیای عالەم خاتی بێ خەبەر
شەرمەندەی دیوان رۆی «يَوْمَ الْمَحْشَرْ»
خەوفت بۆ جە نار شەرارەی شەرەر
بار عیسیانت جە حیساب وە دەر

هـا وەختەن دەفتەر عومرەکەی پڕ خەم
کـەتەی «اَلسِّجِیل» بپێچۆ وە هەم
نەی جامەی غەفڵەت سەر باوەر وە بەر
سەجادەی حوزوور بکێشە وە سەر
نە زاویەی خەم ساکن بەر پەی وێت
پات نە زەنجیر بۆ چوون سەودای شێت
دوکان فیکرت پڕ نە قوماش بۆ
نەك ئەو قوماشە شەیتان تەماش بۆ
مامەڵەی سەودات دایم نە جۆش بۆ
هەڵاڵەی کاڵات با نە خرۆش بۆ
جە بارخانەی فەیز با سەربارت بۆ
سەد چوون مەهجوری تەڵەبکارت بۆ
روو سیای عالەم خاتی بێ خەبەر
شەرمەندەی دیوان رۆی «یَوْمَ الْمَحْشَرْ»
یە چ حاڵێوەن کەفتەنت نە سەر
یانەت وێران بۆ خاکت بۆ وە سەر
ئەگەر راس ماچی حەق نە ویرتەن
بزانە چەن کەس دامان گیرتەن

تـۆبـەی گـومڕاهـی و جـە تـاعەت دووری
ئـــەوان غــەرق بــەحر شــەماڵەی نــووری
بـــا نـــامووست بـــۆ سـەنگینەن کـارت
ویـــرت جـــە وێت بـــۆ گـرانـەن بـارت
وێت کـەردەن تـابیع زومـڕەکـەی هـەرەج
ئـەر پـات نـە جادەی حـەقیقەت بـۆکـەج
دەخـیل هـۆشت بـۆ جـە وێت بـۆ خـەبەر
گـوونای چـەن کـەست مـەنیەران وە سـەر
نـەحیف و زەعـیف سـا چـوون مـەویاری
مەر تۆ تاقەت بار چەن کەس چوون داری؟!
نـــەوا بـــواچـان جــە «یَـــوْمَ الْأَمـَـــانْ»
یــە «مــەهجوری»یـەن پـاسە پـێش ئامان

***

حاجی شێخ محەممەدی حیسامی «عاشق»

کوڕی شێخ «سَعدُ الله» کوڕی حاجی شێخ «عبد الکریم» دەگاشیخانە. لە ساڵی ١٣١٢ی کۆچی لە دایك بووە. یەکێك بـووە لە مـورید و خـەلیفەکانی خـوا لێ خـۆش بـوو شێخ

«حسام الدّین». وه له ساڵی ١٣٨٧ی کۆچیدا وەفاتی کردووه.
ئەمەش بەشێکه له هۆنراوەکانی...

«١»

سەلات و سەلامی حەق لەسەر فەخری بەشەر بێ
به قەد عیلم و حیلمی ڕەب کوللو ئانێ با هەر بێ
له دوای خودا گەورەتر هەر تۆی قسه موختەسەر
دەخیلێك یا پێغەمبەر ڕەحمەت شامل چاکر بێ
ئەمن «موور»ی بێچاره شیعرم «کوله»ی بێکاره
تۆ خودا شاهی سولەیمان با مەقبووڵی خاتر بێ
گەر کوردە، ئەگەر بوردە، گەر سافه، ئەگەر دوردە
مەقبووڵ تەوا و عالەمه مەقبوڵی تۆ ئەگەر بێ
گیان و ئەولاد و ماڵم یەکسەر دەیکەم قوربانت
یەك نەزەر که له حاڵم کافی دونیا و مەحشەر بێ
ئەوەندە عیسیان بارم له حاڵی خۆم بێزارم
یا رسولَ الله چارم لەم دەرد و شور و شەڕ بێ
مەلجەئی دونیا و دینم هەر تۆی ڕۆحی شیرینم
مەرحەمەت که بت بینم چاو و دڵ مونەووەر بێ

گەر بەد رەفتار و بەد خووم هەرچی هەم ئوممەتی تۆم
قەلبی قەلبم بە ئیکسیر، لوتفت بە سیم و زەڕ بێ
بێ یار و زۆر غەمبارم، روو زەرد و شەرمەسارم
کەسی بێکەس تۆی سەردارم، فەرموو با غەم ئاخر بێ
«عاشق» تۆم و دەناڵم حەیفە بۆ فەخری عالەم
بە زوڵمی نەفس و شەیتان ها و ناوت دەر بەدەر بێ
رەحمەت مەقرون بە تەعزیرم «سلام اللّهِ الکَریم»
لەسەر شافیع موزنیبین سەوزەی باڵا عەر عەر بێ

***

«٢»

بەیانی گەورەیی ئال و یارانی پێغەمبەر ﷺ

لەسەر گەورەی ئەسحابەی «بووبەکر»ە دوای پێغەمبەر
﴿ثانِیَ اثْنَیْنِ﴾ یە ئەشێ «سدیق» سەروەر بێ
لەدوای ئەو گەورەتر کە فەرموویە پێغەمبەر
ئەگەر ببوایە دوای من نەبی ئەبێ «عومەر» بێ
لەسەر رەفێق بەهشتی «عوسمانی» «ذی‌النّورین»ە
لەسەر شاهی ویلایەت «عەلی» لەقەب حەیدەر بێ

هەم لەسەر دوو گەورەی ناس حەزرەتی «حەمزە» و «عەباس»
سـوڵحـی مـؤمینین دەکـا حـوسنی «حـەسەن» ئـەگـەر بـێ
ئەوە یـەکـێ لە سیبتەین دووهـەمیان حـەزرەت «حـوسەین»
جـەدیان شـافیع مـەحشەرە، بـابیان سـاقی کـەوسەر بـێ

***

«٣»[1]

«اَلصُّـبْحُ بَـدٰا، مِـنْ طَـلْعَتِهِ
وَاللَّـيْلُ دَجـیٰ، مِـنْ وَفْـرَتِهِ
كٰـامِلُ الْحَـيٰا جٰـامِعُ الْأَدَبْ»
سـەییدی عـەجەم، سـەروەری عـەرەب
شـافیعی زومـرەی، عـوسیانی ئـوممەت
بـەحری مـرووەت، کـانی فـتووەت
چـا و رەش خـوماری، مـیانە ئـەزهەر
خۆش خولق و خۆش بۆ، جیسمی بێ سێبەر
شـەجیع و سـەخی، فـەقیران نـەواز
«رٰاكِبُ الْـبُرٰاق، صٰـاحِبُ الْإِعْـجٰاز»

١. ئەم پارچە هەڵبەستەم لە دیوانی «نـەوبەهار» وەرگـرتووە وا دیارە تیکەڵە لە ئەشعاری مامۆستا «دهشت» و «عاشق».

ئــاهوو ســــووسمار ســلاّمـیان لێ کـرد
کـــێوو دار و بــەرد، ســوجدەیان لێ بــرد
بــــەردی بــێ رۆحــی بــۆ هــاتە تــەسبیح
لە نــێو دەســتیدا بـــە زبـــانی فــەسیح
شکــاندی پشــتی خــوسرەوی بــێ دیــن
زەهـــری کــردە دەم شــەکــەر و شــیرین
جــەرگی قــەیسەری بــڕژانــد بــە تــەنوور
مــاری خســتە نـێو هــێلانــەی فــەغفوور
عـــەرەبی کـــێشـــا بــــەسەر عــەجەمدا
داری دا بـــە رۆح ئــەساسەی جـــەمدا
بــۆ ئـێمــە هــەرگیز ســوپاس نــاکـرێت
ئــەوزاعــی بــە کــەس قــیاس نــاکـرێت
بــەم گشت ئـیعجازە بــەو کـول ئـیعرازە
حــەقیە راکـــێشـــێ پــای بــێ ئــەندازە
ئـــــای لەم خــــەتایە لیـــرەدا کـــردم
بــە خــوا هــەوای ئــەو بــە سەهوی بردم
وەرنــە عــەرش و فــەرش کــەسرە بـۆ شـانی
بــیکەم بـــە جــێگـەی پـا راکــێشـانی

کـــەسێ ئـــەمینی «لِي مَـــعَ اللّـــه» بـێ

مـــــیهمانی عـــەزیز زاتـــی «الله» بـــێ

«عَـــفَى اللّـــه عَـــنْكَ» دڵ نـــەوازی بـێ

«لَـــعَمْرُكَ» جـــووقەی تـاجی شـاهی بـێ

جـــــوبرەئیل شـــــاتر ئـــاسمانی بـــێ

"ســی" جـزمەی قـورئان ئـەرمەغانی بێ

فـــەزای لامـــەکـان جـیێ پـەروازی بـێ

زاتـــی بـێ شـەریك بـە هـەمڕازی بـێ

کـــــەسێ کـــە دارای ئـــەو مـــەقامەیە

بـــێ ئـــەندازەگـــی بـــۆ ئـەو کـامەیە؟

گشـــتی هـــەر لایـــق ئـــەو شـــابازەیە

تـــا پـــا راکـــێشـــێ هـــەر ئـەندازەیـە

خـــۆم و گشت کـەسم بـین بـە قـوربانی

وا رەواجـــــی دا بـــــە مـــوسوڵمـــانی

«عاشق» کۆتا کـە وەسفی شـای «لَـوْلاكَ...

«لَـــوْلاكَ لَمَـــا خَـــلَقْتُ الْأَفْـلاكَ»

هـــەزاران ســەلام «مِـــنْ جُـانِبِ اللّـــه»

لەســــەر مــوحەممەد، بــاقی ئــەنبیا

***

شێخ عومەر «ضیاء الدّین»

ئەم زاتە لە ریزی چوار کوڕە گەورە مورشیدەکەی شێخ عوسمان «سراج الدّین»دا کوڕی سێهەمیان و برای باوك و دایکی شێخ محەممەد «بَهاء الدّین»ە. لە شەوی دووشەممە ٢٦ی «جمادی الأولیٰ»ی ١٢٥٥دا لە دێی بیارە لە دایك بووە و لە شەوی دووشەممە ٢٢ی «شوال»ی ١٣١٨ کۆچی دوایی کردووە و لە ژوورێکا لە نزیك خانەقاوە لە بیارە بە خاك سپێرراوە.

«١»

کولاهی سیحەتم ناوێ کە عیللەت تاجی زیللەتمە
کەوای عیززەت لەبەر ناکەم کە قیللەت بەرگی رەحمەتمە
لە عەیش و نۆشی حەیوانی ئەمن چ بکەم کە ئینسانم
خەیاڵی بێ بەقا بۆچی کە زیکری یار خیللەتمە
بەشەر ئەسڵەن نەبوو ناوی، مەلەك رێگەی نەبوو قەتعەن
لە عەرشی وەحدەتا وابوو کە رەحمەت جێی مەحەببەتمە
عیبادەت بۆ کەسێ چاکە گرفتاری تەبیعەت بێ
کە من مەفتوونی جانانم چ باکی دەرد و عیللەتمە

ئـەگـەر دوڵبـەر بـڵاوێنـی هـەموو دەرد و بەڵا خـۆشـە
خودا ناکـەردە مـەیلی نـا، چ فـەرقی سـوقم و سـیححەتمە
کە دیم خوێن جارییە ئەمڕ و لە جەرگ و دڵ وەکوو سێلاب
وتـم ئـەم شـاهیدە کـافی حـیساباتی قـیامەتمە
مەڵێ «فەوزی» لە فەهمی خۆت مەکە فکری بەتاڵ هەرگیز
ئـەوەی تـۆ تـێ دەگـەی چـاوم ئیشاراتـێ لە خیللەتمە

***

«۲»

لە نـەشئەی فـەیزی عـیشقی فـەخری عـالەم دڵ مـوسەففایە
لە ژەنگـی مـەعسیەت شـۆڕاوە سـینەم پـڕ تـەجەللایە
لە دەس تەزویری نەفس و مەکری شەیتانی لەعین دەرچووم
عـەجەب بـاڵایـە روتـبەی عـیشقم و نـەفسم تـەوەللایە
مەقامی عـاریفان بـێ زەحـمەت و ڕەنج و مـەشەققەت دیـم
لە زومـڕەی عـاشقانم بـۆیـە عـالەم لێم تـەبەڕڕایـە
لە هـەرچـی روو دەکـەم وەك رۆژ عـەیانە چـی رومـووزاتـە
لەتایف سەر بە سەر موستەغریقی زیکری «هُوَ اللّه»یە

له بـــامی عـــەرشەوە پـەردەی حـیجابم لا درا یـەکســەر
ڕومـــووزاتـــی حـەقایق شـــوعلە بـەخشە، دڵ تـەسەللایە
لە مەیخانەی حەقیقەت بووم بە ساقی مەجلیسی رەندان
لە حـەڵقـەی دائـیرەی عـیشقا کـه بەس جێگـەم موعەللایه
کەسێ شوغڵی مەحەببەت بێ ئەبێ وەسڵی بە حەق تەحقیق
سـەراحـەت پێت دەڵێم خاڵی لە هـەر نوکتە و مـوعەممایە
لە موژدەی ئەم خەڵاتە خـوا بـه تـۆی دا مـوزنیبی روو رەش
دەبێ ڕۆح کەی فیدای شوبباکی «روضه»ی ئەو شـەهەنشایه

***

مامۆستا محەممەدی ڕەبیعی

مامۆستای بەنا و بانگ مەلا محەممەدی رەبیعی کوڕی خوا لێ خۆش بوو مەلا «عبدالحکیم»ە. لە ساڵی ۱۳۱۱ هەتاویدا لە دێی «دەڕە ئەسب» سەر بە شاری «دیواندەرە» لە دایك بوو، دوای چەند ساڵ خزمەت بە موسوڵمانان سـەرئەنجام لە ڕێکـەوتی ۱۳۷۵/۹/۱۲ی هەتاوی = ۲۰ رەجەبی ۱۴۱۷ مانگی لە شاری کرماشان بە ڕەحمەتی خودا ڕۆیشت. ـخوای لێ رازی بێ

ئەمەش بەشێك لە هۆنراوە کانی...

«١»

دەخـــیلێك یـا رســولَ الله ئـەسیری داوی شـەیتانم
زەلیـلی نـەفسی مـەکـار و غـەریقی بـەحری عیسیانم
هەموو عومرم بە زایەع چوو لە ریگەی جەهل و نادانی
لە ئـەم جـوورم و خـەتایەی وا کـە کـردوومە پـەشیمانم
خـیلافی ئـەمری خـالیق جـەهلە، قـەت نـابێتـە دانـایی
دەلیـلم «واضِـح» و روونـە کـە دانـا نـیم و نـادانـم
گـوناهانم گـەواهـی حـاڵە کـە مـن دورەنـدەیێ پـیسم
مـوسوڵمـانی لە مـن دوورە یـەقینە غـەیرە ئـینسانم
وەلاکـین بـاوەڕم روونـە کـە «لا یَـنْفَك»ە ئـەو ئـوقدە
خـودا خـۆی شـاهیدی حـاڵە مـوریدی ئـەهلی ئـیمانم
ئـومیدێکـم هـەیە بـۆ رۆژی ئـاخر سـەد کـە نـا ئـەهلم
لە لەوحی سەبتی ئەسمائی سەعادەت سەبتی دیـوانـم
مـوحەممەد «افـضل لله مـطلق» مـەکـتووبە یـەعنێ مـن
بە قەیدی خزمەت و ئیخلاسی خاکی دەرکی خـاسانم
ئەگەر بـاری تـەعالا پـێ کـەرەم کـردم خـۆشـە بـۆ مـن
بـماڵم خـاك و خـۆڵێ دەرکـی ئـەولادت بـە مـوژگانم

لەبەر تەعزیمی ناوت رووم نیە بێژم چیە ناوم
گوناه و مەعسیەت بارم لە زومرەی شەرمەسارانم
لە دەرباری خوداوەندی «شَفِیعُ المُذنِبین»ی تۆ
لەبەر موژدە و عەتای تۆ دا عەجەب شادان و خەندانم
شەفاعەت گەر بفەرمووی بۆ منیچ حەتتا ئومیدم هەس
گوناهیشم موزاعەف بێ لە داری خولدی ریزوانم

***

«٢»

یا ئیلاهی شەرمەزار و دیدە گریانم ئەمن
من خەجاڵەت رۆژی ئەو سەر حەشر و میزانم ئەمن
یا رسولَ الله دەخیلێك چارەیی بێ چارەکان
دڵ ئەسیری داوی دەستی نەفس و شەیتانم ئەمن
رووت و قووتی رۆژی مەحشەر بێ پەنا و ئاوارە خۆم
بۆ جوابی رۆژی ئەو سەر دڵ پەرێشانم ئەمن
کەس لە دەرگای رەحمەتی تۆ نائومێد نابێ، ئیتر
ئەی شەهەنشای هەردوو عالەم خانە وێرانم ئەمن

شاهی شاهان، پیری پیران، هیممەتێ کەن بۆ فەقیر
بۆ گوناهی کردەوەی خۆم زۆر پەشیمانم ئەمن
ئاستانەی جێی موراد و مەقسەد و ئاواتمە
ئەشکی گەرم و ئاهی سەرد و سینە سووزانم ئەمن
بێ نەوا و موفلیسم من بۆ زەخیرەی ئاخیرەت
چاوەڕێی بەخشینی لوتفی پاکی یەزدانم ئەمن

***

ئەم هۆنراوە لەلایەنی جەنابی بەڕێز مامۆستا شێخ خالید، ئیمامی مزگەوتی دارۆغە لە شاری سلێمانی بە دەستمان گەیشتووە، خوا پلە و پایەیان بەرز بکاتەوە.

سەڵاوات بێ بە خورڕەم بێ، دەخالەت یا رسولَ الله
لەسەر تۆ بێ هەموو دەم بێ، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە ناوی خوای بەخشندە، دەخالەت یا رسولَ الله
میهرەبانە لەبۆ بەندە، شەفاعەت یا رسولَ الله
حەمد و سەنای تەمامی، دەخالەت یا رسولَ الله
لە سەر «افضال» و «انعام»ی، شەفاعەت یا رسولَ الله

بە ئاڵای ئیسمی ئەڵلاهت، دەخالەت یا رسولَ الله
بە رەفرەف حورمەتی جاهت، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە ناوت سەر بەسەر وترا، دەخالەت یا رسولَ الله
بەرامبەر «أَعظَم الاَسماء»، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە «جوبریل»ی رەفیّق ریّگات، دەخالەت یا رسولَ الله
لە سیدرە ئەو لە تۆ جیّما، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە جاهی سەییدەی کوبڕا، دەخالەت یا رسولَ الله
بە حووبی «فاتیمە»ی زەهرا، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە «حەسەن» و بە «حسەین»ت، دەخالەت یا رسولَ الله
دوو رووناکی عەین و زەینت، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە سیبتەینی کەریمەینت، دەخالەت یا رسولَ الله
بە دوو مانگی نەییرەینت، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە ئال و بەیت و ئەسحابت، دەخالەت یا رسولَ الله
بە گشت ئەولیا و ئەقتابت، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە یارانی خاوەن قەدرت، دەخالەت یا رسولَ الله
بە ئەسحابی غەزای «بەدر»ت، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە عەشەرەی موبەششەرە، دەخالەت یا رسولَ الله
بە ئەسحابی «جَیشُ العُسرَة»، شەفاعەت یا رسولَ الله

بە ئەسحابی غەزای «ئوحود»، دەخالەت یا رسولَ الله
بە بیلالی «ئەحەد ئەحەد»، شەفاعەت یا رسولَ الله
لە تەعزیبا ئەمەی ئەوت، دەخالەت یا رسولَ الله
بەوە شکاندی شەیتان و بت، شەفاعەت یا رسولَ الله
ئەیان نایە سەر سینگی بەرد، دەخالەت یا رسولَ الله
سەد ئافەرین بۆ مەردی مەرد، شەفاعەت یا رسولَ الله
لە نا و جورم و جورح و ئێشا، دەخالەت یا رسولَ الله
بە نا و درکا ئەیان کێشا، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە ئەسحابی غەزای «خەندەق»، دەخالەت یا رسولَ الله
بە پەیڕەوانی ڕێگای حەق، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە «سەلمان»ی دووسەد ساڵە، دەخالەت یا رسولَ الله
کە خۆت فەرمووت ئەهلی ماڵە، شەفاعەت یا رسولَ الله
پیر و ژیر و پڕ کەماڵە، دەخالەت یا رسولَ الله
حەفری خەندەق بۆ ئەو ماڵە، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە ئەسحاب و بە تابیعین، دەخالەت یا رسولَ الله
ڕەزای خوا لێیان ئەجمەعین، شەفاعەت یا رسولَ الله
بە عالمیان زانای شەرعین، دەخالەت یا رسولَ الله
بە ئەئیممەی موجتەهیدین، شەفاعەت یا رسولَ الله

بە «غەوس» و شاهی نەقشبەند، دەخالەت یا رسولَ الله

بە «ئەحمەد» فاروقی سەرهەند، شەفاعەت یا رسولَ الله

بە شای دەهلی و بە «مەولانا»، دەخالەت یا رسولَ الله

بە پیرانەی هەورامانە، شەفاعەت یا رسولَ الله

«سراج الدّین، بهاء الدّین، ضیاء الدّین و نجم الدّین...

علاء الدّین»ی عوسمانی و عوسمانی «علاء الدّین»

بە ئەسحابی «سراج الدّین»، دەخالەت یا رسولَ الله

«هُم شهبٌ للمجرمین»، شەفاعەت یا رسولَ الله

دەسێ بخەرە نێو دەسمان، دەخالەت یا رسولَ الله

لەگەڵ دەستی شاهی «عوسمان»، شەفاعەت یا رسولَ الله

کە حەزرەتی «شا عوسمان»ە، دەخالەت یا رسولَ الله

گەر لوتفی ئەو بێ بەسمانە، شەفاعەت یا رسولَ الله

بە یارانی «سراج الدّین»، دەخالەت یا رسولَ الله

چرای هومان لەسەر زەمین، شەفاعەت یا رسولَ الله

بە هیواتین، بە هیواتین، دەخالەت یا رسولَ الله

سەگێکی ئەهلی دەرگاتین، شەفاعەت یا رسولَ الله

بە هیواین ببیە «لوقمان»مان، دەخالەت یا رسولَ الله

نەخۆشین دەوا و دەرمانمان، شەفاعەت یا رسولَ الله

نــەجاتمان دەی لە تــەنگانە، دەخــاڵەت یــا رســوڵَ الله

لە دەست ئەم سەگ و گورگانە، شــەفاعەت یا رسـوڵَ الله

نـــەجاتمان دەی لەتــەنگانە، دەخــاڵەت یــا رســوڵَ الله

لە تـــەنگانە چ تـــەنگانە، شـــەفاعەت یـــا رســـوڵَ الله

لە ئـاستانەی تـۆ دەرکــەوتین، دەخــاڵەت یا رسـوڵَ الله

ئێمەش کەلبی دەر ئەشکەوتین، شـەفاعەت یا رسـوڵَ الله

برسی و رەنگ زەرد، رەش و رووتین، دەخاڵەت یا رسوڵَ الله

ڕوو لە سفرەی رۆژی سەعات، شـەفاعەت یا رسـوڵَ الله

هــیوامــان لێتــە شــەفاعەت، دەخــاڵەت یــا رســوڵَ الله

لەبـۆ ئـەمڕۆ و رۆژی سـەعات، شـەفاعەت یـا رسـوڵَ الله

***

مامۆستا حەمدی
ئەحمەد بەگی ساحێب قەران
تەرجیع بەند لە ستایشی پێغەمبەرﷺ

«١»

مســـوەددەیی ســـوبحی ئـەزەلی مـوویی مـوحەممەد

خــورشیدی بــەیازی ئـــەبەدی روویــی مـوحەممەد

ئەو شامەیە چەشی سەکەنەی ئەرز و سەماوات
هەڵهات کە هیلالی خەمی ئەبرۆیی موحەممەد
کاسەی سەرم کاسە خول ئەدا مەجمەری گەردوون
سەر مەستە لە نەشئەی گوڵی خۆش بۆیی موحەممەد
ئیعجازی دەم و دەستی مەسیحاو و کەلیمی
هەردوو دەم و دەست کەوتنە بازوویی موحەممەد
مەیدانی جیهان تەنگە بەبێ وادیی مەحشەر
بۆ بەرقی بۆراقی تەکا پۆیی موحەممەد
دەرناچێ نەفەس رۆژی زیارەت لە هەوادا
لاهووتی کە دێ هێرشی بۆ کۆیی موحەممەد
ئەو پەنجەیە دەریایی وشك کرد بە ئیشارەت
بۆ تەشنە کەچی جاری بووە جۆیی موحەممەد
شایستەیی نووسینە لە لەوحا وتی هاتیف
ئەم مەتلەعەیە سایقی بۆ سوویی موحەممەد
مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی موویی موحەممەد
خورشیدی بەیازی ئەبەدی روویی موحەممەد
یەك لەمعەیی ئەنوارە سەراپایی موحەممەد
ئەمسالی بە سایەش نیە ئەعزایی موحەممەد

دوو چاوی هەڵێناوە فەلەك وەك مەه و خورشید
بۆ دیدەنی دوو نێرگسی شەهلایی موحەممەد
ئەم ئەرز و سەمایە سەدەفی بەحری وجوودە
بۆ دوڕڕی یەتیم گەوهەری یەکتایی موحەممەد
تووبا نە چەمی قامەتی تووبا لە قیاما
بشنێتەوە ئەو وەختە کە باڵایی موحەممەد
ئەسرارە ئەمە، دوشمنی هەرگیز نەدەبوو تێر
دەیکرد بە هەموو عومری تەماشایی موحەممەد
دەردێنێ هەزاری وەکوو ئادەم لە جینانا
روخساری گەنم گوونی موستەفا موحەممەد
ئەم خەڵقە خوا بۆیە ئەکا سەوقی مەعاسی
تا دەربکەوێ قەدری تەمەننایی موحەممەد
ئەنگوشت نومای خاتەمییە فەخری ریسالەت
نەجمی کەتیفی مۆری موحەششایی موحەممەد
هاتیف دەڵێ بەم شیعرە دەکەن عالەمی باڵا
تەوسیفی جەلالی روخی زیبایی موحەممەد
مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی موویی موحەممەد
خورشیدی بەیازی ئەبەدی روویی موحەممەد

***

«٢»

یا موحەممەد روو ڕەشی دەرگانەکەی تۆم تۆبە بێ
هەرچی هەم بێ شك سەگی ئاسانەکەی تۆم تۆبە بێ
زەڕڕەیێ شوعلەی جەماڵت کائیناتی کردە نوور
هەروەکوو زەڕڕە منیش پەروانەکەی تۆم تۆبە بێ
ئەنبیا هەرکەس بە ئوممەتیانەوە وەك من ئەڵێن
ئینتیزاری هیممەتی مەردانەکەی تۆم تۆبە بی
ناسیخی جوملە و کیتاب و جامیعی جوملە و کیتاب
کافریش بم عاشقی قورئانەکەی تۆم تۆبە بێ
سەیری ئەعماڵم ئەکەم دایم فوغان و نالەمە
گەر موفەڕڕەح بم لەسەر پەیمانەکەی تۆم تۆبە بێ
هەر بە ئانێ کاشیفی سیڕڕی سەماوات و مەلەك
من وەکوو ئەفلاك و مەلەك حەیرانەکەی تۆم تۆبە بێ
خاتیمەت کێشا بە فەرمانی هەموو پێغەمبەران
من وەکوو مەهدی لەسەر پەیمانەکەی تۆم تۆبە بێ
چەژنی قوربانە، قەسابیش حازرە، خۆزگەم بە خۆم
خۆم و ئەولادم هەموو قوربانەکەی تۆم تۆبە بێ

بێکەس و حەیران و سەرگەردانە «حەمدی» وەك عەرەب
«اَلْاَمان»، دەستی من و دامانەکەی تۆم تۆبە بێ

***

«۳»

یا رسولَ الله زەلیل و دڵ حەزینم رەحمەتێ
موستەمەند و بێ قەرار و بێ قەرینم رەحمەتێ
راحەتی قەلب و وجوود و عیززەتی نەفسم نەما
وەختی مەرگە حافیزی ئیمان و دینم رەحمەتێ
دادخواهی مەحشەر و پشت و پەناهی موئمینان
هەمنشینی زاتی دونیا ئافەرینم رەحمەتێ
با بە ﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ﴾ دەس پێ بکەم
چونکە تینووی رەحمەتم دڵ ئاگرینم، رەحمەتێ
کائینات ﴿اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ﴾ پڕ لە نووری رووی تۆ
ئەی حەبیبی یاری ﴿رَبِّ الْعٰالَمِين﴾م رەحمەتێ
ئەی وجوودت مەنبەعی ئەلتافی ﴿اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ﴾
﴿مٰالِكِ﴾ی ئیعجازی شەمسی ﴿يَوْمِ الدِّين﴾م رەحمەتێ

قـــائیمی ﴿إِيَّـــاكَ نَـــعْبُدُ﴾ بــووم بــه تــه‌بلیغاتی تــۆ
وا ﴿وَ إِيَّـــاكَ﴾ ئــه‌ڵێم بــۆ ﴿نَسْـــتَعِين﴾م ره‌حــمه‌تێ
﴿إِهْـدِنَا﴾ بــۆ رێی ﴿صِرَاطَ الْمُسْـتَقِيم﴾ تــۆ بــی و خــودا
بــۆ ئـــیرائـــه‌ی رێی ﴿صِرَاطَ الَّـــذِين﴾م ره‌حــمه‌تێ
مــن له ﴿أَنْـــعَمْتَ عَـــلَيْهِم﴾ بــا نــه‌بم بــێ بــه‌ش خــوا
خـــۆ ســه‌گــی کــۆیــی «امــیر المــرسلین»م ره‌حــمه‌تێ
﴿غَـيْرِ﴾ی تــۆ کــێ مــن له ﴿مَـغْضُوبِ عَـلَيْهِم﴾ لا ئـه‌دا
وه‌ك ﴿وَلَاالضَّـــالِين﴾ آمــین، هــیچ نــه‌بینم ره‌حــمه‌تێ
تــو خــوا غــافڵ له «حــه‌مدی» قــه‌ت مــه‌به رۆژی جـه‌زا
ڕوو ســـیاهم، ئـــه‌ی «شـــفیع المـــذنبین»م ره‌حــمه‌تێ

***

«٤»

ستایشی یه‌که‌م خه‌لیفه‌ی ئیسلام، حه‌زره‌تی ئه‌بووبه‌کری سدیق رضي الله عنه

وریــا بــه قــه‌ڵه‌م بــاسی ئــه‌بووبه‌کــری ســدیقه
ئــیمانی کــه دەریــایه‌کــی بـێ حـه‌دد و عـه‌میقه
گـــوڵزاری ســه‌فابه‌خشی دوو دونــیایه دیــانه‌ت
ســدیقه کــه له‌و گــوڵشــه‌نه‌دا تــورفه، حــه‌دیقه

پیرێکی جوان مەردە لە تەسدیقی نەبیدا
ئەو عاشقە، بەو عەشقە بڵێن عەشقی حەقیقە
بازاڕی قیامەکە بکا وەزنی عەیاری
دوڕڕی یەمەنە، لەعلی بەدەخشانە، عەقیقە
پاش رەحمی خوا و لوتفی نەبی خاسە ئومێدم
بەو کاملیەیە، راجیە، ئەخلاقی شەفیقە
موئمین کە ئەمانەی هەیە باکی چیە ئاخر
گەر قەبرە، ئەگەر وەیلە، ئەگەر ناری حەریقە
فەرمان بەری پێغەمبەرە بۆ ئۆردوویی ئیسلام
یەعنی کە موشیرە ئەو و ئەم خاسە فەریقە
هەرکەس کە نەبێ باوەڕی بەم سادیقە پیرە
سەد دەفعە ئەگەر ئەهلی تەریقەت بێ، بێ تەریقە
وازیح دەڵێ ئەم شیعرە ئەوانە لەبەری کەن
بۆ پردی سیڕات بەسیە، لەجێی ئەمر و وەسیقە
مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی موویی موحەممەد
خورشیدی بەیازی ئەبەدی روویی موحەممەد

***

«٥»

ستایشی دووهەم خەلیفەی ئیسلام، حەزرەتی عومەری کوڕی خەتتاب

ئـــەی خـــامە لە رووتـــا وەرەقت عـــەینی ســـوپەر کـــە
ڕاکـــێشـــە ئـــیتر شـــێری زوبـــان، بـــاسی عـــومەر کـــە
بـــێ پـــەردە بـــدە بـــانگی بـــیلالانە کـــە عـــومەر
مـــەردانـــە لەســـەرمانە، لە دڵ دەفـــعی خـــەتەر کـــە
تـــەعریفی جـــەوادی کـــەفی فـــارووقی ئـــەکـــەی تـــۆ
ســـەفحە لە قســـە وەك تـــەبەقی پـــڕ لە گـــوهەر کـــە
چـــا و هـــەڵبـــڕە بـــنوارە لە ئـــافاقی عـــەدڵدا
مـــیقیاسی لە خـــورشیدی درەخشـــان و قـــەمەر کـــە
بـــنوارەرە ئـــەم خـــاریقەیە مـــونکیری فـــارووق
گـــەر مـــوقتەدیری دوشـــمنت وەك شـــیعە دە کـــەر کـــە
تـــەشبیهی رم و ســـەیف و کـــەف و قـــووەتی بـازووی
شوعلەی خۆر و بەرق، دەستی قەزا، حوکمی قەدەر کە
ئـــیمکانی هـــەیە هـــێنـــدە قـــەناعەت، وەرە «شـــا» بـــەو
ئـــەمسالی گـــەدا نـــەفست بـــە خـــورمایێ دە دەر کـــە

تەشبیهی بە دوو قۆڵی قەوی ئەحمەدی مورسەل
یا قووەتی پشت، هێزی دڵ و بەندی جگەرکە
بەم عەدڵ و سەخا و هیممەتەوە ئەمری وەهایە
بۆ مەشعەلی مەحشەر وەرە ئەم شیعرە لەبەرکە
مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی موویی موحەممەد
خورشیدی بەیازی ئەبەدی روویی موحەممەد

***

«٦»

ستایشی سێهەم خەلیفەی ئیسلام، حەزرەتی عوسمانی کوڕی عەففان

عوسمان کە نەهەنگێکە لە دەریایی حەیادا
کێوێکی بە تەمکینە لە دونیایی وەفادا
جورمێکی مونیرە لە سەماواتی دیانەت
هەورێکی مەتیرە کە لە ئافاقی عەتادا
هێنان و جەمع کردنەوەی ئایەتی قورئان
یەعنی یەکە جبریلە لە بازاڕی خوادا

گەر موعجیزەی حەزرەتی ئەییوبە تەحەممول
پەیغەمبەرە عوسمان کە لە مەیدانی رجادا
ئیمانە ئەگەر مایەیی موئمین لە قیامەت
عوسمان بە سەرمایە لە ئیقلیمی سەنادا
ئەو حیلم و حەیا و عیلم و وەفایە کە لەوا بوو
بردوویەتییە باڵا لە مەقامی ئومەنادا
بەم بەحسە دڵ و تەبع و زوبان و قەڵەمم وەك
سەفحە هەموو غەرقە لە ئەمواجی سەفادا
عوسمان کە ئەمە عوشرە لە میعشاری سیفاتی
عوسمان کە دەکەن زیکری لە سوککانی سەمادا
نوقسانە دەڵێ گەرچی لە تەعریفی نەبی‌دا
ئەم شیعرە ئەما خۆشە لە تەعریفی جەلادا
مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی موویی موحەممەد
خورشیدی بەیازی ئەبەدی روویی موحەممەد

***

«٧»

ستایشی خەلیفەی چوارەم،
حەزرەتی عەلی کوڕی ئەبوو تالب

ئەو وەختە کە شمشێری شەم شێری لە دەم هات
ئەیوت کە زەفەر بۆ عەلی تا سەر بە قەدەم هات
بۆ فەتحی قەڵای خەیبەر و مەیدانی جەبەل بوو
وەك نازری قەسرێکی بەرین روو بە ئیرەم هات
ئەسبابی زەفەر خیلعەتی حەق بوو لە ئەزەلدا
بڕابوو بە باڵای عەلی، بۆ ئەو بە کەرەم هات
گەرچی وەکوو یارانی ئەمیش پایەیی دین بوو
ئەمما بە عەلی خاسە وەکوو بابی کەرەم هات
خوا پێم بڵێ رێوی منی، من شێر دەشکێنم
ئەم سەوڵەتە بۆ شێری خوا زۆری بە کەم هات
هەڵسا کە لە چاوی عەلی لێشاوی مەحەبەت
بۆ زەبتی دڵی هیند و عەرەب، رۆم و عەجەم هات
ئەم جازیبەیە رەببی چ بوو تۆ بە عەلیت دا؟
تا حەددی پەرستش بە نەزەر میسلی سەنەم هات

گەر خاسە لەبەر وەسفی عەلی بۆیە بەجێیە
موشتاقی ئیجادی سوحوف و قەتعی قەڵەم هات
ئەم شاهە لەگەڵ ئەم حەشەمە ئەمری وەهایە
ئەم شیعرە بخوێنم کە لە دڵ بۆنی ئەلەم هات
مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی موویی موحەممەد
خورشیدی بەیازی ئەبەدی روویی موحەممەد

***

«ئارام»

ئەی رەئیسی تاجداران ساحێبی «بیتُ الحَرَم»
پەڕتەوی دینی موبین و دافیعی هەم و ئەلەم
مەدحی زاتت قەت تەوا و نابێ بە تەحریری قەڵەم

**

گەر بکەم وەسفی جەماڵت بێ حیساب و بێ ژمار
هیچ نموودێکی نیە گەر من بنووسم سەد هەزار
سەروەرم حەددم چیە قوربان بکەم مەدحت بە زار

**

ڕوو ڕەش و هەم بێ کەس و دڵ پڕ غەم و هەم قوڕ بەسەر
زامدار و دڵ بە ئێش و بێ عیلاج و بێ مەفەڕ
ڕوو لە کۆی کەم چاوەکەم ئەی شافیعی ڕۆژی خەتەر

**

من ئەسیری نەفسی شوومم پڕ هەواو و موفلیسم
بێ هەواڵ و بێ شعوورم، بێ دەواو و موفلیسم
مل کەچ و هەم دەست بەتاڵ و ناتەواو و موفلیسم

**

ئیعتیرافی پێ ئەکەم زەنب و خەتام زۆرە یەقین
لازمە سەرفی نەزەر کەی ئەی «رئیس المرسلین»
سەییئات و جورمەکانی ئەووەڵین و ئاخرین

**

دەفتەری ئەعماڵی بەد کرداری خۆم بۆ کێ بەرم
هەر لە پێ غەرقی خەتامە تا وەکوو تەوقی سەرم
موستەحەققم بۆ جەهەننەم جێمە، ئەمما سەروەرم

**

گەر لە زومرەی عاسیان و پڕ خەتادا بم لە تۆ
هەروەکوو «ئارام» خەجاڵەتبار و ریسوا بم لە تۆ
چۆن بڵێم من بێ ئومێدم، بێ ئومێد نابم لە تۆ

***

مەلا ڕەحمان (جەفایی)

خوا لێ خۆش بوو مەلا «عبد الرّحمان» ساڵی ١٣٢٠ی هەتاوی لە ئاوایی دەگاگای ناوچەی سەرشیوی سەقز لە دایك بووە. گەلاوێژی ساڵی ١٣٧٤ھ وەفاتی کردووە. ئەمەی خوارەوە بەشێکە لە هۆنراوەکانی بە شێوەی پاڕانەوە...

ئیلاهی وا خەجڵ ماوم بە دەستی نەفسی ئەممارە
پەنا بۆ کێ بەرم غەیری جەنابی تۆ کە سەتتارە
بە ڕێی ڕاسا نەبوو جارێ بڕۆم و تەرکی دونیا کەم
لە تۆ عەفوو لە من تۆبە، تەڵەبکارم لە تۆ چارە
گوناهی ئادەمت بەخشی لەبەر حوببی حەبیبی خۆت
«بکش بر جُرمِ ما خط عفو» تۆ بیت و ئەو یارە
زەعیف و ڕوو سیا و نادم ئەوا خۆم خستە قاپی تۆ
کە تۆ خاوەن سەخاواتی منیش بێ زاد و «ئاوارە»
بە ڕوو زەردی لە دەرگاتا بە ئومێدی عەفوو هاتم
گەدا موحتاجە بۆ تۆشەی غەنی گەردن کەچ و زارە
بە بارانی ڕەحم یا ڕەب درەختی باخی ئیمانم
خەزانی کوفری لێ لادەی کە ڕێ پڕ عەقرەب و مارە

خەتی ﴿لَا تَقْنَطُوا مِن رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ نەویدی حەق
«جەفایی» بەستە مەغفووری کە «إِنَّ اللَّه» غەففارە

***

«آیة النّبی»

حاجی شێخ محەممەد سنەیی «آیة النّبی»، کوڕی شێخ عەبدولکەریم، کوڕی حاجی محەممەد نەقشبەندی، ساڵی ١٢٦٢ھ ق، لە دایك بووە، موریدی شێخ «بهاء الدّین» محەممەد نەقشبەندی بووە. بیست و یەکی «ذی حجّە»ی ساڵی ١٣٥١ فەوتی کردووە.

یا حەی سپەردم، یا حەی سپەردم
دونیا و دین وێم بە تۆ سپەردم
هەرتاکە تاوام تاوانان کەردم
ئانە عەفوو تۆ، ئینە رووی زەردم
ئەر مەلاونیم، وەر مەتاونیم
مەقسوود هەر ئێدەن بە وێت یاونیم
وەر نە من تابیم مەینەتی دڵ رێش
تۆمێم نە کێڵان دڵ وەش کەر و پێش

مووی سیام نەپای عیسیان سفید کەرد
ڕاگەی ڕاس خاسان ها جە یادم بەرد
سیاهەی ئەعماڵ بەدیم تەمامەن
خوا سا مەرگێ رزگاریم کامەن
ئار و عەداڵەت، حوکمت بۆ فەردا
مەشیۆ من کام خاك کەروون وە سەردا
یا ڕەب من بەندەی پەسەندیدەی تۆم
هەرچی هەم ئاخر ئافەریدەی تۆم
تۆ کەردی ئیجاد جە عەدەم ماوا
تاکە ﴿خَلَقْتُ الْخَلْقَ﴾ت فەرماوا
ئەرچی تاعەتم هیچ ناما جە دەس
﴿وَ لا تَقْنَطُوا﴾ ئومێدم هەن بەس
تۆ ساحێب ئیحسان من دەروێش ڕێش
ئیحسان ئەو خاسەن پەرێ ئەهل وێش
سا خۆ گەر ئەهلەن، وەگەر نائەهلەن
هەردوو جە لای تۆ موساوی و سەهلەن
بەو بدیە وە رووی بێ ئیختیاریم
«کُنْ لَنا وَ لا تَكُنْ عَلَيْنا»

***

«ئیمامی»

حاجی مامۆستا مەلا محەممەد ئیمامی، کوڕی حاجی مەلا خزر کوڕی سۆفی ڕەسوول، کوڕی فەقێ محەممەدی هۆمرە شاڵی، کوڕی مەلا یەحیا، کوڕی مەلا یەعقووبە. لە ساڵی ١٣٤٥ی کۆچی مانگی لە گوندی «قەرەچەر» سەر بە شاری سەقز هاتۆتە دونیاوە.

چۆن نەگریەم من بەزار و شیوەنێ بینا نەکەم
ڕوو لە خاکی کەعبەتوڵڵا و یەسریب و بەتحا نەکەم
چۆن بە دیدەی ئەشکبار و چۆن بەقەلبی پڕ خەتەر
خاك و خۆڵی ڕێی مەدینە سورمەیێ بینا نەکەم
چۆن بە برژۆڵم نەماڵم دەرگەهی ڕەوزەی نەبی
چۆن ڕەهی ئەفسانە جۆیی «فاجِئاً» مولغا نەکەم
چۆن نەڕێژم ئەشکی خوێن و چۆن نەناڵێم دەم بە دەم
چۆن بە غەفڵەت دابنیشم زار و واوەیلا نەکەم
چۆن دەبێ شاد و سروور بم بێ خەبەر هەم بێ حەزەر
چۆن لە سەفحەی خاترم حوزن و ئەسەف ئینشا نەکەم
چۆن لە فکری مردن و قەبرا نەسووتێم وەك سەمەند
چۆن دەبێ شەرمێ لە حەیی دائیمی ئەعلا نەکەم

چۆن لە دیوانی خودادا رووم ببێ بێمە حوزوور
چۆن دەبێ فکرێ لە رێگەی ئاخیرەت پەیدا نەکەم
چۆن لە خاك و قورِ نەنیشم، چۆن نەکەم سەیحە بە زار
چۆن بە فرمێسکی دوو چاوم سەر زەمین دەریا نەکەم
چۆن دەبێ شەیتان و نەفسی ئامیرەم رازی بکەم
چۆن ئیتاعەی حەق لە دەس دەم، یادی «یا الله» نەکەم
چۆن بە دایم دانەرێژم سەیلی خەجڵەت من لە روو
﴿یَوْمَ تَبْیَضُّ وُجُوهٌ﴾ چۆن لە دڵ ئیجلا نەکەم
چۆن نەسووتێم من لە خەوفی ﴿یَوْمَ تَسْوَدُّ وُجُوهٌ﴾
چۆن لە قەلبی سەنگی خارا نەرمشێ پەیدا نەکەم
چۆن حەیام بێ سەر هەڵێنم من کە بێژم یا رەحیم
قەت لە دونیادا بە دڵ من زیکری «یا الله» نەکەم
﴿مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ﴾ لە دڵ چۆن دەر بکەم
چۆن تەماشای فیعلی خۆم و سەییئە و بێجا نەکەم
چۆن دەبێ خۆفی ئیلاهـ و ئەمری ئەو روو پێ نەدەم
چۆن دەبێ دێوانە ئاسا هەی هەی و هەیها نەکەم
چۆن دەبێ مەربووت بە ئەمری نەفسی ئەممارە ببم
چۆن دەبێ یادی خودا و موستەفا ئیلقا نەکەم

چۆن مەڕی تاعەت بە گورگی نەفس و شەیتانی بدەم
چۆن لە بۆ عومری بەسەر چوو ئاه و واوەیلا نەکەم
چۆن خەوی غەفڵەت لە خۆ خەم من لە دونیای بێ سەمەر
بۆ بەدەس هێنانی تاعەت قائیدێ پەیدا نەکەم
چۆن دەبێ من دەستە و ئەژنۆ دانەنیشم قوڕ بە سەر
چۆن دەبێ نامەی زەنووبم پڕ بە دڵ ئیمزا نەکەم
ئەی «ئیمامی» سەرفی عومری خۆت بکە دایم بە شین
بێژە ئەی ئیمانەکەم، دیوانەکەم، پەیمانەکەم، عوسیانەکەم

***

لە هۆنراوەکانی مەلا «عبد الهادی» ئەفخەمزادەی سەرای سەقز

مەلا «عبد الهادی» ئەفخەمزادە، کوڕی خوا لێ خۆش بوو میرزا مەحموود ناسراو بە ئەفخەم مونشی، ساڵی ١٣٢٨ی کۆچی مانگی، بەرامبەر بە ١٢٨٩ی هەتاوی لە «قەسەبەی بۆکان» هاتۆتە دونیا و لە.... وەفاتی کردووە.

یا رسولَ الله یا «خَیرَ البَشَر»
تکاکارەکەی مەیدانی مەحشەر
چرای ئیمانمان یاخوا بە خێر بێی

**

یا رسولَ الله نێوت چەن خۆشە
ڕوخسارت وەك گوڵ، بۆنت وەنەوشە
هیوای ژیانمان یاخوا بە خێر بێی

**

یا رسولَ الله رۆژی سەرزەمین
دەلیلی رێگەی گومڕاهانی دین
قەزات لە گیانمان یاخوا بە خێر بێی

**

یا رسولَ الله گەورەی ئەنبیای
خۆشەویستی لای خوای تەعالای
دین و دونیامان یاخوا بە خێر بێی

**

تــیشکی نــووری تـۆ دونـیای روونـاك کـرد
ڕێ و شوێنی جوانت خەڵقی زۆر چاك کرد
پشت و پەنامان یاخوا بە خێر بێی

**

یاخوا بە خێر بێی، خێرت بۆ هێنـاین
دەستووری چاکی و پاکیت بۆ داناین
پێت لەسەر چاومان، یاخوا بە خێر بێی

**

چاکە دەسمایەی هەر دوو دونـیایە
هەرکەس خراپە خـێری پـێش نـایە
تۆی پێشەوامان یاخوا بە خێر بێی

**

خێر و بەرەکەت لە ئیمان چاکتر؟
قازانج و خۆشـی لە دیـن زیـاتر؟
نیە لە لامان یاخوا بە خێر بێی

**

شادەم پێ هـێنـای کـە پـێغـەمبەری
هاتووی تا ئێمە بۆ بەهەشت بەری

حوزوور خودامان، یاخوا بە خێر بێی

**

دەوای دەردی رۆح خاکی بەرپێتە
کلەی چاوی دڵ تۆزی سەر رێتە
وایە گومانمان یاخوا بە خێر بێی

**

سەر و ماڵ پێشکەش لە رێی خوادا
شەرتە وەك پیاوان ببمە گیان فیدا
قوربانە ماڵمان یاخوا بە خێر بێی

**

بە نوێژ و رۆژوو یەکجار خۆش حاڵم
بە دڵ دەیبەخشم زەکاتی ماڵم
مایەی ئیحسانمان یاخوا بە خێر بێی

**

شادەت پێ دێنم حەج بەجێ دێنم
بۆ رەزای خودا خوێنم ئەرژێنم
ئەوە نیشانمان، یاخوا بە خێر بێی

**

موسوڵمان دەبێ عەقیدەی وا بێ

ئیدی لە دوای تۆ پێغەمبەر نابێ

رسول الله مان یاخوا بە خێر بێی

**

دینت قورئانە و دەبێ بمێنێ

تا کەس لە دوای تۆ عوزری نەمێنێ

بەسە قورئانمان یاخوا بە خێر بێی

***

«میرزا ئەسەد»

خوا لێ خۆش بوو میرزا ئەسەد بەناوبانگ بە غوڵام عەلی کوڕی بابا عیرفان، ساڵی ١٢٦٩ی کۆچی لە شاری سنە لە دایك بووە. ساڵی١٣٤٨ی هەتاوی لە تەمەنی ٧٩ ساڵیدا لە شاری بۆکان دونیای فانی بەجێ هێشتووە. ئەمەیش نموونەیەك لە هۆنراوەکانی...

یا رسولَ الله بە قورئان خاتەمی پێغەمبەری

بۆ گرۆهی موزنیب و عاسی شەفیع و رەهبەری

یـــا رســـوڵ الله بـــه مـــه‌زڵوومـــی حـــوسێنـــی کـــه‌ربه‌لا
گـــه‌رچـــی لایـــق نـــیم بـــفه‌رموو: جـوزوی کـه‌لبانی ده‌ری
یـــا رســـوڵ الله بـــه حـــوببی فـــاتیمه و هـــه‌ر دوو گـــوڵی
بگـــره ده‌ســـتم رۆژێ گـــه‌ر ســـالاری رۆژی مـــه‌حشه‌ری
یـا رسـول الله ئـه‌تۆ بـی و حـورمه‌تی هـه‌ر چـوار یـار
بـــێمـــه ژێر ئـالاّ له قـــیامه‌ت هـــه‌ر ئـــه‌تۆمـــان لاگـــری
یـــا رســـوڵ الله چ تـــه‌شنه‌م بـــۆ جـــه‌ماڵی رۆژی رووت
تـــه‌شنه‌گـــیم بشکـــێنـــه ئـــه‌و رۆژه کـــه ســـاقی کـه‌وسه‌ری
یـا رسـوڵ الله ئـه‌گـه‌ر تـۆ رحـمێ ده‌ربـاره‌م نـه‌که‌ی
عـــومره‌کـــه‌م داوه بـــه بـــادا وه‌ك گـــه‌ڵایـــه‌ك داوه‌ری
یـا رسـوڵ الله تـه‌ره‌حوم کـه بـه حـاڵی مـه‌رگی مـن
مـه‌علوون وه دوور نـێم خـاك بـه سـه‌ر تـه‌وقی سـه‌ری
یـــا رســـوڵ الله پـــه‌ناهی بـــۆ وه‌ڵامـــی دوو مـــه‌له‌ك
بـــۆ عـــه‌زابـــی گـــۆڕ و نـــاری دۆزه‌خ و ده‌ردی ســـه‌ری
یـــا رســـوڵ الله ده‌خـــیله، وه‌خـــتی کـــێشـــانی حـــیساب
نـیمه خـێرێ وه‌زنـی بکـرێ مـن له چـاکـه‌م بێ بـه‌ری
یـــا رســـوڵ الله چ حـــه‌یرانـــم له‌ســـه‌ر پـــردی ســـیرات
یـــه‌ك نـــیگاهێ کـــه له پـــردێ تـــا ده‌چـــم بـــۆ ئـــه‌وبه‌ری

موریدی لوتفی رەسوولی دی «ئەسەد» چوون هەرچی هەی
نەوعەن وکەرهەن «غولامی» شەهسەواری خەیبەری

***

«بێ بەش»

مەلا مەسعوود بێ بەش کوڕی حاجی مەلا «عبدالله» شەنەغییە، ساڵی ١٩٣٢ز، لە شاری «هەولێر»دا هاتووەتە دونیا، ساڵی ١٩٥٦ز، بۆ یەکەم جار تەجویدی قورئانی گۆڕیوەتە سەر زمانی شیرینی کوردی.

رۆح و ماڵ و جیسم و گیانم یا رسولَ الله فیدات
مەلجەئوو پشت و پەناهم هەر ئەتۆی بۆ رێی نەجات
ئاخری پێغەمبەران و گەورەیی پێغەمبەران
مەنبەعی حیلم و حەیا و دەریایی عیلم و موعیجزات
باعیسی خەلقی دوو عالەم، یەعنی دونیا و ئاخیرەت
کانیی عەدڵ و عەداڵەت، مەزهەری عەزم و سوبات
غەرقی دەریای سەییئاتم پڕ لە عوسیان و گوناه
ڕوو رەشی رۆژی قیامەت مات و سەرگەردان و لات

موستەحەققی لوتفی تۆمە گەرچی عاسی و موزنیبم
شافیعیت بۆ کێیە قوربان نەم بێ گەر من سەییئات
پادشاه و سەروەرم تۆی بەندەیی دەرگانەتم
ساکەوایە نووری دیدەم واجبە بمکەی خەڵات
«بێ بەش»یش بم دەچمە نێو فیردەوس و جەننەت بێ خەفەت
چونکە «مەسعوود»م لە سایەت کافییە بەرزی تکات

***

مەلا ئەحمەد قازی پێنجوێنی

مەلا ئەحمەد، ساڵی ١٩٢٠ز، لە شاری پێنجوێن هاتووەتە دونیا. ساڵی ١٩٨٣ز، رێکەوتی ١٤٠٣ك، گیانی پاکی بە یەزدانی گەورە سپارد و لە گۆڕستانی سەیوان، لە تەنیشت خوالێ خۆش بوو شێخ مەعرووفی نۆدێدا بە خاك سپێردراوە. رەوانی شاد و پلەی بەرز...

سەنا و ستایش، بەبێ ژمارە
بە قەڵەم، بەدەم، دڵ و ئیشارە
بە زمانی حاڵ ئەم گشت دونیایە
هەر لەبۆ خودای تاك و تەنیایە

هـــەمیشە زیـــندوو تــەوانــا و زانــا
بـــە هــەموو چشـــتێ لە روو نـــیهانا
ژیری و زانست دەر بە گرۆی ئینسان
لەگەڵ جیاوازی نەك هەموو یەکسان
کەرەم فراوان، رەحمەت بـێ شـومار
پەردە دەر بە سەر خەتای خـەتا کـار
لە دەریـای رەحـمی بـەتایبەتی ئـەو
بـارانـی درووود بـە رۆژ و بـە شـەو
هەر بێ بەردەوام، نەوەك بە دەمـدەم
بۆ سەر سەروەری گشت بەنی ئـادەم
یـانێ مـوحەممەد، گـەورەی ئـەنیبا
یەکەم خۆشەویست لە هەر دوو دونیا
هەم لە سـەر ئالی ئـەو خـاوەن پـایە
لەگـــەڵ یـــارانـــی هــەتا هــەتایە

***

ساماڵ

ئـــیسماعیل تـــەیموری نـازناوی «ســاماڵ»ە؛ کـوڕی «عبد الرّحـمان»ە. سـاڵی ١٣٣٨ی هـەتاوی لە ئـاوایـی «نـەوی

کەنی» لە ناوچەی هەوشار لە بنەماڵەی مەرحوومی حاجی شێخ مەحموودی تەیمووری لە دایك بووە. ئەوەی خوارەوە بەشێکە لە هۆنراوەکانی بە شێوەی موناجات...

خوایە بە ناوت گەورەتر ناوە
تۆ خۆت ئەزانی پەنام هێناوە
یا رەب عالمی لە ژێر بەحر و بەڕ
بە دەستی خۆتە هەموو خێر و شەڕ
ئەتۆ زاتێکی عالم و مەعبوود
کە دونیات لە جوود هێنا بە وجوود
هەر لە جن و ئینس تا مۆر و مەگەس
بێ ئیزنت هیچکەس هیچ نادات بە کەس
یۆنست ژیان لە زك ماسی‌یا
قودرەتت نواند لە رووی عاسی‌یا
تۆی پەروەردگار هەموو گیان لەبەر
تۆی بووژێنەری هەتیو بێ پدەر
دەرگای کەرەمت بۆ هەرکە وازە
لە هەردوو دونیا ئەو کەیفی سازە

خـــوایـــە رەحـــمی تـۆ بــێ نـیهایەتە
زەڕڕیـــــەك لوتـــفت بـــێ کـــیفایەتە
هـــەموو گـــیانداران پـــەنایان تـــۆیـە
هـەر یـەك بۆ رجا هـەر هـەوڵی خۆیـە
خـــالقی زانـــا هـــەم پـــەنام ئـــەتۆی
ئەگـەر بێ و تـۆ خۆت گـوناحم نـەشۆی
ئەمن عـەبدێکـی روو رەش و رەنگ زەرد
ئـەبێ چـی بکـەم بـە هـەناسەی سـەرد
بـەد بـەختم بـە هـۆی گـوناح و ختوور
رێگـە دەرنـاکـەم کـە بێم بۆ حـوزوور
رۆحـمم پـێ بکـە بـەڵکـوو بـم رزگـار
پـــارێزگـــارم بـــە لە عـــەزابـــی نـار
«سـمایل»یش وەکـوو بـاقی زی رۆحـان
سکـــاڵایـــەتی لە دەرگـــای ســـوبحان

***

جانی

مەلا مەحموود کوڕی «عبد الرّحمان» ساڵی ١٣٠٠ی کۆچی هەتاوی، لە گوندی ئەشخەڵ لەدایك بووە.

خــوداوەنـدا تـەرەححوم کـەی گـیرۆدەی داوی شـەیتانم
ئــەسیری نــەفسی ئــەممارە و زەلیــل و زار و عـوسیانم
گوڵی عـومرم بـە زایـع چـوو لە ڕێگـەی بـاری عـوسیانم
خــوداوەنــدا هــەزار تــۆبــە لە کـردەی خـۆم پـەشیمانم
گــوڵستانی بـەقای عـومرم بـە بـاغی بـێ سـەمەر ڕۆیـی
گوڵیشم چـوو، دڵیشـم چـوو، سـەراپا غـەرقی حـەیرانـم
وەکوو بوڵبوڵ لە بـۆنـی گـوڵ وە دوور کـەوتووم لە بـاغانا
خودا ڕۆحمێ بە حـاڵم کـەی زەلیـل و مـات و حـەیرانـم
بە ژەنگی مەعسیەت شوعلەی ڕووناکی دڵ نەما چ بکەم
سەگی دەرگاهی تۆم یـا ڕەب، عـەفوو فـەرموو گـوناهانم
بــەهار ڕۆیشت و زســتانە، بــەفر کـەوتۆتـە سـەر کێوان
لە بــەفری نــابێ گــوڵ تـازە دەبـێ هـەر بڵێم پـەشیمانم
بە فەزڵی نەبووە وەسڵم بێ توێشـووی حـەشر و مـیزانـم
بە مووی بەفرین و بێ چاوی محەللی ڕۆحمی ڕەحـمانم
دڵم خـۆشـە بـە فـەرموودەی خـودا مـەکـتووبی قـورئانە
﴿لَا تَـقْنَطُوا﴾ بـۆ ئیسلامە بـە حـەمدیللا مـوسوڵمـانم
خەجاڵەتبار و شەرمەندەی تۆ «جانی»، غەرقی عـوسیانم
مــەدەد یــا شــافیعی مـەحشەر شـەفیعی ڕۆژی دیـوانـم

***

لە هۆنراوەکانی خەلیفە محەممەد رەشید خەڵوەتی

یـــا رســـولَ الله ئــەمن زار و غــەمین و دڵ حــەزین
تۆی حەبیبی خالقی عەرش و سـەماء و سـەر زەمـین
رووی شەفاعەت وەر مەگێڕە لێم، گوناهبار و زەعیف
تــۆ پـەناهی مـوزنیبانی هـەم رەئـووف و هـەم ئـەمین
مــن کــە بــارم زۆر گـرانـە یـەعنی باری مـەعسیەت
بـــێ بـــە هــاوارم بگــە ئــەی «رَحمَــةً لِــلعالَمِین»
رووم لە دەرگانەی ئەتۆیە گەر دەرمکەی سەد کەڕەت
دێمــەوە چــارەم نـیە ئــەی ســاحێبی تـاج و نگین
من خـەجاڵەتبار و عـاسی ئـۆمـمەتێکی شـەرمەسار
تــۆ بکـە رەحمێ بـە حـاڵم ئـەی «شـفیع المـذنبین»
رووت و قووت و بێ نەوا، بێ زاد و تۆشەی ئاخیرەت
ڕوو سـیاە و سـەرفگەندە، خـاوەنی گـریان و شـین

***

خادیم

ساڵی١٨٩٥ی زایینی لە شارە خـنجیلانەکـەی «کـۆیـە» لە دایك بووە. لە ١٩٧١/١/٥دا وەفاتی کردووە.

وەك فەڵەك بۆ عیشقی تۆ سەرگەشتەو و حەیرانە ڕۆژ
بۆ جەماڵ و حوسنی تۆ هەر ڕۆژە سەرگەردانە ڕۆژ
ئیقتیباسی نووری خۆی کردووە لە نووری ڕوویی تۆ
چونکە لەو ڕۆژە کە ڕۆژە بۆ تۆ سەرگەردانە ڕۆژ
وا لە ڕێگەی عیشقی تۆ ئەو کاری هەر نەسرەوتنە
جان فیدا و سەربازە بۆ تۆ کاری سەر دانانە ڕۆژ
شەو کە دی جیلوەی جەماڵ و شوعلەیی شەمعی ڕوخت
ڕۆژ و شەو بۆ شەمعی تۆ دەڕوانێ وەك پەروانە ڕۆژ
عەینی ئەم تەئسیرە ئیکسیرە کە تەئسیری لە خاك
وا کە ئەیکاتە تەلاو و گەوهەری یەکدانە ڕۆژ
خوڕڕەمی بەخشی درەخت و نەشئەزا بۆ سەبزە زار
شیرینی بەخشی حەلاوەت میوەیی باغانە ڕۆژ
ماهێ دوو هەفتە ئەچێتە ژێر خسووف و تیرەگی
گەر بزر بێ روو بە رووی ئەو شوعلەیی تابانە ڕۆژ
خۆشی گەر بێت و بزر کا جیلوەیی مەهتابی یار
دەچنە ژێر پەردەی کسووفا دوور لە ڕووی جانانە ڕۆژ
مەتڵەبی هەر یارە ئەم هات و چووە و سوورانەوەی
بۆ ئیتاعەت وا کەمەر بەر بەر زەدەی دامانە ڕۆژ

مەشقی عیشقی کرد لە ڕۆژا کەوتە دەشت مەجنوون ئەگەر
بـۆ هـەموو شـام و سـەحەر ئـەیدی لەسـەر شـاخانە ڕۆژ
بـۆ تـەوافـی کـۆیـی تـۆ سـەرگەشتەیە و دێت و دەچێ
سـەوڵەجـانی عـیشقی تـۆ بـوو گـۆیـی ئـەم مـەیدانـە ڕۆژ
هەر وەکـوو پـەرگـارە دەوری دائـیمی بـۆ تـەحت و فـەوق
نـوقتەیی مـەقسەد دەهـانی یـارە وا دەورانـە ڕۆژ
هـەر ئـەڵێن وەعـدەی ویـساڵی پـێ دراوە کـاتێ غـەرب
خـوێن لە چـاوانـی دەبـارێ دائـیما گـریانە ڕۆژ
چـوون لە ئـاوا بـوونی ڕەنگـی لالە دەگـرێ جـورمی ئـەو
وەك بـرینی جـەرگی عـاشق خـوێنـی تـا دامـانە ڕۆژ
وەعـدەیی مـیعراجـیان زانـیوە هـەردوو ڕۆژ و شـەو
بـۆیـە وەك حـاجی لە سـەعیا هـەروەلەی دەورانـە ڕۆژ
شـەو لەبـەر عـیجز و نـیازی بـەهرەمەند بـەم لوتـفە بـوو
بـێ نـەسیب مـاوە لە فـەیزی سـوحبەتی جـانانە ڕۆژ
شەو چ شەو مێشکی خەتایی ڕەنگ و بۆی لێ وەردەگرت
ژێری هـەر گـۆشـەی لە دامـەن ئـەو شـەوە پـەنهانە ڕۆژ
شەو چ شـەو مـیعراجـی شـاهی ئـەنبیا و وەعـدەی ویـساڵ
تـا قـیامەت بـۆ شـەوی وا بـەندەیی ئـیحسانە ڕۆژ

شـەوچ شـەو ئـاوس بـە سـەنجیەی سـەعادەت بـۆ هـەزار
هەر ئەبێ ڕۆژ چاکری بێ گـەرچـی خـۆی سـوڵتـانە ڕۆژ
ئـــەر خـیتابی «رَحمـــةً لِـــلعالَمِین» بـوو ڕوو بـــە ڕووت
شـــەو لە دووری تـــۆ دەنـاڵم چـاوی مـــن گـــریانە ڕۆژ
تـــەشنە لێوێکـم ئـەتۆی سـەرچـاوەیی ئـاوی حـەیات
لوتـــفی تـــۆ فــەییازە بــۆ شـــەو خـاوەنی ئـیحسانە ڕۆژ
یـاخوا بــڕژێنـە سـەر خـۆی و سـەحابە و ئـاڵ و بـەیت
نـووری خـۆت و هــەم سـەڵاتت تـا وەکـوو تـابانە ڕۆژ
مـــن سـەگـی دەرگـاهتم هـەم خـادیمی یـارانـی تـۆ
بــــەندەیی ئـــیحسانتم قـــوربان هـــەتا ئـــەعیانە ڕۆژ

***

شێخ محەممەدی خاڵ

شـێخ مـحەممەدی خـاڵ، کـوڕی شـێخ عـەلی، لە بـنەماڵەی بەناوبانگی «خاڵ»ە؛ ساڵی ۱۲۸۳ی هەتاوی لە دایك بووە و لە ساڵی ۱۳۶۸ی هەتاوی کۆچی دوایی کردووە.

«١»

قـوربانی نـاوت، نـاوت چـەن خـۆشـە
ئـــارەقت گـــوڵاو، بـــۆنت وەنـــەوشە
نـــێرگـــز ئـارەقی ئـەندامـی تـۆیـە
بـۆیـە پـەسەندە ئـەو ڕەنگ و بـۆیـە
نـــاوت بـــوەتە بـــەستەی فـــریشتە
کـــلیلی دەرگـــای بـــاغی بـەهەشتە
لە ژێر بـــارەگـــای خـــوا نـووسراوە
فـــــوروستادەییت پـــێ ســـپێرراوە
بـــە نـــاوی تـــۆوە چـــرا هـــەڵ کـرا
لە دوور، لە نـــزیك ڕێی پـــێ دەر کـرا
خـوا ناوی کـردوی بـە هـاوناوی خـۆی
مـایەی بـوڵەنـدی نـاوی خـوا تـۆی
ئـــەی پـێغـەمبەری شـیرین کـردەوە
کـەعبەت لە ژەنگـی بت پـاك کـردەوە
بـــەبۆنـــەی تـــۆوە چـرا هـــەڵ کـرا
مـــایەی ژیـــانە بـــۆ هـــەردوو دونـیا

خــوا فــەرموویە قــورئانی قــەدیم
﴿إِنَّكَ لَــعَلىٰ خُــلُقٍ عَــظِيم﴾

کــە لەدایك بــوو پــێغــەمبەری خــوا
هــەر بــە بۆنـەکـەی رونـاك بـوو دونـیا
﴿إِنّــا فَــتَحْنٰا﴾ کــە سوورەی فـەتحە
سـەرتا پـا بـۆ تـۆ سـەربەرزی و مـەدحە
لە مەککـەدا بـوو بـێ بـاوك و بـێ کـەس
بۆ مەککە و کەعبە بـوو بـە فـەریاد رەس
لە مـــەککــەدا بــوو بــێ بــاوك و بــرا
بــۆ مــەککــە و کــەعبە بــوو بە کـارەبا
مەککـەت لە دەستی بەدکار سـەندەوە
بـــەوە ئـــاینی خــۆت هــەڵســاندەوە
هــەر خــۆم بــە قـوربان شـاهی مـەدینە
ســەرتا پــا بـاڵای شـوعلەی نـوورینە
هەر خـۆم بـە قـوربان خـاوێنـی هـەستی
مانگی دوو لەت کرد بە پەنجەی دەستی
رێنــمونی کــەر کــە هــاتە دونــیا
دونــیا روونــاك بــوو وێنــەی کـارەبا

مەئیوسمان نەکەی تۆ لە قیامەت
سەربەرزیت، بۆمان بکەی شەفاعەت
هەزاران درووود، هەزاران سەلام
لەسەر موحەممەد «عَلَیْهِ السَّلام»

***

«٢»

خودایا زۆر ستایش بۆ سروشتی پاکی پێغەمبەر
کۆ بوو پایندەی ئەم ئایینە، ئەحکامی ئەوە رەهبەر
بە گەنجی پێشەوای قەومێکی زۆر مەشهوور ناودار بوو
بەبێ خوێندن ئەوی فەرمووی، نموونەی بەرزی گوفتار بوو
ئەوی ئەیدی بە دڵ ئەیوت، ئەمە جێی باوەڕە راستە
ئیمامی شافیعی فەرموویە: وا خولقاوە خۆ خواستە
بە دەستی ئەو نرایە قوڵفی کەعبە بەردەکەی جەننەت
بەوە پایەی بڵەند بوو، وەك موفەڕك ماچی ئەکەن ئوممەت
بە دەستووری حەکیمی هەرچی فەرموویە دەوای دەردە
لە ئەورۆپاش ئەڵێن «طبّ النّبی» باوە سەراووردە

ئەگەر ئەو خووی بەدەی کچ کوشتنەت تۆ هەڵنەگرتایە
دەبوو ئافرەت نەمایە، بۆ ریسالەت تۆش نەبوویتایە

***

«٣»

ئەی شەهنشاهی ئاسمان و زەمین
ناوی تۆ لای خوا «ڕەسوولی ئەمین»
روتبەیەکی ترت کە «**لولاك**»ە
پایەی بەرزی داوە بەم خاکە
ئەو شەوە چوویتە «**مَسجِدُ الأَقْصی**»
شاهیدی نەسسی «**لَیْلَةُ الأَسْرا**»
بە دوو قۆڵی «مهاجر» و «انصار»
شەرق و غەرب بوو بە مەتلەعی ئەنوار
حەرەکەت بوو بە مایەی بەرەکەت
ئەی سەری ئوممەتت فیدای سەرەکەت

***

حیلمی

شێخ محەممەدی شێخ حسەین بەناوبانگە بە «حیلمی»، ساڵی ١٩٠٩ی زاینی لە قەزای هەڵەبجە هاتۆتە دونیاوە. لە ڕۆژی ١٩٨٥/٣/١٠ کۆچی دوایی کردووە و لە گۆڕستانی گوڵانی هەڵەبجە نێژراوە.

یا ڕەب ڕوو ڕەشم من گوناهبارم
لە حوزووری تۆ زۆر شەرمەزارم
زاتی پێغەمبەر ئەگاتە فریام
چونکە عەبدی تۆم ئومێدەوارم
کەرەمت زۆرە بۆ ئوممەتی خۆت
گەورە، فەریادڕەس، بگە هاوارم
هەر تۆ شافیعی لە ڕۆژی مەحشەر
لە ڕەحمەتی تۆ منیش بەشدارم
نائومێد نابم ئافەریدەی تۆم
هەر زاتی حەقە ویردی سەر زارم
«حیلمی» فەقیر و پیر و ئوفتادە
کەوتووم لە ماڵۆکز و هەژارم

***

مەلا ساڵحی حەریق

مەلا ساڵح کوڕی مەلا «نصرالله»ی زێویەیە. شاعیری سۆفی و غەزەل وێژی بە بەهرە، دوای نالی و مەحوییە. ساڵی ١٨٥١ی زایینی لە گوندی زێویە لە دایك بووە. وە لە ساڵی١٩٠٧ز، وەفاتی کردووە.

بەو نوورە کە زاهیر بوو لە سەر رووی موحەممەد
عالەم هەموو ئاشوفتە بوو وەك مووی موحەممەد
مەخجوول و سەرئەفکەندەیە نەسرین و بەنەوشە
بۆ مووی سەمەن بۆی دوو گێسووی موحەممەد
مەجزووبە هەموو کەس بە رمووز بە ئیشارە
مەجبوورە لە دەس ساعید و بازووی موحەممەد
سەروی چەمەنیش پێ لە گوڵ و خاری غەمایە
لەرزیانە لە حەسرەت قەدی دڵجووی موحەممەد
لالەش وەکوو من سینەی پڕ حەسرەت و داغە
تا دیویەتی روخساری گوڵبۆی موحەممەد
زاهید وەرە پێش تۆ سەری ئیمانی زەعیفت
ڕوویێ کە لە میحرابی دوو ئەبرۆی موحەممەد

بـــورهانه له ســــەر نــەفی و مــونافات شــەووڕۆژ
مــوویێ کــه پــەرێشــانه لەســەر رووی مـوحەممەد
ڕۆح و دڵ و دیــنت هــەیه هــەرسێکــی «حــەریق»ی
خەرجی که له ڕێی وەسف و سەنا جووی موحەممەد

***

دەربەدەر

مامۆستا مەلا محەممەد عەزیزی بەردە رەشـی نـاسراو بـه «دەر به دەر» کوڕی مامۆستا مەلا «عبد القادر» و سەیید ئامینه خانم، ساڵی ١٣٢٥ی کۆچی مانگی هاتووەته دونیا.

نــیمه تــوێشــوو یــا ئـیلاهی، غــەرقی عـیسیانم ئـەمن
تـــۆم پـــەناهی ئــەی ئـیلاهی، دیــدە گــریانم ئــەمن
دەفـــتەری کــــردار و گــوفتەم، دێڕی ســووری لێ درا
ژەنگـــی دڵ زەنگــی خــەتایه، دیــلی شــەیتانم ئــەمن
تــێپــەڕی عــومرم له پــەنجا، ئێستە هـەر دیـلی هـەوام
نەوسە ئامیر، دووی له دێی حەق، مەستی دەورانم ئـەمن
زۆر گــەڕاوم لای ئــەم و ئــەو دەردی دڵ پــڕ ئـێشــتره
بـــوومه بـــەندەی زۆر و پـــاره، دۆڵه دێوانــم ئــەمن

دێن دەڵێن: دەرمـانی دەردت بـەس لەلای پـیری مـەیە
پـیری تـۆ یـا ئـەوا! دە کـامە؟ وێڵی یـەکسـانم ئـەمن
ئـی وەکـوو مـن کـێ پـەنادا، عـاجز و بـێچـارە ئـەو
ئەی وەکوو من چـی ببەخشێ؟! وێڵ و حـەیرانـم ئـەمن
دەشت و دەریـــاو و کـــەژ و کـــێوو ســـەما
جگ لە تـۆ کـێیـان خـودایـە؟! دڵ بـە ئـیمانم ئـەمن
جگ لە موڵکت روو لە چی کەم، روو لە کێ کەم، جگ لە تۆ؟!
هۆی نەبوو، بوونی هەموو تۆ، بـەس بە ویـژدانـم ئـەمن
کـــێیـە کـڕنـووشێ نـەبا؟ بـۆ زاتـی تـۆ «یـا ربّـنا»
وا لە نـــێو گـــێژی وجـــوودا نـوقم و وەیـلانم ئـەمن
زەڕڕەیـــێکـــم لە جـیهانە، تـۆ بـەدیت هـێنـاوە مــن
زەڕڕەیـــێ لوتـفت کـەرەم کـە، خـانە وێرانـم ئـەمن
گەر کەرەم کەی عەفوو بـەخشش، پێم ببەخشی ئیهتیدا
دێمـە زومـڕەی چـاکـەکـانت، تـاجی شـایانم ئـەمن
گـەر نـەبێ هیوا بـە لوتـفت، ئـەی لە ئـەو بـەد بـەختیە
تـــۆی پـــەناهی بـــێ پـەنایان، دڵ بـە گـریانم ئـەمن
«دەر بە دەر» دەگری دەناڵێ چوون لە دەستی دا هەموو...
چاکـە، ئـێستاش هـاتە دەرگـات، چـاك پـەشیمانم ئـەمن

***

زاری

مەلا کەریم «صائب»، ناسراو بە «زاری»، ساڵی ١٢٧٩ی هەتاوی لە ئاوایی «ئاڵکەڵوو» لە دایك بووە و لە ڕۆژی ١٣٦٠/٢/٢٨ی هەتاوی لە ٨١ ساڵیدا کۆچی دوایی کردووە.

بڕێژە ڕەحمەت خودا پڕ هەرچی دەشت و دەرە
سەر ئەو ڕەسوولەی کە شافیع ڕۆژەکەی مەحشەرە
ئەم جێژنە جێژنی لەدایک بوونی پێغەمبەرە
جەژنی زهووری جەماڵی ساحێبی کەوسەرە
ئەی ئارەزوومەندەکان بە بیستنی وەسفی ئەو
گوێ بگرن و دڵ بدەن بە مەدحی ئەو سەروەرە
نووری خودا بوو کە هات عالەمی وا گرتە بەر
شوعاعی نووری ئەوە هەرچی کە شوعلەوەرە
وەختێ کە ڕۆژی جەماڵی هاتە دونیا درا...
...بە بەحر و بەڕ موژدە، لەو سوڵتانە موعتەبەرە
کاهینەکانی عەرەب وتیان لە دایك بووە
ئەمشەو ڕەسولێ دەکا بتخانە بە مەسخەرە
سوڵتانی میعراجە، ساحێب تاجە هاتووە دەچێ
بۆ عەرشی ئەعلا دێنێ لەوێ ئەوەی خەبەرە

«طٰـهٰ» و «یٰـاسِین»ە، نـوورە، رەحـمەتە، سـەفوەتە

مەحمـوودە، مـوختارە، مـوستەفایە، نـەسرەت دەرە

شەفیعە، سـەردارە، گـەورەی هـەر دوو دونـیا ئـەوە

ئـــیمامی پـــێغـــەمبەرانـــە، تـــاهیر و ئـــەتهەرە

ئەتباع و ئەسحابی پاك و چاكـی ئـەو یـەك بـە یـەك

لە خـۆفـی رۆژی جـەزابـێ تـرس و دەردی سـەرە

هەرکەس داوێنی خـۆی و ئـاڵ و ئـەسحابی بگـرێ

بـێ شك نـەجاتی دەبـێ لە زەحـمەت و خـەتەرە

رۆژی یـــــەقینە، تـــــلووعی داوە «زاری» وەرە

داوێنی بگـرە بـە دەست، بـە رەحـم و غـەم لابـەرە

***

میرزا محەممەد ئەمین شنۆیی

شـاعیری نـاوداری میرخـاس و سـۆفـی سیفەت، مـیرزا محەممەد ئـەمین کـوڕی حـاجی ئـیبراهیم کـوڕی مـحەممەد خەلیل ناسراو بە «ئەمین شنۆیی»، لە سـاڵی ١٢٦٨ی هـەتاوی (١٨٨٩ز) لە شاری شـنۆ لە دایك بـووە. وە لە سـاڵی ١٣٣٣ی هەتاوی (١٩٥٤ز) هـەر لە شـاری شـنۆ دونـیای فـانی بـەجێ

هێشتووە. ڕۆحی شاد. ئەمەش چەند پارچەیەك لە هۆنراوەکانی:

«١»

«یا شفیع المذنبین» تۆ چارەیی کارم بکە
زۆر پەرێشانم عیلاجی قەلبی بیمارم بکە
مەرهەمێکی لەو دەروونی وا بریندارم بکە
ڕۆحمێکی بەو زیللەت و بەو چاوی خوێن بارم بکە
پێم کەرەم کە جامی عەیش و مەست و خومارم بکە

**

عاسی و دەرماندە و زار و زەلیلم دڵ و غەم
عومرەکەم رابورد بە لەهوو لەعبی دونیا بیش و کەم
ڕۆژێکی ڕوونم نەدی غەیری غەم و دەرد و ئەلەم
گەرچی زۆر ساحێب گوناهم ئوممەتی تۆم هەرچی هەم
هەر بە خۆت ڕۆحمێ بە ئاه و ناڵەیی زارم بکە

**

وەختێ عیزرائیل دێ بۆ قەسدی قەبزی گیانی من
لەشکری ئیبلیس دێ بۆ غارەتی ئیمانی من

دێ سـەدایـی گـریە و شـیوەن لە فـەرزەندانـی مـن
ئەی نیساری خاکی بەر پێت سەد هەزار وەك گیانی من
زوو بگە هاواری من، لەو وەزعە قوتارم بکە

**

دوو مەلائیك دێنە سەر من، وەك لە قەبری تەنگ و تار
بـۆ سـوئالێ لێم دەپرسن، وا بـە شـیددەت ئاشکار
مـن غـەریب و عـاجز و تـەنها و بێ ئـەحباب و یـار
یـا رسـولَ الله تـۆ بـمکەی لەو عـەزابـەی رەستگار
شادمانی فەیزی لوتفی شاهی غەففارم بکە

**

تۆ «شفیع المـذنبین»ی رۆژی مـیزان و حـیساب
«رَحمَةً لِـلعالَمِین»ی سـاحێبـی وەحـی و کـیتاب
من ئەمینی روو سیاگەر موستەحەقم بۆ عەزاب
ئوممەتی تۆمە زەلیلم ئەی شەهی عالی جەناب
تۆ پەناهی عاسیانی چارەیی کارم بکە

***

«٢»

پاڕانەوە لە کاتی ئاوارەییدا

زۆر پەشێو و بێ قەرارم یا رەسوڵاللە دەخیل
سەرفگەندە و شەرمەزارم یا رەسوڵاللە دەخیل
نیمە سەرمایە و ئەسیرم من لە دەستی نەفسی شووم
وا لەسەرکەند و زەواڵم یا رەسوڵاللە دەخیل
هەرچی فیکری لێ دەکەم تۆشەم نیە بۆ رێی نەجات
رێم نیشان دە بۆم رووناك کە یا رەسوڵاللە دەخیل
موو سپی بوو، چاو زەعیف بوو، قەدر و قودرەت وا برا
هەر ئەتۆی پشت و پەناهم یا رەسوڵاللە دەخیل
عومری جوانیم وا بەخت کرد، نەم بوو یەك خاڵی سپی
چی بکەم قوربان دەخیلەك، یا رەسوڵاللە دەخیل
من زەعیفم، من نەحیفم، دڵ رەقم، زۆر چارەڕەش
تۆش حەبیبی و هەم تەبیبی، یا رەسوڵاللە دەخیل
عومری کامڵ دێت و دەڕوا، هیچ نیە فیکر و شوعوور
داد و بێداد و پەنام دە، یا رەسوڵاللە دەخیل
موو سپیمە، دڵ رەشم، ئەمما هەموو دەم هەر دەڵێم
«رَبَّنَا احْشُرْنا» لەگەڵ تۆ، یا رەسوڵاللە دەخیل

مــن دەنــاڵێنــم دەگــریەم هــەر لەبــۆ ئـەحواڵی خـۆم
چونکە بۆ خـۆم خـۆم دەنـاسم، یـا رەسـولَالله دەخـیل
خـۆم نـەناسیوە دەنـا دەبـوا بـە فـەرموودەی رەسـوول
خـوام بـناسیبا بـەڕاسـتی، یـا رەسـولَالله دەخـیل
﴿لَا تَـقْنَطُوا مِـنْ رَحْمَـتِي﴾ کـەلامی حـەق خـۆیـەتی
مـوژدەی عـەفوە «شَـفِيعاً»، یـا رەسـولَالله دەخـیل
«أَنْتَ رَبِّي، أَنْتَ حَسْـبِي» بـار الهـا تـۆی «صـمَد»
تـۆش ئـەمین و مـوقتەدامـی، یا رەسـولَالله دەخـیل

***

«٣»

هۆنراوەیەك بۆ شێخی «علاءالدین» حوسەینی نەقشبەندی رحمه الله

ئـەتۆی ئـەو سـەییدی عـالی نـەسەب پیر و جـوانـی مـن
ئـەتۆی شـاهزادەیـی هـادی نـەسەب شـاهی خـەلانی مـن
ئەتۆی حاجی «عـلاءالدیـن» لەقـەب شـێخی زەمـانی مـن
ئەتۆی ئەو خۆش روویی پڕ خەندە لەب شیرین زمانی مـن
فیدایی لەفزی خۆشت بێ سەر و ئەولاد و گیانی من

**

لە دونیا ئەی گوڵی یەکتا ئەگەر «دارالصّفا»[1] جێتە
لە حەشری «جنّة المأویٰ» بە ڕۆحمی حەق لەسەر ڕێتە
ئەوەی مونکیر بە تۆبێ بێ شعوور، جاهیل و شێتە
ئەتۆ لوقمانی دەردانی دەواو دەرمانێکی پێتە
بدە ڕەنجوور و بیماران و حەکیمی حاڵ زانی من

**

عەوام و جاهیلی وەك من بە زاهیر هەر ئەتۆی دیوە
ئەوەی امیل نەبێ، یا خۆی نەناسێ تۆی نەناسیوە
لە پێشی کیمیای هیممەت کە ئاسن هەروەکوو زیوە
نەزەر سائیلی دەرگاهت گەلێك بێ نان و بێ شێوە
لە خوانی فەیزی خۆت قوربان بدە لوقمەك نیشانی من

**

زەلیلی نەفسی ئەممارە، ئەسیری داوی شەیتانم
گوناهکار و گرانبار و گرفتار و پەرێشانم
کە رووم بۆ دەرکی تۆ هێنا لە کردەی خۆ پەشیمانم
ئەتۆ بی مەرقەدی شێخ «هادی‌الدین» بیکە دەرمانم

١. «دارالصّفا» لە دیدە و بۆچوونی ئەدیب و شاعیراندا بە «خەلان» دەگوترا، هەروەك «دارالامان» بە زینووی شێخ دەگوترا.

نەخۆشی دەردی عوسیانم، تەبیبی میرەبانی من

**

لە هیجرانی گوڵی روویەت وەکوو بولبول بە هاوارم
فەقیرێکی «شنۆ»ییمە، «ئەمین»ی بێ کەس و کارم
بە تیری عیشقی تۆ سوڵتان «علاءالدین» بریندارم
نە تەنیا هەر لە دونیایی بە دامی تۆ گرفتارم
دە ژێر خاکیش هەتا دەرزێ وجوودی ناتەواوی من

***

«٤»

بۆ سەماحەتی شێخ «علاءالدین» حوسەینی نەقشبەندی رحمه الله لە کاتی زیارەت کردنیدا لە دێی «خەلان»

ئەی بلووری گەردنت ئاوێنەیی قودرەت میسال
پەرتەوی عیشقت لە قەلبی عاشقان بەرقی شیمال
ئیسمی پاکت سەیقەلی ژەنگی دڵی پڕ قیل و قال
رەوشەنی چەشمی موریدان، شێخی عەلائی شێخ جەلال
هیممەتێکم بۆ بکەی ئەی یادگاری شێخ کەمال

**

دڵ لە دووری رویی شەمعت شەو وەکوو پەروانەیە
سەبر و ئارامی نەماوە بێ هۆش و دێوانەیە
تا ئەتۆی دیوە لە قەوم و خوێشی خۆی بێگانەیە
هەروەکوو مەجنوون لە داخت کێو و سەحرای لانەیە
مەسکەنی بۆتە چیا و دەشت و هاموون جیبال

**

رووم لەبۆ دەرکی تۆ هێنا ئەی شەهی «دارالصّفا»
چونکە قوربان زۆر لە خۆمم کردووە جەور و جەفا
هیممەتێکم بۆ بکە تۆ لەم جیهانی بێ وەفا
گەرچی دەردی من گرانە بۆم بخوازە یەك شەفا
با شەو و رۆژێ دڵی من بەس بکاتن ناڵە ناڵ

**

خانەدانی ئێوە قوربان فەیز بەخشی خاس و عام
مەرقەدی شێخ «هادیَ‌الدّین» نووری دڵهایی زولام
مەقسەدی عالەم لە خزمەت ئێوە حاسڵ بوو تەمام
جارەکی بۆ منی فەقیریش زوو مویەسسەر کەن مەرام
تا نەمردوومە ببینم شادیی شەوقی ویسال

**

گەر «ئەمین» ئەوڕۆکە قوربان زۆر گوناهکارە، ئەسیم
چاوی تێ بڕیوە دە لوتفی ئەغنیایان وەك یەتیم
بۆم تەمەننا کە لە خزمەت خالیقی حەیی کەریم
بەڵکە ڕەحمێکی بکا پێم واحیدی فەردی عەزیم
دڵ مونەووەربێ بە نووری روئیەتی ماهی جەمال

***

لە هۆنراوەکای مامۆستا مەلا مەحموودی کاڵی، مامۆستا و مودەڕڕیسی ئاوایی نگڵ، سەر بە شاری سنە.

حەمد و سەنا بێ بۆ پەروەردگار
هەڵسووڕێنەری چەرخی رۆژگار
درووود بێ وێنەی بارانی بەهار
بە تا و بۆ رۆحی رەسوولی نازدار
ئەنجا سەرواز کا لەوۆ بۆ یاران
یارانی بەرزی نا و داری مەیدان
تێکۆشەرانی رێی راستی ئایین
«رَضِیَ اللّٰـهُ عَنهُم أجمَعِین»

***

مەلا محەممەد سالْحی «فخرالعلما»

مامۆستا یەکێکە لە دۆستەکانی مەولەوی. مەلا محەممەد سالْح، کوڕی شێخ محەممەدی..... کوڕی شێخ ئەحمەدی تەختەیی‌یە کە بە شێخ ئەحمەدی عەللامە بەناوبانگ بووە. باوك و باپیری ئەم بەڕێزە لە شێخ مەحموود بەرەو خوار وڵاتی خۆیانیان بەجێ هێشتووە و لە دێی «دەژن» لە نزیکی ئاویی «پاڵنگان» نیشتەجێ بوون، ئەم زاتە پاش ئیجازە وەرگرتن روو ئەکاتە شاری سنە و لەوێ دائەنیشێ و خەریکی تەدریس و وانەبێژی بووە، وە لەپاڵ دەرسەکانیدا شیعریشی داناوە، ئەمە نموونەی بەشێکە لە هۆنراوەکانی...[۱]

ئـــــازیزم بـــــەستەن، ئـــازیزم بـــەستەن
جـــــەوساوە نـــــە رات زونــــــارم بـــــەستەن
شـــیشەی نـــام و نـــەنگ تـــەقوام شکـــەستەن
ئـــــەعزام جـــە بـــادەی مـــەیل تـــۆ مـــەستەن
«اذان»م ســــــەدای ســـــەودای بـــــالآتــــەن
«قَـــــامت»م زیکـــــر بـــــالآی ئـــالآتـــەن

---

١. بۆ باشتر ئاگاداری لە ژیان و بەرزی ئەم زاتە بڕوانە کتێبی «یادی مەردان» دانراوی مامۆستا مەلا عبدالکریمی مودەڕڕیس.

تـــا وه زوڵف و رووی تــۆ تــەماشامەن
ئــەدای نــمای فــەرز ســوبح و عــیشامەن
ســەججادەم وه هــوون زامت رەنگ کــەردن
ســوجدەم وه مــیحراب ئەبرۆی تۆ بـەردەن
ئــــەدای زەکـــاتم: نــیسار رۆحـــەن
وه خـــاك پـــای تـــۆم هـــەزار فـتووحەن
حــەججم، تــەوافـم ئــەر شــەوەن ئــەر رۆن
هـــەوای گــەشت دەور ئـاسانەکـەی تـۆن
تـــەپڵ ریســـوایـــیم وه هـــەرجـــا ژنـیا
نـــامەی بـــەدنامیم پـــەی هــەرکەس ونـیا
پـــەردەی ئـــابڕووم ســـەد جـــار دڕیـاوه
تـــاسم نـــە بـــازاڕ عـــالەم زڕیـــاوه
هـــوونم چ حـــاکـــم، چ قـــازی، چ شـێخ
واجب مـــــزانـــــان بـــــڕێزان وه تـــێخ
ئـــازیز ســا وه رەغــم قــەول خــاس و عــام
جـــــە تـــاو تـــانەی مـــەردم ئـــەییام
شەرت بۆ، کامین شەرت؟! شەرت هەر جاران
شـــــەرت عـــاشقان جـــانفیدای یـــاران

تــا زەڕڕێ جــە تــەن مــانۆم نـەفەسێ
گۆش نـەدەم وە حـەرف واتـەی هـیچ کـەسێ
تــا ڕۆی ڕەســتاخێز ســاعەتم نــەبۆ
غــەیر جــە دیــن تــۆ تــاعەتم نــەبۆ
کەی مەیل، کەی مۆبـەت، کـەی سـۆزش دڵ
هـەر ڕۆ زیـاد کـەم تـا سـای سـەرای گڵ
حــەرفێن واتــەنم، عــەهدێن کــەردەنم
شــەرتەن وەفــای وێم وە گــڵ بــەردەنم
ئــەر عــالەم تــەمام وەنــەم بیان جـەم
بــەند بـەند ئـەعزام جـیا کـەن جـە هـەم
ڕەگ ڕەگ بــمپێکــانْ وە قــەنارەوە
ئــاوێزانــم کــەنْ وە ســێدارەوە
جــاڕ بــدەن وە نـاو کـووچەی شـارانـدا
وە عــیبرەتم کــەن وە بــازاڕانـدا
شـەرت بـۆ هـەر ساعەت مـەیلت زیـاد کـەم
خـاتر هـەر وە عـەشق باڵاکـەت شـاد کـەم
تـەرک وەفـا و مـەیل جـینن و بـەشەر کـەم
وە مــەیل تــۆوە ڕوو ئـەو مـەحشەر کـەم

سـا ئـاازیز، قـوربان، دیـده و حـەیاتم
بـتم، بـادەکـەم، لاتـم، مـەناتم!
ڕۆحـەکـەم، حـوورم، بـاغم، بـەهەشتم
ئـارەزووی دونـیا و قـیامەت گشـتم
قـوربان تـۆیـچ بـە عـەشق ئـەوەڵ جـارینت
بـەشق سـۆز عـەشق گـەرم پـارینت
بـزان گـیان‌فیدام، ئـیمتیحان تـاکـەی!
وێنـەی مـن عـاشق سـەرگەردان تـاکـەی!

***

ویسالی

محەممەدی ویسالی کوڕی شێخ ئـەحمەدی شێخ تـەهای شێخ عەزیزی عومەری شێخ «عبد اللّطیف»ی مـەردۆخـی لە شێخەکانی قـەرەداغـە. لە گـوندی تـەکـیە لە ١٩٠٢/٣/٢٢ی زایـینی هـاتۆتـە دونـیاوە. لە ڕۆژی ١٩٧٣/١٠/٢٩ز، کـۆچـی دوایی کردووە و لە سولێمانی نێژراوە.

بـە شـوعلەی جـەبهەیی ئـادەم، بـە نـووری سـەییدی عـالەم
بـە حـاڵی عـەبدی مـوحتاجم، نـزوولی ڕەحـمەتت ئـەڕحـەم

ئەگەر رەحمێ نەکەی یا رەب بە غایەت دڵ پەرێشانین
هەموو هەر چاوەڕێی سروەی نەسیمی رەحمەتین هەر دەم
ببارێنە بە سەرمانا لە هەوری رەحمەتت رەحمەت
بە حەققی ئال و ئەولاد و سەحابەی سەییدی ئەکرەم
دەروون و دڵ برینداریـن، بە تیری میحنەتی دەوران
لەبۆ چاك بوونەوەی هەردوو ئەبێ هەر خوا بدا مەرهەم
بەبێ بارانی داماوین، بە جورمی پڕ داگیراوین
لە بەندی میحنەتا ماوین، خودا رەحمێ نەکا چ بکەم
ئومێدم وایە بڕژێنێ خودا رەحمەت بە رەحمی خۆی
بەسەرمانا، لە دڵمانا، نەمێنێ هیچ غەم و ماتەم
بحووری رەحمەتی رەحمان عەمیق و پان و بێ سامان
چلۆن مەحرووم ئەبین؟ نابین! لە رەحمی خوا وەکوو بەلحەم
خودا هەرچی موقەددەر کرد، بەڵێ هەروا ئەبێ یاران
بە تەدبیری عەبد تەقدیر موغەییەر نابێ زۆر و کەم
وەلێ پاڕانەوە شەرتە لە قاپی حەق وەکوو ئادەم
کە شایەد بنوێنێ رەحمەت لەگەڵمان خالقی عالەم
خەجاڵەتبار و روو زەردین، بە قەسوەت دڵ وەکوو بەردین
بە غایەت سست و نامەردین، بە رەحمی خۆت خوا ئەرحەم

مەگەر هەر قوڕ بە سەردا کەین، لە قاپی حەق بە روو زەردی
لە جورمی ئێمەیە دونیا، بووە تاریك بە تۆز و غەم
بەبێ توێشووی عەمەڵ چی بکەین ئەبێ یا رەب لە مەحشەردا
چلۆن روومان ببێ روو کەینە قاپی حەزرەتی خاتەم
وەکوو من روو رەش و موجریم لە دونیا نابینێ هیچکەس
مەگەر راحیم بکا رەحمێ وە ئیللا جێگەمە حەوتەم
خودا بۆ مەرهەمی داناوە «**جَنَّة المأوىٰ**»
ئەمین بن نیعمەت خودا نایدا بە نامەحرەم
«ویسالی» خاتیمەی بێنە بەیانی زیللەتی ئەحواڵ
نەتیجە خالق ئەیزانێ «**فَصَلِّ أَنْتَ لاتَعْلَم**»

***

لە هۆنراوەکانی سەفوەت

«١»

سەلام...

سەلام لەسەر تۆ یا رسولَ الله
سەلام لەسەر تۆ یا حبیب الله

سەلام لەسەر تۆ یا نەبی رەحمەت
سەلام لەسەر تۆ شافیعی ئوممەت
سەلام لەسەر تۆ بەشیر و نەزیر
سەلام لەسەر تۆ زاهیر و زەهیر
سەلام لەسەر تۆ رەسوولی کەریم
تۆی لەسەر خولق و رەوشتی عەزیم
سەلام لەسەر تۆ میسباحی زەلام
ئەی پێغەمبەری خوایی عەللام
سەلامت لەسەر خاوەن موعجیزات
سەلامت لەسەر ساحێب کەڕامات
سەلامت لەسەر خاوەن بەڕاهین
خاوەن دینی راست موعجیزەی موبین
شەهادەت ئەدەم گەیانتە ئوممەت
ڕیسالەتی خوا لەگەڵ ئەمانەت
ئامۆژگاریت کرد یەکسەر بۆ ئوممەت
لاتدا لەسەریان غەم و مەشەققەت
غەزات کرد لە رێی «ربّ العَالَمِين»
خوایە ریشت کرد هەتا هات یەقین

سـەلامت لەسـەر خـاوەنی ئـەنوار
سـەلامت لەسـەر سـاحێبـی مـەنار
لە نوورت مانگ و رۆژ بوون پڕ لە نـوور
لە نوورت عەرش و لەوح کردی زهـوور

***

«٢»

اَلسَّلام

«اَلسّلام» ئەی هاتە دەنگ بۆت بەرد و دار[١]
«اَلسّـلام» ئـەی نـووری عـەرشی کـردگار
«اَلسّـلام» ئـەی زیـنەتی مـوڵکـی خـوا
«اَلسّـلام» ئـەی سـەروەر و ئـەی پێشـەوا
«اَلسّـلام» ئـەی خـاوەنی «عِـلمُ الیَـقِین»
«اَلسّلام» ئەی کێوی عیلم و حیلم و دیـن
خـاوەنی نـاڵایـی مـەحشەر «اَلسّـلام»
حـەوزی کـەوسەر تـایبەتیتە «اَلسّـلام»

---

١. مـەبەست لە بـەردو دار، ئـەو بـەردانـەی لە دەسـتی پێغـەمبەرداﷺ تـەسبیحاتیان دەکـرد، داریش مـەبەستی ئـەو دارەیە کە لە بەردەم پێغەمبەراﷺ شاهێدی دا.

«اَلسّلام» پێغەمبەری ڕەحمەت ئەتۆی
«اَلسّلام» ئەی شافیعی ئوممەت ئەتۆی
«اَلسّلام» ئەی تۆ بەشیر و تۆ نەزیر
«اَلسّلام» ئەی زاهیر و ئەی تۆ زەهیر
«اَلسّلام» ئەی ساحێبی خولقی عەزیم
«اَلسّلام» ئەی خاوەنی لوتفی عەمیم
«اَلسّلام» ئەی نووری تاریکی و زەلەم
«اَلسّلام» ئەی ڕەحمەتی بۆ گشت ئەنام
«اَلسّلام» ئەی سەییدی بۆ مورسەلین
«اَلسّلام» پشت و پەناهی موئمینن

***

«٣»

بۆ پێغەمبەرﷺ

بە جەژنی مەولوودی زاتیٚ ئەنازم
لە سایەی لوتفی ئەودا سەرفەرازم
نەوەك ئەو لوتفە تەنیا بۆ من و بەس
نیگاهێکی نەجاتە بۆ هەموو کەس

ڕەســوولێ هـاتە ڕوو ڕۆژێ بـوو عـالەم...
بە جارێ نوقمی دەریـای جـەهل و مـاتەم
چ زاتـێ؟ ڕۆژی عـیرفان، نـووری یـەزدان
ســـەنا خــوانــی ئــەوە ئـایاتی قــورئان
زەمـین پـڕ شـیرك و کـوفر و بت پـەرستی
دەمـار و دەعـیەو و کـین، خـوویی پـەستی
هەموو جەردە و دڕنـدە و جـانەوەر بـوون
لە مــەردی پـیاوەتیدا بـێ هــونەر بــوون
بـــە تـــەنیا ڕاپـــەڕی ئـــەو مـیهرەبانە
بـە هـێزی ئـیزەدی لە ڕووی ئـەم جـیهانە
لەگــەڵ ئـەهلی حـیجازی پـاك بـونیاد
بـە قــورئان و حــەدیسی کـەوتە ئیرشـاد
لەگەڵ پاکـان بـە نـووری وەعـزی قـورئان
لەگەڵ سەرکەش بە مەودای تێغی بـوڕڕان
هەتاکوو خەڵقـی خستە سـەر حـەقیقەت
دروستی کرد لە جـەردە قـەوم و ئـوممەت
وڵاتـــی کــردە چـــی؟! کــردیە حــیجازێ
هــەتا مــەحشەر کــە ئینسان پـێی بـنازێ

له جێی زۆر و درۆ، عەدڵ و مەحەببەت
له جێگەی بوغز و کین دانیشت سەداقەت
هەتا ئیسلام گەیشتە ئەوجی ئەفلاك
بە هێز و هیممەتی سوڵتانی لەولاك
موحەممەد شا گوڵی گوڵزاری وەحدەت
موحەممەد سەروی بوستانی مەحەببەت
له سایەی ئەهلی کوفرا بووی نەجاتێ
بە حاڵی ئوممەتی خۆت ئیلتیفاتێ
ببارێنە خوا بارانی رەحمەت
لەسەر خۆی و سەحابە و ئال و ئوممەت

***

شێخ لەتیف

یەکێکە لە شاعیرە ناودارەکانی ناوچەی کەرکووك لە ساڵی ١٩٠٥ لە دێی چەڵکانەی ناوچەی «قەرە حەسەن»ی کەرکوك لە دایك بووە. لە ساڵی ١٩٨٦ لە کەرکوك کۆچی دوایی کردووە. ئەمەیش بەشێك لە شیعرەکانی...

«١»

ئەی رەئیسی جەمعی مەخلووق

ئەی رەئیسی جەمعی مەخلووق شاهی شاهانم وەرە
ئەی ئەمیری هەردوو دونیا مەردی مەیدانم وەرە
من گوناهبار و خەجاڵەت روو رەشی رۆژی جەزام
خاوەنی عیزز و شەرەف، تۆی رۆح بە قوربانم وەرە

**

خاتری روخساری نوورینی جەنابت خوای مەزن
ئەرز و ئاسمانی دروست کرد چا و بە گریانم
من ئەزانم کردەوەی چاکەم نیە سا چی بکەم
ڕەحمەتێ فەرموو گەدام بۆ ماڵی وێرانم وەرە

**

من ئەوەندە هەوڵ ئەدەم نەفسم لە دەستم دەرچووە
چی لە مەیلی نەفسی بەدکەم جانی جانانم وەرە
گەر لەمەولا خوا بە خۆی رەحمێ بکاتە حاڵی من
نەفسی بەدکارم ئەکوژرێ دڵ بە قوربانم وەرە

**

هەروەکو سیروان لە چاوم ئا و ئەچۆڕێ بێ وچان

ڕوو ڕەشی دونیا و قیامەت دەستە دامانم وەرە

«لوتفی» بەس شیوەن بکە بۆت ناگیرێ نەفسی بەدت

شاهی «لولاك» بێتە ئیمداد نووری ئیمانم وەرە

***

«۲»

یا رسولَ اللّٰه(۱)

یا رسولَ الله دەخیلە روو رەش و نامە سیام

غەیری تۆ هیچ کەس نیە بۆ من ببێ پشت و پەنام

روو رەشی دەرگاهی تۆم هاتوومە بەر دەرگانەکەت

عاجز و ریسوای گوناهم خاکە ساری رووی جەزام

زۆر پەشیمانم ئەگەرچی پارە ناکا داد و شین

عومری گەنجیم رابوارد گشتی بە بێ هۆشی و نەفام

تازە چی بکەم روو لە کوێ کەم کێ بەیاد کەم غەیری تۆ

چاوەڕێی لوتفت ئەکەم وەستاوە مەهـ هەروەك خەدام

---

۱. لە ساڵی ۱۹۶۷ کاتێ چووە بۆ تەوافی کەعبە ئەم غەزەلەی وتووە.

سەری خۆم هەڵ گرت و هاتم بۆ دەخالەت بۆ رجا
مل کەچ و روو زەرد و مەئیوسم ئەتۆی «خَیر الأنام»
تەرکی فەرز و سوننەتم زۆرە چ فایدە چوو لە دەس
خۆم بە نەسڵی تۆ ئەزانم ئەی حەبیبی لایەنام
«لوتفی» دەردی زۆر گرانە ئەی «شفیع المذنبین»
ڕوویی لوتفت سا نیشان دە زۆر زەلیل و بێ نەوام

***

«٣»

شای «خیرالبشر» موحەممەدی موستەفا

شای «خیر البشر» فەخری کائینات
مەنبەعی ئەوساف و زومرەی مومکینات
ئەسدەقی موتلەق «بِالْحَق» و بە حەق
بە یەدی ئیعجاز قەمەر کەردی شەق
رەفرەفی بوراقت تا بە لامەکان
چەند هەزار ساڵ راه تەی بێ بە یەك ئان
جبریلی مەخلووق رەسول خەللاق
شافی موزنیبان، وافی جە میساق

تـــاوسی قـــودسی ئـــەنوار قـــودرەت
مـــەللاح لوجـــجەی نـــوور مـــەعریفەت
جـــە قـــەترەی جـــەناح نـــوورت ئـــەنبیا
جە زەڕڕەی پـڕتـەو حـوسنت مـیهر و مـاە
ئـــەزەل نـــوور تـــۆ، تـــۆ «ضـــیا»ی زاتـــی
ئـــەبەد خـــاك و تـــۆ ئـــابی حـــەیاتی
تـــوحفەی ئـــەزەل و ســـیڕڕی ســـوبحانی
حـــەبیب مـــەحبوب حـــەییی رەبـــبانی
پەی نوورت سوجدەی ئادەم کەرد مـەلەك
شـەیدای عـیشقی تـۆن نـۆ کـاخی فـەلەك
پـەی تـەسدیقی تـۆ حـەق پـەخشان گـەوا
﴿إِنْ هُـوَ إِلَّا وَحْـيٌ﴾ «جـە» ﴿يُـوحىٰ﴾
دەســـتم دامـــانت ســـەییدی ســـەروەر
نیسیانم نـەکـەی جـە سـەحرای مـەحشەر
ئـــەو ئـــەلتاف وێت وەنـــەم نـــەنمانی
نـــەبی بـــە شـــەفیع عـــەبد عـــیسیانی
مـــەسدوودەن تـــەریق پـــرد ســـیڕاتـــم
نـــار جـــەحیمەن ســـزای ســـیفاتم

بــەڵ جــە ســایەی تــۆ «عــزیز الغــفّار»
عەفووم کەر بە لوتف رەهـام کـەر جـە نـار
رەحمێ کەر بە حـاڵ وەخـتم بـێ وەخـتەن
ئــەعزام مــوقەییەد عــەزاب ســەختەن
بــناڵ نــە دەرگــاش «فــەقێ» دڵ فگــار
تــا مــەدۆت نــەجات دارای جــیهاندار

***

«ابن الحاج»

«ابن الحاج»، ناوی مەلا محەممەد، کوڕی حاجی حسـەین خەلکی دێی «سـنجوێ»ی نـاوچەی سـەردەشتە. بـە تـەواوی سەرەتای ژیانی ئەم زانا پایە بەرزە نەزانراوە بەڵام بەڵگە نیشان ئەدات کە دوو سەد و ئەوندە ساڵ لەمەو بەر بووە. «ابن الحاج» یەکەم کەسێکە لە ناوچەی سلێمانیدا کوردی نوسینی فـێری فەقێیان کردبێ. بێتوشی و شێخ مارفی نۆدێیی، یەکەم کەسێکن لەو نــاوچەیەدا بــە کــوردی شــتیان نــووسیبێ؛ وە زۆری خوێندونیان لای «ابن الحاج» بووە.

«١»

له مەدحی پێغەمبەر ﷺ

یـا رسـولَ الله ئـەمانەت بـیٚ، ئـەمانەت سـەد ئـەمان
ئەو دەمەی قابیز کە دیٚ بۆ قەبزی ڕۆح و نەزعی جان
حیفزی ئیمانم بکەی ئـەی حـافیزی هـەردوو جـیهان
نەك بە مەکر و حـیلە دوشـمن پـێم بـدا دەردی گـران
مەوقیعێکی وا هەیە هۆش نیە و نوتق و زوبان

**

سەر بە قوربانی قـەدەمت بـیٚ بـە جـیسم و جـانەوە
چا و فیدای خاکی بەری پێت بیٚ بە فـرمێسکـانەوە
تەن بە پێشکەش قەدی سەروت بیٚ بە ئەعزاکانەوە
ڕووم نـیە بـێمـە حـوزورت بـەم هـەموو عـیسیانەوە
ڕەئفەتت بیٚ، ڕەحمەتت بیٚ، ئەی پەناهی عاسیان

**

بورجی قەلعەی دڵ بە توولی میحنەتی غەم تێك چـووە
بـــازی تـــالیع ڕۆیــی زاغــی نـەگـبەتی لیٚ نـیشووە
حوببی دونیا زۆری سەند، عـیشقی دیـانەت کـەم بـووە
ئــاگــری بــیٚ تــاعەتی ئــەمڕ و بـڵێســەی سـەندووە

پێم کەرەم کە یەك قەدەح ئابی هیدایەت ئەلئەمان

**

یا رسولَ الله دەخیلت بم، دەخیلت بم، دەخیل...

تـۆی دەوا بـەخشی بـرینان و مـنم زار و عـەلیل

تۆی دەوا بەخشی برینان و مـنم عـەبدی زەلیـل

دەفـــعەیێ بـــۆم بـــنێرە یـــەك... دەلیـــل

هەر ئەتۆی هادی لەبۆ ئوممەت دەکەی دەفعی غەمان

**

یــا رســولَ الله بــە ســەد ئـەحبابەوە قـوربانی تـۆم

بـاوەڕت بـێ کـەمترین کـەلبی هـەموو یـارانـی تـۆم

هەروەکوو مەجنوونەکەی شەیدا وەها حەیرانی تۆم

عەرزی هەر وایە «محەممەد» ئەی بەڵا گەردانی تۆم

مولتەفیت بە بۆ تەرەف بەندەی غەریبی نیشان

***

«٢»

ئەی موقتەدای خـاس و عـام   بـەشمان دە لەو «دارالسّـلام»

بـاعیس بــە لوتـفت دڵنـیام   هاوار لە خۆم چەند روو سیام

**

ئەی مورشیدی جینن و بەشەر ئەی کاشیفی «شَقُّ القَمَر»
ئەی شافیعی «یَوم الخَطَر» هاوار لە خۆم چەند روو سیام

**

ئەی ساحیبی فەتح و زەفەر ئەی مەخزەنی فەیزی هونەر
ئەی باعیسی نوور و بەسەر هاوار لە خۆم چەند روو سیام

**

ئەی شەمعی جەمعی ئەنبیا ئەی تاجی فەرقی ئەولیا
ئەی نووری قەلبی ئەشقیا هاوار لە خۆم چەند روو سیام

**

«یا إبنَ عَبدِ اللّٰه» دەخیل «یَومَ الحِساب» نەمکەی زەلیل
شافیع بە لای حەیی جەلیل هاوار لە خۆم چەند روو سیام

لە کۆتاییدا «ابن الحاج» دەڵێ:

ئەی نووری قەلبی ئینس و جان ئەی باعیسی خەلقی جیهان
ئەی عاریجی حەوت ئاسمان هاوار لە خۆم چەند روو سیام

**

ئێستا «محەممەد»[1] پیر بووە تۆبەی لە عسیان کردووە
نەفس و هەواکەی مردووە هاوار لە خۆم چەند روو سیام

***

---

١. شاعیر مەبەستی خۆیەتی.

«٣»

یا رسولَ اللّٰه

یـا رسـولَ الله دەخـیلەن سـەروەری دونیاو و دیـن
پـێشـەوا و خـەتمی عـمومی ئـەنبیاو و مـورسـەلین
فـەخری گشتی کـائیناتی سـەییدی جینن و بـەشەر
تـاقە مـەحبووبی خـواوەنـد رەحـمەتی بۆ عـالەمین
تۆی نومێدی بێ ئومێدان و رەهبەری رێگەی نەجات
ڕۆژی روونـاکـی هـیدایـەت موقتەدایـی مـوتتەقین

***

«قاضی»

لە هۆنراوەکانی «قاضی» کەریم کوڕی قازی «عبد العَظیم» «توتوندەر»ییە. ئەمە قەسیدەی کوردییە پێویستە هەروەك قەسیدەی بوردیە ئەم شیعرەی یەکەم بەشوێن هەر شیعرێکدا دووبارە بکرێتەوە...

«١»

(خـوا بـڕژێنـە سـەڵەوات لە حـەوت تـەبەق سـەماوات
بـۆ رۆح فـەخری کـائینات وێستانی نـەبێ قـەتعا)

بـــە نـــاوی ئـــەو خـــالیقەی بـــەرزە لەســـەر مـــاسیوا
هـــەزار و یـــەك نـاوی هـەس بـێجگـە لە نـاوی «الله»
بـە لەفـزی ﴿كُـنْ فَـيَكُونْ﴾ دونیای هێناوەتە بـوون
هـــەمووی ئـــەباتە نـــەبوون رۆح لە لاشـــە لا ئـــەبا
ســەد و بـیست و چـوار هـەزار پـێغـەبەری بـا هـونەر
هـەروەك داری پـڕ سـەمەر نـاردی بـۆ خـەڵکی دونیا
بـــارێتـــە ســـەریان ســـەلام لە خـــالیقی لایـــەنام
هـــەتاكـــە قـــامی قـــیام بـە رۆژ و هـەم بـە شـەودا
لە هـــەموویان گـــەورەتر مـوحەممەد «خَـيرِ البَـشَر»
هـەروەكـوو مـانگی بـەدر شـەوقی خسـتە نـێو دونـیا
بـــە هـــاتنی مـــوستەفا دونـــیای پـڕ جـەور و جـەفا
نـەجاتی بـوو لە زوڵمـەت پـڕ بـوو لە سـوڵح و سـەفا
چـوون پـێغـەمبەر جـامیعە تـا نـەفخی سـوور لامـیعە
قـــورئانەكـــەی نـــافیعە تـــا ئـــاخر رۆژی دونـــیا
قـــورئان قـــانوونی دیـــنە، یـــاسای رزگـــاری و ژیـنە
دەســـتوراتـــی مـــەتینە بـــۆ دیـــنە هـــەم بـۆ دونـیا
لە ئـــەلتافی ســـوبحانی رەســـول خـــۆی و قـورئانی
بـــەسە بـــۆ هـــەر ئـــینسانێ هـەرتا دونـیا بـێ فـەنا

ئـەو قـورئانە بـێ وێنـە ئـەوەڵ «بـێ» ئـاخر «سـین»ە
یـانێ بـەس بـۆ ئـەم دیـنە هـەتا هـەتایە هـەتا
خـوایـا بـڕژێنـە سـەڵەوات لە حـەوت تـەبەق سـەماوات
بـە رۆح فـەخری کـائینات وێسـتانی نـەبێ قـەتعا
دایـم لە هـەوری رەحـمەت لە بـەحرێکـی شـەفەقەت
سـەڵواتـێکـی بـێ غـەفڵەت لەسـەر رۆحـی موستەفا
سـەڵوات وەك وەشتی بەهار وەها بە خوڕ بێتـە خوار
دونـیا بـبێ بـە گـوڵزار لە یـومنی «خَـیر الوَرىٰ»
زەوی وەهـابنازێ ئـاسمان ئـاوات بـخوازێ
«قـاضی» خـاتە دڵخـوازێ ئـاوات بـبڕێ لە دڵیـا
سـەڵوات بـە خـوڕ بـبارێ خـاستر لە هـەر بـەهارێ
دونـیا بگـرێ بـە جـارێ رەسـول حـەزی پـێ بکـا
مـەشعەلی دیـن هـەلگرسێ کـافر هـەموو بـترسێ
مـەردوم خـوابـپەرستێ رەحـمەت بـاری لە عـەرشا
سـەد هـەزار سـەڵەوات بـۆ خـاونی موعجیزات
بـۆ رۆح فـەخری کـائینات بـۆ هـەموو دەردێ دەوا
تـا و لەسـەر تـا و بـبارێ خـاستر لە هـەر بـەهارێ
سـەڵەواتـێ شـەوق دارێ وا بـێ کـە شـەیتان راکـا

چـاوگەی زەویـن هـەڵ قـوڵێ بـخوێنێ هـەر بـوڵبـوڵێ
وا بـێ خـۆش بـێ هـەر دڵێ بـە غـونچە و بە گـوڵباخا
سەڵەوات بارێ بە چین چین، سـەڵەواتـی جـوان و شیرین
مـــەدینە وا بـی نـوورین حـەسرەت بـا بـە دڵ تـووردا
ســـەڵەوات بـــارێ تـــۆفـــانی لە بـــارگای ســوبحانی
بـــۆ حـــەبیبی رەبـــبانی ســـەروەری هـــەردوو دونـیا
شـــەپۆل بـــدا شـــەتاوی، لاوفـــا و بکـــات گـولاوی
پـــڕ کـــات هـــەموو گـــۆلاوی، رێکـی بـخاتە بـەرپا
مـــەدینە وا مـــەلا و کـــا لە «روضـــە»کـە کـەلا و کـا
لە ســـەحابە ســـەرا و کـــا بـــۆ ئـــوممەتی بـــێنـەوا
ســەڵەوات و ســەلام لەســەر چـراکـەی رۆژی مـەحشەر
پـــێغـــەمبەری بـــێ ســێبـەر رەهـــبەری دیـن و دونـیا
سـەڵەوات لەسـەر مـوستەفا مـەنبەعی سـیدق و سـەفا
مـــەخزەنی عـــیلم و کـــەرەم مـەعدەنی مـیهر و وەفـا
سـەڵەوات وەهـا بـێتـە خـوار لەسـەر «رَوضـە»یـی مـوختار
مـــەدینە کـــا بـــە گـوڵزار شـەوقی هـەستێرە گـوم کـا
ئەی خوا یەسریب چەند خۆشە بۆ شـەفای ئـەم نـاخۆشـە
خـــۆم خـــەمە پـای وەنـــەوشە ئـاوات بـڕێ لە دڵما

سەڵەوات باریٚ بە خورڕەم، سەڵەواتیٚکی موکەڕڕەم
داخا درگای جەهەننەم دەرچین هەموو لە خەوفا
هەروەك لاسامەی بەهار بە کیٚوو دەشت و کەنار
عالەم بکاتە گوڵزار لە «عُلیا» تا بە «سُفلیٰ»
سەڵەوات بە تا و بباریٚ خورڕەم بکا بە جاریٚ
لابا خاشاك و خاریٚ، نەمیٚنیٚ جەهل و جەفا
بەحری سەڵەوات بباری، هیرش بکات بەجاری
عالم کابە گولزاری عتری چی بە دونیا دا
سەڵەوات وەکوو ئایینە، لەم دەرونە بیٚ تینە
خۆش حاڵ کا ئەو ئەمینە، گوڵ هەڵسیٚ چین بە چینا
لە بارگای کیبریا، سەڵەواتی بیٚ مونتەها
باریٚ بە رۆح موستەفا هەتا دونیا بیٚ فەنا
حەز و ئازە نەزمی من، بۆ سەڵواتە جەزمی من
پیٚغەمبەرە عەزمی من تا رۆژ ئەدا بە ئەرزا
هەم رەحمەتی حەق لەسەر حەزرەت «بوبەکر» و «عومەر»
«عوسمان، ذی النّورین» و هەم «عەلی مُرتضیٰ»
ئەو یار و یاوەرەی وا رازیە لیٚیان خوا
بیٚ غەرەز و بیٚ هەوا چوونە ریزی عورەفا

خـاو و خـێزانـی حـەزرەت ئـەهلی فـەوزی و سـەعادەت

پـاکـن بـە حـوکمی ئـایەت لەلای دڵی پـڕ بـەها

هـەرکەس تـابیع ئـەوانـە پـەسەندی رێی قـورئانە

دەر ئـەچێ لەم جـیهانە رۆحـی بـۆ عـەرشی ئـەعلا

سـی و نـۆیـە شـیعری مـن، پـێغـەمبەرە فـیکری مـن

هـەر سـەڵواتـە زیکـری مـن تـا گـیان لە لاشـە ئـەڕوا

﴿سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

لە گۆڤاری «سروە» وەرگیراوە

***

«٢»

لە هۆنراوەکانی مامۆستا مەلا ئەحمەدی قازی

ئەی نەفس هەوای منالێت تاکەی ئەبێ لەسەر بێ

تاکەی درەختی ژینت لە چاکە بێ سەمەر بێ

بۆ شاری کۆچی دوایی ئەتۆ کە رێت لەبەر بێ

هێزت کە زۆری چووبێ باقی لەسەر سەفەر بێ

نامەت ئەبێ ئەوەن بۆ بێ خێر و پڕ لە شەڕ بێ

**

بـۆ جـەمعی زادی چـاکـە بـە ئاشکرا و نـیهانی
لە مەزرەعەی عیبادەت چەند کەس بە رەنجی شانی
کـاروانـی بـێ وچـانی بـۆ رۆژی دوایـی هـانی
ئـەوەش بـە دەس بـەتاڵی وەك تـۆ بـە نـاتەوانـی
رێ گرنە بەر ئەبێ هەر داماو و قوڕ بەسەر بێ

**

بـەرگی درەخـتی ژیـنم ئـەونەی نـەماوە پـێوە
بـەریدی بـای خـەزانـی نـەمامم وا بـە رێوە
ئاخر بە تەمەڵی چۆن ئەی نەفسی بەد، لە جێوە
مومکین ئەبێ برینی ئـەو شـیوو دەشت و کـێوە
رێیێ کە چەند هەزار ساڵ بە توول و پڕ خەتەر بێ

**

رێیەك زەخیرە خوازە من بەم خـەتاوە چـی بکـەم
بە باری بەد رەوشـتی و کـوللێ ریـاوە چـی بکـەم
بە رووی زەبوون و زەرد و نامەی سیاوە چی بکەم
بۆ کەسبی تۆشـە تـازە عـومرم نـەماوە چـی بکـەم
چی بکەم بە رووت و قووتی کە کاتی چوونە دەر بێ

**

خوایه به جاهی زاتێك که شاهی ئـهنبیایه
که نووری هەردوو چاوی گرۆهی ئەولیایه
شەهێ که خۆشەویستی جـەنابی کـیبریایه
رجای که بۆ نەجاتی ئینسان و جن هیوایـه
رۆژێ که رۆژ ئەوەندەی میلێ لەسەر بەشەر بێ

**

خۆش به له گشت گوناهم له غەفڵەت و قوسوورم
بەسه هەڵ بێنه جێ بۆم هـیوای بـه نـرخ و دوورم
رووناك که و شاد که سینەی تاریك و بێ سروورم
دڵ وا له جـیلوەدا بـێ له پـڕتـەوی حـوزوورم
که شەوقی سەد بەرابەر به شوعلەیی قەمەر بێ

***

شیعری خوا لێ خۆش بوو حاجی مەلا «عبد المجید» له شاری سەقز

ئەی شاهی «مکّه» حاکمەکەی شـاری «مَـدینه»
ئەی رەحمەتی حەق گوڵشەنی گوڵزاری مـەدینه

قـوربانت ئـەبم ئـەی گـوڵی گـوڵزاری مـەدینە
رحمێ بکـە بـەم حـاڵەت و بـەم قـەلبە حـەزینە
رۆژێ بـــبێ زیـــارەتی رەوزەت بــە نــەسیبم
ئـەی گـرمە تـەڵا رووی ئـەو خـاك و زمـینە
ئــەم تـۆزە لە رێداکـە دەنـیشێ لە وجـوودم
دەرمـانی غـەم و مـەرهەمی سـەدگۆنـە بـرینە
دە بەو عەترە سەبا بۆنـی هێناوە بـە سـەوقات
لەو سـاتەوە ئـەم مـەنزڵە وەك خـولدی بـەرینە
سـەد مـەرتەبە قـوربانی غـوباری قـەدەمت بـم
یەك لەحزە بـە چاوی کـەڕەم ئـەم عـەبدە ببینە
«قودسی» بووەتە خادیم و مادیح لە حوزوورت
ئەی غەوسی «سەقەلەین» تەڵەبم کـە لە مـەدینە
گۆڤاری «سروە»

***

دەهشـەت

شێخ «جلال الدّین» نەقشبندی مـوتەخەللیس بـە «دەهشـەت»
کوڕی مەرحووم حاجی شێخ مـحەممەد عـارف سـەقزییە. لە

ساڵی١٢٦٥ هـ ق هاتووەتە دونیاوە و لە ساڵی ١٣٣٣ هـ ش بەرابەر بە ساڵی١٣٧٤ هـ ق لە شاری سەقز فەوتی کردووە. ئەمەش نموونەی هۆنراوەکانی...

قەسیدەی ئەحمەدیە[١]

سەلات و سەلامی حەق لەسەر رۆحی پێغەمبەر
«محمّد المُصطفی» شافیعی رۆژی مەحشەر
شوکرانە و حەمد و سەنا بۆ خالیقی بێ هەمتا
درووود و رەحمەتی حەق پێشکەشە بە پێغەمبەر
«مەحمود، موحەممەد، ئەحمەد» خەتمی پێغەمبەرانە
«تەورات» و «ئینجیل» هەردوو هاتنیان داوە خەبەر
بۆ هەر خاوەن ئیمانێ پێویستە کە بیزانێ
مەقام و روتبە و پایە و شەخسیەتی پێغەمبەر
نا و باوکی «عبدالله»یە، باوای «عَبْدُ المُطلِّب»
ئامینە کچی «وەهەب» هەیە دایکی پێغەمبەر

١. ئەم قەسیدە لەلایانی حاجی مەحموودی ئەحمەدییەوە دانیشتووی شاری سنە بەرێوەبەری ئینتیشاراتی مەسعوود بە دەسمان گەیشتووە. سوپاسی دەکەین.

لە قـــەبیلەی «قـــورەیش»ە نـــەتەوەی «ئـــیسماعیل»ە
لە نـــەسڵی «ئـیبراهـیم»ە ئـەحمەدی «خـیر البـشر»
سـاڵی «پـانسەد و حـەفتاد» لە پاش مـەولوودی «عـیسا»
لە مــەککــە هــاتە دونــیا بــۆ ڕێنـمایی بـەشەر
حـەزرەت بـەر لە تـەوەللود بـاوکی دەرچـوو لە دونـیا
لە کـاتی فـەوتی دایکـی «شـەش» ساڵە بـوو پێغـەمبەر
هــەتیو بــوو لەلای «عـبد المـطلّب» و «ابـو طـالب»
پـەز و وشتری ئـەچەران دوو جـاریش چـوو بـۆ سـەفەر
چوون دەورەی جەهالەت بوو هیچ مەکـتەبێ نـەچوو بـوو
لە عــالەم داناتر بــوو ڕەســولی خــاوەن نــەزەر
لە بـیست و پـەنج سـاڵەدا بـەناوبانگ بـوو بـە ئـەمین
حـەزرەت «خـەدیجە»ی کـوبڕای هـەڵبـژاردا بـە هـەمسەر
چـل سـاڵ لە عـومری بگـرد جـبریل هـاتە خـزمەتی
بــە ئــەمری پــەروەردگار قــورئانی هـاوردە سـەر
عــەرزی کــرد مـن جـبریلم تـۆ ئـاخرین پـێغـەمبەر
ئــەبێ قــیام کــەی لەســەر بت و بـتخانەی کـەفەر
ڕەواج بــە یــەك خـودایـی لابـە شـیرك و گـومڕاهـی
بــێرا عــەدڵ و ئــاگــاهی دونــیا بکـە بـەختەوەر

بـــەخ بـــەخ لەو شـــەجاعەتە، لە ئـــەو دڵ و جـــورئەتە

بە سێسەد و شـەست بتی مـەککـە بـەی زەنگـی خـەتەر

لە پـــەنجا و ســـێ ســـاڵیـــدا بـــۆ رەواجـــی ئـــەم دیـــنە

کـــۆچـــی کـــرد بـــۆ مـــەدینە ســـالاری رۆژی مـــەحشەر

لە پاش سێ سال لە هیجرەت بە دەستوور ئەو حـەزرەت

مـــوهاجرین و ئـــەنسار هـــەر وەك شـــێرانـــی ئـــەژدەر

ســـێســـەد و ســـێزدە نـــەفەر بـــوون یـــارانـــی پـــێغـــەمبەر

مـــوشریکین بـــوون لە «بـــەدر»ا بـــیشتر لە هـــەزار نـــەفەر

بـــەخ بـــەخ لەم پـــێغـــەمبەرە لەم فـــەرماندەی لەشکـــەرە

پـــیرۆز بـــێ ســـێســـەد نـــەفەر لەســـەر یـــەك هـــەزار نـــەفەر

بـــازهەم رەســـولی رەهـــبەر لە «خـــەندەق» و لە «خـــەیبەر»

«حونەین»، «تەبووك» و «ئوحود» بـــوو غـــاڵب و مـــوزەففەر

حەزرەت وا بوو پێش کەوتی، هەشت ساڵ چوو لە هیجرەتی

شاری مـەککـەی گـرتە دەس حیجازی گـرت سـەراسـەر

لە پـاش ئـەو فـەتح و زەفـەر ئـەحمەدی «خـیر البشر»

نامەی هـەنارد بـۆ «مـوقەوقەس» و بـۆ «کـیسرا، قـەیسەر»

بـە مـاوەی بیست و سێ سـاڵ ئیسلام گـەیشتە کـەماڵ

لە شـەست و سـێ سـاڵیـدا ریـحلەتی کـرد پێغـەمبەر

مـــەرقەدی پـــاکـــی هـــەیە لە مـەدینەی مـونەووەر
لەبـــەر پـایا مـــەدفوونن حـەزرەت «سـدیق» و «عـومەر»
ئـەو قـورئانە بـێ وێنـە ئـەووەل «بـێ» ئاخر «سین»ە
یـــانێ بـەسە ئـەم دینە بـۆ نـەوعی جینن و بـەشەر
ئـــەو یـــاسا مـــوعتەبەرە بـــێ تـــەوزێح و تـەبسەرە
هـــەزار و چـــوار ســـەد ســاڵە قـانونێکـە مـوعتەبەر
ئـــەگـەر قـانوونی قـورئان بـاش ئـیجرا بکـا ئـینسان
گشت کـەسێ رزگـار ئـەبێ لە دونـیا هـەم لە مـەحشەر
دەســــتووری ئـــەو قـــورئانە، بـۆ گشت دەور و زەمــانە
چـــوون حـــوکمی ئـاسمانە بـوتڵانـی نـایێتـە ســەر
ئـــەو خـــاوەنی قـــورئانە، گـەورەی جـینن و ئـینسانە
خـــەتمی پـــێغـــەمبەرانـە شـافیعی رۆژی مـــەحشەر
بـــەرنامەی گشت رەســـولان لە ئـــادەم تـا بـە عـیسا
مـەکـتەب و دەبسـتان بـوون بـۆ دانشگـای پێغـەمبەر
لە شـەڕ بـەدر و حـونەین‌دا مـەلەك هـات بـۆ ئـیمدادی
بۆ شـەئنی ئـەو کـافییە سـوورەی «وَالضُّحىٰ»و «کَوْثَر»
لە فـام و دەرك و ژیـری، لە عـیلم و حیلم و حـیکمەت
وێنـــەی ئـەو پـەیدا نـابێ هـەرگیز لە نـەوعی بـەشەر

فـەرمووی گـەلی مـوسوڵمـان هـەموویان خزم و بـران
لە حـوقووقی کـۆمـەڵدا گشت مـوساوی و بـەرابـەر
فـەرمووی ئـاغەی قـورەیشی لەگەڵ سیای حـەبەشی
بـێ تـەفاوەتن مـەگـەر بـە تـەقوا و عـیلم و هـونەر
خوایە ڕەزای تۆ لەسەر «سـدیق» و حـەزرەت «عـومەر»
«عـوسمان»ی «ذی النّورین» و «عـەلی» زاوای پێغـەمبەر
هـەم بـۆ ئـال و ئـەسحابی ئـەهل و بـەیت و تـابیعین
هـەم پـەیڕەوانـی ئـەوان هـەرتاکـە ڕۆژی مـەحشەر

«سُبْحانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَ سَلامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعالَمِينَ»

***

لە هۆنراوەکانی شێخ حامد حسامی
دانیشتووی شاری سنە
لە وەسفی حەزرەتی موحەممەددا ﷺ

هـێنـەری ئـایەی قـورئان، جـوبرەئیلی ئـەمینە
بـڕژێ وەك بـاران سـەڵات، بـۆ سـوڵتانی مـەدینە

شافیعی زومرەی ئەسیم تۆی شەفا بەخش و حەکیم
قاڵ: ﴿خُلُقٍ عَظِیم﴾ ئەو خولقە چەند شیرینە
قابل وەسفی تۆم نیە، من چلۆن مەدحت بکەم
قورئان وەسفی تۆ دەکا، ئەی سالاری مەدینە
بەه بەه لە بورژی کە دات شەکرە قسە و کەلامت
سەڵوات ئەدەن لە نامت، هەم لە سەما و زەمینە
﴿وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ﴾ رەمزی تۆ نیشان ئەدا
باڵا عەر عەر، بێ سێبەر، چا و خومار و مشکینە
مانگ و خورشید بێ نوورە، لە دیدەنی جەماڵت
هەم بۆ حوسن و کەماڵت، پێشەواکەی ئەم دینە
عارەقی رووت موعەتتەر، خۆشە وەك ئاوی کەوسەر
پیشانیت شەمس و قەمەر، دڵبەر و دڵ تەزێنە
ماهی من لابا نیقاب، ماهی تابان چی دەکا
خۆر ئاسایە جەماڵی، لە شارەکەی مەدینە
دندان دوڕڕ و مەرجانە، وەك نووری درەخشانە
نیگای قەسری جینانە، سەڕڕاف قەلبی حەزینە
لە مەککە غاری حیڕا، جبریل پەیامی هێنا
پڕ بوو لە نووری عیرفان «مَا شَاءَ اللّٰه» چەن نوورینە

روو مه‌کـه سـه‌یری بـاخ و حـوور و غـیلمان و پـه‌ری
ڕووکـه بـورجـی ریسـالـه‌ت، ئـه‌و «خَـتمُ المُـرسَلِینَ»ه
هــیوا داران ئینس و جین، بـه فـه‌یز و بـه ئیحسانت
﴿قابَ قَوْسَیْن﴾ مه‌قامت له‌قه‌ب «طٰهٰ» و «یـاسین»ه
وه‌ك ته‌یری بێ په‌ڕ و باڵ، بـرژاویـن، بـووینه زوخـاڵ
بـه فـیدات بێ گـیان و مـاڵ، قـیبله نـمای ئـه‌م دیـنه
وه‌ك پـه‌روانـه‌ی ئـاواره، دڵ له عـیشقی ئـه‌و یـاره
بـێ سـه‌بر و بـێ قـه‌راره، تـوخوا دڵمـان مـه‌شکێنـه
مـوسته‌حه‌ققی ره‌حـمه‌ته، «حـامد» کـه‌لبی ده‌رگـاته
لوتـفه‌کـه‌ی تـۆی ئـاواتـه، ئـاواتـه‌کـه‌م بـه تـینه
له دیوانی نه‌وبه‌هار وه‌رگیراوه

***

هۆنراوه‌کانی حاجی مامۆستا مه‌لا بورهان عالی

پـێشـه‌وایـه پـیشه‌وایـه ئـه‌حمه‌دی سـاحێب سـه‌فا
پـایه‌دار بـێ، پـایه‌دار بـێ شـه‌رعی پـاکـی مـوسته‌فا
ئـه‌ی گـوڵاڵه‌ی نـووری ئـیمان تـیشکی رۆژی ئـیقتیدا
پـاسه‌وانـی سـیدق و راسـتی بـاخه‌وانـی ئـیهتیدا

ئـەی دڵا تـاکـەی ئـەناڵی بـۆچ نـیتە سـەبر و قـەرار

لەیـلەکـەت دیـارە و ئـەزانـێ بـەس بکـە گریان و زار

بێژە یا دۆستی خـودا مـن ئوممەتی تـۆم سـەد فـوغان

نـیمە تـۆشـەی ڕێگـە بۆیـە دێمـە خـزمەت تـۆ ئـەمان

نووری سینەت شەرحی ﴿نَشْرَحْ﴾ ناوی بەرزت دیارییە

بـۆیـە جـەرگ و قـەلبی خـوێنـینم سکـاڵای کـارییە

ئـەی پـەناهی عـاسیان و ئـەی سـەرۆکـی ئـەنبیا

مـایەیی شـادی و مـەسەڕڕەت بـۆ گـرۆهـی ئـەولیا

خـاکـی نـەعلەینت بـەڕاسـتی سـورمەیە بۆ ئـەسفیا

گـەرد و تـۆزی ڕێگـەکـەت ڕەونـەق شکـێنـی تـووتیا

چاوەکانت بـوون بـە بـاعیس نـوور و ڕۆشـنایی و «ضیا»

هـیممەتت گـەورەس حـەبیبم بـۆیـە وا بـووم دڵـنیا

هـەر بـە هـیوای تـۆ ئـەنازم یـا «شـفیع المـذنبین»

چـونکە تۆی مـورشید لەبۆ من ڕۆژی نـاڵین و گـرین

بـۆ بـەرابـەرکێ لەگـەڵ تـۆ سـەد هـەزاران خـوێنەوار

ساکت و مات بـوون بـە جـارێ عـاجز و هـەم بێ قـەرار

شاهەکـەی عـورب و عـەجەم بۆچ نـانوێنی ڕەحـمەتت

ئـیلتیفات کـە ئـەی سـەرۆکـم دەیسا خـۆت و غـیرەتت

ئـەی بـە قـوربانی گـڵۆپـی پڕ لە شـەوقی مـەنهەجت

خـۆم فـیدا بـم بـۆ بـوڵەنـدی و ئـیعتیزازی مـەکتەبت

فریشتەکان هـەرکات بـە دایـم دێنـە خـزمەت ماڵەکـەت

شـاعیران مـات و پـەشێون دەی لە وەسفی خاڵەکـەت

بـاسی سـەر زوانـی مـەلایك نـەعتی لێوە ئـاڵەکـەت

گشت سەرۆکان مات و مەدهۆشـن لە هـاتن ساڵەکـەت

بەسیە «عالی» وەسفی شـاهی ئـینس و جـینن و عـالەمین

چونکە تۆ پەیڕە و ئەوی، نات بێ خەفەت، بت بێ یەقین

***

موحەممەد سەعید مەجیدی دانیشتووی شاری سنە

«١»

پێنج خشتەکی «موحەممەد سەعید مەجیدی» لەسەر شیعری «شێخ شهاب الدّین» کاکۆ زەکەریایی.

جە بەر دەرگاهی ئیعزازش نەو دیار گاهێ نەهانی

لەو عالەمی بێ مونتەها، دونیا دونیایێ عیرفانی

فکر و هۆشم نە دڵ بڕیا جە بێ سەبری و حەیرانی

«جە ماڵێوەم دیەن یاران تەعالا سونع رەببانی
مەلایك پا پەری زادەن بە وێنەی شکڵ ئینسانی»

**

باڵا نەمامی چوون رەعنا، گەردەن بلووری چوون مینا
فریشتە خوو، مەلەك ئاسا، دوو گێسووش موشکین و سیا
مووسا هەیبەت و با حەیا، عیسا دەم، شناسی ئەنبیا
«یەدەینش چوون یەدی بەیزا، دوو ئەبرۆش نەقشی ﴿بِسْمِ اللّٰه﴾
دوو دیدەش نەرگس شەهلا ﴿وَ ما زاغَ الْبَصَر﴾، خوانی»

**

زاهیر جیسمەن، باتین نوورەن، وەڵڵا نوورەن عەلا نوورەن
بە ئیعزازی مەقامی وێش ئیمانی «بیت المعمور»ەن
بە ئەنواری جەماڵ وێش مەهتابی شەوی دەیجوورەن
«بە عاریز مەشعەلی نوورەن، بە باڵا شەمعی کافوورەن
جەبینش مەتلەعی نوورەن پەرێ ئەفواجی نوورانی»

**

بە ئەبر و هیلالی ماهەن بە گێسوو موشکی سیاهەن
بە غەمزەی چاوی مەستانە، پەرێ عالەم رانماهەن
جە دیوان و رۆژی جەزا شافیعی ئەهلی گوناهەن

بە گۆنا یۆسفی چاهەن، بە خەت خزر و بە رۆح ماهەن
بە لەب عیسای مەسیحاهەن مەبەخشۆ ئاوی حەیوانی»

**

لەبەر حوسنی ئەو زیبا روویان سەر ئەفکەندەن
جە شیرینی شەمائیلش، «ئەرمەن» و «میسر» شەرمەندەن
سەروی بۆستان نە سەر راهش، خەمیدە و ئوفتادە و کەفتەن
«بە دەندان شەککەر و قەندەن، بە باڵا شۆخی دڵبەندەن
هەزار دڵ پەیش ئەرامەندەن یەکێ چوون پیری کەنعانی»

**

ئەسوەد و ئەحمەر و ئەسفەر، ئەمواجی بێ کەرانانەن
ئەبیەز و ئەسمەر و ئەخزەر، جە بارەگاهش حەیرانەن
فورس و کورد و عورب و عەجەم، لە پێشگاهی ئەو یەکسانەن
«جە دەفتەرخانەیی شاهیش، هەزاران سەد هەزارانەن
نیەن مەیلیش جە کەس پەرسۆ عێراقی یا خوراسانی»

**

قەد و قامەت بلوورینش، مەلەك شێوە کێسا بۆ شەن
لە هەر مەکان و زەماندا، هەستی مەستی عەتر و بۆشەن
«سەعید»ی بێ نەوا هەردەم ئارەزووی دیداری تۆشەن

«دوو موشکین قەوسی ئەبرۆشەن، ریدایی دڵبەریش دۆشەن
«شەهاب»ش پەی سیا پۆشـەن خـودا وینووش بـە ئـاسانی»

***

«۲»

ئـەی ئـامینە مـوژدە بـێ بـاری تـۆ پـیغەمبەرە
خـۆشـەویستی عـالەمە، شـافیع رۆژی مـەحشەرە
سـەروەری کـائیناتە، تـایبەتی رووی بسـاتە
دەلیـای ئـاوی حـەیاتە، سـاقی چاوی کـەوسەرە
رابـەری دونـیا و دیـنە، هـاوەڵ «روح الأمـین»ە
زوبـدەی سیدق و یـەقینە، لەبۆ هـەموو سـەروەرە
شـاهید پـێغـەمبەرانـە، مـوعەللیمی قـورئانە
دیـنی گـەورەی ئـەدیانە، لەلای «اللە» داوەرە
بـە فـەرمانی ئـیلاهی بـۆ هـەموو کـەس پـەناهی
لابـەر کـوفر و گـومڕاهـی، نـەجات دەری بـەشەرە
رێبـوار شـەوی ئەسڕایـە، مێمـان زاتـی خـودایـە
مـەقسەد ئـەعلا سـەمایە، جـوبرەئیلی رابـەرە

بـوراق سـوار مـیعراجـه، عـالەم بـه ئـەو مـوحتاجه
بەخ بـەخ لەو تـەخت و تـاجه دوژمـنی دەر بـەدەره
ئـامینه تـۆ زۆر پـاکـی دایکـی شـاهی لەولاکـی
بـۆیـه ئـاوا بـێ بـاکـی، رۆڵەت کـانی گـەوهەره
وەختێ به ئەمری یەزدان، سـەردەربێرێ له مـەیدان
هـەر ئـەوه خـاوەن فـەرمان نـه کیسرا، نـه قـەیسره
زووکــه رۆڵەی مــوسوڵمـان ئاماده بـه بـۆ مـەیدان
چوون «علی» شاهی مەردان، سەڵوات بۆ پێغەمبەره
«سەعید» بـۆ رۆژی جـەزا، له ئـەو سـارا و لەو فـەزا
مـەترسه، مـەگـره عـەزا، نـووری ئـەحمەد ئـەنوەره

***

میرزای هەورامی

«١»

مانگی مەککە ﷺ

ئەی ئاغەکـەی دونـیا و دیـن   بـــەخێر بـــی، بـۆ مــەدینه
گــیان و ئـــەولاد و مـــاڵم   قـــوربان شـێوەی شـیرینه

**

له کێو «ثَنِیّات الْوِداع» مانگی مەککەم، لێ هەڵهات
ئەی شاسواری میعراج ئەی شافیعی عەرەسات

**

پێغەمبەری شیرینی بۆ ئوممەتان ئەمینی
سەرگەورەی هەر دو عالەم پێشەوای سەرزەمینی

**

چاومان خاکی بەر پێتە نەفامان، قینیان لێتە
ژن و پیاوی مەدینە قوربان ئەو نوورەی پێتە

**

دەنگی خوات هاورد بۆمان ئەی فەخری ئاخر زەمان
«جِئتَ بِالأَمرِ المُطاع» تۆ بویتە مایەی ئیمان

**

کۆچی خاوەن شکۆیە دەرچێ هەرکەس نامۆیە
کۆچی خێرت بە خێر بێ مەدینە شاری تۆیە

**

تۆ «نورٌ عَلیٰ نوور»ی هەر تۆ مایەی سرووری
خودایا چ بکەم لە دووری ئاخ بۆ وەسڵ و حوزووری

**

هـــەزاران و هـــەزاران سـەلامی خـودای مـیهرەبان
لەسـەر تـۆ، ئـەسحابی تـۆ کـە بـۆ عـالەم «پـێشـەوا»ن

«٢»

ئۆخەی کە تۆی سەردارم

«صَـــلٰوةُ رَبِّ مٰـــا سٰـــارَ القَـــمَر
عَـــلَى النَّـــبِیِّ، ســـیِّدِ البَـــشَرِ»
مـــەئمووری مـــوژدە و بـــەشارەی عـــالەم
ســـەر حـــەڵقـــەی خـــاسان ئـــەولادی ئـادەم
مـــوفەسسیری حـــەق ئـــایاتی قـــورئان
شـــەوڕەوی مـــیعراج، بـــۆ لای لامـــەکـان
کـــەرەمدار وێنـــەی «ڕۆژ»ی بـــەهاران
چـــرای ڕەهـــنوما، بـــۆ جـــەمعی بـــەشەر
«صَلٰوةُ رَبِّ مٰا سٰارَ القَمَر
عَلَى النَّبِیِّ، سیِّدِ البَشَرِ»
مـــاڵ لە مـــەدینە و دایـــم لە لامـــان
ئەوە دەسگیر و شەفاعەت خـوامـان

باوانی ئوممەت لە روی سەرزەمین
رەهنومای رێگە و رێی «حَقُّ اليَقِين»
لە قەبر و حەشر و لە پردی «صِراط»
دڵسۆزی ئوممەت بۆ جێگەی خەتەر
«صَلٰوةُ رَبِّي مٰا سٰارَ القَمَر
عَلَى النَّبِيِّ، سيِّدِ البَشَرِ»
نازیمی نەزمی کەعبە و یاری حەق
چاوەزاری تۆ سوورەی «الفَلَق»
﴿إِنّٰا فَتَحْنٰا﴾ی خۆت و یارانت
عینوانی غەیبی نەجمی سەر شانت
سوورەی «وَالنَّجم» و سوورەی «وَالضُّحىٰ»
تەفسیری؟ مەگەر هەر دانای داوەر
«صَلٰوةُ رَبِّي مٰا سٰارَ القَمَر
عَلَى النَّبِيِّ، سيِّدِ البَشَرِ»
بە ماڵ و بە حاڵ، بە کۆچ و بە جەنگ
گەیانت دەنگی خالیقی بێ رەنگ
شاخانی «حیجاز»، بە فەخری تەمام
ئەبوون بە ئاڵتون، بۆ «فخر الانام»

قــەبوڵی نــەکــرد زیــنەتی دونــیا
«صَـــــلِّ عِـــــلَيهِ اَللّـــه أَكـــبَر»
«صَلٰوةُ رَبِّي مٰا سٰارَ القَمَر
عَلَى النَّبِيِّ، سيِّدِ البَشَرِ»
یـــا رەبـــی ئـۆخـــەی کـــە تـــۆی ســـەردارم
ســـەر قـــافڵەی بـــەڵەد، نـــوور و ئـــەنوارم
گـــــیانم بـــــە فـــیدای، هـــەوادارانت
لە ئـــــال و ئـــــەسحاب، لە یـــاوەرانت
«شَـیخَین» و «صِـهرَین»، کـۆچـەر و یـاوەر
«بووبەکر» و «عومەر»، «عوسمان» و «حەیدەر»
«صَلٰوةُ رَبِّي مٰا سٰارَ القَمَر
عَلَى النَّبِيِّ، سيِّدِ البَشَرِ»
یـا رسـولَ الله، تـۆی حـاڵ زانـی مـن
لە دوای خـودا تـۆی، پشـتیوانـی مـن
«آناً فآناً» رەحـــمەت پـــەیا پـــەی
لەسەر رۆحی تۆ، لای حەی لەبۆ حـەی
هـەتا مـانگ و رۆژ وان لە هـات و چـوو
ڕەحمەت لەو دڵەی ناوی تۆی وا لەسەر

«صَلوةُ رَبِّي مَا سَارَ القَمَر
عَلَى النَّبِيِّ، سيِّدِ البَشَرِ»

«میرزای هەورامی»

***

ئەم پارچە هەڵبەستەم لە کتێبی «وتار و تار بێژ» نووسینی «عومەر ئەحمەد نظامی» پێش نوێژی مزگەوتی «بێخود» لە سلێمانی وەرگرتووە...

یا رسولَ الله بەرەو رووت هاتم
کوردێکی زەبوون شکستە و ماتم
ساڵەهای ساڵە ئاواتم تۆیە
کڵپەی دەروونم دیداری تۆیە
وا ئەمڕ و بوومە میوان مەزارت
راز و نیازم هێنایە دیارت
سەلامی سەدان کەسی کوردستان
هەڵم گرتووە بە دڵ و بە گیان
سڵا و دیاریمە لە کوردانەوە
هەموو برایان بە خوشکانەوە

کڵپەی دەروونیان هەموو بۆ ناردووی
شەفاعەت خوازن بۆ سبەی ئەدووی
یـــا رســـوڵ الله شــەیدای دیــدارم
ئـــەمانەتباری کـــوردی هـــەژارم
لێمـــان وەرگـــرە هـــانا و هـــاوارمـــان
لە رۆژی ســەختا تــۆی تکـاکـارمان
یـا رســوڵ الله مــن مــیوانــی تــۆم
میوانی خانە و رەوزەی جـوانـی تـۆم
یـــا رســـوڵ الله ســـاڵەهـــای ســـاڵە
چیرۆك خـوانـی تـۆم بـە ئـاه و نـاڵە
ســـیرەتی پـــاکت رادەگـــەیێنـــم
کـــار و فـــەرمانت بـــەجی دەهـــێنـــم
ئـــــومێدەوارم نـــازم وەرگـــری
شـــەفاعەت خـــوازم رازم وەرگـــری
بۆ خۆم، بۆ دایکم، بۆ باوك و کـەسم
ڕۆژی قـیامەت تـۆی فـریاد رەسـم
دەســتە بـارەی مـن هـەزاران سـەلام
لە دیـاری پـاکت «یـا خـیرَ الأنـام»

داوام وەهـــایە لێمـــی وەرگـــری
جـوابیش بفەرموو «یـاخیرَ البَری»
دۆعـــا بـفەرموو بـۆ کـوردستانت
نـەوەی «سـەلاح» و رۆڵەی چـاوانت
بـەڵکـوو ئـەمجارەش رزگـارمان بـبێ
لە دەســتی ســتەم قــوتارمان بــبێ

***

مامۆستا «عبداللە»ی کاتب

«۱»

موناجات

بەشێ لە موناجاتە بە سۆزەکانی مـامۆسـتا مـەلا «عـبداللە»ی فــەنایی، گــەورە پیاوی تـەریقەتی نـەقشبەندی و نـووسەری حەزرەتی شێخ «محەممەد عوسمان سراج الدّین»ی دووهەم...

لە ســایەی رێزە خــۆری بــابی خــاسانت، خــوداوەنــدا
لە «فـیرقەی نـاجیە» تـەردم مـەفەرموو، تـۆ کـە رەحـمانی
مــنیش ئــیقرار ئـەکـەم یـا رەب لە بـابی قـوبحی ئـەعمالا
گەلێ روو چووم و نەمفامی لە حەد دەرچووم و نـەمزانـی!

لە چاکە بێ بەش و مەحرووم بە باری مەعسیەت کەوتووم
لە ماڵی غەفڵەتا خەوتووم بە سەر شۆڕی و پەشیمانی!
بناغەی کاخی ئەعمالم بە حیلەی نەفسی سەرکێشم
لە جێ دەرچوو، شکا، شەق بوو، دەر و دیوار و هەیوانی!
لە بێ ئەمریت ئەوەند ئیفرات و تەفریتم لە ژینا کرد
نیە دەسمایە بۆ ئاخر مەگەر عوزری پەشیمانی!
ئەگەر لافاوی جوودت بێ بە سەر کۆ کۆی قەبایحدا
سەری دەرزی چ تەئسیرێك ئەکاتە مەوج و تۆفانی؟!
بە جاهی واسیتەی خەلق و وجوودی عالەمی «مومکین»
کە هەر ئەو سەروەری عامە و گوزیدەی نەسڵی عەدنانی
کە بەو بوو رەفعەتی ئەفلاك و ئەنجوم بەو مونەووەر بوون
لە سایەی نووری ئەو نەوعی مەلائیك بوون بە نوورانی
لە پرسینی ﴿أَلَستُ﴾، بەو بوو کە فەوجی عالەمی ئەرواح
﴿بَلیٰ﴾ بوو بەختەوەر جوابی «نَـعَمْ» بۆ قاسی‌یو جانی
بە رۆحی ئەو پەناگایە، بە تەشریفاتی ئەو شایە
کە ئەو مەدعوو بە ئەسرایە، لە نیوەی شەو بە پەنهانی
زەوی نەیما جم و جوڵی، کە زانی ئەو بە سەریا دێ
فەلەك هەر چاوەڕوانی بوو لە بۆ میعراجی جیسمانی

ئەگەر مەهدی زەوی، نازیش بە سەر حەوتەم فەلەك دا کا
کە ئەو زاتەی لە باوەش گرت، لە حاڵی بەرزەخ و ژیانی
ڕەوایە تا بەرە و مەحشەر مەدینەی خۆی بەجێ دێڵێ
بنازێ بەو شەفیعە، بۆ کەماڵی مەرتەبە و شانی
هەتا تەیی سەما ئەکرێ ئەنازێ بەو شەوە گەردوون
کە ئەو شا سوارە بۆ دەعوەت سەعاتێ بوو بە بە میوانی
بە سەرگەرمی مەلەك، شەوقی فەلەك بۆ کاتی تەشریفی
بە ئیعجاز و بە تەکریمی حوزوور و «وَحی»ی قورئانی
بە سەیری ڕەفرەفی، بۆ ئەوجی ئەفلاك و سەماواتت
بە نووری سیرڕی ﴿أَوْ أَدْنىٰ﴾، مەقامی قوربی سوبحانی
بە جاهی مەرتەبەی سەدری ریسالەت عازیمی سیدرە
بە ﴿مَازَاغَ البَصَر﴾، یەعنی بە دیدەی چاوی فەتتانی
بە خورشیدی سەمای بورجی ریسالەت، خاتەمی مورسەل
بە شەمعی مەجلیسی دەستە و گرۆی ئەفواجی ڕۆحانی
کە بەو شا باڵە «روح القدس» مەجالی سەیری لێ بەسرا
بە تەنها بۆ حوزوور ئەو چوو، ڕەوا بوو عەرز و فەرمانی
بە نوقتەی مەرکەزی کەنزی علوومی زاهیر و باتین
کە بەو بوو فەتحی ئەبوابی تەریقە و ڕەسمی عیرفانی

بــە جــاهی ئـەو حـەبیبە و حـورمەت و نـازی لە دەرگـاتا
بــە حــەققی ئـەو تـەبیبە و زیـنەت و ئـیکسیری ئـینسانی
بە جاهی ئەو کەسەی فەخری بەشەر، هادی سوبول، ئەو بوو
هەر ئـەو شـەهدی دەم و دەسـتی شـیفایە بـۆ پـەرێشـانی
بە جـاهی ئـەو کـەسەی پشت و پـەنای ئـەبرار و ئـەشرارە
ئومێد و واسـیتەی ئـوممەت لە تـرسی حـەشر و مـیزانـی
کـە بـەو بـوو تـەوبەیی ئـادەم قـبووڵ و حـیفزی ئـیبراهـیم
بــە ئـەو بـوو سـەبری ئـەییوب و نـەجاتی ئـادەمی سـانی
بە ئەو بوو بینشی یەعقووب و یووسف بەو خەلاسی بـوو
لە دەس کەیدی زوڵەیخا، هەم لە ڕەنجی حەپس و زیندانی
بە ئەو بوو ئولفەتی یوونس، بـە ئـەو بـوو ڕەفـعەتی عـیسا
وەکــوو بـەو بـوو تـەجەللا بـۆ «کـلیمُ اللّـە»ی عـیمرانـی
بــە ئـەو بـوو ئـاگـری فـارس کـوژاوە و وشك بـوو سـاوە
شــەقی بــرد تـاقی کـیسڕا، کـەوتە لەرزە بـان و هـەیوانـی
بە ئەو بوو زوڵمەتی کـوفر و بت و خـاج و سـەنەم لاچـوو
شکـــا بـــازاڕی نـاباری دەسـیسە و کــەیدی شــەیتانی
کە ئـاڵای دیـنی حـەق هـات و سـەری کـێشا بـە دونـیادا
لە سایەی ئەو بوو ڕۆشن بوو چرای نـووری مـوسوڵمـانی

بە نووری ئەو سەفا کەوتە دەروونی کۆمەڵی ئەسحاب
بڕا جەرگی عەدوو گشتی بە تێغی تیپی یارانی
خوداوەندا: بە حەققی تینەتی ئەو یارە، دووبارە
بە خەتمی دائیرەی مورسەل، بە مۆر و خاتەمی شانی
بە شەرحی سەدر و سینەی پاکی وەك مینا بەبێ گەردی
بە حوسنی سیرەت و شێوەی جەماڵی بەدری تابانی
بە جاهی حورمەت و وەقری، بە رێز و مەنزڵەی فەقری
فیدای ئەو فەقرە بێ سەد حیشمەت و موڵکی سولەیمانی
بە سیدق و راستی سیددیق و عەڵی حەزرەتی فارووق
بە «ذي‌النّورين» عوسمان و عەلی‌یو شێری بوڕڕانی
بە پاکی «أُمَّهاتُ المُؤمِنين» و فاتیمەی زەهرا
بە دوو سیبتەی موکەڕڕەم، تازە لالە و سەروی بوستانی
بە سەحبی سەف شکێن و یاری ئەو سەردارە نازارە
بە دەنگی هەلهەلە و شەوقی دڵ و جۆشی سەنا خوانی
بە خوێن و بەرگی خوێنینی شەهیدانی حونەین و بەدر
بە عەبباس و بە حەمزە و جەعفەر و سەلمان و حەسسانی
بە راسی تابیعین و تابیعینی ئەو بوزورگانە
کە هەریەك بۆ رەزامەندیت دەری کرد گۆ لە مەیدانی

بـــه شـــاهی نـــەقشەبەند و خـــواجـــەکـــانی «نـــقشبنديّه»
ســـــوپا ســـالاری تـــەوحید و تـــەریقی ســـەیری پـــەنهانی
به پیرانـی تـەریقەی سوهرەوەردی و قـادری و چـەشتی
به «نـجم الدّیـن»ی کـوبرا و بـه جـاهی غـەوسی گـەیلانی
به حەققی پورتـەوی فـەیزی «مُـجدّياد» بـۆ تـەریق و دیـن
مـــەداری رەمـــز و تـــەحقیق و ئـــیمام و قـــوتبی رەبـــبانی
به عەشقی شاهی دەهلی و رەنجی مـەولانایی کـوردستان
جـــەنابی «ذی الجـــناحین» و کـــنووزی نـــووری عـیرفانی
به شێخ عوسمان «سراج الدّين»، وەفاو و بُوالبَهاء» ئەحمەد
«ضیاء الدّين» و «نجم الدّين»، «علاء الدّين»ی «عوسمانی»
به شـێخـی ئـینس و جین، ئـەمر و تـەبیبی زاهـیر و بـاتین
بـــه پـــیری دەســـتگیر و نـــائیبی فـــەخری بـەشەر، یـانی:
بــه شــاهی جــێ نشـینی خــانەدان و خـاوەنی تـەمکین
نـــەهالی بـــەرگوزیدە و نـــووری دیـدەی ئـالی عـوسمانی
وەسیله و فەخری ئێمە، قوتبی ئەعزەم، مەتبەعی «سادِس»
مــەدار و رهــبەری عــالەم، «سِـراج الدّیـن»ەکـەی سـانی
بـــــبەخشه عـــــەبدی بـــێچـــارە و قـــەساوەتبار بـــێکـــارە
ئـــەسیری نـــەفسی ئـــەمارە و رەزیـله و تـەیقی ئـینسانی

بە ژەنگی مەعسیەت گۆڕا دەروون و دڵ، کە فەوتاوە!
بە رەحمی تۆ نەبێ نابێ عەلاجی دەرد و دەرمانی
چ خۆشە لەززەتی عەفووت لە تەنگانەی پلەی ئاخر
بە یادی تۆ لە لەش دەرچێ پەپوولەی رۆحی ئینسانی
گەدایی بێ نەوا روو کاتە دەرماڵی کەریمانت
گەلێ دوورە لە جوودی تۆ بە نەومیدی گەدا رانی
«فەنایی» روو لە کوێ کا، غەیری ئاسانەی کەریمی تۆ؟
بە رەحمی واسیعت رەحمێ لەگەڵ مەرگی بە ئاسانی

***

«٢»

لەبەر قاپیی دەری مەیخانە جێگەم کەن کە جێ بگرم
لەوێ چاتر ئەمن جێگە گومان نابەم کە لێی بمرم(١)

---

١. مامۆستا فەنایی کە بۆ دوا جار لە مانگی «ئاب»ی ٢٠٠٤ی زایینیدا داخڵی خەستەخانەی «رزگاری» بوو لە شاری هەولێر، بۆ ماوەی دوو هەفتە تیایدا مایەوە، لەو ماوەیەدا ئەم پارچە هۆنراوەی نووسیوە، کە دوا هۆنراوەیەتی لە ژیانیدا. وە لە ناوەرۆکی هۆنراوەکەدا بە ئاشکرا دەرئەکەوێ کە پێش‌بینی نزیك بوونەوەی وەفاتی خۆی کردبێ، بۆیە بەو شێوەیە لە خوا ئەپاڕێتەوەو داوای لێ ئەکات کە لە نزیکی مورشیدەکەیدا وەفات بکات و بنێژرێت.

بە یادی پیری مەیخانە، ئەگەر جێگەم لەوێ بدرێ
حەیاتیشم مەماتە، وا ئەزانم هەمدەمی خدرم
خودا خۆت عالمی، لەیلم لەکوێ تەسلیمی تەقدیر بوو
بەلوتفی خۆت کەرەم فەرموو، دەبا ئەمنیش لەوێ بمرم
کە تۆ خۆت قادری، ئێرە و ئەوێ بێ فەرق و یەکسانە
بەڵام بۆ من نزیکی ئەو پەنایە و دامەنی ئەگرم
لەگۆڕیش هەمدەم و هەمڕاهی دەشتی مەحشەری ئەوبم
لە خزمەت زاتی ئەودا بم لە ساحەی پڕ خەمی نەشرم
هەتا دونیا بە دونیاو و قیامەت را ئەبێ، یا ڕەب
لەسەر ئەو عەهد و پەیمانە، لە دەوری قەبرەکەی بمرم
کە من تەرکی هەموو یار و دیاری خۆم لەبەر ئەوکرد
خودا ئێستەش قەزا وا بێ بچم لەو شوێنەدا بمرم
هەموو عومرم بەهۆی ئەوسەرف و تەرکی یادی یاران کرد
نەبا بەختی ڕەشم یاری نەکا، هەر لێرەدا بمرم
کە کۆچی کرد و ڕۆیی لەیلەکەم، شێوا هەموو هێزم
وەکوو بازاڕی «لەنگە» ئاگری تێ چوو دڵ و فکرم [١]

١ـ مەبەستی شاعیر لە «بازاری لەنگە»، بازاڕی کۆنە فرۆشەکانی شاری هەولێرە، کە تا ئێستا "سێ" جار ئاگری تێ چووەو زەرەرو زیانێکی زۆری ماددی گەیاندووە. وە ئەوەی جێی سەر سوڕمانە ئەوەیە کە تا ئێستاش هۆکاری ڕاستەقینەی ئەم ئاگرە نەزانراوە.

که بڕیارم وەها دابوو لە پێش ئەو ئۆغری خێر کەم
کەچی وا ئۆغرم شەڕ بوو، لە هەر قاپی و دەرێ بمرم
شەها فەرقی نیە بۆ تۆ لە هەرکوێ هەڵکەنن گۆڕم
نیشانەی سەعدە بۆ من، گەر لە خزمەت ئێوەدا بمرم
بە سۆز و لوتفی پیرانە بلاوێنە «فەنایی» تۆ
دەسا هیممەت بفەرموو با بە دڵ من دامەنت بگرم

***

شاکەلی

شاعیری دڵ گەرم و عاشق کە ژیانی خۆی بۆ خزمەتی وڵات و خاکەکەی خۆی تەرخان کردووە شێخ ئەحمەدی شاکەلییە. لە ساڵی ١٩٠٢دا هاتووەتە دونیاوە. لە ١٩٨٢/٢/١٤دا لە تەمەنی ٨٠ ساڵیدا کوچێ دوایی کردووە و لە گۆڕستانەکەی شێخ سەعیدا بە خاك سپێرراوە. «ئەم هۆنراوانە لە دیوانەکەی وەرگیراون»...

«١»

«قەسیدەی هاشمی»

ئەی شەفیعی دەشتی مەحشەر، فەیز بەخشی مورسەلین
گۆشـەیی چـاوت لە مـن بـێ «رَحْمَـةً لِـلْعَالَمِين»

مەعدەنی عیلم و حـەقیقەت، مـەخزەنی سـەبرو و سـەفا
ئەی شـەهنشاهی دوو عـالەم، سـەروەری دونـیاو و دیـن

ئەی شەهەنشاهی ﴿لَعَمْرُكَ﴾ ﴿قَابَ قَوْسَيْنِ﴾ت مـەقام
بەرلە ﴿مَـا زَاغَ الْـبَصَر﴾ جێما لە رێ «روحُ الأمـين»

رۆحی مـن قـوربانی رێگـە و خـاکی بـەر پـێتـە و مـەقام
تـۆ مـەقامی ﴿لِي مَعَ اللّـه﴾ی کـە دەرم دێنـی لە شـین

شـین و گـریانم لەبـەر زۆری گـوناهو غـەفڵەتـە
بـۆ رجـای عـەفوی ئـێمـە ورد و گـەورە هـیچێ نـین

تـۆ رەئـیسی شـافیعین و مـن ئـەنیسی مـوفلیسین
رەحمەتێ کـە ئـەی جـەلیسی سـاحێبی عـەرشی بـەرین

ئـاخری رۆژی ژیـانە و سـووەی ئـەعمالم درێژ
لوتـفی تـۆیە گـەر نـەجاتم بـێ لەدەس «بِـئْسَ الْـقَرِين»

یـا رسـول الله دەخـیلە رەهـبەری دونـیاو و دیـن
پـادشاهی لەشکـری دڵ، شـافیعی رۆژی یـەقین

پـــاسەوانـــی ئـــاستانت ســـاکـــنانی ئـــاسمان
ســایەبانی تــۆ ئــەکــا بــەو شــا پــەڕەی «روحُ الأمــین»
کــاتی ڕەحــمە و شــەفەقەتە، مــوحتاجی ڕەحــمی ئــەتۆن
دەست و پا بەستەی کەمەندی مەکـری شـەیتانی لەعـین
دەســـتی زامـــارم کــە ســێ ســاڵە ئــەسیری بــەستنە
تـــازە دەخـــوازێ لە ئـــیعجازت دەوایـــێ بـــۆ بـــرین
تـــۆ خـــودا هـــیچم نـــیە تـــاعات و ئـــەعماڵی قـــەبوڵ
هـــیممەتێ، بـــەڵکـوو لەمـەولا بـبمە بـەندەی مـوخلیسین
هەر لەو ڕۆژ ئـاواوە بـەندەی غـەفڵەت و بـەندەی خـەوم
بێ بەشی نـیوەی شـەو و بـێ شـۆری فـەخری سـاڵحین
شـــەرمەنەی ڕۆژی جـــەزام و ســـەرفگەندەی بـــارەگـــا
بـــۆ جـەنابی فـەخری عـالەم چـونکە مـایەی ڕەحـمەتین
«شـــاکـــەلی» شێواوە شێوەی بـەندەگـی و ئـازادەگـیت
کـــاتی مـــەرگە، ڕوو کـــەرە دەرگـــای «فَـخْرَ المُـرسَلِین»

***

«٢»

حـــاجی لەپـــاش کـــەعبە ڕوو کـــە لە شـــاری دوڵبـــەر
تا سەرفەراز و بێ غەم ڕوو کەی لە دەشتی مەحشەر

حیرەت ئەکەم لەوانە، ئەچنە تەوافی خانە
نارۆنە ئاستانەی «خَيْرَ الوَرىٰ»ی پێغەمبەر
کە خواهیشت خودایە، لەم عەمرەو و سەفایە
مەقسوودت موستەفایە، خالق، لە حەجی ئەکبەر
«لَوْلاكَ» و هەم «لَعُمْرَكَ» دوو شاهیدن تەبەڕڕوك
بەس بۆ جەنابی ئەو بوو ئەوەی کرا موقەددەر
روو کە لە ڕێی مەدینە ڕێگایێ تر مەبینە
ئەم ڕێگە ڕەسمی دینە گەر پێم ئەکەی تۆ باوەڕ
بە سۆزی پڕ لە سینە ئاهێ لە دڵ دەر بێنە
دەروونت هەڵگرێنێ خۆشتر لە «نار»ی مەجمەر[1]
ئەم مانگە تەرکی خەو کە، بە شەو لە خەو تۆ ڕەو کە
دڵ پڕ لە شەوقی ئەو کە دەمت «اللّٰه أكبر»
کە چوویتە ماڵی مەککە، عەزمی مەدینە جەم کە
تەحقیقی دینی تیایە مەدینەیی مونەووەر
دینی موبینی تیایە، ئەسڵ لەوایە موغمەر
یەعنی شەفیعی مەحشەر نووری خودا پێغەمبەر

---

١. مەجمەر: کوورە، ئاگردان.

ئەرز و سەما موسەببەب، بۆ ئەوکرا موسەووەر [١]

***

«٣»

یا رسوڵ الله ئەگەرچی روو رەشی دیوانی تۆم
گەر نەبم خۆ هیچ نەبێ رێزە خۆری خوانی تۆم
من کە روو زەرد و زەعیف و زامداری غەفڵەتم
ناتەواوم، نارەوایە، چۆن بڵێم قوربانی تۆم
تۆ رەئووف و مونعیم و من موفلیس و بێ زادی رێ
رێبوارێکی هیلاکم هەر ئەڵێم میوانی تۆم
ئەی شەفیعی موزنیبین موحتاجی شێوی ئەمشەوم
بێ دەس و بێ کەس ئەمێنم، چاوەڕێی ئیحسانی تۆم
یا رسوڵ الله چ خۆشە سەر قەدەم کەم تا حوزوور
گەر بژیم دووبارە ژین و بشمرم قوربانی تۆم
کەس نیە وەك من لە دەشتی مەحشەرا وێڵ و مەلوول
روو رەشی رۆژی جەزام و شەرمەنەی یارانی تۆم

١. ئەم هۆنراوەیە تەواو نیە، لەبەر درێژی هەمووماں نەهێناوە، ئەگەر پێتان خۆشە هۆنراوەکان بە تەواوی ببینن سەرێك لە دیوانەکەی مامۆستا شاکەلی بدەن.

ئـەی فـیدای ئـەو خـاکـە بـم یارانـی تـۆی پـێدا ئـەچوون
گیان فیدای «سددیق» و «فاروق» و «عەلی» و «عوسمان»ی تۆم
ئـاخ لە نـاخی کـاخی جـەهلا حـەپسی تـاریکی و خـەتام
چـاوە چـاوی نـووری عـیلم و پـڕتـەوی عـیرفانی تـۆم
تـۆ خـودا ڕۆژی جـەزا کـاتی ڕەجـا، ئـەی مـولتەجا
«شاکـەلی» بـێ بـەش مـەکـە، حـەیفە کـە سـەرگەردانی تـۆم

***

لە هۆنراوەکانی مامۆستا مەلا محەممەد خاکی

خسووس ئەو «سددیق» کردارە، دەروون گـەنجینەی ئـەسرارە
کـە ﴿ثَانِيَ اثْنَيْنِ فِي الْغَارِ﴾ە کـە «شَيخُ الصُّبح»ی هـەموانـە
بـەوی فـەرموو خـودا ڕازیـم لەو، ئـەر ڕازی لە مـن بـێ ئـەو
تـەجەللی خستیە چـەرخـە، وەکـوو ئـەم چـەرخـی گـەردانـە
حـەدیسە: گـەر خـەلیلێکـم بـە غـەیرەز ڕەب بگـرتایە
«ئەبووبەکر»م ئـەگـرت، ئـەلحەق غـەیرە لەم ڕوتـبە حـەیرانـە
جـیرانـێکـی شکـاتی کـرد لە خـزمەت فـەخری عـالەمدا
کـە بـۆنـی گـۆشتی بـرژا و دێ هـەموو شـەو لەم دەر و بـانە

له خـــانەی حـــەزرەتی ســـددیقەوه دێ غـالیبا ئـەم بـۆ
دراوســێ بــێ بــه شـین ئـێمـه ئەمەکـەی دەئبی جیرانـه
که «فخر المرسلین» بۆی وەردی سەدری پاکی کرد فەرمووی:
ئـەمه بـۆی «خَشْـیَةُ اللّـــه»یـه، ئـەمه بـۆی قـەلبی بـریانه
مەگەر نەت بیستووه ئەم قەوله که فەرمووی موخبیری سادق
شـــەوی ئـــیسرا ئـــەبووبەکـــرم ئـــەدی لەو ئـاسمانانه
ئـــەمینی بــوو له هـــەر رێێ، جـــەلیسی بــوو له هـــەر جـێێ
مـــەسەلیان «فی المَـــثل» بیلێم، ئـەم ئاسەف ئـەو سولەیمانه
کـەسێ سـددیقی ئـەکـبەر بـێ، مـەهین یـاری پـێغـەمبەر بـێ
ئــەبێ پــێ ئــەفسەری ســەر بــێ، له کــن دانـاو و فـەرزانـه

***

تکا و نزا له خزمەت سالاری مەدەنیدا[1]

یـا مـوحەممەد هـاتووم تـا خـۆم خـەمه ئـاسانەکـەت
بێمـه ژێری گـومبەزی بـەرزی وەکـوو ئـاسمانەکـەت
تـۆ رەسـوولێکـی «کَـریمُ الطَّـبع» و عـالی هـیممەتی
من گەدای دەرماڵی تـۆم و چـاوەڕێی ئـیحسانەکـەت

---

١. ئەم شیعره له گـوڤاری... وەرگـیراوه کـه بـه داخـەوه نـاوی شاعیرەکەمان بۆ ئاشکرا نەبوو.

مـن بـه گـیان و دڵ تـه‌اوفـم کـردووه مـاڵی خـودا
هاتووم تـا زیـاره‌تیّ کـه‌م، قـه‌بره پـاك و جـوانـه‌کـه‌ت
نـه‌فس و شـه‌یتانی له‌عـینم بـه‌ره‌ده‌باران کـردووه
تـا دڵێکـی پـاك و خـاوێن بێرمـه ده‌رك و بـانه‌کـه‌ت
من به ئاوی پاکی زه‌مزه‌م سه‌دکه‌ڕه‌ت خۆم شۆردووه
تـاکـوو لاوا چـڵکـی تـاوان ڕۆڵه پـڕ تـاوانـه‌کـه‌ت
مـن له خـاکـی پـاکـی «بـه‌تحا»، بۆ مـه‌دینه هـاتووم
تا قه‌بووڵم کـه‌ی بـه تـۆزی ژێری پـێی ده‌روانـه‌کـه‌ت
خۆشه پێم گه‌ر تۆ بـده‌ی ئـیزنم، ئـه‌من گسگـی بـده‌م
تۆز و گه‌رد و خار و خاشاکـی سـه‌رای مـیوانـه‌کـه‌ت
زیاره‌تی غاری حیرام کرد، شاخ و داخ و هه‌رد و به‌رد
ئه‌ی سه‌ر و ماڵی ئه‌من قوربانی خـه‌ڵوه‌تخـانه‌کـه‌ت
نه‌رم و نۆڵ بوو لای ئه‌من، هه‌روه‌ك حه‌ریر و پـه‌رنیان
ئه‌ی ئه‌من قـوربانی جـێگـای «اِقـرَأ»ی قـورئانه‌کـه‌ت
ئـه‌ی «شـفیع المـذنبین»، ئیزنی بـه تـۆ داوه خـودا
تا تکای ئوممه‌ت بکه‌ی لای حه‌زره‌تی ڕه‌حمانه‌که‌ت
سـا تکـای بـه‌خشینی مـن کـه، شـافیعی ڕۆژی جـه‌زا
لێم ببووریّ ڕۆژی مـه‌حشه‌ر، خـالیقی مـه‌ننانه‌کـه‌ت

یــا رەســوول‌الله دەزانــی «بــاقر»یش شــەرمەندەیە
یــادی کــە ئــەوکاتە وا بــەرپا ئــەویٚ دیــوانەکــەت

***

لوقمان پەرستش

«١»

دەریشم کەی هەر دێمەوە

ئەگەر سەدجار لە دەرگانەت دەریشم کەی هەر دێمەوە
ئەوینم تۆی، ئەی خوای من، دەریشم کەی هەر دێمەوە
تۆ خوامی، تۆ پەنامی، تۆی سۆزێکی هەناوی من
تۆ هەناوی رازی دڵمی، دەریشم کەی هەر دێمەوە
بێ پەناهان سەر کزانە دەست بە سینەی بارەگاتن
بۆ هەمیشە دەست بەسینەم، دەریشم کەی هەر دێمەوە
سەگی دەرگا چونکە فێری سفرە و خوانی رەحمی تۆیە
من سەگێك لە دەرگانەت، دەریشم کەی هەر دێمەوە
تۆی هومێدی لێ قەوماوان، رایێك بزەی خۆتم پێ بە
لە شەوەزەنگ هاتووم بۆلات، دەریشم کەی هەر دێمەوە

لە ئـاسمان و مـانگ و خـۆرا جـوانێك نیە بی‌پەرستم

غەیری جوانی ناوت خـوا، دەریشـم کـەی هـەر دێمـەوە

تۆ ئەو کـەسەی نـاوی جـوانت حـەسانەوەی ژانـی دڵمـە

ژانـــی دڵم زۆرە خـوا، دەریشـم کـەی هـەر دێمـەوە

یـادی تـۆیـە دەرمـانی مـن، ئـەی تـەبیبی دەردەکـەم

بۆ عیلاجی دەردم هـاتووم، دەریشـم کـەی هـەر دێمـەوە

هـەر دێمـەوە، چـونکە ئـەتۆ بـۆ هـەمیشە لەنـاو دڵمـای

بۆ هەمیشەی زیکر و فیکرم، دەریشم کەی هـەر دێمـەوە

بـۆ دونـیا و لەپـاش مـەرگیش لە کـاتی پـرسیاری گـۆڕ

لە مەحشەرا بۆ حوزوورت، دەریشـم کـەی هـەر دێمـەوە

«هـێمـن»م ئـەناڵێـنـم، لەبـەر قـاپیت هـاوار ئـەکـەم

ئەگەر سەد جار لە دەرگانەت دەریشم کەی هەر دێمـەوە

«٢»

بۆ پێغەمبەر ﷺ

هـەتاکـوو ئـاسمان ئـەستێرەی مـابێ

هـەتاکوو چـیاکـان سـێرەی سـەفا بێ

هـــەتا پـــاییز بـێ و گـەڵام وەرێنـێ

هــەتا پــەری رۆح، گـیانم دەردێنـێ
هــــەتا بــباریٚ بـــارانـــی بــەهار
هـــەتاکـــوو بـژیم لەکـۆنـە هـەوار
هــەتا زوبــانم بــیهێنــێ گــوفتار
سـەڵوات بیٚ لەسـەر رەسـوولی نـازدار
هـــەتا بــێستانان گــوڵان دەربکـەن
هــەتاکـوێستانان وێنـەیان دەرخـەن
هـــەتا بــولبولی بـێستان بـخوێنـێ
دڵی عـــاشق و مـــەستان بـــدوێنـێ
ســەڵاتـم ئـەکـەم بە چـەپکەیێ گـوڵ
زەنـوێری ئـەکەم بـە فـرمێسکـی دڵ
هـــەڵی دەقـــوڵێنـــم لە دڵی لەکـوڵ
ئـاوی بـۆ دێنـم بـە دیـدە و بـە دڵ

***

لەگوڵ پرسیم لەبەر چـی زۆر جـوانـی؟
بـــە رەنگـی سـوورەوە و شـادمانی؟
بە نـەرمێك و بـە شـەرمیٚ دای جـوابـم

وتـــی: بـیٚ پـێت بـڵێم، بـا تـۆش بـزانـی
لەبەرعەشقی موحەممەد سوورە ڕەنگم
بدەن سەڵوات بە ڕوخساری موحەممەد

**

لە بـاڵنـدەی سـەحەر پـرسیم: بـراکـەم
بر خـۆش دەنگـەکـە و ئـاگـر نـەواکـەم
لەبەر چی هەر گەرمە نەغمەی بەیانیت؟
وتـــی: بـا پـێت بـڵێم دەردت دەوا کـەم
لەبەر نـاوی مـوحەممەد گـەرمە دەنگـم
بدەن سەڵوات بـە دیـداری مـوحەممەد

**

لە مانگ پرسیم بۆ ئەم شەوگارە وێڵیت؟
دەی هــەیە تـۆ دەمـی جیهان ئـەهێڵی
هیلالی یـا چـواردەی؟ بـۆچـی ئـاوای؟
وتی: با پێت بـڵێم نـەیێژی هـەرزە گـێڵی
کە من عەبداڵەکەی عـەشقی ڕەسـوولم
بدەن سەڵوات بە ڕوخساری موحەممەد

**

لە خۆر پرسیم: شەکەت نابی لە کارت؟
لە سێرەی هاتووچوونی جار بە جارت؟
ئەسووتی تۆ کە نوورت دای لە کێوان
وتی: «شارۆخ» بە گیانی تاقە یارت
کە سووتاوم لە تاوی فەخری عالەم
بدەن سەڵوات بە دیداری موحەممەد

***

ناوەرۆك

بەشی كوردی

١. نامی ٥

١. ئەی پێغەمبەری رەهبەری ئیسلام.............. ٩

٢. بە فەیزی بێ ئینتیها ١٢

٣. ئەی پێغەمبەری خۆش خولق و رەوشت ١٥

٤. یا رەسول‌الله گیانم بە فیدات ١٧

٥. رەببی لە عەرشی وەفا برژێنە سەیلی سەفا ٢١

٦. یا رەببی هەتا بەحری کەرەم ماوە لە بەریا.......... ٢٢

٧. یا محمّد المصطفی ٢٥

٨. ئەی کانی کەرەم سەروەری دیوانی مەحەبەت ٢٧

٩. رەببی بنێرە سەلاوات ٢٩

١٠. من میوانی تۆم ٣٢

۱۱. شیرین گوڵەکەم ۳۶
۱۲. و صلّی الله علی نووری بە دینی‌یو بە ئیمانی ۳۹
۱۳. ئەی سەردارەکەی عەجەم و عەرەب ۴۱
۱۴. ئەی نووری موبین سیراجی وەهاج............ ۴۸
۱۵. بڕێژە رەحمەت خوا هەتا قیامەت لەسەر ۴۹
۲. نەقیب ۵۱
۱۶. وَصلّی الله علی زاتێ.................. ۵۱
۳. سافی ۵۲
۱۷. ئەی سەییدی سەرداری من ۵۲
۴. زەندسەلیمی ۵۴
۱۸. صلاة الله سلامُ الله ۵۴
۱۹. یا نەبی سەلام علیك.................. ۵۶
۲۰. یا رەسوول‌الله لە رێتا رۆح و گیان ئیسار ئەکەم.... ۵۸
۵. پەژارە....................... ۶۰
۲۱. مانگی مەولودت گوڵزاری ژینە............. ۶۰
۶. قانع ۶۲
۲۲. یا موحەممەد لێو بە بار و دڵ بە بوریانم مەکە ۶۲

٢٣. یا رسولَ الله غەریقی گیژی عیسیانم مەدەد....... ٦٤
٢٤. قەڵەم! قوربانی نووکت بم دەبێرە فەسحەت و گوفتار ٦٥
٧. عوسمان سراج الدین ٦٧
٢٥. یا رەسووڵاللە زەلیلم سا بە قوربان هیممەتێ..... ٦٧
٢٦. غوڵامی دەرگەی تۆم........................ ٦٩
٢٧. فیدای خاکی بەری پێت........................ ٧٠
٧. محەممەد سەعید نەقشبەندی........................ ٧١
٢٨. رەحمی تۆ دەریایە من تینووم بە یەك قەترە دەسا . ٧١
٨. بێخود ٧٢
٢٩. لەو رۆژەوە رۆیشتووە تۆراوە دڵی من ٧٣
٣٠. ئەگەر شاهم وەگەر شاهین و بازم........... ٧٦
٣١. شەها بە غیرەتت قەسەم........................ ٧٨
٣٢. ئەی ساحەتی سەد جەننەت........................ ٨١
٩. سەلام حەیدەری........................ ٨٢
٣٣. دەنگی زەنگی فودسیان دێ........................ ٨٢
١٠. تاهیر بەگی جاف........................ ٨٧

٣٤. مەتلەعی سوبحی سەعادەت ٨٧
١١. شهاب الدين کاکۆ زەکەریایی ٨٨
٣٥. جەمالێوەم دیەن یاران ٨٩
١٢. ئامینە خاتوون ٩٠
٣٦. موالي يا موالي يا موالي ٩٠
١٣. تاهیر هاشمی ٩٢
٣٧. یا رسولَ‌الله حەزین و تێ‌شکاوم رەحمەتێ ٩٢
٣٨. ئەی چرای گۆشەی دڵی ئەربابی عیرفان ٩٣
١٤. مەسعوود تەم‌تەمی ٩٤
٣٩. یا رسولَ‌الله «سیّدی» سادات ٩٥
١٥. سدیق نوورمحەممەدی ٩٦
٤٠. برای کوردی شیرینم ٩٦
١٦. شاهۆ ٩٨
٤٠. پەنام هێنایە بەر قاپیت ٩٩
٤٢. رەببی هەرچەند شەرمەسارم ١٠٠
٤٣. رووم لە قاپی تۆیە رەببی ١٠١
٤٤. رەببی تۆ پشت و پەنامی ١٠٢

۴۵. هەزاران شوکری تۆ رەببی ۱۰۳
۴۶. فەردی تەنیای تاك ۱۰۵
۱۷. مەجید نژماری ۱۰۸
۴۷. من شەهیدم ۱۰۹
۴۸. ئەی موحەممەد رەمزی هەستی ۱۱۱
۴۹. من رۆڵەی موسڵمانم ۱۱۳
۵۰. شافیعی بەڵێن ئەدەم شەرتە بە دڵ و بە گیان ۱۱۵
۵۱. مانگی ربیع الاول ۱۱۷
۱۸. پیرەمێرد ۱۱۹
۵۲. خوایە ئەوانەی کە بێ باوەڕن ۱۲۰
۵۳. پێغەمبەرەکەی خۆشەویستی خوا ۱۲۲
۵۴. ئیمڕۆ مەولوودی پێغەمبەرمانە ۱۲۳
۱۹. ئەبووبەکری سددیق رضي الله عنه ۱۲۷
۵۵. جُدْ بِلُطْفِكَ يا الهی ۱۲۷
۲۰. خانای قوبادی ۱۳۰
۵۶. پادشای شاهان ۱۳۰
۵۳. دڵ جە غەم خەستەن ۱۳۲

٢١. مەولانا خالید نەقشبەندی ١٣٣
٥٧. یا فەردی ئەعزەم ١٣٤
٢٢. صەیدی ١٤٦
٥٨. یاران دێوانە ١٤٦
٢٣. میرزا شەفیع پاوەیی ١٤٩
٥٩. قەدیم موتڵەق... قەدیم موتڵەق.......... ١٥٠
٢٤. میرزا شەفیع کولیایی ١٥٣
٦٠. تاکی تەوانا تاکی تەوانا.......... ١٥٣
٢٥. مەولەوی.......... ١٥٨
٦١. باعیس وجوود جە مەه تا ماهی ١٥٩
٢٦. حاجی قادر کۆیی ١٦٢
٦٢. ئەی بێ نەزیر و هەمتا ١٦٢
٢٧. شەمس قوڕەیشی ١٦٣
٦٣. عیلمی بێ بەهرە و درەختی بێ سەمەر ١٦٤
٦٤. دوای حەفتا ساڵ عومر.......... ١٦٥
٦٥. کالای شووم شەڕ.......... ١٦٦
٦٦. فاتیحی بابی نەجاتم.......... ١٦٧

۶۷. عەهدی دونیا بێ سوباتە ۱۷۰
۶۸. علّام الغیوب ئاگای دەرد و حاڵ.............. ۱۷۲
۲۸. محەممەدی مەحوی........................ ۱۷۶
۶۹. وصلّی الله............................. ۱۷۷
۷۰. لە رێی ئەو شۆخەدا خۆم کردە.............. ۱۷۸
۲۹. ئەسعەدی مەحوی ۱۷۹
۷۱. ئەی پەناهی بێ کەسان....................... ۱۷۸
۳۰. ئەحمەدی کۆر ۱۸۲
۷۲. دڵبەرا دایم دەناڵم دەم بە دەم ۱۸۳
۷۳. یا رسولَ الله زەلیل و دل حەزینم رەحمەتێ ۱۸۵
۳۱. ناری.................................. ۱۸۷
۷۴. سوورەتی یاسین کە وەسفی حەزرەتی لەولا ئەکا ۱۸۷
۷۵. ئەی شەهەنشاهی شکۆهی عیززەتی............ ۱۸۹
۳۲. حامید ئاڵیجانی.......................... ۱۹۳
۷۶. ساقی هەتاکەی ساقی هەتاکەی............. ۱۹۴
۷۷. باپچینە وە با پچینەوە ۱۹۵
۳۳. بێدار.................................. ۱۹۶

٧٨. من کوردێکی بە دینم ١٩٧
٧٩. موحەممەد پێغەمبەرە ١٩٨
٨٠. ئەی موحەممەد ئەی موحەممەد ١٩٩
٨١. ئەی پێغەمبەر ئەی پێغەمبەر ٢٠٠
٨٢. پێغەمبەرەکەم نەخوێندەوارە ٢٠٢
٣٤. وەفایی ٢٠٣
٨٣. ئەی دل وەرە هۆشیار ببە هذا طریق‌العاشقین ... ٢٠٣
٨٤. یا رسولَ الله دەخیلەك رووم نیە ٢٠٥
٨٥. ئەی امام‌المرسلین ٢٠٨
٨٦. رۆحم بە فیدات ٢١٠
٣٥. پێنج خشتەکی کوردی ٢١١
٨٧. دافیعی دەرد و عەنامی ٢١١
٣٦. حەقیقی ٢١٣
٨٨. سوپاسی بێ حەد ٢١٤
٨٩. ئەو مانگە مانگی رجب‌اللەیە ٢٢٠
٣٧. مەهجووری ٢٢٤
٩٠. دەرمان دەردم موحەممەد نامەن ٢٢٤

٣٨. عاشق ٢٢٧
٩١. سەلات و سەلامی حەق.............. ٢٢٨
٩٢. لەسەرگەورەی ئەسحابە ٢٢٩
٩٣. الصُّبحُ بَدا مِنْ طَلْعَتِهِ.............. ٢٣٠
٣٩. عومەر ضیاءالدّین ٢٣٣
٩٤. کولاهی سیحەتم ناوی ٢٣٣
٩٥. لە نەشئەی فەیزی عیشقی فەخری عالەم....... ٢٣٤
٤٠. رەبیعی ٢٣٥
٩٦. دەخیلێك یا رەسول‌الله.................. ٢٣٦
٩٧. یا ئیلاهی شەرمەزار و دیدە گریانم ئەمن ٢٣٧
٤١. شێخ خالید.......................... ٢٣٨
٩٨. سەڵاوات بێ بە خورڕەم بێ.................. ٢٣٨
٤٢. حەمدی ٢٤٢
٩٩. مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی موویی موحەممەد ٢٤٢
١٠٠. یا موحەممەد رووڕەشی دەرگانەکەی تۆم تۆبە بێ
.... ٢٤٥
١٠١. یا رەسول‌الله زەلیل و دڵ حەزینم.......... ٢٤٦

۱۰۲. ستایشی حەزرەتی ئەبووبەکر ۲۴۷
۱۰۳. ستایشی حەزرەتی عومەر ۲۴۹
۱۰۴. ستایشی حەزرەتی عوسمان ۲۵۰
۱۰۵. ستایشی حەزرەتی عەلی ۲۵۲
۴۳. ئارام ۲۴۶
۱۰۶. ئەی رەئیسی تاجداران ساحێبی بیت‌الحرم ۲۵۳
۴۴. جەفایی ۲۵۵
۱۰۷. ئیلاهی وا خەجڵ ماوم ۲۵۵
۴۵. آیة النّبي ۲۵۶
۱۰۸. یا حەی سپەردم، یا حەی سپەردم ۲۵۶
۴۶. ئیمامی ۲۵۸
۱۰۹. چۆن نەگریەم من بە زارۆ شیوەنێ بینانەکەم ۲۵۸
۴۷. ئەفخەمزادە ۲۶۰
۱۱۰. یا رسولَ‌الله یا خیرالبشر ۲۶۱
۴۸. میرزا ئەسەد ۲۶۴
۱۱۱. یا رسولَ الله بە قورئان خاتەمی پێغەمبەری ۲۶۴
۴۹. بێبەش ۲۶۶

١١٢. رۆح و ماڵ و جیسم و گیانم یا رسوڵ الله فیدات ٢٦٦
٥٠. قازی پێنجوێنی ٢٦٧
١١٣. سەنا و ستایش بەبێ ژمارە............ ٢٦٧
٥١. سامال ٢٦٨
١١٤. خوایە بە ناوت گەورەتر ناوە ٢٦٩
٥٢. جانی ٢٧٠
١١٥. خوداوەندا تەرەحموم کەی ٢٧١
٥٣. خەڵوەتی........................ ٢٧٢
١١٦. یا رسوڵ الله ئەمن زار و غەمین و دڵ حەزین .. ٢٧٢
٥٤. خادیم........................ ٢٧٢
١١٧. وەك فەڵەك بۆ عیشقی تۆ ٢٧٣
٥٥. مامۆستا خاڵ ٢٧٥
١١٨. قوربانی ناوت ناوت چەن خۆشە............ ٢٧٦
١١٩. خودایا زۆر ستایش بۆ سروشتی پاکی پیغەمبەرﷺ
.... ٢٧٨
١٢٠. ئەی شەهنشاهی ئاسمان و زەمین ٢٧٩
٥٦. حیلمی ٢٨٠

۱۲۱. یا رەب رووڕەش و من گوناهبارم ۲۸۰
۵۷. حەریق ۲۸۱
۱۲۲. بەو نوورەکە زاهیر بوو لەسەر رووی موحەممەد ۲۸۱
۵۸. دەربەدەر..................... ۲۸۲
۱۲۳. نیمە تۆیشوو یا ئیلاهی ۲۸۳
۵۹. زاری...................... ۲۸۴
۱۲۴. برێژە رەحمەت خودا ۲۸۴
۶۰. ئەمین شنۆیی ۲۸۵
۱۲۵. یا شفیع المذنبین تۆ چارەیی کارم بکە........ ۲۸۶
۱۲۶. زۆر پەشێو و بێ قەرارم یا رەسوول الله دەخیل . ۲۸۸
۱۲۷. ئەتۆی ئەو سەیید و عالی نەسەب ۲۸۹
۱۲۸. ئەی بلووری گەردنت ۲۹۱
۶۱. کاڵی ۲۹۳
۱۲۹. حەمد و سەنا بێ.................. ۲۹۳
۶۲. فخرالعلما..................... ۲۹۴
۱۳۰. ئازیزم بەستەن ئازیزم بەستەن ۲۹۴
۶۳. ویسالی...................... ۲۹۷

١٣١. بۆ شوعلەی جەبهە ئادەم............ ٢٩٧
٦٤. سەفوەت.............................. ٢٩٩
١٣٢. سەلام لەسەر تۆ یا رسول الله.............. ٢٩٩
١٣٣. السلام ئەی هاتە دەنگ بۆت بەرد و دار....... ٣٠١
١٣٤. بە جەژنی مەولوودی زاتی ئەنازم........... ٣٠٢
٦٥. شێخ لەتیف.......................... ٣٠٤
١٣٥. ئەی رەئیسی جەمعی مەخلووق ٣٠٥
١٣٦. یا رسولَ الله دەخیلە رووڕەش و نامە سیام... ٣٠٦
١٣٧. شای «خیرالبشر» فەخری کائینات ٣٠٧
٦٦. ابن‌الحاج ٣٠٩
١٣٨. یا رسولَ الله ئەمانەت بێ.................. ٣١٠
١٣٩. ئەی موقتەدای خاس و عام.................. ٣١١
١٤٠. یارسولَ‌الله دەخیلەن سەروەری دونیا و دین... ٣١٣
٦٧. قاضی.................................. ٣١٣
١٤١. خوا برژێنە سەڵەوات....................... ٣١٣
١٤٢. ئەی نەفس هەوای مناڵیت تاکەی ئەبێ لەسەر بێ
.... ٣١٨

٦٨. قودسی ٣٢٠
١٤٣. ئەی شاهی مەککە حاکمەکەی شاری مەدینە. ٣٢٠
٦٩. دەهشەت ٣٢١
١٤٤. سەلات و سەلامی حەق ٣٢٢
٧٠. حامید حیسامی ٣٢٦
١٤٥. هێنەری ئایەی قورئان ٣٢٦
٧١. بورهان عالی........................ ٣٢٩
١٤٦. پێشەوایە پیشەوایە.................. ٣٢٩
٧٢. سەعید مەجیدی ٣٣٠
١٤٧. جە بەر دەرگاهی ئیعزازش............. ٣٣٠
١٤٨. ئەی ئامینە موژدەبێ ٣٣٣
٧٣. میرزای هەورامی ٣٣٤
١٤٩. ئەی ئاغەکەی دونیا و دین............. ٣٣٤
١٥٠. صَلوةُ ربّی ما سٰار القمر (ئۆخەی کە تۆی سەردارم)
.... ٣٣٦
٧٤. ئەحمەد نظامی....................... ٣٣٩
١٥١. یا رسولَ الله بەرەو رووت هاتم ٣٣٩

۷۵. فەنایی ۳۴۱

۱۵۲. لە سایەی ڕێزەخۆری بابی خاسانت ۳۴۱

۱۵۳. لەبەر قاپی دەری مەیخانە ۳۴۷

۷۶. شاکەلی ۳۴۹

۱۵۴. ئەی شەفیعی دەشتی مەحشەر ۳۵۰

۱۵۵. حاجی لەپاش کەعبە رووکە لە شاری دولبەر .. ۳۵۲

۱۵۶. یارەسوول‌الله ئەگەرچی رووڕەشی دیوانی تۆم. ۳۵۳

۷۷. محەممەد خاکی ۳۵۴

۱۵۷. خسووس ئەو سددیق کرداره............. ۳۵۴

۷۸. باقر ۳۵۵

۱۵۸. یاموحەمەد هاتووم ۳۵۵

۷۹. لوقمان ۳۵۷

۱۵۹. دەریشم کەی هەر دێمەوە ۳۵۷

۱۶۰. بۆ پێغەمبەر ۳۵۹

۱۶۱. لە گوڵ پرسیم لەبەر چی زۆر جوانی ۳۵۹